МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

НІКІТЕНКО ВІТАЛІНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК: [37+008+338.4]:[316.32:004]

ДИСЕРТАЦІЯ
ВЗАЄМОДІЯ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ, ТУРИЗМУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Спеціальність: 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Галузь знань: Філософські науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук

Дисертація містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ (В.О.Нікітенко)

Науковий консультант: **ВОРОНКОВА ВАЛЕНТИНА ГРИГОРІВНА,**
доктор філософських наук, професор.

Запоріжжя – 2020

АНОТАЦІЯ

Нікітенко В.О. Взаємодія освіти, культури, туризму та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2020.

Дисертаційне дослідження присвячене концептуалізації впливу освіти, культури, туризму на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства. В дисертації розглядаються теоретико-методологічні, концептуальні, аксіологічні, інформаціологічні та праксеологічні виміри впливу освіти, культури і туризму на розвиток креативної особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства. Особлива увага приділяється всебічному окресленню проблемного поля освіти, культури, туризму, що сприяють розвитку сучасного управлінського мислення та його новоутворень. Використовуючи діалектичний, системний, синергетичний, методологію складності (нелінійності, гнучкості, адаптивності) та інші методи, аналізуються системні та глибокі зрушення у сучасному суспільстві, які впливають на всі сфери життєдіяльності та виступають тими рушійними силами, що породжують нові мегатренди в умовах формування інноваційності. Інноваційно-інформаційне суспільство потребує формування особистостей, які були більш креативними, гнучкими, творчими, щоб забезпечити найважливіший компонент для інноваційного вирішення проблем, а для цього слід сформувати механізми, технології та інструменти упровадження заради досягнення успіху. Концепції, які були правильними та перевіреними у минулому, не допомагають впоратися із проблемами сьогоднішнього дня та проблемами майбутнього, тому що нове

суспільство базується ще на суперечностях старого й нового та вимагає формування нових засад сучасного українського суспільства, виокремлюючи чинники, що сприяють швидким змінам у вирішенні проблем невизначеності. Освіта, культура, туризм як чинники креативного розвитку особистості – це ті підвалини управління соціальними процесами, що допомагають саморозгортанню інноваційності у всіх сферах соціального буття, формуючи новий механізм мислення, а саме інформаційно-аналітичне, системне та структурне. Вирішуючи проблеми і суперечності сучасного українського суспільства, освіта, культура, туризм не тільки культивують нові знання і різноманітні інноваційні ідеї, які трансформуються у нові можливості у сфері будь-якої діяльності, а й прагнуть знайти відповіді для вирішення фундаментальних проблем сучасності, щоб отримати інноваційний результат. Креативність як атрибутивна характеристика та соціальна складова освіти, культури, туризму формує нову інноваційну управлінську культуру, яка здатна вирішувати проблеми управлінського мислення та найгостріші суперечності, виявлені у горизонті світосприймання особистості, яка б могла мислити чітко, конструктивно, творчо. В основі концептуального підходу впливу освіти, культури і туризму – націленість на розвиток і використання креативного розвитку особистості, так як інноваційно-інформаційне суспільство є найголовнішою опорою формування «креативного класу», що створюється на основі узагальнення інформації, знань та інновацій, використання яких неможливе поза творчим процесом.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні виміри взаємодії освіти, культури, туризму і людини у контексті соціально-філософської думки» – проаналізовано генезу теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму і людини у контексті соціально-філософської думки; здійснено аналіз понятєво-категоріального апарату взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства; уточнено методологію аналізу

взаємодії освіти, культури, туризму та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства. Визначаються дефініції – «інновація», «інноваційне суспільство», «інноваційно-інформаційне суспільство», «креативно-інноваційний потенціал особистості», «креативно-інноваційний потенціал суспільства», що можуть пояснити сутність та надати оцінку інноваційних явищ, експлікація та ґенеза яких відбувається з точки зору соціально-філософського аналізу.

Креативність трактується як інноваційна компонента, що створюється у процесі творчо-новаторської діяльності на основі інформації і знань, що полягають у продукуванні нових ідей та здатності відходити від шаблонних підходів, пропонуючи нові відповіді на існуючі суперечності й бачити рішення там, де досі їх ніхто не бачив. Завдяки використанню методів системного, структурного, культурологічного, компаративістського, синергетичного, методології нелінійності як методології складності, діалектичного вдається проникнути в аналіз складних систем освіти, культури, туризму, що розвиваються у певному екзистенційному просторі швидкоплинного світу, який формується на основі принципів соціальної ентропії та стохастичності, пов'язаних з потребою модернізації і потребують виходу з хаосу і подолання дисипації (розсіювання) енергії. Тому необхідно формувати нову цифрову культуру і нове цифрове мислення, здатне працювати у режимі інноваційного творчого мислення у категоріях складних систем, щоб адаптуватися до змін у плинному середовищі. Інноваційно-інформаційне суспільство потребує формування нових структур управління, технологій, систем стимулювання, інституцій, цінностей, так як саме інноваційна освіта, культура і туризм здатні закріпитися у формі індивідуального і суспільного ідеалу. В результаті проведеного аналізу здійснено авторське визначення креативно-інноваційного потенціалу особистості як складного і суперечливого процесу, що включає в себе сукупність знань, інформації, технологій, досвіду людини, матеріальних

засобів, необхідних для розробок та вирішення проблем, що надають більше можливостей для інноваційно-інформаційного розвитку та формують умови для розширення можливостей особистості.

У другому розділі – «Концептуальні виміри взаємодії освіти, культури і туризму та їх впливу на креативний розвиток особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства» – з'ясовано умови формування «креативного класу» як головного концепту інноваційно-інформаційного суспільства; розкрито нові форми взаємодії людини, культури, освіти та їх вплив на креативний потенціал особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства; розроблено модель креативної освіти як чинник інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини у контексті соціально-філософської думки.

Формування «креативного класу» розкривається на основі дискурсосмислення взаємозв'язку «особистість-освіта-культура-туризм» та доводиться, що суспільство повинно мати необхідні умови для певних змін ефективного розвитку, щоб впливати на освітянську, культурну, дозвіллєву сфери життєдіяльності людини. У контексті цивілізаційного підходу сучасне суспільство повинно привести свій економічний розвиток у відповідність з розвитком людського потенціалу, що залежить від використання креативно-творчого потенціалу, для чого слід розвивати освіту, культуру, туризм, технології як чинники інноваційно-інформаційного прогресу. Сучасна держава повинна культивувати інноваційні зміни креативно-творчої освіти, спрямовані на реальне зростання з метою досягнення економічної ефективності і соціально-культурного розвитку, в основі яких розум, інтелект, інновації, інформація, знання. Управління знаннями і компетенціями слід формувати для того, щоб з'явилися якісно нові знання, уміння та навички, забезпечуючи інтелектуальний прогрес суспільства за рахунок формування нової освіти та формування нового управлінського мислення. Нові форми взаємодії людини, культури та освіти в умовах

інноваційно-інформаційного суспільства засвідчують, що слід змінити спосіб організації освіти, залучивши до роботи на всіх рівнях цифрові технології і зробити надійні вкладення в освіту як основу розвитку людського та соціального капіталу. Розроблено модель креативної освіти з метою формування нового змісту освіти та підготовки фахівців інформаційної доби.

У третьому розділі – «Аксіологічні виміри впливу освіти, культури, туризму на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства» – розглянуто аксіологічні виміри туризму як чинника креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства; сформовано концепцію удосконалення комунікаційних трендів розвитку туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства; обґрунтовано пріоритетні напрями аксіологічних вимірів туризму та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства.

Туризм як пріоритет якісних змін у життєдіяльності людини обумовлюється змінами, які вплинули на їх розвиток і сприяли посиленню потенціалу туристичної активності та мобільності сучасної людини. Сучасним змістом концепцій туризму слугує виявлення інноваційності туризму, пов’язаної з впровадженням інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ), смарт-технологій (інтелектуальних, розумних), які вимагають інноваційних механізмів розвитку туристичної галузі. В їх основі виділяється комерціалізація та забезпечення інформаційними товарами та послугами як вирішальний, визначальний фактор інноваційно-інформаційного розвитку туризму. У процесі подальшого дослідження особливого значення набуває аналіз концепцій удосконалення комунікаційних трендів у розвитку туризму в умовах цифрової трансформації суспільства, що посилюють креативність, яка вимагає самореалізації людини та її іманентної сутності, що відбувається завдяки самовизначенню вищих цінностей як мета-потреб буття. В інноваційно-інформаційному суспільстві інфраструктура туризму стає

невід'ємною частиною виробництва послуг і розвивається разом з виробництвом інновацій, а нова освіта і нова людина слугують розвитку нової управлінської туристичної культури та соціального капіталу. Взаємодія людини, культури, туризму є стрижневою, так як в контексті цієї взаємодії туризм націлений на те, щоб пережити мить одкровенння з культурою як другою природою і природою як відновлювальною силою. Туризм призначений для того, щоб злитися з корелятами другої природи людини і переосмислити своє бачення світу, злитися зі світом природи як світом культури, яка живить творчий дух, має благодійний вплив на людину. Культура як механізм формування другої природи сприятливо й цілюще впливає на людину, її свідомість, слугує певним відбитком часу, який залишається з людиною протягом усього життя посеред «невпинного світу», слугує механізмом формування другої природи людини як її цілісності.

У четвертому розділі – «Інформаціологічні виміри взаємодії освіти, культури і туризму та їх вплив на формування алгоритмічного мислення і культури в умовах інноваційно-інформаційного суспільства» – виявлено особливості формування алгоритмічного мислення і культури як тенденції нового суспільства та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості; з'ясовано конкурентні переваги творчого та інноваційного потенціалу особистості як основи формування алгоритмічного мислення і культури інноваційно-інформаційного суспільства; проаналізовано віртуальний світ соціальних мереж як основу формування алгоритмічного мислення і культури та їх вплив на людину в умовах Інтернету. Розвиток алгоритмічного мислення і культури як володіння людиною цифровими навичками та компетентностями необхідні для того, щоб вона могла використовувати інформаційно-комунікаційні технології у своїй професійній діяльності, так як сучасна цивілізація повністю трансформувала і змінила світ, уявлення людей про самих себе, їх ставлення один до одного, взаємодії зі світом природи, машини, техніки. Для успіхів інноваційно-інформаційного

суспільства важливо, щоб лідери всіх галузей формували алгоритмічну культуру, яка поширюється світом і прискорюється (хмарні технології, великі дані, краудсорсинг, нано- і біотехнології, безпілотні автомобілі, 3D-друк, Bitcoin і технології Blockchain, штучний інтелект), так як суспільство має ще недостатні знання та навички в нових технологіях. Розвиток алгоритмічного мислення і культури базується на зміні парадигм в економіці, бізнесі, суспільстві, свідомості, світогляді людини, так як нові проривні технології змінюють світ, а філософія допомагає прояснити існування людини в інформаційному суспільстві. З'ясовано конкурентні переваги творчого та інноваційного потенціалу особистості як основи формування цифрового суспільства; представлено визначення «творчого та інноваційного потенціалу людини як чинника формування інформаційного та цифрового суспільства»; доведено, що творча складова є домінуючим рішенням проблем інноваційної та цифрової діяльності, включаючи економічну; умови, що сприяють зростанню творчого та інноваційного потенціалу людини, який представляє новий вимір інформаційного та цифрового суспільства. Проаналізовано віртуальний світ соціальних мереж як «університет масових знань» та їх вплив на людину в умовах Інтернету, які часто мають фейковий характер та розвінчано суперечності між реальним світом і віртуальним. Інформаційно-цифрова компетентність людини вимагає, щоб людина вміла системно і стратегічно мислити, розуміти сутність розвитку світу в умовах глобального інноваційно-інформаційного розвитку.

У п'ятому розділі – «Праксеологічні виміри взаємодії освіти, культури і туризму та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства» – з'ясовано предметну спрямованість інформатизації і цифровізації управління як головного вектору сталого розвитку організацій сучасного українського суспільства; сформовано механізми удосконалення концепції сталого розвитку та її вплив на інноваційно-інформаційний розвиток сучасного українського суспільства;

обґрунтовано шляхи оптимізації сталого розвитку сучасного українського суспільства як головного вектору інноваційно-інформаційного суспільства. Доведено, що в умовах інформаційного суспільства все більшої ролі набуває проблема інформації та її природи як чинника сталого розвитку сучасного українського суспільства, використання її в управлінні персоналом, прийнятті управлінських рішень та у технологічних процесах і на виробництві. Інформатизація систем управління в організаціях сьогодні стоїть перед нашою країною як одна з першочергових задач управлінської діяльності, виступає як визначальний чинник організацій нового покоління сучасного українського суспільства, що здійснюють вплив на розвиток технологічних змін. Досліджено інформаційно-комунікаційні технології як головний потенціал організації, чинник ефективності забезпечення інформацією, інформаційним сервісом та здійснено аналіз інформації як головної самостійної цінності організацій, з'ясовано сутність і значення організацій нового покоління як мережевих платформ, що привело до виникнення нових суперечностей, пов'язаних з соціально-психологічними, управлінськими, технологічними змінами та існуванням людини в інформаційному соціумі. В результаті аналізу створено мисленнєву модель розвитку інформатизації та цифровізації як імовірного розвитку організацій нового покоління, виявлено механізми удосконалення концепції сталого розвитку та їх вплив на інноваційно-інформаційний розвиток сучасного українського суспільства, для чого з'ясовано суть «екологічного відбитку» людства в моделі «World3» та її екологічних можливостей; сформовано концепцію екологічних можливостей планети для забезпечення сталого розвитку; проаналізовано еволюцію від «порожнього світу» до «повного світу» та необхідність формування концепції нового Просвітництва 2.0, яка б відповідала умовам «повного світу» та сталого розвитку, що базуються на принципах балансу між людством та природою, короткостроковою та довгостроковою перспективами, а також між суспільними та особистими

інтересами. Виявлено напрями удосконалення політики цифрового розвитку сучасного українського суспільства, обгрунтовано шляхи оптимізації сталого розвитку сучасного українського суспільства як головного вектору інноваційно-інформаційного суспільства, для чого слід розвивати інформаційні технології, які є одним з найпотужніших чинників зростання та поширення економічної активності у глобальній економіці, що розвивається у багатошвидкісному світі; сприяти зростанню інформаційно-інвестиційної складової як чинника зростання технологічного прогресу країни, розвивати робототехніку, штучний інтелект, біотехнології та нано-технології, в основі яких здійснюється вплив освіти, культури, науки на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства. Тож наша нагальна наукова проблема полягала в тому, щоб засобами соціальної філософії сформувати концепцію впливу освіти, культури, туризму на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах посилення інформаційної революції і прискорення глобалізації.

***Ключові слова**: взаємодія освіти, культури, туризму, інноваційно-інформаційне суспільство, алгоритмічна культура, сталий розвиток, смарт-освіта, креативно-інноваційний потенціал особистості*

SUMMARY

Nikitenko V.O. The interaction of education, culture, tourism and their impact on the development of creative potential of the individual in innovation and information society. – Manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophical Sciences, specialty 09.00.03 – Social Philosophy and Philosophy of History. Zaporizhzhia National University. Zaporizhzhia, 2020.

The dissertation research is devoted to the conceptualization of the influence of education, culture, tourism on the development of the creative potential of the

individual in the conditions of innovation and information society. The dissertation considers theoretical and methodological, conceptual, axiological, informational and praxeological dimensions of the influence of education, culture and tourism on the development of creative personality in the conditions of innovation and information society. Particular attention is paid to a comprehensive outline of the problems of education, culture, tourism, developing in the innovation and information society, and contribute to the development of creative personality, including algorithmic thinking, algorithmic culture. Using dialectical, systemic, synergetic, Agile-methodology (methodology of flexibility, adaptability) author analyzes systemic and profound changes in modern society that affect all spheres of life and act as the driving forces that generate new megatrends in the formation of innovation. The innovation and information society needs to form individuals who will be more creative, flexible, creative to provide the most important component for innovative problem solving, and to full fill this we need to build confidence and tools for success. Concepts that have been correct and tested in the past do not help to deal with today's problems and the problems of the future, because the new society requires new foundations for a constant source of new ideas, perspectives and solutions, keeping abreast of rapid change in uncertainty. Education, culture, tourism as factors of creative development of personality are the foundations of creative understanding of modern life, which help to solve problems and make bold jumps into unknown territory, which requires information-analytical, systemic and structural thinking and culture to cultivate new knowledge and a variety of innovative ideas that are transformed into new opportunities in any field of activity, and help to find answers to the fundamental problems of today to get an innovative result. Creativity as the art of "living by algorithms", which forms a new innovative and cultural force that can make people think differently, clearly, constructively, creatively, for which it is necessary to develop strategies to achieve goals. At the heart of the conceptual approach to the impact of education, culture and tourism on the creative development of the

individual in an innovation and information society is knowledge as the mainstay of the creative process, formed on the basis of generalization of information, the value of which is limited outside creative application.

The first section – "Theoretical and methodological dimensions of the interaction of education, culture, tourism and man in the context of socio-philosophical thought" – analyzes the genesis of theoretical ideas of the interaction of education, culture, tourism and man in the context of socio-philosophical thought; the analysis of the conceptual and categorical apparatus of interaction of education, culture and tourism as factors of creative development of the person in the conditions of innovation and information society is carried out; the methodology of the analysis of interaction of education, culture, tourism and their influence on development of creative potential of the person in the conditions of innovation and information society is specified. The following definitions are proposed – "innovation", "innovation society", "innovation and information society", "creative and innovative potential of the individual", "creative and innovative potential of society", which can explain the essence and provide an assessment of innovative phenomena, explication and genesis of which occurs in terms of socio-philosophical analysis. Creativity is treated as an innovative component in the process of creating creative values based on information and knowledge, which is the ability to move away from stereotyped approaches, offer new answers based on old information and see solutions where no one has seen them before. Thanks to the use of methods of systemic, structural-functional, methodology Agile-methodology we can penetrate into the analysis of complex dissipative systems of education, culture, tourism, developing in a certain existential space of a fleeting world, formed on the basis of social entropy and stochasticity, modernization and need to get out of chaos and overcome the dissipation (scattering) of energy. Therefore, it is necessary to form a new digital culture and a new digital thinking, able to work in the mode of innovative creative thinking in the categories of complex systems to adapt to changes in the fluid

environment. Innovation and information society needs the formation of new management structures, technologies, incentive systems, institutions, values, for which education must cultivate systematic, structured, integrated, creative, cross-cultural thinking. Scientific novelty in solving the problems of this section is in the application of Agile-methodology to the analysis of certain problems, the formulation of author's concepts and their introduction into the system of specific objectification of creativity. The genesis of theoretical ideas of the interaction of education, culture, tourism and man in the context of socio-philosophical thought, which is represented in the philosophy of different periods of its formation: 1) preclassical period of formation and development (from antiquity to the Renaissance); 2) the classical period of development (XVII-XIX centuries); 3) the postclassical period (XX-XX centuries, etc.). Modern education, culture, tourism as phenomena of cross-cultural communication is a complex and contradictory phenomenon, which is significantly influenced by economic, political, socio-cultural and demographic factors, including the basic values of culture. The genesis of theoretical ideas according to the interaction of education, culture, tourism and man in the context of socio-philosophical thought means a paradigm shift in the current system of education and values; provides an opportunity to deepen the understanding of information and innovation society, which requires creative development of the individual, its self-realization in cultural innovations, constructive and pragmatic use of natural human inclinations and their self-realization in various forms of activity.

The second section – "Conceptual dimensions of the interaction of education, culture and tourism and their impact on the creative development of the individual in an innovative information society" – clarifies the conditions of the formation of "creative class" as the main concept of education, culture and tourism in innovation and information society; revealed new forms of human interaction, culture, education and their impact on the creative potential of the individual in an innovative information society; developed a model of creative education as a factor

of innovative and intellectual development of smart society and smart people in the context of socio-philosophical thought. The formation of "creative class" is revealed on the basis of discourse understanding of the relationship "personality-education-culture-tourism" and argues that society must have the necessary conditions for certain changes in effective development to influence the educational, cultural, leisure spheres of human life. For the first time in the history of mankind, modern society must bring its economic development in line with the development of human potential, which depends on the use of creative potential, which should develop smart-education, smart-technology, smart-culture, smart-tourism as factors of innovation. technological progress. The modern state must cultivate innovative changes in creative education, aimed at real growth in order to achieve economic efficiency and socio-cultural development, based on reason, intelligence, innovation, information, knowledge. Management of knowledge and competencies should be formed for the innovation and information progress of the state (nation), ensuring intellectual progress and the formation of innovation and information civilization, ensuring the growth of indices of creativity in the global context. New forms of interaction between man, culture and education in the innovation and information society show that we should change the way education is organized, involving digital technologies at all levels and make reliable investments in education as the development of its human capital. A model of creative education as a factor of innovative and intellectual development of a smart society and a smart person has been developed. Creative personality development in an innovation and information society aims to expand their capabilities and abilities through effort and experience, serves the ability to organize and transform production activities to turn knowledge into innovation, constantly have a focus on development, actively influence the course of their lives and their organizations to change the established order, to acquire new skills, seek inspiration and release creative energy; to create new software products for customers that are business

values that they did not have before, and to do this, to feel their ability to create, to overcome the fear that blocked creative abilities in the past.

In the third section – "Axiological dimensions of the impact of education, culture, tourism on the development of creative potential of the individual in an innovation and information society" – axiological dimensions of tourism as a factor of creative development of the individual in an innovation and information society; the concept of improvement of communication trends of tourism development in the conditions of innovation and information society is formed; the priority directions of axiological dimensions of tourism and their influence on the development of the creative potential of the individual in the conditions of innovation and information society are substantiated.Tourism as a priority of qualitative changes in human life is due to qualitative changes, as the conditions of globalization, the information society have influenced the development of tourism and strengthening the potential of tourism activity and mobility of modern man. The methodology of innovative knowledge identifies commercialization as a decisive, determining factor of innovation and information development of tourism. An analysis of the concept of improving communication trends in tourism development in the digital transformation of society, enhancing creativity, which requires self-realization of man and his immanent essence, which occurs due to self-determination of higher values as meta-needs of life. In the innovation and information society, the innovation infrastructure becomes an integral part of the production of tourist services and develops along with the production of innovations, forming an organic unity of tourism as a whole. An "innovative tourism ecosystem" is introduced, which focuses on the development of brands of the "new tourism industry", which represents a set of institutional structures and mechanisms for the dissemination of smart innovations. The interaction of man, culture, tourism is the core, because in the context of this interaction, tourism aims to experience a moment of revelation with culture as a second nature and nature as a restorative force. Tourism is designed to merge with the correlates of the second

nature of man and rethink their vision of the world, to merge with the world of nature as a world of culture, which nourishes the creative spirit, has a charitable impact on man. Culture as a mechanism of formation of the second nature favorably and curatively affects man, his consciousness, serves as a certain imprint of time that remains with man throughout life in the middle of the "unceasing world" and serves as a mechanism of formation of the second nature of man as its whole.

In the fourth section – "Information dimensions of the interaction of education, culture and tourism and their impact on the formation of algorithmic thinking and culture in an innovation and information society" – features of the formation of algorithmic thinking and culture as trends in innovation and information society and their impact on creative potential personality; the competitive advantages of creative and innovative potential of the personality as bases of formation of algorithmic thinking and culture of innovation and information society are found out; the virtual world of social networks as a basis for the formation of algorithmic thinking and culture and their impact on people in the Internet are analyzed. The development of algorithmic thinking and culture is necessary due to the fact that modern civilization has completely transformed and changed the world, people's ideas about themselves, their attitude to each other, interaction with the world of nature, machines, technology. For the success of the innovation and information society, it is important that leaders in all industries form an algorithmic culture that spreads around the world and accelerates, because networks and convenient digital devices are almost everywhere. The development of algorithmic thinking and culture is based on changing paradigms in the economy, business, society, consciousness, worldview. The competitive advantages of creative and innovative potential of the individual as a basis for the formation of a digital society are clarified; the definition of "creative and innovative human potential as a factor in the formation of information and digital society" is proved; the creative component is the dominant solution to innovation

and digital activities, including economic; conditions contribute to the growth of creative and innovative human potential, which represents a new dimension The virtual world of social networks as a "university of mass knowledge" and their impact on people in the context of the Internet, which are often fake are investigated. Information and digital human competence requires that people can think systematically and strategically, understand the essence of global development innovation and information development.

The fifth section – "Praxeological dimensions of the interaction of education, culture and tourism and their impact on the development of creative potential of the individual in an innovative information society" – clarifies the subject orientation of informatization and digitalization of management as the main vector of sustainable development of modern Ukrainian society; mechanisms of improving the concept of sustainable development and its impact on innovation and information development of modern Ukrainian society have been formed; the ways of optimization of sustainable development of modern Ukrainian society as the main vector of innovation and information society are substantiated. It is proved that in the information society the problem of informatization of management system and its importance for sustainable development of modern Ukrainian society, its use in personnel management, management solutions and in technological processes and in production. Informatization of management systems in organizations today is facing our country as one of the priority tasks of management, acts as the main drive of the new generation of modern Ukrainian society, influencing the development of technological change. ICT as the main potential of the organization, a factor in the effectiveness of information, information service and analysis of information as the main independent value of organizations, clarified the essence and importance of the new generation of organizations as network platforms, which led to new problems related to social psychological, managerial, technological factorsWays to optimize the sustainable development of modern Ukrainian society as the main vector of innovation and

information society, which should develop information technology, which is one of the most powerful factors of growth and spread of economic activity in the global economy, developing in a multi-speed world; to promote the growth of information and investment component as a factor of growth of technological progress of the country, for which it is necessary to develop robotics, artificial intelligence, biotechnology and nano-technologies, based on the influence of education, culture, science on the development of creative potential in innovation and information society. The concept of influence of education, culture, tourism on development of creative potential of the person in the conditions of innovation and information society is created.

Key words: *interaction of education, culture, tourism, innovation and information society, algorithmic thinking, algorithmic culture, sustainable development, smart education, creative and innovative potential of personality.*

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Воронкова В. Г., Соснін О. В., Максименюк М. Ю., **Нікітенко В. О.** Філософія інформаційно-комунікаційного суспільства: теоретико-методологічний контекст. Запоріжжя, ЗДІА, 2016. 276 с. С. ISBN 978-617-685-025-0 (авторських 25%)

2. Нікітенко В. О. Освіта, культура і туризм як чинники креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства: монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2020, 340 с.

Статті у наукових фахових виданнях України, що індексуються у міжнародних науко метричних базах (GoogleScholar, Index Copernicus International, Science Library Index, Philpapers):

1. Воронкова В.Г., Андрюкайтене Регіна, Максименюк М.Ю., **Нікітенко В.О.** Формування концепції гуманістичного менеджменту в Україні та її вплив на розвиток людського потенціалу в умовах сучасного інформаційного суспільства, глобалізації та євроінтеграції// Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. Випуск 65. С. 13–26. (авторських 25%)

2.Nikitenko Vitalina. Cultural and social competence creation in the process of English language study: information society aspect // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. Випуск 67. С. 251–256.

3. Нікітенко В. О. Філософські засади комунікативних технологій у розвитку туристичного бізнесу в умовах інформаційного суспільства і глобалізації // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗДІА, 2017. Випуск 68. С. 89–97.

4. **Нікітенко В. О.**, Нікітенко Е. К. Інформаційно-комунікативні технології у розвитку туристичного бізнесу: глобалізаційний контекст. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя: ЗДІА, 2017. Вип. 69. С.130-135. (авторських 75%)

5. NikitenkoVitalina. Optimization of the development of tourism business in the conditions of information society // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗДІА, 2017. Випуск 70. С. 71-76.

6. Нікітенко В. О. Методологія аналізу інформаційно-комунікативного процесу як теоретичної засади розвитку інформаційного суспільства. //

Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗДІА, 2017. Вип. 71. С. 68–75.

7. Nikitenko V. Educational discourse of tourism business in the context of information society. // Освітній дискурс: збірник наукових праць/ Гол. ред. О. П. Кивлюк. Київ: Видавництво «Гілея», 2017. Вип. 2. Філософські науки. С.18-24.

8. Воронкова В. Г., Максименюк М. Ю., **Нікітенко В. О**. Інтернет як основа формування глобального інформаційного суспільства: тенденції розвитку, критерії, механізми. Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : «Видавництво «Гілея», 2017. – Вип. 119 (4). С. 200-206. (авторських 25%)

9. Воронкова В. Г., Кивлюк О. П., Максименюк М. Ю., **Нікітенко В. О**. Формування ноосферного світогляду як основи інформаційно-інноваційно-ноосферного суспільства та ноосферної економіки. Гілея / Гол. ред. В. М. Вашкевич. К. : Вид-во «Гілея», 2017. Вип. 122. С. 159-162. (авторських 25%)

10. Воронкова В. Г., **Нікітенко В. О.** «Stem-education» as one of the main trends of informational and innovative education of the postcolonial world // Освітній дискурс: збірник наукових праць/ Гол. ред. О. П. Кивлюк. Київ: Видавництво «Гілея», 2018. Випуск 5(5). С. 16–25. (авторських 50%)

11. **Nikitenko, Vìtalina**, Maksimenyuk, Marina, Banakh, Lyudmila. Informative socium in philosophical discourse. // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗДІА, 2018. Випуск 72. С. 71–80. (авторських 35%)

12. Nikitenko, Vìtalina. Formation of "clip culture" and its impact on development and self-identification of personality in informational society. //

Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗДІА, 2018. Випуск 73. С. 105–113.

13. Nikitenko, V. O. Education as a factor of creative personality establishment and development in information society. // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗДІА, 2018. Випуск 74. С. 150 – 158.

14. Nikitenko, V. O. Human interaction, culture and education as a key driver of sustainable development of information society // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗДІА, 2018. Випуск 75. С. 79–89.

15. Воронкова В. Г., Кивлюк О. П., **Нікітенко В. О**. Креативна модель освіти як фактор розвитку інноваційно-ноосферного суспільства. // Освітній дискурс: збірник наукових праць/ Гол. ред. О. П. Кивлюк. Київ: Видавництво «Гілея», 2018. Том 8. № 9-10. С.7-21 (авторських 35%).

16.Nikitenko Vitalina. Conceptualization of the influence of education creative model on innovative society development in the conditions of technological revolution 4.0 and globalization // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗДІА, 2019. Випуск 76. С. 146–156.

17. Nikitenko, V. O. The matrix of creative-innovative potential of human as a factor of formation of digital technologies, digital education and digital economy // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗДІА, 2019. Випуск 77. С. 133 – 143.

18. **Nikitenko Vìtalina**, Andriukaitiene Regina, Punchenko Oleg. Formation of sustainable digital economical concept: challenges, threats, priorities //

Humanities Studies: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. Випуск 1 (78). С.141 – 153. (авторських 35%)

19. НікітенкоВ. О. The impact of digitalization on value orientations changes in the modern digital society // Humanities Studies: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗНУ, 2019.Випуск 2 (79). С. 80-94.

20.Нікітенко В. О. Creative and innovative potential of lean-production development philosophy as a factor of sustainable production. // Освітній дискурс: збірник наукових праць/ Гол. ред. О. П. Кивлюк. Київ : ТОВ "Науково-інформаційне агентство "Наука-технології-інформація", 2020. Випуск 19 (1). С. 60–67.

21. Nikitenko Vitalina. Culture and civilization: interaction and relationship in the context of social and philosophical analysis. // Humanities Studies: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. Випуск 3 (80). С. 49-64.

22. Nikitenko Vitalina. Evolution and further development of the real world in the conditions of technological changes in the context of socio-philosophical discourse. // Humanities Studies: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. Випуск 4 (81). С. 60-73.

23.Нікітенко В. О. Концепція сталого розвитку світу в його еволюції від екополісів до біополісів, від "порожнього світу" до "повного світу (на прикладі доповідей Римського клубу): соціально-філософські виміри. // Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя: КСК-Альянс. 2020. Випуск 41. С. 103-111.

Статті, опубліковані за кордоном в іноземних наукових виданнях, що включені до наукометричних баз, у тому числі WoS

24. Voronkova Valentina, Maksimenyuk Marina, **Nikitenko Vitalina.** Humanistic Management in the Context of Philosophic Anthropology: Human Dimension /«Intellectual Archive». Ontario, Canada. 2016. Vol. 5. № 1. P. 37-48 (авторських 40%).

25. Воронкова Валентина, Максименюк Марина**, Никитенко Виталина**, Пунченко Наталия. Формирование ноосферной экономики как экономики «общественного интеллекта» в условиях информационного общества и глобализации. Theory and practice: problems and prospects. Scientific articles. Kaunas. 2017. P. 241-249. (авторських 25%)

26. Никитенко В. А. Концепция усовершенствования коммуникационных трендов в развитии туризма в условиях цифровой трансформации общества. Laisvalaikio tyrimai: elektroninis mokslo žurnalas, 2018 1(1). С. 1-10.

27. **Никитенко Виталина**, Билогур Влада. Развитие туризма как приоритет качественных изменений жизнедеятельности человека в условиях информационного общества и глобализации. Theory and practice: problems and prospects. Scientific articles. Kaunas. 2019. P. 183-190. (авторських 50%)

28. Никитенко В. А. Эволюция концепции устойчивого развития (в контексте докладов Римского клуба). Журнал Белорусского государственного университета. Философия. Психология. Минск, Республика Беларусь. 2020. №2. С.12-17. ISSN 2520-2251

29. Никитенко В. А. Туризм как фактор развития креативной личности и ценностного измерения инновационно-информационного общества. Mokslas ir praktika: Aktualijos ir Perspektyvos Mokslinių straipsnių rinkinys Theory and practice: problems and prospects Scientific articles. Kaunas. 2020. P. 333-341.

30. Никитенко В. А. Концепция усовершенствования коммуникационных трендов в развитии туризма в условиях цифровой трансформации общества. Laisvalaikio tyrimai: elektroninis mokslo žurnalas, 2018 1(1). С. 1-10.

31. Voronkova Valentyna H., **Nikitenko Vitalina A.**, Teslenko Tatyana V., Bilohur Vlada E. Impact of the worldwide trends on the development of the digital economy. Amazonia Investiga Volume 9 –Issue 32 / August2020, P.81-90 (Web of Science)

Інші публікації за темою дисертації в наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз даних

32. Nikitenko V. O. Conceptual and categorical apparatus of information and innovation potential of the enterprose in the context of theoretical discourse. //Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки / Гол. ред. А. В. Череп. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. Випуск 3 (43), С.35–40.

33. Nikitenko V. O. Implementation of digital sustainable development concept in modern economic conditions. //Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки / Гол. ред. А. В. Череп. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. Випуск 4 (44), С.43–48.

34. Воронкова В. Г., Капітаненко Н. П., **Нікітенко В. О.** Правові засади захисту інтелектуальної власності у цифровому суспільстві. Международный научный журнал "Sciencerise: juridical science". 2019. № 4 (10). С. 32-37 (авторських 35%)

35. NikitenkoV. O. Біткоїн та блокчейн як нові інноваційно-інформаційні технології та їх функції у сфері фінансових послуг // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу: науковий економічний журнал./ Гол. ред. Л. І. Антошкіна. Бердянськ, 2019. Випуск 1 (47)/ 2020, С.117-122.

Публікації в матеріалах конференцій:

42. **Nikitenko V.** The Meaning of E-Culture in the Field of Human Values: Philosophic and Anthropology Context. Диалог культур в эпоху глобальных рисков : материалы Междунар. науч. конф. и X науч.-теорет. семинара «Инновац. стратегии в соврем. социал. философии», Минск, 17-18 мая 2016 г. В 2 ч. Ч. 2 / науч.-ред. совет : А. В. Данильченко [и др.] ; редкол. : В. В. Анохина [и др.].- Электрон. дан. (5,07 Мб). - Минск : Изд. центр БГУ, 2016. - 1 электрон. опт. диск (CD-ROM) – С.108-110.

ISBN 978-985-553-347-5.

43. Максименюк М. Ю., **Никитенко В. А.** Роль философии в формировании человеческого капитала в условиях информационного общества в проблемном поле глобального знания. Институт философии Национальной академии Беларуси. Международная научная конферецния 21-22 апреля 2016 г. «Философское знание и вызовы цивилизационного развития». Минск, 2016 (авторських -50%).

44. **Нікітенко Віталіна**. Новий тип інфрормаційно-комунікативного суспільства та його мережевий характер. Теоретичні та практичні засади розвитку менеджменту організацій та адміністрування в умовах незалежності України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25- річниці незалежності України та 20-річчю кафедри менеджменту організацій та управління проектами / Ред. упрядн.: д. філософ. н., проф. Валентина Воронкова, Регіна Андрюкайтене. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. С.140-145.

45. **Нікітенко Віталіна.** Формування соціокультурного простору особистості в умовах нової освітньої парадигми інформаційного суспільства. Становлення і розвиток інформаційного суспільства як основи забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 23–24

листопада 2017 року / Ред.-упорядник: д.філософ.н., проф. В.Г.Воронкова. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2017. С.160-165.

46. Максименюк Марина, **Нікітенко Віталіна**. Напрями модернізації соціогуманітарної компоненти освіти в умовах інформаційного суспільства. Conference Proceedings of the 6th International Scientific Conference Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic Development (April 20 – 23, 2017, Opole, Poland). The Academy of Management and Administration in Opole, 2017.P. 258-260. ISBN 978-83-62683-10-9 (авторських -50%).

47. **Никитенко В.А.,** Никитенко Э.К. Концепция ноосферного мировоззрения как основа устойчивого развития современной цивилизации. Национальная философия в глобальном мире: тезисы Первого Белорусского философского конгресса / Национальная академия наук Беларуси, Институт философии; редкол.: В.Г.Гусаков (предс.) [и др.].- Минск, Беларусская навука, 2017. С.397-398. ISBN 978- 985-08-2207-9 (авторських -70%).

48. **Нікітенко В. О.** Інноваційна освіта як чинник інтелектуального розвитку «смарт-суспільства» та його сталого розвитку. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 19-20 грудня 2018 року. Запоріжжя: РВВ : ЗДІА, 2018. С. 103-107.

49. Воронкова В.Г., Кивлюк О.П., **Нікітенко В.О**. «Смарт-освіта» в контексті становлення і розвитку смарт-суспільства: соціально-філософський дискурс. Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Формування освітнього простору в умовах інформаційного суспільства» 26 квітня-27квітня 2018 року. Запоріжжя, 2018. С.172-175.

http://www.zgia.zp.ua/index.php?page=4157&lang=ua (авторських -35%).

50. **Nikitenko V.,** Nikitenko E. Conceptualization of scientific directions to culture study. Матеріали Міжнародної конференції Запоріжжя: Електронне, 2018. С. 128-130.

URL: http://www.zgia.zp.ua/index.php?page=4415&lang=ua (авторських -50%).

51. **Нікітенко В**. Знання та інформація як основа інноваційної цифрової економіки. Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С.

52. Воронкова В.Г., **Никитенко В.А**. Многообразие проявления цифрового мира в виртуальной, дополненной и настоящей реальности. Экономика и инжиниринг: от теории к практике: сборник материалов XVI Международной научно-практической конференции; редкол. : Солодовников С. Ю. [и др.]. 28 мая 2020 г., г. Минск. Научное электронное издание / Белорусский национальный технический университет. – Электрон. текст дан. (объем 4 Mb). – Минск: БНТУ, 2020. С.87-88 (авторських -50%).

53. **Никитенко Виталина**. Формирование глобальной парадигмы устойчивой безопасности. International scientific-practical conference «Theory and practice: problems and prospects» May 21-22, 2020. Kaunas 2020. P.

54. **Нікітенко Віталіна.** Експертиза суспільства сталого розвитку як мистецтво і наука передбачення. Матеріали Круглого столу «Актуальні проблеми проведення економічних, товарознавчих, будівельних експертиз та правові шляхи їх вирішення». Запорізький національний університет. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. С. 102-104.

55. **Нікітенко В.О**. Формування концепції адаптивного управління як напрям розвитку менеджменту складних систем. Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ: збірник тез доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25 березня 2020 р. Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2020. С. 308-310.

ЗМІСТ

ВСТУП……31

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ВЗАЄМОДІЇ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ, ТУРИЗМУ І ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ

1.1 Генеза теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму і людини у контексті соціально-філософської думки…….55

1.2 Поняттєво-категоріальний апарат взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості……..…77

1.3 Методологія аналізу взаємодії освіти, культури, туризму та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства……98

Висновки до першого розділу……...117

Список використаних джерел до першого розділу……..…120

РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ВИМІРИ ВЗАЄМОДІЇ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ ТА ЇХ ВПЛИВУ НА КРЕАТИВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

2.1 Умови формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства…….130

2.2 Нові форми взаємодії людини, культури, освіти та їх впливу на креативний потенціал особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства……..145

2.3 Модель креативної освіти як чинник інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини у контексті соціально-філософського виміру……165

Висновки до другого розділу……186

Список використаних джерел до другого розділу……..189

РОЗДІЛ 3. АКСІОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ВПЛИВУ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ, ТУРИЗМУ НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

3.1 Аксіологічні виміри туризму як чинника креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства……196

3.2 Концепція удосконалення комунікаційних трендів розвитку туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства……..……211

3.3 Пріоритетні напрями аксіологічних вимірів туризму та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства……..231

Висновки до третього розділу…….……250

Список використаних джерел до третього розділу…….……254

РОЗДІЛ 4. ІНФОРМАЦІОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ВЗАЄМОДІЇ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМІЧНОГО МИСЛЕННЯ І КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

4.1. Особливості формування алгоритмічного мислення і культури як тенденції інноваційно-інформаційного суспільства та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості……..263

4.2 Конкурентні переваги творчого та інноваційного потенціалу особистості як основи формування алгоритмічного мислення і культури інноваційно-інформаційного суспільства……279

4.3 Віртуальний світ соціальних мереж як основа формування алгоритмічного мислення і культури та їх вплив на людину в умовах Інтернету……292

Висновки до четвертого розділу……305

Список використаних джерел до четвертого розділу……308

РОЗДІЛ 5. ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ВЗАЄМОДІЇ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

5.1 Предметна спрямованість інформатизації і цифровізації управління як головний вектор сталого розвитку організацій сучасного українського суспільства……..317

5.2 Механізми удосконалення концепції сталого розвитку та її вплив на інноваційно-інформаційний розвиток сучасного українського суспільства……..337

5.3 Шляхи оптимізації сталого розвитку сучасного українського суспільства як головного вектору інноваційно-інформаційного суспільства.....363

Висновки до п’ятого розділу……385

Список використаних джерел до п’ятого розділу……388

ВИСНОВКИ……...…397

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……426

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження впливу освіти, культури і туризму на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства свідчить про те, що, по-перше, у суспільстві відбуваються системні та глибокі зміни, які впливають на всі сфери життєдіяльності суспільства і слугують тими рушійними силами, що вимагають подолання розриву у доступі до цифрових технологій та формування креативності особистості в умовах технологічних змін та інновацій. Зміни викликані глибинною трансформацією, тобто точками докорінних технологічних зламів та їх суспільного впливу, які свідчать, що людина почала жити у зовсім іншому світі, що людина має пристосовуватися та розвиватися у всіх сферах діяльності – освіті, культурі, туризмі, бізнесі, так і особистісно у професійному житті, щоб вийти на ринок із інноваційно-проривними ідеями нових знань і професій. По-друге, особливого значення набувають освіта, культура, туризм як чинники креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та потребують творчого осмислення, а для цього слід знайти креативні відповіді для вирішення фундаментальних проблем сучасності, розвивати новий, творчий спосіб мислення і вірити у свою спроможність змінювати навколишній світ. Креативність здатна (а насправді й мусить) фокусуватися на різноманітних цілях так само, як і будь-що інше, будь-то освіта, людина, суспільство, туризм, що можна назвати перспективним підходом прикладної креативності та покращити відповідними технологіями інтелектуального супроводу та численними концепціями, пропозиціями і методологіями для вирішення проблем сучасності. Пошук нових рішень вимагає сумісних зусиль урядів, громадянського суспільства, академічних кіл, наукових спільнот, технологічно-інноваційного сектору, щоб забезпечити найважливіші шляхи

розвитку для інноваційного вирішення проблем, що потребують адекватних рушійних сил розвитку освіти, культури, туризму, які б витримали повсякчасні випробування в умовах нових тенденцій розвитку глобалізації.

По третє, для цього необхідне використання творчого потенціалу освіти, культури, туризму як запоруки економічного зростання інноваційно-інформаційного суспільства, що потребує розвитку інноваційних технологій для створення вартості у цифрову епоху, використання цифрових даних і платформ, щоб забезпечити справедливий доступ до них та подолати існуючі тенденції концентрації багатства в одних руках і забезпечити більш справедливий доступ до цифрової цивілізації, яка вимагає творчої суті людини як головної універсалії даного виду соціуму. По-четверте, креативність як сутність нової алгоритмічної культури представляє собою сукупність специфічних уявлень, вмінь та професійних навичок, що мають вийти на перший план в інформаційну добу, направлених на пошуки оволодіння новими видами діяльності. Креативність як сутність нової алгоритмічної культури є сукупність специфічних уявлень, вмінь та професійних навичок, що мають вийти на перший план в інформаційну добу, направлених на пошуки оволодіння новими видами інтелектуально-творчої енергії особистості, які допомагають відкривати нові знання, щоб мати здатність творити і розробляти різноманітні проривні ідеї, оволодіти методологією інновації з метою отримати непередбачуваний результат, мати більший вплив на довколишній світ, виступати новим інструментом, який підвищує спроможність вирішувати проблеми складних систем. По-п’яте, у цифрову епоху рушійними силами є доступ до даних, до інформації, що допоможе відкривати нові можливості, але для цього необхідно, щоб особистість опанувала своє творче начало за допомогою нових навичок і способів мислення, змогла поставити смарт-цілі (інтелектуальні, високі, творчі) і реалізувати план дій для виведення інноваційних ідей на ринок. Саме поєднання думки і дії, використання творчого підходу і креативного

мислення позначає впевнену творчість, тобто здатність не тільки продукувати нові ідеї, а й сміливість випробувати їх на практиці, в основі яких інноваційні рішення для вирішення надскладних проблем та використання творчої енергії як одного з найцінніших ресурсів, що допомагає у пошуку нових рішень задля досягнення пріоритетів, направлених на використання переваг цифрової економіки. Упевнена творчість дозволяє вирішувати проблеми невизначеності й інформаційної стохастичності, переходити до дії, для чого необхідно, щоб особистість постійно розкривала у собі креативний потенціал з метою змінити світ на краще завдяки новим ідеям, методам, підходам, технікам, практикам, що розробляються у структурі нового філософського знання.

Ступінь наукового опрацювання проблеми. В основі наукового опрацювання теми – феномен креативності, який досліджується у роботах М.Ажажі, В.Андрущенка, В. Беха, Ю.Бех, М.Бойченка, Т. Бутченка, В. Вашкевича, В. Воловика, О. Волкова, В. Воронкової, Е. Герасимової, О.Дзьобаня, Д.Дубова, А. Кравченко, М.Кириченка, С. Куцепал, О. Кивлюк, М. Лепського, Р. Олексенка. Нові форми взаємодії людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства розглядалися через використання ідей Б. Андрущенка, О. Базалука, А. Бойко, В. Вашкевича, Л. Горбунової, І. Дударєвої, О. Кивлюк, С. Клепка, І. Карпенка, А. Кравченко, С. Куцепал, М. Максименюк, П. Поліщук, М. Поповича, Н. Скотної, О. Сосніна. Творчу модель інноваційно-інформаційного суспільства та використання креативних інформаційно-комунікаційних технологій започатковано у дослідженнях О. Базалука, В. Беха, В. Андрущенка, О. Кивлюк, Р. Олексенка, М. Кириченка, В. Кременя, В. Мельник, В.Палагутіна, А.Повзло, О. Пунченка, Д. Свириденка, Н.Спиці, С. Терепищого, І. Утюж, М. Цюрупи, І. Шавкун, І. Чайка, у дослідженнях яких дається аналіз проблем освіти і культури.

Концептуальні засади освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства виходять з цілого ряду специфічних концептів розвитку креативного потенціалу особистості та шляхів їх оптимізації, що знаходять своє відтворення у роботах В. Аксьонової, В. Білогур, Є. Бистрицького, Т. Бутченка, В. Вашкевича, Л. Воробйової, Г. Гарбар, Л. Горбунової, Л. Губерського, Р. Додонова, В. Додонової, І. Капріцина, О. Кивлюк, Л. Кривеги, М. Козловця, В. Кременя, В. Кушерця, М. Лепського, А. Макушинської, В. Молодиченка, В. Огнев'юка, О. Пунченка, І. Рижової, В. Савельєва, Н. Скотної, Н. Спиці, Т. Тесленко, І. Утюж, М. Цюрупи, які дають можливість глибоко вникнути у зміст цих понять та представити цілісне уявлення про їх взаємодію в інноваційно-інформаційному суспільстві у різноманітних процесах. Серед зарубіжних авторів ми виділяємо твори таких вчених, як Аль-Халілі Джима, Е. Бріньольфссона, К. Кевіна, Е. Макафі, О'Райлі Тіма, Д. Роуза, О. Тоффлера, К. Штайнера, В. Старгінса, Р. Флориди, М. Форда та інших, які презентували тему творчості в умовах технологічної революції 4.0 та глобалізації 4.0. Серед білоруських учених ми виділяємо праці П. Водоп'янова, А. Зеленкова, А. Лазаревича, В. Старжинського, В. Цепкала. Авторка орієнтується на роботи Аппело Юргена, Ернст Ульріх фон Вайцзекера, Андерс Війкмана, Джеймс Вумека, Даніел Джонса, Кляйн Наомі, Шарма Ручіра, Макстон Грема, Рандерс Йоргена, Медоуз Донелли, Рандерс Йоргена, Медоуз Денніса, Мейсон Полака, О' Райлі Тіма, Роджерс Еверетта М., Росс Алека, Спенс Майкла, Стадвелл Джо, Шваб Клауса, Ха-Юн Чанга. О. Тоффлер як один з найбільших теоретиків інформаційного суспільства достатньо чітко визначив атрибути нової алгоритмічної культури – її образний, демасифікований, віртуальний характер. Про цю ситуацію відмічав З. Бауман, який писав про суспільство індивідуумів, уразливих фрагментацією «індивідуалізованого суспільства постмодерну». Основна увага приділяється роботі Річарда Флориди «Homo Creatives: How New Class

Conque the World» (Київ, 2018), в якій мова йде про формування креативного класу в США та країнах Західної Європи. Проблеми віртуального світу соціальних мереж як «університету масових знань» та їх вплив на людину в умовах Інтернету та епохи постмодерну розглядали такі автори, як Дж. Байрем, Д. Белл, Дж. Гелбрейт, М. Кастельс, Й. Масуда, В. Фрексіс та інші. Теоретико-методологічні аспекти інноваційно-інформаційного суспільства у контексті туристичної діяльності в Україні та світі представлені у дослідженнях багатьох вітчизняних вчених, зокрема Г. Балабанової, І. Винниченко, М. Вовчанської, Л. Воротіна, Р. Вязової, Д. Грибової, Н. Гук, В. Збарського Л. Іванової, Л. Кривеги, М. Руднєвої, К. Сухаревої, Д.Коваленко, О. Корольчук, Т. Ткаченко, В. Талалай, І.Утюж, Л. Шульгіної, М.Цюрупи, Н.Чорногор та ін. Однак, враховуючи мінливість зовнішнього середовища, можна стверджувати, що питання сучасного стану туризму в Україні та перспективи його подальшого розвитку залишаються вкрай актуальними, деякі питання все ще залишаються поза увагою науковців, а саме розгляд перспектив розвитку внутрішнього туризму (зеленого, сільського, наукового) в сучасних умовах глобалізації, технологічної революції 4.0. Після того, як Генеральна асамблея ООН затвердила Десятиліття освіти в інтересах сталого розвитку на 2005-2014 рр., ЮНЕСКО, як відповідальна організація, взялася за реалізацію інтегрування принципів, цінностей та практичних заходів сталого розвитку в усі аспекти освіти і культури. Таке зусилля у сфері освіти було спрямоване на ініціювання змін майбутніх поколінь для створення екологічно цілісного, економічно життєздатного та соціально справедливого майбутнього світу. Слід звернурти увагу й на те, що у 2012 році було запропоновано першу глобальну освітню ініціативу (GEFI), яка має стимулювати активізацію зусиль із досягнення глобальних цілей у сфері освіти. Разом з тим в Україні бракує комплексних досліджень щодо взаємодії освіти, культури, туризму та їх

впливу на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Загальний напрям роботи пов’язаний із темою дослідження кафедри менеджменту організацій та управління проектами Запорізької державної інженерної академії, що розроблялися по лінії Міністерства освіти і науки України: «Формування механізмів цивілізаційного розвитку сучасного соціуму в глобальному вимірі» (№ 0111U010481 – 2012-2014 рр.) та «Удосконалення механізмів розвитку інформаційного суспільства як цивілізаційної парадигми розвитку сучасної України в умовах глобалізації» (№ 0115U002343 – 2015-2017 рр.), у контексті яких розроблено формування концепції взаємодії освіти, культури і туризму та їх вплив на креативний розвиток особистості в умовах інформаційного суспільства. Тема дисертації затверджена Вченою радою Запорізької державної інженерної академії (протокол № 1 від січня 2016 року; уточнена науково-технічною радою Запорізького національного університету (протокол №10 від 21 травня 2020 року).

Мета дослідження – концептуалізація взаємодії освіти, культури і туризму, їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості та детермінанти оптимізації інноваційно-інформаційного суспільства.

Поставлена мета зумовила вирішення наступних дослідницьких завдань:

– проаналізувати генезу теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму і людини у контексті соціально-філософської думки;

– здійснити аналіз понятєво-категоріального апарату взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства;

– уточнити методологію аналізу взаємодії освіти, культури, туризму та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно- інформаційного суспільства;

– з’ясувати умови формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства;

– розкрити нові форми взаємодії людини, культури, освіти та їх вплив на креативний потенціал особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства;

– розробити модель креативної освіти як чинник інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини у контексті соціально-філософської думки;

– розглянути аксіологічні виміри туризму як чинника креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства;

– сформувати концепцію удосконалення розвитку туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства;

– обґрунтувати пріоритетні напрями аксіологічних вимірів туризму та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства;

– виявити особливості формування алгоритмічного мислення і культури як тенденції інноваційно-інформаційного суспільства та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості;

– з’ясувати конкурентні переваги творчого та інноваційного потенціалу особистості як основи формування алгоритмічного мислення і культури інноваційно-інформаційного суспільства

– проаналізувати віртуальний світ соціальних мереж як основу формування алгоритмічного мислення і культури та їх вплив на людину в умовах Інтернету;

– з’ясувати предметну спрямованість інформатизації і цифровізації управління як головний вектор сталого розвитку організацій сучасного українського суспільства;

– сформувати механізми удосконалення концепції сталого розвитку та її вплив на інноваційно-інформаційний розвиток сучасного українського суспільства;

– обґрунтувати шляхи оптимізації сталого розвитку сучасного українського суспільства як головного вектору інноваційно-інформаційного суспільства.

Об’єкт дослідження – освіта, культура, туризм як соціальний, культурний та економічний феномен.

Предмет дослідження – вплив освіти, культури, туризму на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства.

Методологія дослідження. Виконанню завдань дослідження впливу освіти, культури і туризму на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства сприяла нелінійна методологія складності, що являє собою сукупність теоретичних та практичних знань, умінь та компетентностей, що формуються освітою, культурою і туризмом, які є особливо важливими як чинники креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства.

Концепція моделі креативної освіти як чинника інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини у контексті соціально-філософського виміру вимагає врахування інноваційної компоненти, що є особливо важливою для креативного розвитку особистості, що потребує використання методології, яка б дала змогу зрозуміти освітянський процес як складний соціальний, економічний і культурний організм та складний динамічний процес. На зміну старим компетенціям індустріального і постіндустріального суспільства приходять нові методи і

підходи, що відповідають інноваційно-інформаційному та цифровому суспільству. Такою методологією слугує методологія складності як методологія самоорганізації, яка базується на знаннях філософії, менеджменту, теорії організацій, що отримали назву Agile-методології (гнучкої методології), що вписуються у теорію і методологію спіралеподібної динаміки. Agile-методологія як теоретична основа моделі компетентнісних досліджень та інноваційної компоненти освіти, культури і туризму на основі принципів сталого розвитку – це методологія складних адаптивних систем, гнучкого навчання та інноваційної компоненти, в основі якої використання інформаційно-комп'ютерних технологій та практичного і розумного механізму формування концепції інноваційно-інформаційного суспільства в умовах глобалізації, яка значно перевершує все, що було створено раніше. Методологічна основа дослідження визначається комплексом філософських, спеціальних і загальнонаукових методів, серед яких слід виділити аксіологічний, діяльнісний, когнітивний, інституціональний, структурно-функціональний, діалектичний, синергетичний, системний, історико-порівняльний, логіко-історичний, антропологічний.

Наукова новизна дослідження у тому, що вперше здійснено концептуалізацію впливу освіти, культури і туризму на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства. Результати дослідження, що свідчать про наукову новизну та її оригінальність, можуть бути винесені на захист і представлені наступними положеннями.

УПЕРШЕ:

– здійснено аналіз понятєво-категоріального апарату взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та представлено авторські визначення. Креативно-інноваційний потенціал особистості як складний і

суперечливий процес включає в себе сукупність знань, інформації, технологій, досвіду людини, матеріальні засоби, необхідні для розробок та вирішення проблем організації – економічних, інфраструктурних, соціальних, екзистенціальних, виробничих, направлених на зростання економіки, збільшення доходів, вирішення проблем соціальної справедливості, що створюють умови для упровадження нової продукції та підвищення ефективності господарства, та надають більше можливостей для технологічного розвитку та розширення можливостей самих ресурсів; підвищення ефективності виробництва та добробуту для більшої кількості працівників інноваційного підприємства чи організації, що з необхідністю вимагає суттєвих змін виробництва, щоб підняти економічний розвиток та сприяти конкурентоспроможності підприємства, для чого слід озброїтися кращими технологіями та організаційними можливостями, які з'являються лише за наявності креативно-інноваційного людського потенціалу, який є головним джерелом новітніх технологічних та організаційних змін, двигуном економічного механізму, що може сприяти жвавому економічному зростанню;

– розроблено модель креативної освіти як чинник інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини у контексті соціально-філософської думки та доведено, що інноваційна смарт-освіта повинна підготувати молодь до роботи в умовах епохи інновацій, для чого необхідно оволодіння необхідними навичками та компетентностями, щоб бути завжди готовими до постійного оновлення знань своєї професії та отримання нових затребуваних навичок цифрової техніки для розвитку смарт-суспільства, а саме розвивати творчі компетенції, володіти комунікаційними, інформаційними, цифровими, алгоритмічними компетенціями цифрової епохи, що допомагає уточнити довгострокове бачення цілей смарт-освіти та її завдань. В основі моделі креативної смарт-освіти як чинника інноваційно-інтелектуального розвитку суспільства і

людини – управління інноваційністю та креативністю, культивування інноваційних інструментів для оцінювання розвитку освіти і науки, що вимагає формування дата-аналітичного мислення, що є умовою застосування даних на користь власній справі. Впровадження інноваційних змін залежить від культури та генеративного мислення, що сприяє створенню нових ідей, когнітивної рефлексії, реактивного мислення і функціонування, то ж смарт-освіта шукає нові ідеї, нестандартні підходи та підтримку для прийняття інноваційних рішень;

– сформовано концепцію удосконалення комунікаційних трендів розвитку туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та доведено, що туризм сьогодні виступає як соціокультурна, ефективна технологія управління, яка формулює основні принципи та підходи до побудови сучасного туристичного бізнесу як соціокультурного процесу, даючи дата-спеціалістам з туризму набір попередніх даних про користувачів, які лишилися за компанією, щоб на основі певних характеристик створити модель, яка прогнозуватиме, як користувачі туристських послуг можуть мати намір здійснити подорожі. Концептуалізація удосконалення комунікаційних трендів у розвитку туризму в умовах цифрової трансформації суспільства зводиться до виділення нових комунікаційних трендів у розвитку туризму, а саме використання інформаційних технологій і цифрової туристичної економіки як нового драйвера інформаційного суспільства та технологічного розвитку в Україні, використанні спеціального програмного забезпечення, інноваційних та фінансових інструментів, інтернет-просування туристичних продуктів на зовнішні ринки;

– виявлено особливості формування алгоритмічного мислення і культури як тенденції інноваційно-інформаційного суспільства та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості та доведено, що розвиток алгоритмічного мислення і культури як тенденція цифровізації інноваційно-інформаційного суспільства свідчать, що цифрова революція призводить до

розвитку цифрової економіки та цифрового менеджменту, які базуються на зміні парадигм в економіці, бізнесі, суспільстві, свідомості, світогляді людини. Очевидно, що цифровізація передбачає ціннісні трансформації різних систем як на світовому рівні, так і всередині країни, а також різноманітні перетворення у кампаніях, різних галузях виробництва і суспільстві в цілому як основи пошуку нових інформаційних атрибутів. Алгоритмічне мислення і алгоритмічну культуру слід розвивати, вони представляють собою сукупність ідей, принципів, концептів вивчення основоположних проблем про цифровий світ, особливості розв'язання проблем повсякденності, які є основою для багатьох відомих алгоритмів добування даних; це загальні принципи аналітичного і системного мислення з використанням даних (Big data), необхідних для найкращого вирішення проблем, адже вивчення внутрішньої роботи комп'ютерів здатне підказати нам, як думати і які рішення приймати, у що вірити і як поводитися, що вимагає знання когнітивних, комп'ютерних і поведінкових наук, які розгортаються між людським пізнанням та обчисленнями з метою отримання передбачуваного результату та пошуку алгоритмів у вирішенні людських проблем;

– обгрунтовано шляхи оптимізації сталого розвитку сучасного українського суспільства як головного вектору інноваційно-інформаційного суспільства та доведено, що вже на початку 1990-х років почало з'являтися усе більше доказів, що людство рухається вглиб «території несталості». Наприклад, повідомлялось про катастрофічні темпи вирубування тропічних дощових лісів, виникли припущення, що виробництво зернових культур не встигає йти в ногу зі зростанням чисельності населення, дехто говорив про глобальне потепління, ширилася стурбованість з приводу нещодавно утворених озонових дір у стратосфері. Однак для більшості людей це все одно не було підтвердженням факту, що людство перевищило межі екологічних можливостей довкілля. Виявити взаємозв'язки, закономірності,

визначальні тренди, змоделювати сценарії розвитку подій цілком можливо. Шляхи оптимізації сучасного українського суспільства сталого розвитку цифрової цивілізації включають сучасну інформаційно-інвестиційну складову, яка слугує технологічному прориву країни та розбудові держави, прискоренню темпів економічного розвитку та зростанню країни. Треба всіма силами подолати інфраструктурний розрив, щоб досягнути зростання на кшталт китайського чи корейського, але для цього треба, щоб освіта, культура, туризм та інфраструктурний потенціал зростали одночасно.

УТОЧНЕНО:

– методологію аналізу взаємодії освіти, культури, туризму та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та доведено, що методологію репрезентують найсучасніші методи, що дозволили проаналізувати сутність і значення взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості для подальшого розвитку даного типу суспільства. Конструктивна методологія взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства – це методологія, що синтезує теорію і практику: здійснює теоретичне бачення майбутніх перетворень; теоретичне забезпечення практичної діяльності; пояснює механізми проектування процесів культуротворчості, здійснюючи когнітивний аналіз як засіб досягнення життєвого світу людини, що живе і діє в інноваційно-інформаційному суспільстві, та виявляє культурно-семантичні семіотичні локуси, що морфологізують знаки та індекси креативного потенціалу особистості. Такою методологією слугує методологія складності як методологія самоорганізації, яка базується на знаннях філософії, менеджменту, теорії організацій, що отримали назву Agile-методології (гнучкої методології), що вписуються у теорію і методологію спіралеподібної динаміки. Загальні принципи data-

science-методології допоможуть тому, щоб стала можливою тісніша співпраця між владою, бізнесом, громадським суспільством, щоб вирішувалися критично важливі питання, які ніколи не були порушені, для чого власне й існує велика кількість завдань з data-science та алгоритми їхнього виконання;

– нові форми взаємодії людини, культури, освіти та їх вплив на креативний потенціал особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та доведено, що це процес, завдяки якому відбувається формування механізмів культурно-освітньої та дозвіллєвої політики інноваційно-інформаційного суспільства. Культура, освіта, туризм – один з найважливіших механізмів розвитку не лише особистості, але й суспільства у цілому, спрямованих на розгортання різних форм фізичного, культурного та інтелектуального потенціалу людини у динамічному світі. Філософське осмислення нових форм взаємодії людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства виходить із того, що основною ланкою інноваційно-інформаційного суспільства є людина, місце людини у світі та формування її культурних надбань завдяки освіті. У найширшому розумінні освіта – це процес взаємної трансформації людини і світу, внаслідок чого світ набуває людського виміру (світ для людини, світ із людиною), а людина стає невід'ємною частиною буття (людина у світі, людина зі світом). Це постійний процес зустрічі людини зі світом, внаслідок чого утворюються нові форми їх взаємного існування та культивування нових цінностей. Нерозривна єдність традицій та новацій, вирішення людиною проблем власного життя, набір успішних чи невдалих рішень, які людина приймає у процесі подолання труднощів та потреб. Нові форми взаємодії людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства як ключовий рушій інформаційного суспільства сталого розвитку набувають великого значення, тому що людина повинна вижити в інформаційному хаосі і знайти відповіді на всі проблеми, так як соціальний

світ, у якому ми живемо, стає все більш інформаційним і взаємопов'язаним, і одним із показників успіху є те, настільки людина може бути залучена до роботи на загальне благо;

– аксіологічні виміри туризму як чинника креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та доведено, що це обумовлюється якісними змінами, що відбуваються у суспільстві, у сфері освіти і культури, пов'язаними з пріоритетом якісних змін у життєдіяльності людини для досягнення новацій та цілей людини, пошук зв'язків як наукових, так і культурних, особистісного розвитку та самореалізації. Останнім часом відбуваються кардинальні зміни завдяки туризму, людської активності як визначальної характеристики особистості, тому й розвивається креативність як визначальна характеристика інноваційно-інформаційного суспільства, яка сприяє розвитку різнобічних галузей туристського смарт-бізнесу як високотехнологічного і високоінтелектуального, у якому розвиваються креативні технології та індустрії з використанням інструментів діджиталізованого суспільства. Туризм є динамічним процесом, який характеризується широким застосуванням різноманітних комунікаційних способів, появою нових інструментів інформаційного маркетингового впливу, аналізується нами з трьох сторін: 1) як суб'єкт культури; 2) як суб'єкт суспільства; 3) як суб'єкт природи. Аксіологічні виміри туризму як чинника креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства визначаються мірками активності під час відпочинку, спрямованого на задоволення рекреаційних, пізнавальних, духовних, креативних цінностей і потреб особистості. В основі аксіологічних вимірів туризму як чинника креативного розвитку особистості удосконалення людини та її діяльності, розвиток самої людини як суб'єкта-креатора діяльності, який опредмечується у туристичних традиціях, символічних знаках як вираження туристичної процесуальності,

оволодіння багатством туризму і перетвореннння його на внутрішнє багатство людини;

– конкурентні переваги творчого та інноваційного потенціалу особистості як основи формування алгоритмічного мислення і культури інноваційно-інформаційного суспільства та доведено, що матриця творчо-інноваційного потенціалу людини та її атрибутивних особливостей актуалізує увагу дискурс-розуміння відносин «творча особистість-цифрове суспільство» та вплив інформаційно-комунікативного суспільства на ці відносини. Надамо авторське визначення дефініції креативно-інноваційного потенціалу підприємства як складного і суперечливого процесу. Креативно-інноваційний потенціал підприємства як складний і суперечливий процес включає в себе знання, інформацію, технології, досвід людини, матеріальні засоби, необхідні для розробок та вирішення проблем підприємства: економічних, інфраструктурних, соціальних, екзистенціальних, виробничих, направлених на зростання економіки, збільшення доходів, вирішення проблем соціальної справедливості, що створюють умови для створення нової продукції та підвищення ефективності господарства; надають більше можливостей для технологічного розвитку та розширення можливостей самих ресурсів, підвищення ефективності виробництва та добробуту; для більшої кількості працівників підприємства, що з необхідністю вимагає суттєвих змін виробництва, щоб підняти економічний розвиток та сприяти конкурентоспроможності підприємства; для того, щоб озброїтися кращими технологіями та організаційними можливостями, які з’являються лише за умови наявності креативно-інноваційного потенціалу, що є головним джерелом новітніх технологічних та організаційних знахідок, двигуном економічного механізму, може сприяти жвавому економічному зростанню;

– механізми удосконалення концепції сталого розвитку та її вплив на інноваційно-інформаційний розвиток сучасного українського суспільства та доведено, що розвиток концепції сталого розвитку цифрової економіки як

чинника сталого розвитку суспільства, що базується на інформаційно-комунікаційних технологіях, що упроваджуються в усі сфери людської життєдіяльності; умови переходу до сталої системи, а саме: що може бути зроблене для створення екологічно збалансованої і соціально-орієнтованої економіки, яка принесе добробут для всіх. Концепцію сталого розвитку та її вплив на інноваційно-інформаційний розвиток сучасного українського суспільства слід адаптувати до умов «повного світу», а для цього змінити ставлення і пріоритети до розвитку сучасного світу, що розвивається в умовах глобалізації 4.0, техногенного розвитку світу 4.0, переходу до філософії Просвітництва 2.0, в основі яких ощадливе виробництво, радикальна зміна напрямку прогресу, подолання критичної точки «планетарних меж». Аналіз засвідчив, що світ знову перебуває в критичному стані і суспільство відчуває потребу в новій ідеології та світогляді. Таким світоглядом може стати Просвітництво 2.0, що демонструє сукупність нових цінностей, що включають еволюцію від «пустого світу» до «повного світу», від Просвітництва ХУІІІ століття до Просвітництва ХХІ століття, в основі яких цінності довгострокової перспективи виживання людства завдяки сталому розвитку.

ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК ОТРИМАЛИ:

– генеза теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму і людини у контексті соціально-філософської думки від античності і до постмодерну і доведено, що в глобальній системі освіти, культури і туризму назріла необхідність радикальних змін, щоб задовольнити нові різноманітні потреби людства. Взаємодія освіти, культури, людини розглядається як така, що пройшла певні стадії свого розвитку, в основі яких світоглядні, ціннісно-нормативні, духовні, ментально-психологічні та інші умови і яка представлена у філософії різних періодів її становлення: 1) докласичний період становлення і розвитку (від епохи античності до Відродження); 2)

класичний період розвитку (XVII- XIX ст.); 3) постклассичний період (XX-XX ст. і до т.ч.). В процесі аналізу даної проблеми пропонується відмовитися від креаціоністського мислення в освіті і дозволити їй розвиватися так, щоб вона стала основою для забезпечення економічного зростання. Генеза становлення і розвитку концепцій освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільств дала можливість поглибити уявлення про інформаційно-інноваційне суспільство, що вимагає креативного розвитку особистості, її самоздійснення в інноваціях культури, конструктивно-прагматичному використанню природних задатків людини та їх самоздійснення у різноманітних формах діяльності. Генеза розвитку концепцій освіти, культури і комунікації як чинників креативного розвитку особистості в умовах формування інноваційно-інформаційного суспільства пов'язана з тим, що сучасне суспільство вплетене у складну мережу комунікаційних процесів, тенденції яких виступають каталізатором процесів крос-культурної комунікації, формування модерних форм (моделей) туризму, культури та туристичної діяльності;

– умови формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та доведено, що творча особистість – це образ, який використовується для відображення всього розмаїття історичних та культурних традицій та нововведень, чинників креативної діяльності та духовних прагнень, світоглядно-культурних парадигм, що беруть участь у активних процесах творення екзистенції у співвідношенні з соціокультурною та дозвіллєвою діяльністю людини. У дослідженні основною метою є концептуалізація формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства, його основних категорій у вимірі «творчості» і становлення людини як творця інноваційно-інформаційного середовища, заснованому на новому рівні взаємодії «людина-суспільство-освіта-культура-туризм», що потребує зміни моделі

соціальності. Уперше в історії людства суспільство повинно привести економічний розвиток у відповідність з розвитком людського потенціалу, що залежить від використання талантів та креативно-творчого потенціалу, а також прискорення цього процесу, розвиваючи смарт-технології, смарт-культуру, смарт-туризм як чинник креативного розвитку сучасного прогресу. Формування нової креативної епохи включає людський і соціальний капітал, який може сформуватися за наявності інноваційно-інформаційного суспільства, яке зможуть збудувати тільки креативно освічені особистості завдяки креативній освіті, культурі і туризму;

– обґрунтовано пріоритетні напрями аксіологічних вимірів туризму та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та доведено, що у сучасному світовому контексті туризм розглядається як метапізнання, яке здійснює прямий та опосередкований вплив на розвиток інноваційно-інформаційного суспільства та пов'язаної з ним інфраструктури суспільства і відіграє головну роль у створенні успішних інновацій. Справжня суть сучасного туризму базується на високому рівні розвитку смарт-транспорту, соціальної сфери та послуг, які у кінцевому рахунку перетворюють його на високоприбуткову галузь економіки. Туризм як пріоритетна модель data science будується на основі розуміння, генерування нових ідей, обгрунтування рішень, аналізу та напряму вибору моделі чи проекту туризму і формується як каталізатор міжкультурних комунікаційних процесів. Туризм – це процес, в якому людина відкриває можливості своєї «непоєднуваності», «нелінійності», емерджентності та, спілкуючись в інформаційно-комунікаційному процесі, взаємодіє з іншими представниками культури, розширюючи свої «культурно-креативні горизонти». Туризм – це «силове креативне поле» досвіду та духовного зростання людини, в якому людина реалізує своє самостворення завдяки «завжди ввімкненій» цифровій культурі, яка допомагає досягти великого прогресу;

– віртуальний світ соціальних мереж як основу формування алгоритмічного мислення і культури та їх вплив на людину в умовах Інтернету та доведено роль Інтернету як колосального інформаційного поля битви, частиною новин якого стають всі. У 2013 р. по всьому світу налічувалося близько 2 млрд. користувачів Інтернету, в 2018 р – 6 млрд., а у 2020 – 8 млрд. Інтернет розширив свій простір і перетворився на колосальне інформаційне поле битви, коли частиною новин стають всі, так як формується нова парадигма інформаційно-комунікативного суспільства як різновид складної соціальної взаємодії. Мережева війна означає розуміння того, що інформація онлайн безпосередньо є зброєю, яка використовується, щоб демонтувати одні реальності, та замість їх створити інші, в результаті чого замінюються фрейми для репрезентації сучасного етапу цивілізаційного розвитку. Системний аналіз малодослідженої проблеми відкриває багато можливостей для розуміння проблем віртуальної реальності і культури в умовах цифровізації світу, оволодіння протидії всім викликам, різного роду вигаданим інсинуаціям, вмінню протидіяти різного роду фейковим повідомленням і новинам, щоб опанувати принципом компетентності в сфері інформаційних мас-медіа, а також вміння системно і стратегічно мислити, щоб зрозуміти сутність розвитку віртуального світу в умовах інноваційно-інформаційного суспільства;

– предметна спрямованість інформатизації і цифровізації управління як головний вектор сталого розвитку організацій сучасного українського суспільства та доведено, що вектор – це ефективний спосіб сприйняття чітко визначених тенденцій та цілей (на зразок закону Мура), що впливає на майбутнє розвитку сучасного українського суспільства, яке в умовах інформатизації слід програмувати на засадах ощадливості, інклюзивності та балансу. У кінці 1980-х – на початку1990-х років сформувалася спільнота UNIX, в контексті якої розробка програмного забезпечення була колективною. Революційні винаходи (сенсори, комп’ютери й технічні засоби

управління) стали привертати все більшу увагу до інформатизації систем управління в організаціях як складних соціальних організмів і систем. З точки зору соціально-філософського аналізу закладено розвиток потенціалу інформаційних технологій, а разом з ними – розширення людських можливостей, прийняття ефективних рівень, розвиток креативної культури та досягнення достатку завдяки розвитку сучасного українського суспільства. Доведено, що з ускладненням техніки, проникненням інформаційно-комп'ютерних технологій у систему управлінської діяльності, автоматизації управління стрімко зростає якість праці, яка витрачається на створення і обробку інформації. Тому інформаційний персонал виходить з кризи за рахунок інформатизації, автоматизації та підвищення інформаційної культури, яка проникає на всі рівні управління.

Теоретичне і практичне значення дисертаційного дослідження у тому, що даний матеріал використовується при викладанні дисциплін соціально-філософського циклу. У дисертації розглядаються теоретико-методологічні та концептуальні засади освіти, культури і туризму як чинників розвитку креативної особистості в умовах інформаційно-інноваційного суспільства з урахуванням надскладних викликів сучасності. Особлива увага приділяється всебічному окресленню проблем освіти та культури, що розвиваються в умовах інформаційно-інноваційного суспільства, та сприяють розвитку креативної особистості. Результати дослідження спонукають до більш глибокого та адекватного аналізу проблем освіти, культури та туризму та спираються на міжнародний і вітчизняний досвід з метою пошуку різних етимологій, концепцій, парадигм, що дозволяють поглибити розуміння специфіки їх взаємодії та впливу на особистість.

Практичне значення дослідження у тому, що здійснено системний аналіз малодослідженої проблеми, яка відкриває багато можливостей для

розуміння проблем впливу інноваційно-інформаційного суспільства на розвиток освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості. Значення дослідження полягає також у тому, що в умовах цифровізації світу, оволодіння протидії викликами технологічних загроз, різного роду вигаданим інсинуаціям, вмінню протидіяти різного роду фейковим повідомленням і новинам, для чого опанувати принципом компетентності у сфері інформаційних повідомлень, а також вміння системно і стратегічно мислити, та досягти прогресу у протистоянні технологічним загрозам, щоб максимально захистити себе. Практичне значення наукового дослідження у можливості використання даного матеріалу при викладанні дисциплін: «Філософія креативного мислення», «Філософія сталого розвитку», «Філософія туризму», «Філософія смарт-освіти», «Інформаційна філософія», «Цифрова філософія».

Кандидатська дисертація на тему: «Геокультурні цінності у проблемному полі філософської антропології: досвід теоретичної концептуалізації і практичної реалізації» зі спеціальності 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури була захищена у 2014 році. Матеріали кандидатської дисертації у тексті монографії не використовуються.

Особистий внесок здобувача. Найважливіші результати й висновки дисертаційного дослідження отримані дисертантом особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданні кафедри соціальної філософії Запорізького національного університету.

Ключові положення дисертаційного дослідження було апробовано на методологічних семінарах та міжнародних і всеукраїнських конференціях, зокрема:

Міжнародній науковій конференції «Філософське знання і виклики цивілізаційного розвитку» (21–22 квітня 2016 р., м. Мінськ, Республіка Білорусь);

Міжнародній науковій конференції і X науково-теоретичному семінарі «Інноваційні стратегії у сучасній соціальній філософії» (17–18 травня 2016 р., м. Мінськ, Республіка Білорусь);

Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні засади розвитку менеджменту організацій та адміністрування в умовах незалежності України», присвяченій 25-річниці незалежності України та 20-річчю кафедри менеджменту організацій та управління проектами (23–24 вересня 2016 р., м. Запоріжжя);

Міжнародній науково-практичній конференції «Становлення і розвиток інформаційного суспільства як основи забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави» 23–24 листопада 2017 року (23–24 листопада 2017 р., м. Запоріжжя);

Conference Proceedings of the 6th International Scientific Conference Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic Development (April 20–23, 2017, Opole, Poland).

Перший Білоруський філософський конгрес «Національна філософія у глобальному світі» (Інститут філософії Республіка Білорусь, 2017 р.);

Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні і практичні засади еволюції від інформаційного суспільства до «суспільства знань» і до смарт-суспільства: виклики і можливості Четвертої промислової революції». (23–24 квітня 2018 р., м. Запоріжжя);

Міжнародній науково-практичній конференції «Концептуальні та практичні засади становлення і розвитку смарт-освіти як чинника формування смарт-культури в умовах еволюції від інформаційного суспільства до «смарт-суспільства» (19–20 грудня 2018 р., м. Запоріжжя);

Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Формування освітнього простору в умовах інформаційного суспільства» (26 квітня–27квітня 2018 р., м. Запоріжжя);

Міжнародній науково-практичній конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (ЗНУ, м. Запоріжжя);

XVI науково-практичній конференції «Економіка та інжиніринг: від теорії до практики» (28 травня 2020 р., м. Мінськ, Республіка Білорусь);

Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія і практика: проблеми і перспективи» (21–22 травня 2020 р., Каунас, Литва);

Круглий стіл «Актуальні проблеми проведення економічних, товарознавчих, будівельних експертиз та правові шляхи їх вирішення» (28 квітня, м. Запоріжжя);

Всеукраїнській науково-практичній конференції «Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ» (25 березня 2020 р. м. Херсон).

Публікації. Основні результати дослідження відображено в 1 одноосібній монографії (15 друк. арк.), 1 колективній монографії, 23 наукових статтях, опублікованих у вітчизняних фахових виданнях з філософських наук, 8 статтях**,** опублікованих в іноземних наукових виданнях, що включені до наукометричних баз, в тому числі WoS, 4 публікаціях за темою дисертації у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз даних.

Структура та обсяг дисертації. Структура дисертації обумовлена метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, п’яти розділів (15 підрозділів), висновків, списку використаних джерел у кількості 264 найменувань на 32 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 457 сторінок. Основна частина – 425 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ВЗАЄМОДІЇ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ, ТУРИЗМУ І ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ

1.1 Генеза теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму і людини у контексті соціально-філософської думки

Поставлено завдання – проаналізувати генезу теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму і людини у контексті соціально-філософської думки з метою перейти від її класичного етапу до сучасного. Мова йде про те, щоб: проаналізувати генезу теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму і людини у контексті соціально-філософської думки; здійснити аналіз понятєво-категоріального апарату взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства; уточнити методологію аналізу взаємодії освіти, культури, туризму та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно- інформаційного суспільства. Саме взаємодія освіти, культури, туризму і людини та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості відіграла роль своєрідного каталізатора інноваційно-творчих процесів, закладених природою на всіх етапах історичного розвитку, тому що інноватика і творчість як способи мислення були і залишаються проактивними підходами до пошуку нових рішень і визнаними рушіями успіху інноваційно-інформаційного суспільства, для чого необхідно вивільнити, виплекати й зміцнити здатність до креативності й творчості, розвивати потрібні навички й можливості, діяти, попри перешкоди і страх.

Генеза теоретичних уявлень на проблему взаємодії освіти, культури, туризму і людини у контексті соціально-філософської думки має велику актуальність для сталого розвитку цивілізації та його практичного втілення,

так як сучасні умови вимагають реформації освіти і культури в умовах сучасного посткоронавірусного простору. Сьогодні людина не може обійтися без того, щоб навчатися, формувати свою культуру та подорожувати. Світ, у якому домінує людина, все ще може мати процвітаюче майбутнє для всіх, проте сучасні інститути, до яких відносяться освіта і культура, слід наповнити новим інноваційним змістом, що вкладає післякоронавірусна епоха. Нами проаналізовано генезу теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму і людини у контексті соціально-філософської думки – від античності і до постмодерну і доведено, що в глобальній системі освіти, культури і туризму назріла необхідність креативно діяти в новому середовищі, щоб задовольнити нові різноманітні потреби людства. Система освіти – це сукупність взаємопов'язаних інститутів, частини яких функціонують як єдине ціле, звернене до системи загалом, до її частин зокрема, та до зв'язків між ними, що направлені на формування людського капіталу, – відмічає М. Ажажа [1, с. 267–271].

Міжцивілізаційний зсув від техногенної до інформаційної цивілізації завдяки дії механізмів глобалізації, інформатизації та цифровізації формує нові властвості освіти, культури, туризму, що виникають постійно у процесі їх функціонування, еволюції та дії. Системи освіти, культури і туризму більше залежить від зв'язків між елементами, тому виявлення загальних взаємовідносин дає змогу зрозуміти властивості різних систем, навіть тих, що на перший погляд здаються хаотичними. Вся багатоманітність взаємодії освіти, культури, людини розвивається у контексті глобальних трансформацій сучасної епохи, яка змушує нас не просто осмислювати їх глибинну логіку, але й ставити і вирішувати питання інноваційної освіти, культури як «другої природи буття», туризму як форми освоєння світу та їх використання для вирішення суперечностей інформаційної доби. Взаємодія освіти, культури, людини реалізується у діяльності через норми, соціальні інститути, традиції, способи організації діяльності, артефакти, форми

раціональності, що вимагають формування транскультурних комптентностей для нової освіти. «У рамках сучасного комунікаційного суспільства під впливом віртуальної реальності відбувається переструктурування цінностей і формування нових її елементів».

Тому задача дослідження – розкрити генезу теоретичних уявлень проблеми взаємодії освіти, культури людини, що розвивалася у контексті ментальних моделей і корелювалася з епохами Античності, Середньовіччя, Нової епохи, Просвітництва та їх ціннісно-смислового наповнення

Взаємодія освіти, культури, людини розглядається як така, що пройшла певні стадії свого розвитку, в основі яких світоглядні, ціннісно-нормативні, духовні, ментально-психологічні та інші умови і яка представлена у філософії різних періодів її становлення:

1) докласичний період становлення і розвитку (від епохи античності до Відродження);

2) класичний період розвитку (XVII- XIX ст.);

3) постклассичний період (XX-XX ст. і до т.ч.).

В процесі аналізу даної проблеми слід відмовитися від креаціоністського мислення в освіті і дозволити їй розвиватися так, щоб вона стала основою для забезпечення економічного зростання, – відмічає Метт Рідлі [62, с. 189]. В той же час слід виділити такі дискурси, що торкаються аналізу взаємодії освіти, культури, людини:

1) космоцентризм;

2) теологізм;

3) антропологізм;

4) раціонально-науковий дискурс;

5) постмодерністський дискурс.

Античні філософські ідеї були космоцентричними, так як людина органічно включалася у космічний порядок, розумілася як частка Космосу – природи і у своїй діяльності повинна була слідувати космо-природним

законам, в основі яких лежить Розум (Логос, Нус) як джерело вищих цінностей. Ідеал такої людини знайшов відображення у понятті «калогакатія» (від грец. Kalos – красивий, Agatos – добрий) [30]. Не випадково подорожі були постійним явищем античної людини для виживання, а пізніше почали набувати іншого змісту: спочатку бажанням знати, що знаходиться на іншому боці, в тій чи іншій стороні, потім як результат товарообміну чи були результатом простої зацікавленості [3]. Результатом подорожей греків була зацікавленість у проведенні Олімпійських ігор та інших масштабних спортивних змагань, де збиралися майже всі жителі Середньоземноморського регіону. Уже у ті часи античні греки виявляли інтерес до освітянських подорожей, які свідчать про первинні зачатки розвитку наукового туризму. Так, Гіппократ почав практикуватися спочатку у якості лікаря, а потім зрозумів необхідність продовження навчання, здійснюючи наукові подорожі. В ці часи подорожі відбувалися і під час воєнних дій, які припинялися на період проведення Олімпійських ігор [3]. У цей же самий час починає зароджуватися таке явище, як пілігримство (паломництво), під яким слід розуміти релігійний туризм. Греки створили розвинену цивілізацію, в основі якої розвинене мандрівництво, а також глибока взаємодія філософія освіти, культури, людини, туризму [3, 936 с.].

Мандрівки давніх греків (Геродот, Страбон, Піфагор, Демокріт, Платон), що зумовили інтенсивний обмін новими знаннями, привели до виникнення європейської філософії. Серед чиників, що сприяли розвитку мандрівництва, слід назвати – дипломатичні, військові, торговельні, освітянські, релігійні, що сприяли як пізнанню світу, так і розвитку цивілізації взагалі. Саме на Олімпійських іграх зустрічалися найвідоміші люди Давньої Греції (прославлені полководці, поети, оратори, філософи, серед яких були Сократ і Платон) [3]. Так, давньогрецькі вчені створили перші європейські географічні карти, які на той час були значим відкриттям та сприяли розвитку туризму. Це приписують філософу Анаксімандру [3].

Сократ був одним із перших мислителів, який звернув увагу на проблему людини, у філософії якого космополітична натурфілософія змінюється антропологічною етикою, зверненням до внутрішнього світу людини з її лозунгом «Пізнай самого себе». Філософія Сократа сприяла тріумфу знання, звернення до доброчесності, до яких він відносив мудрість, хоробрість, поміркованість, справедливість і зведення їх до однієї основної мудрості знання. Для давньогрецької філософської думки у цілому був характерним підхід до означеної проблеми, який згодом став класичним. Саме у цьому положенні виявився загальний раціоналістичний характер філософії Сократа, яка цінувала у людині перш за все розум, у результаті чого був зроблений висновок, що будь-яка людина стане добрішою, якщо вона цінуватиме розум, інтелект і знання (Діалог Платона «Протагор»). Значну увагу проблемі взаємодії освіти, культури, людини приділяли софісти (від грец. Sophists – майстер, художник), які бачили завдання своєї філософії у вихованні, доброчинності, щоб людина була ідеалом освіченості і культурності, тому першими розглядали людину у специфічних умовах культурно-соціального життя і відносилися до неї як до творчої істоти.

Значну увагу проблемі взаємодії освіти, культури, людини приділяв Протагор, який називав себе «софістом і вчителем людей», відомим своїм афоризмом «Людина є мірою всіх речей», які і сьогодні є умовою інтелектуального вирішення проблем виховання людини і культури**.**

Філософія Платона (Арістокл) започаткувала найвищу ідею – ідею блага, названої калогакатією, яка є сполученням благородності, багатства, філософських і духовних здібностей, під якими він розумів доброчесність, яка поєднувала порядок і гармонію душі, виділяючи при цьому чотири основні доброчесності: 1) мудрість; 2) мужність; 3) розсудливість (самоволодіння, поміркованість); 4) справедливість [52, с. 11–94].

Великий вклад у розвиток проблеми взаємодії освіти, культури, людини вніс Аристотель – «найуніверсальніша голова давньогрецької

філософії», який вбачав у людині «суспільну тварину», яка наділена, перш за все, розумом, і що всі люди самою своєю природою приречені до суспільного життя, що дає можливість сформуватися людині як моральній істоті, якій властиві мислення, розум, інтелект. Інтелект людини як «вмістилище ідей» є центром, у якому містяться теоретичні доброчесності, які він називає діаноетичними, а практичні доброчесності підпорядковані розуму слід формувати зсередини [6, с. 5–22].

Слід відмітити, що велику роль у розвитку освіти, культури, туризму відіграв Конфуцій (551 – 479 рр. до н.е.), під впливом якого було створено програму удосконалення людини, яка проіснувала протягом двох тисячоліть і яку він підпорядкував культурній нормі, без якої неможлива стійка соціальність [18, 384 с.]. Велику роль в освіті відіграли так звані мудрі люди (мудреці), які сприяли формуванню китайського образу цивілізації, що були викладені у міфах Давнього Китаю «Звички і виховання роблять людей відмінними, а вища мудрість і крайня дурниця незмінні» [18, 384 с.]. Відомо, що Конфуцій 13 років провів як мандрівний філософ та вчитель, розвиваючи філософію доброчесності.

Велику роль відіграло становлення філософських шкіл, серед яких слід виділити піфагорійську, засновником якої був Піфагор, в основі якої на першому місці був духовний світ людини, динаміка душі, космоцентризм, а людина вважалася частинкою Космосу, слідувала космо-природним законам, в основі яких Розум (Логос, Нус) як джерело вищих цінностей.

Вершиною античної філософії стало вчення Аристотеля, який розробив теорію аргументації, виступивши засновником вчення «перипатетиків», задача якого забезпечити щасливе життя індивіда через «золоту середину». В основі його вчення – душа як ентилехія і процес визначення, який покладає людину через творче начало, яке визначається основним началом душі. Вчення, створене Аристотелем, було покладено в основу мислення цілого історичного періоду, в якому йому вдалося виявити контури європейського

типу раціональності, яка мала значний вплив на суспільний розвиток. В цілому давньогрецька філософія дала світовій культурі імена Платона і Аристотеля, Гомера, Гесіода, орфіків, Піфагора, Геракліта, Демокріта, елеатів (Ксенофана, Парменіда, Зенона, Анаксагора, Левкіппа), софістів, Сократа, сократиків та ін. [19, 832 с.].

Генеза теоретичних уявлень проблеми взаємодії освіти, культури і людини у контексті соціально-філософської думки Відродження (Д. Аліг'єрі, Ф. Петрарка, Дж. Бокаччо, Л. Вала, Піко дела Мірандола, П. Помпонацці, М. Монтень, Е. Роттердамський) звелася до того, що філософи даного періоду намагалися зрозуміти людину з умов реального життя, власного підґрунтя, реалізації свободи особистості, її гідного вибору, розвитку індивідуальності і всебічного виявлення її особливостей, людини, що є сутністю антропоцентризму. В основі теоретичних уявлень цього періоду зверненість до суті людини, її внутрішнього світу, свідомості, що плекає культ творчої діяльності, націленої на саморозвиток і самоудосконалення людини, визнання творчих здібностей людини та її суб'єктивної активності [4, 776 с.].

У контексті генези теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму і людини виділяється класичний період розвитку (XVII- XIX ст. – Ф. Бекон, Т. Гоббс, Дж. Локк, Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. В. Лейбніц), репрезентований висхідною тезою метафізики Р. Декарта і засновником сучасного раціоналізму з його лозунгом «мислю, отже існую», що вимагало відмови від схоластичного способу мислення до нових способів пізнання на основі розуму та виявлення соціокультурного потенціалу освіти. Р. Декарт розчиняє людину в чистій свідомості її буття («Cogito ergo sum»), який створив також аристократичне вчення про характер людини («Страсть душі») і поставив людей по відношенню до природи на таку позицію, з якої тільки й відкривається можливість повного підкорення природи. Архітектором «нової раціональності», по його задуму, повинно виступити пізнання, побудоване як

єдина система, спроможна перетворити наукове пізнання на систематизоване мислення, вільне від авторитетів, а для цього повинні бути сформовані новий світогляд, нова людина, нове суспільство майбутнього [12, с. 69-79].

Ф. Бекон сформував доктрину «природньої філософії», що базується на пізнанні та раціональності («Про начала і системи» (1653), «Велике відновлення наук» (1623), яка була направлена на те, щоб поєднати філософію з результатами практичної діяльності. Розробивши концепцію «ідолів розуму», він виділив наступні чотири типи помилок: 1) «ідоли роду» (нації); 2) «ідоли площі» (недосконаліть мови і неоднозначність використання слів і понять); 3) «ідоли театру» (некритичне засвоєнням чужих думок, авторитетів наук); 4) «ідоли пещери» (суб'єктивні помилки окремих осіб), який заклав дух нової науки з його лозунгом «знання – сила» [5, с. 63–367].

Дж. Локк у роботах «Філософське начало вчення про громадянина» (1642), «Розумність християнства» (1698), «Листи про віротерпимість» (1685–1692) формулює вроджені права особистості, які індивіди пізнають у «природному стані» – право на життя, свободу, власність, які створюють конституційний базис правової держави [34, 265 с.].

Європейська філософська культура епохи Просвітництва як «філософія розуму» (XYIII ст. – П. Бейль, Ж. Мельє, Ф. М. А. Вольтер, Ж. Ж. Руссо, Ж. А. Кондорсе, Д. Дідро, Ж. Б. д'Аламбер, П. А. Гольбах, К. А. Гельвецій) внесла свій вклад у розвиток концепції взаємодії освіти, культури, через перебудову життя на розумних началах на основі «просвітницького розуму».

Ф. М. А.Вольтер у роботах «Трактат про метафізику» (1734), «Філософська повість Кандід» (1759) схилявся до ідеї «освіченого правителя» і мав надії на реформи «зверху», на розвиток знань і підйом культури, яка виступає проти відживаючого нерозумного суспільного облаштування, яка культивує дільнісного суб'єкта, який змінює свою долю, сприяє своєму самоудосконаленню» [10, 752 с.].

Ж.-Ж.Руссо у роботах «Про суспільний договір» (1762), «Вибрані твори» (т.1-3, 1961), «Нова Елоїза» (1761) культивує проект нової, удосконаленої моралі, що формується на основі самопоглиблення і олюднення розуму. Його ідеал культури – це ідеал царства розуму, справедливості, суспільного виховання, суспільного договіру між владою і народом [64, с. 151–256].

І. Г. Фіхте є засновником творчо-етичної активності людини, яка культивує три види діяльності: 1) «Я» покладає себе; 2) «Я» покладає «не-Я»; 3) «Я» протиставляється не-Я». «Я» – поняття духу, волі, моральності, віри; «не-Я» – поняття природи, матерії; існує тільки абсолютна діяльність «Я». Все, що потрібно для діяльності, є моральним обов'язком, що приводить до удосконалення душі і тіла, тому головною ознакою людини є діяльність, активність, спонтанність.

Ф. В. Й. Шеллінг створив філософію ієрархії природних сил («потенцій»), яка трансформувалася у «філософію тотожності», протилежності суб'єкта і об'єкта, реального та ідеального, природного і духовного. Абсолют являє собою тотожність ідеального і реального і розкривається у процесі інтелектуального споглядання.

І. Кант як засновник критицизму та трансцендентальної філософії у роботі «Критика чистого розуму» вважав, що розум зумовлює волю людини і його практичну поведінку, людина є вільною і відповідає своєму практичному розуму. Категоричний імператив І. Канта як закон моралі та етика обов'язку дає практичну направленість на реалізацію морального світу та абсолютних цінностей. Його культура включала цілісну і розгалужену систему – дух, пізнання, мислення, що синтезує романтичний (Гердерівський) і гуманістичний (Цицеронівський) зміст культури [23, 544 с.]. Головні принципи його філософської культури – «Піднятися до доброї волі», здатної пред'явити вимоги до самої себе.

Л. А. Фейербах свою культуру пов’язував з розвитком сутності людини, в основі якої розум, воля, серце і називав її «філософією майбутнього». Проблеми взаємодії освіти, культури і людини керуються не категоричним імперативом, а власними стремліннями людини до щастя. Головне – це створення умов, при яких людина стане щасливою, у чому він вбачав статус нової релігії, рушійну силу суспільного прогресу, в основі якої – фізичне і психічне, що утворюють у своїй єдності динамічну цілісність людини [76, с. 275–441].

Г. В. Ф. Гегель як представник об’єктивного ідеалізму вважає свою філософію завершенням всієї західної історії філософії, синтезом грецької філософії і християнського суб’єктивізму. У «Феноменології духу» (1807) Гегель, розглядає весь шлях руху свідомості і сприяє переосмисленню всіх сфер сучасної йому культури. Дух проходить етапи суб’єктивного, об’єктивного і абсолютного духу, реалізуючи поєднання одиничного з всезагальним і втілюючи повноту абсолютної ідеї. Об’єктивний дух охоплює зверхіндивідуальну цілісність, щоб діяти вільно, узгоджуючи його з вимогами морального обов’язку. Гегель розглядає культуру з позиції розуму, освіти та навчання [14, 524 с.].

К. Маркс сутність людини вбачав у сукупності суспільних відносин та конкретних форм буття, які змінюються у кожну історичну епоху, так як люди самі роблять свою історію. У той же час він розробив концепцію суспільно-індивідуальної природи культури та розкрив механізм виникнення і трансляції культури. Людський розум не є пасивним продуктом у відображенні та зміні матеріального світу, у центрі його вчення – відносини людей, соціальних спільнот та соціального середовища, яке вони створюють і яке є полем самореалізації особистості. Економічний розвиток є детермінантою і основою матеріалістичного розуміння історії [35, с. 41–174].

Джерело соціального розвитку він вбачав не у гегелівській абсолютній ідеї, а у матеріальних процесах самої дійсності. Марксизм як суспільна думка

яка, незважаючи на своє деяке послаблення в кінці XX ст., відіграла визначну роль в європейській і світовій історії. Період XIX ст. слід вважати класичним періодом розвитку концепції людини [36, с. 41–174].

У контексті генези теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму і людини виділяється посткласичний етап (XX – XXI ст.), в основі якого постмодернізм представляє трансформацію структурних явищ у суспільному житті і культурі, детермінованих відмовою від логоцентризму і раціоналізму [84, 592 с.].

Взаємодія людини, культури, туризму є стрижневою, так як в контексті цієї взаємодії туризм націлений на те, щоб пережити мить одкровенння з культурою як «другою природою» і природою як відновлювальною силою, що надихає людину під час туристичних подорожей.

Туризм призначений для того, щоб злитися з корелятами другої природи і переосмислити своє бачення світу, злитися зі світом природи як світом культури, яка живить творчий дух, має благодійний вплив на людину. Природа під час подорожей розкриває нам чарівність її як другої культури, підштовхує до розмислів про смисл життя, мусить якимось чином очищати людські почуття, вчити прекрасному, чистоті і сталості, бути вільними від тривог.

Культура як механізм формування «другої природи», яку ми вивчаємо і спостерігаємо під час туристичних подорожей, сприятливо й цілюще впливає на людину, її свідомість, слугує певним відбитком часу, який залишається з людиною протягом усього життя посеред «невпинного світу», слугує механізмом формування «другої природи» людини як її цілісності, а до образів із мандрів людина звертається протягом всього життя.

Постмодернізм прагнув створити новий культурний простір, в якому б домінували «театральність» сучасної свідомості, «маскарадність», «карнавальність», що обертається невизначеністю, відносністю, двозначністю, фрагментарністю [65, с. 7]. Тенденції дезінтеграції знаходять

вираження у процесах спеціалізації, фрагментації, плюралізації і деконтекстуалізації.

М. П. Фуко обґрунтовує «археологію знання», «філософування без суб'єкта», відмову від систематизації, заперечення наявності самозамкнутих систем. Він сприяв визнанню особливого статусу культури та намагався уникати ретроспективи, що вимагала розгляду минулих станів культури і знання. Постмодерністська філософська культура (Ж. Делез, Ж.-Ф. Ліотар, Ж. Бодрійяр, Ж. Дерріда, Ф. Джеймісон) ратувала за рівноправність пізнавальних парадигм і стилів мислення, визнання їхньої самоцінності.

Ж. Делез побудував концепцію критичного переосмислення філософської культури, в основі якої на зміну суб'єкта та об'єкта прийде ставлення невизнаного, в межах якого можуть вільно розгортатися індивідуальні та імперсональні події.

Проаналізувавши взаємодію освіти, культури, туризму від класики до сучасності, ми прийшли до висновку, що в усі часи ці концепти були витребуваними, але в різній мірі. Саме туризм у цій взаємодії виступає механізмом взаємопроникнення культур, тим самим формуючи нову освіту та сприяючи інноваційному розвитку суспільства.

Погляди на освіту, культуру, туризм, людину постійно змінювались протягом історичного розвитку світової спільноти. В контексті генези теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму у контексті соціально-філософської думки виокремлюється сучасний стан їх розвитку.

Зокрема, у контексті сучасної генези взаємодії освіти, культури, туризму виділяється програма ООН «Перетворення нашого світу: «Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», що розроблена для розв'язання зазначених проблем. Успішна реалізація соціально-економічних цілей програми в якості інтегрального якісного показника включає освіту, культуру, туризм [13, с. 32–36].

«Заможнє майбутнє для всіх» вимагає, щоб економічне благополуччя було значною мірою відмежованим від руйнування освіти та культури та націленим на формування нової концецпції. Для цього треба переглянути ідею взаємодії освіти, культури, туризму, виявити заємозв'язки, закономірності, визначальні тренди, змоделювати сценарії розвитку суспільства, щоб здійснити подолання «меж суспільства», які визначив Римський клуб «30 років потому» та досягти сталого розвитку.

У 2014 році ЮНЕСКО почала впроваджувати Глобальну програму дій для стимулювання світових зусиль в галузі освіти, культур і туризму з метою досягнення сталого розвитку. У 2015 році майже 100 учасників з Ключових партнерів Глобальної програми дій зібралися у штаб-квартирі ЮНЕСКО в Парижі для представлення Моніторингової доповіді, за результатами якої з'явився проміжний звіт у 2017 р. та остаточний звіт у 2019 р. Ці звіти є маркерами на дорожній карті реалізації сталої системи освіти, культури, туризму, розроблених для створення сталого майбутнього на основі «впровадження концепції Homo creatives, яка завойовує світ» [78, 432 с.].

У контексті генези теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму виділяється сучасний період розвитку концепцій освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства, пов'язаних з тим, що сучасний інформаційний простір щодня перенавантажує нас величезною кількістю даних. За такого ритму життя нам доводиться якомога швидше приймати рішення й реагувати на стрімкі зміни у суспільстві. Однак за допомогою науки, культури, туризму людина намагається впорядкувати своє життя, зробити його осмисленим, структурувати інформаційний потік, завдяки якому можливо протистояти хаосу та зробити життя стабільним. Сучасний туризм виступає найбільш яскравим втіленням сутності інформаційно-інноваційного суспільства, від глибини аналізу якого залежить міра його адаптивності та відкритості соціальному і природному світам» [7, с.63].

У часи розгортання інформаційної доби значної евристичної ваги набуває взаємодія освіти, культури, туризму. Освітні цілі вимагають фундаментального переходу від запам'ятовування та розуміння – до нового, системного мислення та формування цифрових компетенцій з метою посилення якості людського капіталу. Справжнім викликом сучасності є розвиток здатності вирішення проблем, а також критичного, незалежного та оригінального мислення. Освіти, яка зосереджується виключно на запамятовуванні, вже вже недостатньо для того, щоб існувати в інформаційно-інноваційному суспільстві і мислити структурно, системно, рефлексійно, щоб бути суб'єктом усіх процесів, що відбуваються довкола, а також бути нерозривно пов'язаним з науковою свідомістю, наукове пізнання якого у значній мірі зумовлює розвиток інших форм суспільної свідомості – релігійної, політичної, правової, моральної, естетичної і філософської [8, с. 49-56].

Радикальна модернізація змісту освіти має включати передачу знань, набутих на основі минулого досвіду, а також повинна розширювати їх види, навички і здібності, які знадобляться для адаптації до інформаційно-інноваційного суспільства. Якщо освіта є угодою між сьогоднішнім і завтрашнім, то сьогодні нам потрібна нова угода, яка відповідає сучасним умовам інноваційно-інформаційного суспільства, адже присутність у світі абсолютних цінностей породжує бажання слідувати вищим ідеалам, прагнення досягти досконалості [9, с. 40].

Сучасна освіта, культура, туризм мають бути кооперативними. Головним завданням освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства є створення умов, які нададуть молоді можливість розвинути те, що Всесвітня доповідь з соціальних наук (ISSC and UNESCO, 2013) називає грамотністю майбутнього. В її основі навчання здатності протистояти складності і невизначеності з метою динамічної участі у майбутньому, з яким доведеться зіткнутися; навчитися жити в умовах складності та гнучко

вирішувати всі проблеми, але для цього треба бути підготовленим, щоб жити в інноваційно-інформаційному суспільстві та бути його суб'єктом. Дослідження підтверджують, що «лише за три короткі десятиріччя ми стали жити в зовсім іншому світі! Що це означає? Ті рішення, що були правильними та перевіреними у минулому, не допомагають впоратися із проблемами нині та в майбутньому. Ми потребуємо творчого мисленя, щоб знайти інші цікаві шляхи їхнього вирішення. Отже, креативність є новою силою» [17, с. 14–15], адже подорожі розширюють свідомість, подорожуючи, ми дізнаємося багато нового, уважно досліджуємо навколишню дійсність «Ми постійно перебуваємо в процесі пізнання світу – чужоземного й такого для нас нового», – говорить Том Келлі і Девід Келлі у роботі «Творча впевненість. Як розкрити свій потенціал» [25, с. 14–15].

Сучасна освіта, культура, туризм мають базуватися на взаємозв'язках. У глобальних масштабах нова модель навчання представляє собою мережу стосунків між людьми. Коли електронні пристрої проникають у кожен аспект нашого життя та навчання, люди часто перестають бачити те, що освіта в основному є органічним процесом обміну, що відбувається між однією людиною та іншою. Розвиток Інтернету та комунікаційних технологій, що еволюціонують, за допомогою масових відкритих он-лайн курсів та навчання у віртуальній реальності, є цінним та ефективним тільки у тому обсязі, в якому все це сприяє зв'язку між людьми, коли «відбувається глобальне творення локальності» [16, с. 21].

Водночас зробимо важливе зауваження щодо розуміння предмету взаємодії освіти, культури, туризму, що мають формувати культурний і ціннісний характер. Цінності призначені звести всі існуючі моделі взаємодії освіти, культури, туризму у XXI столітті до одного знаменника і вважати їх родовим поняттям для здійснення інновацій. Цінності продукуються як форма знання та потужний чинник інновацій. Ці креативні цінності мають практичне значення для здійснення праксеологічних проектів-програм-

стартапів, «діалогу культур і можливості входження до світового культурного простору» [27, с 362–365].

Сучасна освіта, культура, туризм мають базуватися на сталості та загальному добробуті для всіх, а для цього людина повинна «оволодіти всім багатством» інноваційно-інформаційного суспільства, щоб жити в ньому та бути адаптованим до виконання всіх його функцій. Вивчення та засвоєння сталих цінностей означатиме зміну парадигми у нинішній системі освіти. Мета цієї концепції буде спрямована на підвищення добробуту як людей, так і природних систем, від яких вони залежать. Свідомий акцент буде зроблений на тих цінностях, які є дійсно універсалістськими, а також на повазі до культурних відмінностей, а також на «формі і змісті спадкоємності у розвитку культури» [24, с.76–82].

Сучасна освіта, культура, туризм мають культивувати креативне, системне, аналітичне, прогностичне, інтегральне мислення, що зосереджується на взаємозв'язку та взаємозалежності явищ і визнає складність при одночасному прагненні до формуваннея цілісної концепції. Інформаційний характер інноваційного суспільства активізує соціальну складову концепції взаємодії освіти, культури, туризму, яка виходять на перший план і стає співрозмірною для багатьох сфер соціуму і держави.

Інтегральне мислення – це мислення, здатне сприйняти, організувати, узгодити та возз'єднати окремі компоненти та досягти справжнього розуміння засадничої інноваційної реальності, воно виходить за межі системного мислення так само, як інтеграція виходить за межі агрегації, переходу від механічних до органічних концепцій реальності, включаючи когнітивний аналіз як засіб дослідження життєвого циклу індустріальної епохи [24, с. 76–82].

Таким чином, ми теоретично довели, що на етапі інформаційної цивілізації провідним стає системне мислення, що є атрибутивною характеристикою інноваційно-інформаційного суспільства. Ми щодня

мусимо запам’ятовувати величезний обсяг інформації і відстежувати значну кількість дрібниць. У цифрову епоху з допомогою смартфонів можна записати відео, переглянути будь-який із 200 мільйонів сайтів. Категоризація інформації допомагає нам організовувати не тільки фізичний світ, а й внутрішній світ у наших головах, ментальному просторі, а відтак і те, на що ми зможемо звертати увагу і що запам’ятовувати. «Створіть власну творчу мережу. Виховуйте готовність до творчих осяянь. Розкривайте у собі готовність ухопити й зафіксувати мить, коли трапиться осяяння» [25, с. 107–108].

Сучасна освіта, культура, туризм як чинники креативного розвитку особистості в умовах формування інноваційно-інформаційного суспільства пов’язані з тим, що сучасне суспільство вплетене у складну мережу комунікаційних процесів, тенденції якого виступають каталізатором процесу крос-культурної комунікації, формуючи модерні форми (моделі) туризму, культури та туристичної діяльності, «вивчаючи і ментальні підвалини українського народу» [21, с.22–30].

На формування сучасної освіти, культури, туризму, комунікації у сучасних умовах постмодерну впливають такі явища, як глобалізація тощо. У результаті аналізу наукової літератури можемо відмітити, що освіта, культура, туризм, як свідчать вчені, є наслідком динамізму постіндустріальної епохи, у контексті якої відбувається структуризація означеної взаємодії та виявляється його суперечлива і неоднозначна сутність, породжена глобалізацією; відбувається вплив сучасних інтернет-технологій на розвиток комунікативних технологій у розвитку даної взаємодії в умовах інформаційного суспільства і глобалізцаії [40, с. 89–97].

Взаємодія освіти, культури, туризму як феномени крос-культурної комунікації являють собою складне і суперечливе явище, так як завдяки цій взаємодії вирішується завдання пізнання адекватних об’єктів категоріальних структур та розуміння нових типів об’єктів, які виникають у просторі

інформаційної доби. Дослідження взаємодії освіти, культури, туризму актуалізується у контексті діалогу культур і цивілізацій, що й виступає важливим моментом розвитку інноваційно-інформаційного суспільства. У рамках науково-технічного прогресу, розвитку транспортних засобів і появи нових комунікаційних можливостей у контексті цивілізаційного процесу, все більшої відкритості кордонів між державами сучасна людина отримує необмежені можливості контактувати з представниками інших культур і відтворювати активність людського менталітету [20]. У контексті такої взаємодії «культурні коди у функціональній спрямованості визначають спрямованість паттернів соціокультурної поведінки та діяльності громадян, їх розуміння історико-культурної пам'яті, презентації та репрезентації цих символів в історії, мистецтвознавстві, туризмі і т.д.», - відмічають М. Лепський та І. Дударева [32, с. 12].

У сучасній Україні дослідження проблем взаємодії освіти, культури, туризму в умовах глобалізації та крос-культурної комунікації представляють собою великий науковий і практичний інтерес. Серед чинників, що впливають на розвиток сучасної освіти, культури, туризму в умовах інноваційно- інформаційного суспільства і глобалізації, слід назвати чинник смислогенезису цих явищ, що сформувалися у тій чи інші культурі. Освіта, культура, туризм – це ті стани внутрішнього духовного збагачення людини, форма яких виходить за межі усталених функцій чи їх утилітарного використання, розкриває конститутивно-інтелектуальні феномени всієї палітри буття та людської діяльності.

Становлення і розвиток сучасної освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства культивують засади комунікативних технологій розвитку туристичного бізнесу в умовах інформаційно-інноваційного суспільства при підтримці іманентного процесу свого духовно-культурного самоствердження, властивих людині інтересів і правил взаємодії, комунікації

тощо. На думку М. Лепського, єдність перцептивних та аперцептивних практик спрямована у перспективі досліджувати процеси трансляції об’єктивної реальності за посередництвом віртуально-дигіталізованого, мас-медійного у суб’єктивному світі, верифікувати медіативні світи з реальністю [33, с. 25].

Сучасна освіта, культура, туризм константно здійснює «царство рафінованої свободи», – це спосіб становлення особистості, загагальнобуттєвий екзистенційний спосіб виявлення сутнісних сил людини. Основною максимою реалізації туризму виступає духовий світ людини, який у процесі туристичних зустрічей «програє» у своїй свідомості будь-який вчинок, подію, зустріч, розмову. Тільки у процесі туристичної діяльності людина може експериментувати сама з собою, з усіма можливими й неможливими варіантами своєї суб’єктивної поведінки, а також з іншими учасниками зустрічей. На думку Л. Кривеги, «Третє тисячоліття привнесло суттєві зміни і тепер Інтернет стає основним генератором, що формує картину світу людини» [28, с. 87].

Комунікативні технології у розвитку сучасної освіти, культури, туризму в умовах інформаційно-інноваційного суспільства і глобалізації зумовлюють духовний, особистісний розвиток людини та виявляють закономірності її самовиявлення. Освіта, культура, туризм – це «силове поле» переживань людини, коли свідомість, почуття, мислення, що «опосередковані безпосередньо» як один із специфічних, справді буттєвих станів, у яких людина здійснює своє самотворення та здійснює свої соціальні дії. М. Лепський і О. Мальцев відмічають, що «Соціальна дія пояснюється усвідомленням сенсу, що не йде тільки ззовні, а переживається суб'єктом і вимагає співвіднесення можливого на його основі дії з потенційними діями інших. Переплетіння таких співвідносин утворює «смисловий зв'язок поведінки» [31, с. 72].

Нам імпонує саме такий шлях дослідження, що освіта, культура, туризм стають інструментом вільного вибору індивіда, спрямованого на процес перетворення людиною власної енергійної проекції до «вищого духовного стану». У процесі туристичної діяльності людина може ніби відсторонити своє минуле, розпочати «точки відліку» свого життя, поєднати минуле з сьогоденням і майбутнім, скоригувати свої дії і вчинки. Із туризмом пов'язаний сам процес самовдосконалення, утвердження людини як особистості, що дає змогу відчувати людськість, привабливість туристичного життя, здійснюючи вплив на всі сторони буття, «вивчаючи іноземну мову, знання якої важливе для туристичних подорожей, суміснення культурних і геокультурних значень та пізнання їх значення засобами іноземної мови» [39, с. 251–257].

Сучасна освіта, культура, туризм включають широке коло креативно-творчої діяльності, що протиставляються звичаєвій, утилітарній діяльності і характеризуються переживаннями самого процесу творчої взаємодії. Важливим для освіти, культури і туризму є стан духовної активності людини, різноманітні форми їх актуалізації, задоволення від само процесу діяльності. У філософському контексті актуалізуються такі суперечності, як внутрішня гармонія і парадоксальність її досягнення, соціальна цінність та неутилітарність їх практичного використання у сфері інноваційної діяльності, креативне поле особистсоті та резонуючий смисл його досягнення завдяки структурованому мисленню [29].

Як самопроекція розвитку особистості, туристична діяльність створює умови для включення індивіда у складні переплетіння освоєння туристичного сервісу та соціальних зв'язків, пробує продукувати таку модель життєдіяльності, в якій акцентується вимога вільного самоздійснення індивіда у кожній конкретній ситуації.

В умовах інноваційно-інформаційного суспільства сучасну освіту, культур, туризм слід розглядати як соціальну потребу цілеспрямованого

упровадження цієї взаємодії у межах тієї чи іншої системи, осмислення всезагального та особливого як фундаментальних вимірів людського способу буття. Освіта, культура, туризм виявляють залежність правил людського взаємоспілкування і взаємодії від розвитку сутнісних сил і здібностей особистості. У контексті реалізації сутності туризму виявляється його культурна функція, яка виступає активним чинником стандартів культури, «формуючи ясний розум в інформаційному хаосі» [29, с. 57].

Сьогодні наш мозок завантаженний як ніколи. Нас накриває лавина фактів, вигадок, нісенітниць і чуток під виглядом інформації. Намагаючись зрозуміти, що ми маємо знати і на що не зважати, ми виснажуємося, утім це нас не зупиняє. Інформаційна епоха переклала на нас більшу частину роботи, яку в минулому виконували спеціалісти з інформаційних питань. Кріс Скіннер у роботі «Людина цифрова» відзначає, що роль цифрових цінностей у нашій економіці та їхнє значення у Четвертій революції є надзвичайно важливими для всіх нас [68, с. 5], в основі креативність, критичне мислення, когнітивна гнучкість.

Ключова проблема полягає в тому, що сучасна освіта, культура, туризм залежать від буттєвих вимірів і досвіду людини, оскільки починають діяти як специфічні продукти соціального процесу, що пов’язані з розвитком людського потенціалу, в основі якого розвиток гнучких цифрових навичок та адаптації до навколишнього світу. Освіта, культура, туризм виявляються тими чинниками, що розкривають структури взаєморозуміння між людьми, реалізуючись в архетипах і стандартах особистісної поведінки, як форма творчого пошуку і «вирощування» відсутніх якостей і зв’язків, відходу від неефективності в усіх ланках суспільного життя. Освіта, культура і туризм стають сучасним фундаментальним інструментом комунікації між людьми, між природними і штучними системами, людиною і суспільством, людиною і владою, людиною і природою, людиною і культурою.

Туризм не є товаром першої необхідності, він є нагальною потребою людини тільки при певному рівні доходів і рівні багатства суспільства. Істотне значення для розвитку туризму включає намагання окремих країн до збільшення валютних доходів від туризму і створення з цією метою галузі господарства – туристської індустрії, але туризм відіграє значну роль для розширення комунікаційних звязків, розвитку культурних рис особистості, що розкривають усі можливості, які несе діджиталізація на користь розуму, науки та прогресу [49].

Таким чином, проаналізовано генезу теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму у контексті соціально-філософської думки та показано, як відбулося становлення сучасних концепцій освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства, що дало можливість:

1) поглибити уявлення про людину як активність, що реалізується в освіті, культурі і туризмі як найбільш комунікабельних формах спілкування;

2) отримати знання, щоб розширити світогляд і здобути нові знання та досвід, які можуть дати лише подорожі, що вимагають креативного розвитку особистості;

3) сприяти самоздійсненню знання в інноваціях культури, конструктивно-прагматичному використанню природних задатків людини та її самоздійснення у різноманітних формах діяльності від освіти, культури до туризму.

1.2 Поняттєво-категоріальний апарат взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості

Поставлено завдання – здійснити аналіз поняттєво-категоріального апарату взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства. Дослідження впливу освіти, культури, туризму на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства пов'язане з аналізом понять: «інновація», «інноваційне суспільство», «інноваційно-інформаційне суспільство», «креативно-інноваційний потенціал особистості», «креативно-інноваційний потенціал суспільства», «креативно-інноваційний потенціал організації».

Дані поняття як особливі визначення повинні пояснити сутність досліджуваних явищ, надати їм оцінку, експлікація яких відбувається в контексті соціально-філософського дискурсу і представляють частину нашої наукової новизни.

Понятійно-категоріальний апарат освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства зводиться зводиться до пояснення понять, перш за все, «інновації», «інноваційна діяльність» та їх впровадження у практичну площину.

Дослідження впливу освіти, культури, туризму на розвиток креативного потенціалу особистості сприяє розвитку інновацій як чинника виживання організацій, підприємств, особистостей, що конкурують на ринку і мають фокусуватися на креативності та передовому людському потенціалові, що потребують виявлення їх онтології, соціуму, ментальності. Як відмічають Е. Макафі та Е. Бріньолфссон у роботі «Машина, платформа, натовп», «Неодноразово доведено, що робота даних і алгоритмів, коли вона можива, зазвичай веде до кращих рішень і прогнозів, ніж якщо покладатися

на судження навіть досвідчених експертів», тобто веде до конкурентоспроможності людського і соціального капіталу [37, с. 63].

Інновації як продукт мислення людини розвиваються як еволюція онтології і мислення, перебувають у центрі уваги наук, що вивчають складні системи. Дослідники виявили, що складні адаптивні системи активно шукають для себе позицію між упорядкованістю і хаосом, оскільки інновація та адаптація є паралельним процесом і виступають рушійною силою всіх перетворень у суспільстві. В умовах, коли сучасні технології повсякчасно знижують вартість ітерацій (повторювання), підприємства і люди у більшій кількості індустрій починають конкурувати у сфері інновацій, коли системи перебувають «на кромці хаосу» та потребують більшої упорядкованості і синергії.

У контексті теорії складних систем інновації як абстрактне уявлення про реальний чи можливий об'єкт пізнання, охоплює знання про його сутність, запланувати яке важко, тому що аби виникло щось нове, потрібна основа, на якій воно може з'явитися. Слід відмітити, що існує тісний зв'язок між інноваціями та виникненням нових професій, до яких належать представники «креативного класу», - програмісти, дизайнери, архітектори, аналітики та інші професіонали у галузі упровадження інновацій, діяльність яких тісно пов'язана з освітою та інноваційним досвідом працівників. Термін «інновації» запропонував Пітер Друкер, щоб підкреслити регулятивну і синтезуючу роль у практичній діяльності та пізнанні, а також у нових динамічних умовах, що лежать в основі багатьох професій та роботи з інформацією. Думку про те, що знання стають «паливом для інновацій», згодом підтримало чимало експертів у сфері інноваційної діяльності [43, с. 251-257].

Й. Шумпетер ще у 30-рр. XX ст. відрізняв інновацію від нового технічного знання як практичного застосування нового знання на виробництві, що представляє рушійну силу будь-якої еволюції. Іншими

словами, інноваційний розвиток базується на впровадженні нової техніки і передових технологій в економіці на більш високих рівнях. Аналіз феноменів освіти, культури і туризму та зміст понять, що позначають розвиток інноваційно-інформаційного суспільства слід розпочати з поняття «інноваційний процес», «інноваційна діяльність», «інноваційно-інформаційне суспільство». Специфіка цих новоутворень полягає в тому, що одночасно з інформаційною революцією відбулася еволюція діджиталізації, у рамках якої сформувалося цифрове суспільство. Цифровий процес визначається як сукупність інноваційних дій та засобів для забезпечення процесу щодо виконання певної дослідницької наукової роботи і виділення для цього знаряддя, витратних матеріалів і ресурсів, а саме найголовніше – кваліфікованих кадрів, здатних забезпечити інноваційний процес, що базується на штучному інтелекті, цифрових платформах для наукових досліджень, синтезі матеріалів та управлінні робототехнічими приладами. Сутність інновації як каталізатор швидкого становлення має культурологічну природу, слугує людям, прогресу, сприяє формуванню суто інноваційних явищ і процесів, долає зіткнення суперечливих моментів та тенденцій інформаційного буття [44, с.140-153].

Нарівні із розвитком людства, що переживає цифрову трансформацію, важливо зрозуміти витоки, шляхи виникнення й розвитку цієї трансформації, пов’язаної з інноваційною діяльністю. Інноваційна діяльність – це комплексна креативна діяльність, що набуває властивостей засобу технологічного впливу на процес формування інноваційного виробництва, яка включає у себе сукупність організаційних, науково-дослідних, технологічних, освітянських, фінансових, культурних та інших заходів, які у своїй сукупності приводять до комерційного успіху, додаткової вартості, залучення все більшої кількості інноваційних креативних кадрів, створення інноваційного потенціалу, здатного поєднати синергію науки і техніки, держави і освіти, підприємництва і цифрового прогресу.

Обчислювальні потужності, що були у розпорядженні приватних компаній, почали зростати, і на хвилі цього процесу до боротьби долучилася низка нових фірм і найбільшою серед них була IBM, яка уклала контракт з Microsoft на розробення операційної системи для першого персонального комп'ютера. Завдяки успіху IBM справи Microsoft покращилися і врешті-решт вона стала найбільшим розробником програмного забезпечення (ПЗ) у світі, що свідчить про те, що «тиснуть постійні зміни цифрового середовища», зазначає Кевін Келлі у роботі «Невідворотне. 12 технологій, що формують наше майбутнє» [26, с.15].

Із зародженням обчислювальної техніки та розвитком Всесвітньої павутини розвивається діджиталізоване суспільство – суспільство, що базується на інформації, знаннях, що упроваджуються у практику інноваційної діяльності, в основі якого масштабне використання інтелектуально-творчого ресурсу, що базується на творчості та креативних методах, нових знаннях та технологіях, основна мета яких упровадження конструкторських розробок, використання стартапів для упровадження інформаційно-цифрового суспільства, що сприяють розвитку інноваційної сфери та вирішення науково-технічних, організаційних, економічних завдань в епоху глобалізації [45, с.230-232].

Батьком сучасного Інтернету вважають Бернерса-Лі, який розробив основи технологій, які ми всі сьогодні використовуємо HTML, URL, HTTP. Мова гіпертекстової розмітки (HTML) – мова розмічування (форматування) веб-сторінок; уніфікований покажчик ресурсу (URL) – унікальна «адреса», за якою можна знайти будь-який ресурс у мережі; протокол передання гіпертекстів (HTTP) забезпечує перехід до будь-яких ресурсів у мережі за гіперпосиланнями. Ці три концепти можна вважати управлінням інформацією, опублікованих у 1989 році, прорив яких відбувся у 1990 році.

Понятійно-категоріальний апарат взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку інноваційно-інформаційного суспільства

зводиться до того, щоб узагальнити практичний досвід і вивести закономірності природи, суспільства, мислення та закласти необхідну філософську основу для створення моделі їх функціонування.

Одним із чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства є знання, що дозволяють створювати нові програмні продукти для замовників, що становлять бізнес-цінності, яких раніше вони не мали, а епоха глобалізації та її вплив на інформацйне суспільство зумовлюють розвивати креативно-інноваційний потенціал підприємств, що слугує спроможністю організувати і трансформувати виробничу діяльність, перетворивши знання на інновації [46, с. 56-59].

Так, можна засвідчити, що перше покоління Інтернету відраховують із 1990 року, тобто Інтернет на 45 років молодший за обчислювальну техніку. Вітоді кожне наступне покоління Інтернету тривало близько 10 років.

Знання утворюються через постійне надходження інформації із зовнішнього світу, акумулюючись в освіті та навчанні, вимірюванні та зворотньому зв'язку, результуючись у безпосередньому накопиченні досвіду, що розвивається у контексті еволюційного розвитку суспільства, освіти, науки, культури, туризму. Так, еволюція знання відбувалася у контексті платформи WEB 2.0, що розвивалися з 2000 року та еволюціонувала до WEB 3.0 – концепції розвитку інтернет-технологій, на основі яких можна створити високоякісний контнент та сервіси і перейти до наступного етапу розвитку Всесвітньої павутини. В основі останньої лежить взаємодія учасників на принципах нейрокомунікації, що отримала назву WEB 4.0, а у перспективі до 2030 року може еволоюціонувати до «семантичної павутини» - WEB 5.0.

Велику роль відіграє впровадження програмного забезпечення (ПЗ) як інноваційного інструментарію, так як команда розробників ПЗ виступає інноваційною системою, що споживає і трансформує інформацію, створюючи інновації. Знання, які використовуються на підприємствах,

значною мірою неявні (не задокументовані та складні для передачі), люди мають передавати їх одне одному за допомогою комунікаційних важелів та під час спільної роботи, – відмічає Р. Олексенко [47, с.164-175].

Після майже після півстолітнього розвитку технологій було запущено значну нині мережу, в основі якої лягли докладні описи HTML і URL, складені Тімом Бернерс-Лі. У наші 2010 роки відбувається розквіт WEB 3.0 – інтернет цінностей. Інтерактивність прийшла в інтернет після того, як його потенціал оцінили діячі порноіндустрії. Як і будь-яка нова технологія, секс і порнографія стали каталізаторами швидкого становлення. Наприклад, валовий прибуток електронної дошки оголошень Event Horizons до 1993 року перевищив 3,2 млрд. на рік.

Розробники ПЗ конвертують інформацію у знання, а потім в інновації, і це цілком співзвучно твердженню Роберта Гласса з його роботи «Факти й помилки професійного програмування»: «80% зусиль зі створення ПЗ припадають на інтелектуальну діяльність. Значна частина цієї діяльності креативна, і лише невелика частина – суто технічна», адже кожна епоха несе з собою свою власну філософію, на основі якої формується специфічна культура життєдіяльності, спосіб життя людей, їх відносини одне з одним [48, с. 148-151].

Інша визначна подія сталася 11 серпня 1994 року, коли американський рієлтор NetMarket уперше здійснив комерційний онлайн-платіж, який відчинив двері інтернет-комерції, після якої були запущені сайти Amazon, eBay, Google (1998), PayPal (1999) і Alibaba (1999) і всього до 2014 року ринок роздрібної інтернет-торгівлі в одній лише Великій Британії зріс до 100 млрд. на рік.

Аналогічне дослідження, проведене Р. Глассом, виявило, що 16% інтелектуальних завдань, з якими мають справу розробники, вимагають нових гіпотез, виявлення нових дефініцій досліджень, креативності. Це у черговий раз підтверджує тезу, що креативність відіграє важливу роль у

процесі перетворення інформації і знання на інновації. Оскільки всі пристрої в організаціях та на підприємствах мають доступ до Інтернету та починають обмінюватися даними один з одним, вони забезпечують значне покращення логістики, ефективності роботи працівників операцій з постачання, енергоспоживання, обслуговування клієнтів та власної продуктивності [48, с. 148-151]. Це було десятиліття WEB 1.0, коли мережа еволюціонувала від першого сайту до тисяч сайтів, на яких можна було придбати що завгодно – від платної інформації до товарів. Це були часи Netscape і AOL, стаціонарного телефонного зв'язку та модемів.

Інформаційна модель інноваційного суспільства представляє собою сукупність інформації про будь-які процеси організації, що базуються на інформатиці, теорії інформмоделей та інформсистем, кібернетиці, програмному забезпеченні, впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій, концептуальній теорії алгоритмів, математичному мультимоделюванні та мультиконструюванні, диференціальних мовах програмування, моделюванні штучного інтелекту, які безпосередньо пов'язані з вивченням та впровадженням інформаційної техніки, інформтехнологій та їх інформмодифікацій, конструюванням та ефективним використанням ІКТ в онтологічних сферах соціуму і держави, що дають свідчення про процеси та тенденції інноваційного розвитку, які безпосередньо пов'язані з суб'єктами та керівниками організації, що досліджують мультиінформаційні процеси організації, відображають соціосферу та розвиток інформаційних послуг в інтернеті [48, с.148-151].

Найважливіша ознака інтернету першого покоління у тому, що він був гранично структурований і його добре контролювали. Сайти працювали за моделями B2C (бізнес-користувачам) і B2B (бізнес-бізнесу). Слідом за інформаційними послугами в інтернеті з'явилася торгівля, що серйозно стимулювала його стрімкий розвиток. Сайти стали перехідною формою від

традиційних бухгалтерських книг до онлайн-бухгалтерії і відтоді дуже змінилися.

Після появи електронної комерції до численних платіжних сервісів і комерційних сайтів до кінця першого десятиліття інтернету нічого не змінилося, доки він не став соціальним. У 2003 році з'явилися блог-платформи WordPress і Typepad, у 2004 році запущена мережа Facebook, а ще за рік You Tube, в результаті запуску яких розпочалася ера соціальних мереж, а згодом і ера блогів. За часів WEB 2.0 відбувся рух від бізнесу до клієнта, коли клієнт почав управляти ситуацією.

Закон Меткалфа проголосив цінність інформаційної мережі, яка збільшується експоненціально у зв'язку із кількістю доданих вузлів або комп'ютерів в організаціях. Глобальний інститут Маккінзі, один з найкращих аналітичних центрів досліджень у галузі бізнесу та економіки, прогнозує, що інновації, доступні лише у кількох секторах Інститутів речей, до 2025 року спричинять зростання загальної вартості світової економіки на 6,3 трл. доларів.

Багато організаційних інновацій у виробничій сфері перейшли з інших галузей, особливо до сфери послуг, і збільшили їхню продуктивність (ресторани швидкого харчування, ресторани кейтен-суші супермаркети, інтернет-магазини, навіть у сільському господарстві завдяки використанню організаційних знань із виробничої сфери зросла продуктивність (годування тварин за допомогою комп'ютерного управління), націлених на розвиток творчого мозку, як відмічає Д. Свааб [66].

Понятійно-категоріальний апарат експлікує дефініції освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та свідчить, що інноваційно-інформаційне суспільство дає нам змогу створювати більш ефективні відновлювані ресурси, проте незважаючи на швидкий розвиток технологій та упровадження інновацій у виробництво, кількість невідновлюваних ресурсів

все ж таки ще обмежена і це стосується навіть таких корисних копалин, які ще не стали ресурсами. Країнам, що розвиваються, варто збільшувати виробничо-інноваційний потенціал ще й для того, аби мати можливість відповісти на наслідки кліматичних змін, мовою фахівців це зветься кліматичною адаптацією. Аби бути готовими, незаможнім країнам слід озброїтися кращими технологіями і організаційними можливостями, які з'являються лише за умови економічного розвитку.

Отже, в епоху WEB 2.0 вдало збіглося кілька чинників: смартфони, телефони з камерою, мобільний інтеренет, мобільні затстосунки для спілкування в соцмережах. На цій хвилі виріс WEB 3.0, де користувачі розробляють власні мережні структури створення цінності, – відмічає Кріс Скіннер у роботі «Людина цифрова» [68, с. 34].

Процес створення інноваційно-інформаційного суспільства, як зазначає Еверетт М. Роджерс у книзі «Дифузія інновацій», складається з фіксації всіх рішень, дій та їхніх наслідків, що відбуваються з моменту усвідомлення потреби чи проблеми, далі під час дослідження, розроблення, комерціалізації інновації, в процес її дифузії та впровадження з боку користувачів і аж до настання наслідків інновацій» [63, с.162].

Тому слід виявити етапи та складники процесу інноваційно-інформаційного суспільства як різновиду соціальних змін, що можуть привести до подолання суперечливих наслідків глобалізаційного процесу. Еверетт М. Роджерс при цьому виокремлює чотири основні елементи дифузії – це інновації, канали комунікації, час та соціальна система [63, с.30].

Інноваційно-інформаційне суспільство розвивається завдяки НДР як соціального інституту, в контексті якого основний показник економічного розвитку країни, особливо в країнах з високим рівнем доходів, – це частка витрат на НДР у структурі ВВП та її розвиток з плином часу, виявлення когеренцій та смислів інноваційної діяльності.

За даними 2017 р., частка ВВП на НДР у країнах ЄС-28 у середньому становила 2,06 %. Більшою за середню вона була у Швеції – 3,40 %, Австрії – 3,16 %, Данії – 3,05 %, Німеччині – 3,02 %, , Фінляндії – 2,76 %, Бельгії – 2,58 %, Франції – 2,19 %; меншою – у Македонії, Румунії, Латвії, Мальті та Кіпрі (від 0,36 % до 0,56 %) [2, с.10].

Очолюють список Швеція та Австрія. Вражає те, з якою швидкістю вони збільшили диспозиції інновацій у кореляції до співвідношення НДР до ВВП протягом останніх десятиріч і якого шаленого розвитку досягли у високотехнологічних галузях промисловості. Більшість країн, що розвиваються, практично не займаються НДР: Індонезія витрачає - 0,1%, Колумбія – 0,2%, Кенія – 0,5% [2].

Частка інвестування у ВВП, зорієнтована на діалектичне узагальнення тієї чи іншої адитивності, – це ключовий показник розвитку фактів та явищ креативно-інноваційного потенціалу підприємства як ключ до їх виживання. Для використання раціональної сторони технологій їм потрібно залучитися до постійного капіталу, а саме до використання оновлення обладнання та споруд (будівель, залізничних шляхів тощо), в основі яких використання будь-яких новаційно-прогресивних ідей та концепцій.

Без значного інвестування у постійний капітал, який фахівці називають валовим вкладенням у постійний капітал (ВВПК), підприємство не зможе розвивати свій виробничий потенціал, так як знання повинно базуватися на реальних інноваційних процесах, що представляють фрейми для репрезентації сучасного етапу цивілізаційного розвитку, – зазначає О.Пунченко [56, с.26-30].

Отже, інвестиційний коефіцієнт (відношення ВВПК до ВВП) – це ефективний показник потенціалу розвитку, що базується на креативах, інвестиціях в людський капітал, ментально-розсудкових актах суб’єктів інноваційного процесу та інноваційної діяльності. Справді позитивне відношення інвестиційного коефіцієнта до темпів економічного зростання –

це одне з небагатьох аргументованих, доказових та верифікованих відношень в економіці, яке ніхто не піддає сумніву.

На піку свого зростання країни, що вкладають щонайменше 30% ВВП, проте інвестиційний коефіцієнт і його розвиток із плином часу – це найкращий показник розвитку продуктивного потенціалу країни, а отже, і господарства в цілому. Без цього не може бути створене інноваційно-інформаційне суспільство, для якого важливими є знання, освіта, наука, культура, інфраструктура, туризм як епістемологічні структури філософського знання.

Понятійно-категоріальний апарат освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства зводиться до аналізу компонентів – знання та інновації. Інтернет речей починає тільки зароджуватися, він не зможе самостійно існувати, поки зв'язок між мобільними соціальними мережами й інтернетом речей не обросте надійною архітектурою для комерційних операцій між пристроями [68, с. 35].

Цифрові інновації є такими ноу-хау, що базуються на інтуїції та інтроспекції, кожне вдосконалення яких є конструктивним елементом, що сприяють появі нових технологій впливу на освіту, культуру, туризм. В основі ноу-хау – нові мета-ідеї, що втілюють інновації, котрі найбільш ефективно підтримують створення нових ідей, які було знайдено у нових об’єднаннях людського розуму і машин, та втілено за допомогою мережі цифрових приладів, що працюють на неймовірній кількості програмного забезпечення. ІКТ породили радикально нові шляхи комбінування нових ідей [68, с. 35]. На ранньому етапі інноваційного розвитку на підприємстві зростання обмежується кількістю нових потенціальних ідей, але згодом його стримує лише здатність їх обробляти. Інновації – чинник, за рахунок якого відбувається зростання продуктивності, детермінованих знаннями та освітою у сфері філософських цінностей, – зазначає О. Пунченко [61].

Вчені часто сперечаються, але таки погоджуються з фундаментальною важливістю інновацій для зростання і процвітання підприємств завдяки знанням. Більшість спеціалістів погоджуються з Джозеформ Шумпетером, авторитетним вченим і дослідником інновацій, який писав, що інновації – видатне явище економічної історії капіталістичного суспільства і вони також у значній мірі відповідальні за більшість того, що ми з першого погляду віднесли до складових матриці техно-інформаційної цивілізаці [59, с.121–130].

Економіст Боб Гордон зробив висновок, що інновації сповільнюються за останні 150 років і підкреслив важливу роль технологій у забезпеченні економічного зростання. За словами Б. Гордона, паровий двигун став першою по-справжньому значущою подією в економічній історії світу, що різко рухався вгору протягом 200 років. «Великі винаходи» Другої промислової революції були настільки важливими і далекосяжними, що їм знадобилось цілих 100 років, аби досягти свого головного ефекту, яким вважається винахід потужних технологій для економічного поступу, які є значущими, щоб прискорити динаміку ноосферизації освіти інформаційної цивілізації [60].

Філософи називають «інновації як епістемологічні структури, які подібні до парової потужності й електрики та до технологій загального призначення». Разом з тим вчені прийшли до консенсусу щодо способу розпізнавання технологій загального призначення: вони мають бути розповсюдженими, вдосконалюватися з плином часу і бути спроможними призводити до нових інновацій.

Авторка підтримує точку зору субстантивного осмислення зарубіжних вчених, що інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) належать до нового золотого віку інновацій і зростання. «Сутність інновації не вичерпується смислом нововведення, вона (сутність) має культурологічну природу, а це

означає, що інноваційний розвиток економіки слід розглядати як соціокультурне явище» [70, с. 250].

Так, перша модель промислового робота була представлена компанією General Motors у 1961 році, системи бронювання авіаквитків з'явилися у 1970 році, а в 1980 році сканери штрих-кодів і банкомати поширилися в торговельній і банківській галузях; перші персональні комп'ютери виникли на початку 1980 років, пропонуючи функції роботи з текстами та електронними таблицями; наступним етапом став швидкий розвиток Інтернету та електронної комерції після 1995 року, котрий практично завершився до 2005 року.

Якщо кілька технологій загального призначення виникають одночасно або в близькій послідовності, ми можемо спостерігати зростання інновацій протягом тривалого часу, але якщо з'являється великий розрив між значними інноваціями, економічне зростання врешті-решт йде на спад. Справжня інновація не вигадує нічого нового і великого, а рекомбінує фактори, які вже існують. Для того, щоб дещо винайти, потрібно знайти його в тому, що вже існує», потрібно представити інформатизацію як засіб репрезентації інформаційних ресурсів [58, с. 21–30].

Понятійно-категоріальний апарат освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства зводиться до пояснення поняття освіти, культури, туризму як драйверів інноваційно-інформаційного суспільства.

Для багатьох підприємств драйвер інновацій стимулюється п'ятьма структурами чи субструктурами драйверів:

1) для успішної роботи командам необхідні дискурсивно-епістемологічні знання;

2) оригінальні й корисні результати неможливо отримати без інноваційної креативності;

3) співробітники досягають визначних інноваційних результатів завдяки мотивації;

4) інноваційне різноманіття підвищує стійкість і гнучкість підприємства;

5) керівники повинні володіти базовими якостями, необхідними на етапі постклассичних ідеологічних трансформацій [55].

В останні роки багато інноваційних підприємств прийняли стратегію NASA щодо використання технологій для відкриття своїх інноваційних ідей та реалізації інноваційних можливостей. Ця стратегія має різні назви «відкриті інновації» та «краудсорсинг» і може бути надзвичайно ефективною, щоб не загнати в глухий кут свої підприємства та допомогти їм вирішити проблеми і досягти успіху на шляху цивілізаційного виміру історії людства [57].

Креативність як поняття інновaційно-інформаційного суспільства – це критично важливий інноваційний компонент у процесі створення цінності на основі інформації і знань, що полягають у здатності відходити від шаблонних підходів під час створення нового, пропонувати нові відповіді на основі попередньої інформації й бачити рішення там, де досі їх ніхто не бачив. Важливість інноваційних знань як вихідна сировина для креативності нині широко визнається дослідниками, що розглядаються у когеренції з цифровими технологіями та цифровим мисленням.

Є підтвердження того, що креативність базується на знаннях і здатності комбінувати ідеї, внаслідок чого виникають нові способи створювати інновації в певних межах основних характеристик соціального світу з подальшою трансформацією його в нову якість інноваційно-креативного потенціалу. Тетлок Філіп, Гарднер Ден у роботі «Суперпрогнозування. Мистецтво та наука передбачення» відмічають, що завдяки вмінню прогнозувати події можна уникнути помилок і досягти успіху в усіх сферах нашого життя [71].

Однак мало кому під силу передбачувати, у що варто вкладати кошти, який новий продукт здатен завоювати ринок і яких змін чекати на політчиній арені. Навіть провідні експерти часто радше здогадуються про певні речі, ніж аналізують можливості їхньої появи [71].

Для формування креативності необхідна доступність знання та інформації, а також група вмотивованих працівників, що володіють широкою сукупністю знань (структурованих, системних), умінь та практичних навичок, необхідних для того, аби генерувати креативні ідеї. Проте філософи можуть вжити додаткових заходів для розвитку інноваційних прогресивних ідей та концептів, щоб стимулювати креативність та ініціативність співробітників, проте для цього необхідні й відповідні умови, що сприяють розвитку креативності, зокрема подолання соціальних та індивідуальних складових феномена інтернет-залежності [54, с. 125–130].

Для розвитку прогресивних ідей та концептів взаємодії освіти, культури, туризму існують креативні методики (методика креативного рішення, продуктивного мислення, синтетичного мислення, синектики) являють собою складні інноваційні процеси, внаслідок яких генеруються варіанти креативних рішень, у процесі чого можуть бути задіяні й інші спеціальні креативні прийоми [53, с. 115–120]. Завдяки взаємодії освіти, культури і туризму як засобів їх когнітивного освоєння та практичного використання має здійснюватися поступ людства до оновлення і прогресу.

Креативно-інноваційний потенціал особистості та суспільства як складний і суперечливий процес представляє собою складну адаптивну систему, оскільки вона складається з безлічі субчастин чи субстурктур, що взаємодіють одна з одною у певних межах і здатні змінюватися на власному досвіді.

Ще наприкінці 1940-х років Людвігом фон Берталанфі була створена окрема галузь, яка отримала назву загальна теорія систем, у контексті якої більшість явищ у Всесвіті можна розглядати як мережу взаємодій між

елементами певної системи. Тим самим було визначено, що взаємозв'язки між елементами системи є динамічними, а не статичними.

При цьому креативно-інноваційний потенціал особистості, організації, підприємства як складний і суперечливий процес розглядається у контексті категорій аутопезису (самопобудови способів, якими системи конституюють самі себе), гомеостазису (здатність системи підтримувати себе), адаптації (здатність системи взаємодіяти з навколишнім середовищем).

Надамо авторське визначення дефініції креативно-інноваційного потенціалу особистості як складного і суперечливого процесу, що діє в умовах інноваційно-інформаційного суспільства.

Креативно-інноваційний потенціал особистості в горизонті інформаційної доби як складний і суперечливий процес включає у себе сукупність знань, інформації, технологій, досвіду людини, необхідних для розробок та вирішення проблем – економічних, інфраструктурних, соціальних, екзистенціальних, виробничих, направлених на зростання економіки, соціальної справедливості, що створюють умови для підвищення ефективності господарства та надають більше можливостей для технологічного розвитку та розширення можливостей ресурсів людини. Процес глобалізації ставить перед наукою формування якісно нової теорії креативно-інноваційного потенціалу особистості та його кардинального переосмислення, що вимагає суттєвих змін, для чого необхідно озброїтися кращими технологіями та організаційними можливостями, які з'являються лише за наявності ефективного людського потенціалу, який є головним джерелом новітніх технологічних змін, які можуть розкривати способи реалізації можливостей людини у контексті суспільного розвитку.

Від формування креативності, знань та інновацій управлінцю (керівникові) слід перейти до інноваційного виробництва та їх впровадження у масове виробництво, що можливе за умови поєднання циклів науково-дослідних розробок та виробництва, сприяння освоєнню нових видів

продукції і впровадженню нових технологій, зростанню об’ємів виробництва за рахунок упровадження інновацій, перекваліфікації працівників та освоєння нових технологій [60, с. 28-39].

Успіх інновацій може відбуватися лише при використанні кластерного підходу, коли здійснюється накопичення критичної маси ідей, знань, інформації, завдяки чому досягається синергетичний ефект у команді і економіка підприємства «вистрілює» у бік інноваційного розвитку економіки у цілому та розвитку високотехнологічних секторів виробництва.

Їх можна ідентифікувати за рахунок зверхвисокої ефективності, оскільки оволодіння інноваційними технологіями – очевидна причина сукупного багатства, вони є невід’ємною частиною багатьох виробництв, головні критерії з яких – наукоємність (високе співвідношення наукових професійних працівників до загального числа співробітників), великий відсоток витрат на наукові розробки у порівнянні з загальними витратами, максимальна просунутість і доступність, випуск високоякісної конкурентоспроможної продукції, у той же час високий рівень ризику і прибутків [69].

Розвиток креативно-інноваційного потенціалу особистості націлений на процес культуротворчості, умови її протікання, оречевлених у вигляді артефактів, а також пов’язаного із змінами самого процесу буття. Розвиток креативно-інноваційного потенціалу особистості є системоутворюючим рушієм науково-технічного і технологічного процесу, в основі якого велика частка наукоємної продукції, що сприяє структурній перебудові економіки, форм її організації та управління наукою, що передбачає створення нових інноваційних виробництв та приводить до впливу даного потенціалу на освіту, суспільство, економіку, людину.

Сучасна інформаційно-інвестиційна складова особистості слугує технологічному прориву країни та розбудові держави, прискоренню темпів економічного розвитку та зростанню країни. Треба всіма силами подолати

інфраструктурний розрив між країнами, щоб досягнути зростання на кшталт китайського або південно-корейського, чи сингапурського, але для цього треба, щоб освіта та інфраструктурний потенціал зростали одночасно.

У моделях розвитку креативно-інноваційного потенціалу особистості**,** що описують інноваційні процеси, перебувають змінні величини двох видів. Одну групу змінних визначає сама модель – вони існують усередині системи (ендогенні), а другу – набір чинників поза її межами (екзогенні). Для екзогенних змінних усе більшою чи меншою мірою спричиняє все інше, а це означає, що вони взаємно детерміновані. Екзогенні змінні (тобто позасистемні) слід розглядати як причини або необхідні умови зростання. Економічні екзогенні змінні описують явища на кшталт державної політики, інвестицій у державний сектор і умов цифрової економіки.

Інноваційні моделі є спрощеними конструкціями, якими користуються, щоб розібратися у важливих рушійних силах і взаємодіях розвитку інноваційної політики держави. Їх екзогенність та ендогенність – питання вибору, так як у царині економічної науки традиційні екзогенні змінні перетворюються на ендогенні. Брак інфраструктури та відповідних інноваційних технологій у державному секторі та на підприємствах сприяє постійному відставанню продуктивності та появі феномена бідного населення. Структурні зрушення, поєднані з інновацією, стимулюють стабільне зростання, а без них продуктивність і зростання переживатимуть застій, чому сприяє Четверта промислова революція,- відмічає Клаус Шваб [83].

Стратегія й політика інноваційного зростання спрямована на впровадження та підтримку структурних інноваційних зрушень і супровідного навчання за допомогою уникнення бар’єрів і структурних перешкод та інвестицій у необхідний людський капітал, передачу знань та інфраструктуру. Стабільне інноваційне зростання та структурні зміни йдуть у парі, стимульовані зміною цін і рушійних сил ринку.

Слід погодитися з В. Товарниченко, який зазначає, що не викликає сумніву, що в сучасному світі вирішальне значення мають наукомісткі технології, відставання від яких приводить до відставання в економічному і військовому розвитку. Важко переоцінити ту роль, яку відіграє наукова раціональність у житті сучасного суспільства. Вона лежить в основі сучасних інформаційних технологій і без неї були б неможливі досягнення у сфері освоєння космосу, медицини, генетики, кібернетики [72, с. 15-27].

Головна задача філософії – сформувати концепцію структурних інноваційних змін за допомогою інвестування у людський капітал, захистити людей у перехідний період за допомогою підтримки доходів і гарантування доступу до основних послуг і сприяти рушійним силам ринку й роботі інвестиційних стимулів. Із дослідження 13 економік із стабільно високим зростанням випливає, що інвестиції мають становити понад 25% загального обсягу ВВП. Державне інвестування є ключовим.

Ключовими галузями державних інвестицій є освіта й інфраструктура, що лежать в основі навздогінного зростання. Слід розбудувати партнерські стосунки з приватними інвесторами (національними та іноземними), які допоможуть профінансувати й побудувати необхідну інфраструктуру, сприяючи стимулюванню та адаптації до змін. Створення інституційної інфраструктури є не менш важливою складовою процесу розвитку, ніж економіка. Найпоширенішими причинами низьких економічних показників є відсутність відкритості до глобальної економіки та державне недофінансуванням найважливіших ресурсів – здебільшого інфраструктури та освіти.

В Україні ці ресурси включають демографічний, трудовий, освітній, науковий, промисловий, технологічний, інноваційний та духовний потенціал, що в сукупності є основою не лише модернізації, але й реінтеграції суспільства в єдиний соціальний організм країни [67, с.121-127].

Через надто низькі інвестиції знижується їхня ефективність у виробництві продуктів із певного обсягу сировини. У бідних країнах безпосередні щоденні потреби спричиняють політичний тиск і зрештою витісняють інвестиції з довготерміновими прибутками. Така ситуація викликала припущення про існування «пастки бідності». Наприклад, Китай заохочує прямі іноземні інвестиції компаній, оскільки їх супроводжує ефект передачі знань. Донедавна цей вид інвестицій користувався сприятливим режимом оподаткування, який передбачав спеціальні зони експорту з допоміжною інфраструктурою і тарифними пільгами на імпорт проміжних продуктів, які повернулися у вигляді експорту.

Авторський підхід до реалізації головної мети цього дослідження полягає у відтворенні дедуктивним шляхом закономірностей формування креативно-інноваційного потенціалу особистості, необхідного для підтримки довгострокового інноваційного зростання, спрямованого на створення стимулів для активізації експортного сектора та збільшення конкурентоспроможності Зробимо посилання на Китай, де пакет стимуляційних заходів головним чином був спрямованим у бік інвестицій, особливо в інфраструктуру, сферу освіти, наслідком чого став швидкий перехід до високих темпів зростання. Щоб побудувати інноваційно-інформаційне суспільство, безперечно, потрібно багато років, але розрив у знаннях, інформації, транзакціях і зв’язку у віртуальному світі скорочувався швидше, ніж будь-хто міг уявити.

Річ у тім, що наші економіки та способи життя підтримуються набором ресурсів, і не тільки звичайним, як, наприклад, інфраструктури, а й набагато ширшим, куди належить екологія планети та база знань, на якій ми функціонуємо, підтримка розвитку і досягнення сталого розвитку. Якщо ми згодом промарнотратимо ці ресурси, наш матеріальний добробут та якість життя так чи інакше постраждають і ми зашкодимо можливостям майбутніх

поколінь, і більшість із нас упевнені в існуванні морального імперативу, який забороняє це робити.

Таким чином, складні перетворення, що чекають нас у наступні роки, вимагають чогось більшого, ніж просте виявлення «балансу», а підтримка майбутнього зростання вимагатиме чогось більшого, ніж звичайне утримання статус-кво. Для пристосування до величезних змін у світовій економіці, які на нас чекають, старих інституційних та інтелектуальних ресурсів недостатньо.

Суспільство потребує нових засобів впливу на інноваційно-креативний потенціал особистості: структур управління, технологій, систем стимулювання, інституцій, цінностей. Як приклад, країни, що розвиваються, прийняли важелі впливу децентралізації, ринкових стимулів та підприємницької динаміки, зростання інформаційно-інвестиційної складової як чинника зростання технологічного прогресу країни, креативний розвиток особистості та її мотивацію. Мабуть, справедливо сказати, що сучасне українське суспільство стоїть на крутій і довгій кривій історичного шляху й попереду далека дорога щодо вирішення складних проблем з орієнтацією на інноваційний шлях розвитку.

Проблеми, які ми обговорюємо, складні, бо вони глобальні й нові. Минулий досвід та концептуальні інноваційні парадигми, що представляють сукупність підходів, методів, принципів, ідей, концепцій, теорій будуть корисними, проте сьогодні як нам, так і прийдешнім поколінням доведеться виробляти нові концептуальні парадигми і винаходити власний шлях, дорогою оминаючи ризики, складні рифи, невизначеності.

1.3. Методологія аналізу взаємодії освіти, культури, туризму та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства

Поставлено завдання – уточнити методологію аналізу взаємодії освіти, культури, туризму та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно- інформаційного суспільства.

Взаємодія освіти, культури, туризму та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості актуалізує потребу в методологічному аналізі сучасного інноваційно-інформаційного суспільства, що вимагає використання певних методів, підходів, принипів.

Основними методами аналізу взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості як складних феноменів буття, свідомості, культури для даного дослідження слугують наступні, що є найбільш репрезентативними: системний, структурний, компаративний, структурно-функціональний, діалектичний, метод складності (Agile).

Основними підходами дослідження, що дозволяють формувати нове ставлення до себе, суспільства і природи є соціокультурний, синергетичний, ситуаційний, кібернетичний, комунікаційний.

Загальнофілософськими методами для оцінки реалізації концепції взаємодії освіти, культури, туризму XXI століття слугують методи аналізу і синтезу, узагальнення та наукової абстракції, історичного і логічного, моделювання, метод мозкового штурму.

Методологія включає найсучасніші методи і підходи, що дозволили проаналізувати сутність і значення взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості для подальшого розвитку даного типу суспільства. Феномен їх взаємодії та впливу представляє головний тезаріус проблеми і вимагає побудову такої моделі дослідження, результати

якої необхідні суспільству, організації, людині, як основи розвитку людського і соціального капіталу.

Мета дослідження – з'ясувати, в якій мірі вплив освіти, культури і туризму підтримує поглиблення креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та яка його максимальна практичність та ефективність. Вплив освіти, культури і туризму можливо розкрити через експлікацію зазначених вище понять, що підтримуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, розвитку Інтернет, соціальних мереж, алгоритмічного мислення і культури, різноманітних аудіовізуальних чинників культури, поглиблення різноманітних форм туризму. Взаємозв'язок освіти, культури, туризму впливає на поглиблення інформаційно-комунікативного процесу, розвиваючи комунікацію, інформацію, інформатизацію та сприяючи поглибленню цього взаємозв'язку в умовах інноваційно-інформаційного суспільства, – відмічається в авторській статті [41, с. 68–75].

Методологія продукує вчення про будову, форми і способи науково-пізнавальної діяльності взаємодії освіти, культури, туризму, що включає систему принципів, методів, прийомів, способів пізнання істини про об'єкт і суб'єкт дослідження з метою оптимізації їх діяльності. Методологія співпадає з праксеологією (вченням про структуру будь-якої діяльності, практики, особистості), виробляючи навички критичного мислення для роботи з інформацією, а для цього особистість повинна бути вільною від упереджень та відкритою до чужої думки, постійно перевіряти виваженість свого ставлення до проблеми, що аналізується.

Методологія у сучасному пізнанні утримує у собі дві складові діяльності: 1) організуючо-функціональну, що розуміється як сукупність прийомів здійснення пізнавальної діяльності; 2) регламентуючо-спрямовану, що відображає необхідність аналізу загальних проблем формування, підбору, пристосування наукових методів в їх єдності. В результаті застосування

методів аналіз взаємодії освіти, культури, туризму та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства інтерпретується як рефлексія діяльності з метою отримання очікуваного результату використання максимального ефекту регламентації наукового дослідження, застосування різноманітних методів і принципів для формування нового знання.

Методологія пройшла наступні етапи, перед кожним з яких стояло вирішення завдань для певного історичного типу суспільства. До таких форм методології відносяться: 1) аристотелівська формальна логіка; 2) наукова, або когнітивна; 3) конструктивна методологія [41, с. 69]:

1. Аристотелівська формальна логіка спирається на закони логічного мислення, які оформилися у раціональність, яка панувала в методології науки до середини ХУ11 століття, що було висвітлено у роботі Аристотеля «Органон».

2) Наукова, чи когнітивна методологія регламентує пізнавальний процес розуміння взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості з точки зору ефективності методів, що застосовуються. При цьому кожна історично зумовлена форма представляє собою рефлексивну систему відповідного рівня, що деталізує риси, компоненти, особливості, парадигми, еталони, що сприймаються.

3) Конструктивна методологія набула найбільш розвинуті форми спочатку в проектно-конструктивній діяльності, а потім і в некласичній і постклаcичній науках, мета якої не тільки пояснити природу, але і побудувати новий об’єкт, який задовольнив би потреби людини у формуванні креативно-творчих чинників соціального капіталу [70, с.235]. Конструктивна методологія у якості свого об’єкта свого дослідження та подальшої регламентації має не просто пізнавальну діяльність, а і всі інші форми культури як способи освоєння людиною світу. Надзвичайно важливо зрозуміти специфіку конструктивної методології. Мета конструктивної

методології – регламентація процесу культуротворчості для отримання новацій як способу освоєння світу і задоволення потреб людини.

Репрезентація наукової, когнітивної чи конструктивної методології взаємодії освіти, культури і туризму та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства – це виявлення пізнавальної суті досліджуваної проблеми з метою отримання об'єктивної істини у поєднанні з логікою, метафізикою, антропологією, онтологією, культурологією.

Теоретико-методологічні засади аналізу репродукують взаємодію освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості, що базуються на онтосі, соціумі, природі, які є засадничими для того, щоб виявити тенденції їх впливу на формування нового типу суспільства та основних концептів діяльнісного підходу у розгляді сутності людини та її взаємодії зі світом, - відмічає О.Мальцев [38, с. 101-110].

Методологія взаємодії освіти, культури і туризму представляє собою два аспекти аналізу проблемного поля:

1) сущого (те, що є в навіяній реальності);

2) належного (те, що повинно виникнути).

Тому, на нашу думку, актуальною для даного дослідження буде слугувати інструментальна модель взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості, щоб вийти на ринок з проривними та інноваційними ідеями. Як відмічають Том Келлі та Девід Келлі, що для цього слід формувати «впевнену творчість», яка здатна реалізуватися на практиці» [25, с. 15]. Для реалізації ідеї «впеченої творчості» використовується конструктивна методологія, завдяки якій вдається поєднати синтез теорії і практики, у якому репрезентується культуротворчість, що виявляється у процесі формування особистості в освіті, культурі і туризмі через творчість.

Конструктивна методологія освіти, культури і туризму у якості об'єкта аналізу і наступної регламентації включає не просто пізнавальну діяльність, але й всі інші форми креативного проектування суспільства. Найбільше застосування має розуміння методології з точки зору когнітивного пізнання і проектування інформаційно-культурного простору [67, с.121-127].

Конструктивна методологія взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства – це методологія творчо-креативної діяльності, яка базується на двох моделях: 1) концептуальна; 2) інструментальна. Якщо перша являє собою опис системи концептів, які пояснюють проблеми і завдання проектування артефактів культури-інновацій, то друга є системою нормативного знання, яка регламентує практику вирішення проблем культуротворчості.

Сфера дії конструктивної методології взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості – це використання методів і підходів культуротворчості для подальшого конструювання артефактів культури, основним методом якого є моделювання креативно-інноваційного процесу. Модель взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості розглядається як когнітивний проект чи репрезентація освоєння людиною світу і самої себе.

Конструктивна методологія взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості відрізняється від традиційної, навіть класичної, так як креативність – це вміння поєднувати відомі елементи незвичним чином, так як вона базується на занннях і здатності мислити упорядковано і критично під час добору інформації, вибору й тестування ідей.

Конструктивна методологія аналізу дозволяє регламентувати перетворення дійсності і формувати наші уявлення, ментальні моделі, цінності, що є частиною світу. У результаті процесу культуротворчості

створюються артефакти матеріальної і духовної культури, відбувається перетворення в усіх сферах людської діяльності, починаючи з інженерно-конструктивного процесу і закінчуючи пошуком неординарних творчих рішень у контексті формування цивілізаційної парадигми освіти, – як відмічає І. Утюж [73, с. 60–66].

За умов пошуку неординарних творчих рішень не завжди спрацьовує причинно-наслідковий зв'язок, так як нелінійність може утримувати у собі випадковість, зумовлену прихованими причнами. Методологія сходиться на тому, що при аналізі взаємозв'язків та їх наслідків важливо розрізняти необхідні й достатні умови, а також уважно ставится до кореляцій між ними. Тим більше, коли йдеться про складну взаємодію освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості, то слід відбирати такі аргументи, що пояснюють зміст термінів і дають їм правильні, вичерпні й зрозумілі витлумачення ціннісно-смислового простору суперечностей.

Поглиблення інноваційно-інформаційних перетворень в Україні викликає необхідність поглиблення взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості і суспільства для адекватної перебудови та інформаційного забезпечення в усіх сферах суспільного життя, експлікації креативної особистості у континуумно-просторовій екстраполяції інноваційно-інформаційних перетворень у контексті ренесансу соціогуманітарного знання в сучасній науці та освіті,– зазначають І. Утюж та Н. Спиця [74, с. 144–150].

Невирішеною раніше частиною загальної проблеми теоретико-методологічних засад взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості є концептуалізація понять як таких, що створюють креативний фундамент суспільства, наслідком якого виступає методологічний плюралізм, в основі якого використання наступних методів.

Як один з провідних методів дослідження використовується системний метод взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку

особистості – це дослідження загальнотеоретичних основ та закономірностей становлення інноваційно-інформаційного суспільства та відповідних йому процесів – комунікаційного, знаннєвого, соціокультурного для існування в даному виді соціуму. Системний метод дозволяє розглянути взаємодію освіти, культури і туризму як складну економічну, соціальну, культурну систему, яка має декілька підсистем, що постійно взаємодіють з навколишнім середовищем. Дослідження систем цінностей особистості базується на використанні для цього всіх соціальних і культурних інститутів – освіти, культури, туризму, у контексті яких проявляються всі чинники – економічні, політичні, соціальні, духовні та аналізуються у взаємозв'язку, взаємозалежності і розвитку.

Корисним для дослідження слугує також і компаративістський (порівняльний) метод аналізу взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості, що використовується для аналізу технологічних проривів, вивчення досвіду провідних розвинутих країн та узагальнення становлення і розвитку інноваційно-інформаційного суспільства з метою обґрунтування індексів конкурентоспроможності, кращих надбань, що стимулюють інформаційно-комунікаційний процес в освіті, культурі, туризмі, щоб застосовувати передовий досвід на користь власної справи. Компаративістський метод направлений на порівняння культурних та освітянських систем взаємодії освіти, культури і туризму, а також структурних елементів цих систем в умовах їх трансформації; дослідження культури в глобальному вимірів та її аспектів, життєвих переваг особистості цифрового суспільства. Компаративістський аналіз взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості як теоретичної засади розвитку інноваційно-інформаційного суспільства зводиться до пояснення порівняння феноменів освіти, культури, туризму та їх процесів у контексті чинників – економічних, політичних, моральних, релігійно-духовних. Аналіз свідчить, що розвиток інноваційно-

інформаційного суспільства сприяє підвищенню ефективності його організаційно-економічних, освітянських, духовно-культурних цінностей, які мають стати стандартом (еталоном) для подальшого використання.

Існуючі проблеми та суперечності у просторі інноваційно-інформаційного суспільства потребуть використання структурно-функціонального методу аналізу креативного потенціалу особистості, що включає дослідження положень, пов'язаних з багаторівневою, складною структурою освіти, культури, туризму як систем. Цей метод дозволяє виокремити стійкі зв’язки у відносинах між суб’єктами і об’єктами за наступними алгоритмами структурно-функціональних перетворень: компетенції освіти (цифровізація) – принцип (управління) – продукт (технологія) – артефакти (культура, туризм).

Для вирішення проблем складності взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості використовується Agile-метод. Метод складності відповідає умовам глобалізації, Industry 4.0, технологічного прогресу 4.0, цифрового суспільства, Просвітництва 2.0, гнучкого менеджменту. Саме до взаємодії освіти, культури і туризму можна застосувати методологію складності, що здійснює великий внесок у сферу соціального управління. Методологія складності включає в себе теорію хаосу, дисипації (розсіювання енергії), біфуркації та пошуку атрактора (точки притяжіння). Agile-метод формує дорожню карту освітянським командам університетів для підготовки інноваційних кадрів, яку слід використовувати для аналізу складних проблем умов невизначеності та стохастичності, асиметрії інформації. Agile-метод включає в себе гнучке інноваційне керування та лідерство, що надихає на нові ідеї та слугує підготовці висококомпетентних спеціалістів, здатних працювати в умовах конкурентоспроможності та інтеграції освіти до міжнародного економічного простору, залучає до культурної програми освіту, культуру, туризм, адаптуючись до нових умов виживання людини, що потребує творчості,

інніціативності, інноваційності, слугує мірилом людського досвіду [51, с. 107].

Agile-метод взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості – це теоретична основа дослідження з метою врахування інноваційної компоненти у підготовці фахівців, що включає нові ідеї просування гнучких інноваційних технологій у використанні цифрової освіти та формуванні компетентностей цифровізації. Agile-метод слугує структурним компонентом адаптивної, гнучкої, креативно-інноваційної освіти у підготовці кадрів нової формації, які упроваджуються в усі структури управління на основі принципів сталого розвитку. Agile-метод допомагає виявити складну взаємодію освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості та розкрити дисипативні системи, що розвиваються у певному екзистенційному просторі бурхливого і швидкоплинного світу, який формується на основі принципів соціальної ентропії як міри внутрішньої неупорядкованості. Остання може слугувати показником як деструктивного, так і конструктивного начала, пов'язаного з потребою стабілізації як економічної, так і освітянської сфер, що потребують самоорганізації та подолання дисипації (розсіювання) енергії.

Самовідтворення освітянської сфери як соціального і культурного організму базується на самоорганізаційних процесах підготовки спеціалістів цифрового суспільства потребує використання аргументів гнучкого менеджменту, гнучкої освіти, теорії складності, що формують спеціалістів трансформації суспільства та сприяють підвищенню дієвості, ефективності організацій на принципах рівноваги, стабільності, знання.

Agile-метод допомагає керівникам долати хаос, ентропію, невизначеність, різноманітні точки біфуркації та пошуки того атрактора (точки притяжіння) у складному цифровому світі, який може бути зафіксований формуванням нової управлінської еліти, підготовкою нових

професійних кадрів, що формують креативно-творче, адаптивне мислення, що сприяє формуванню нових концепцій взаємодії освіти, культури, туризму. У суспільстві повинні бути створені такі парадигми освіти, культури, туризму в умовах глобального розвитку світу, що базуються на інноваційній компоненті та формують високі індекси: глобальний індекс креативності, інноваційності, зростання патентної активності, легкості ведення бізнесу, національної та енергетичної безпеки промислових підприємств. Свобода комунікацій та цифрові технології, глобалізація 4.0, технологічний розвиток світу 4.0 і нове Просвітництво 2.0 змушують університети формувати таку стратегію моделі освіти, яка б слугувала основою підготовки кадрів нової генерації, для чого слід використовувати методи і принципи програмного забезпечення, що базуються на основах кібернетики та інформатики, інформаційної моделі освіти та науки, заснованих на патернах спіральної динаміки, інтегрального підходу Уілбера, гнучкого менеджменту тощо. «Інформаційна модель освіти розглядає стратегію розвитку як всеохопний процес формулювання та реалізації цілей» [15, с.27].

У роботі Дона Бека і Кріса Кована «Спіральна динаміка» розроблена модель, в основі якої тип цінностей, що представляють собою фрейм або спосіб мислення, що вимагає вироблення стійкої конструкції цінностей. Згідно з їх концепцією, типи цінностей сформувалися у стійкі взаємопов'язані конструкції по мірі розвитку суспільства і зафіксовані у культурі, що транслюються через неї, в якій кожний наступний рівень включає у себе попередній. Освіта і культура як складні системи повинні адаптуватися до змін у середовищі, системних змін, стохастичності, емерджентності і формувати стійкі взаємопов'язані конструкції з культурою, туризмом, бізнесом, щоб досягти стійких конкурентних переваг у сучасному глобалізованому світі [50].

Аксіологічний метод являє собою вчення про природу цінностей та їх місце в структурі ціннісного простору освіти, культури, туризму та зв'язку різних цінностей з соціальними та культурними чинниками, структурою особистості, що в цілому слугує потужним методологічним засобом розвитку філософського пізнання. На основі аксіологічного методу визначено загальнолюдські цінності, які формуються інститутами освіти, культури і туризму, в основі яких свобода, вибір, самореалізація, комунікація. Досліджено розвиток та збагачення системи ціннісних орієнтацій особистості засобами туристичної діяльності. Туризм – це один із станів внутрішньої духовної культури людини і форма діяльності, в якій людина виходить за межі своїх традиційних функцій та його утилітарного використання, а також результується в освіті.

У процесі аналізу проблем взаємодії освіти, культури, туризму ми використовуємо діалектичний метод, що дозволяє поглибити теоретичні виміри розвитку інноваційно-інформаційного суспільства як єдності історичного і логічного, виявлення його категоріального аналізу, внутрішньої суперечливості явищ та їхнього саморозвитку. Загальнонаукові методи і принципи, які при цьому використовуються, – об'єктивність, логічність, актуалізм, синтезування соціально-філософських, економічних та управлінських ідей та систем, перетворення всезагального в особливе, а особливого – у всезагальне.

Поліфонія глобальних трансформацій освіти, культури, туризму вимагає застосування наступних підходів – соціокультурного, синергетичного, кібернетичного, ситуаційного, комунікаційного.

Соціокультурний підхід розглядає зазначені концепти у широкому цивілізаційному контексті, в основі яких інформаційна культура як чинник виховання особистості та підготовки спеціалістів для інноваційного суспільства. Соціокультурний підхід аналізу взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості розглядається як

теоретична засада тієї «сутнісної матерії», в центрі якої культура людини. Розробка і застосування ІКТ як основи розвитку інформаційно-інноваційного процесу взаємодії людини і освіти, людини і культури, людини і туризму сприяє культурному зростанню, що відкриває нові можливості для особистості, нові підходи творчої діяльності тощо. Упровадження ІКТ формує нові смисли та орієнтири розширення соціокультурного процесу. Соціокультурний підхід взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості виходить з визначення залежності інноваційних процесів від стану культурної системи суспільства і особистості в цілому.

Цінним для нашого дослідження є синергетичний підхід, який ми використовуємо для аналізу взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в контексті суспільства як відкритого типу, що знаходиться в умовах нестабільності, та потребує свого вибору у точках біфуркацій та базується на самоорганізації. Використання теорій самоорганізації складних систем та дисипативних структур дає можливість уявити феномен інноваційно-інформаційного суспільства як нелінійний та багатоваріантний процес, що протікає у різноманітних соціоекономічних і соціокультурних формах. Інформаційні технології – програмного забезпечення, телекомунікації, технічного забезпечення, мікроелектронних компонентів, майнингу даних (добування інформації) об’єднуються і взаємодіють у рамках конкретних взаємодії освіти, культури, туризму та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості. Для формування власної авторської позиції щодо проникнення в суть взаємодії освіти, культури, туризму необхідно генерувати ефективні управлінські стратегії досягнення сталого розвитку суспільства, вивчаючи при цьому не тільки феноменологію нестабільності, а й умови переходу від хаосу до порядку [11, с. 14]. Дослідження дисипативних систем надали нам уявлення про спонтанне формування структур креативно-інноваційного потенціалу

особистості, яким чином може відбуватися реорганізація і самоорганізація системи організації з метою досягнення цілей та результатів організації як єдиного соціального організму. Креативно-інноваційний потенціал організації як складного і суперечливого процесу повинен активізувати та сприяти інноваційному виробництву та впровадженню наукових інноваційних винаходів у масове виробництво, сприяє вирішенню колізій між глобалізацією і регіоналізацією [81, с. 92-100].

Специфіка вирішення наукової проблеми буття людини в інформаційному суспільстві вимагає застосування кібернетичного підходу, що вивчає складні керовані системи, що мають цілі та взаємодіють із навколишнім середовищем через механізми зворотного зв'язку. Завдання кібернетики – вивчення процесів, які відбуваються у керованих процесах, що складаються з багаторазових інтеракцій будь-якої дії, що викликають зміни у навколишньому середовищі, націлених на отримання інформації про стан середовища і повернення на цій підставі до вчинення нової дії. Для кібернетиків цей циклічний процес є фундаментальним. Отже, для розвитку креативно-інноваційного потенціалу підприємства як складного і сперечливого процесу найбільш важливими чинниками є інформація, знання, комунікація і умови зростання для креативного класу, де було багато високооплачуваної роботи та існував великий ринок праці, – зауважує Річард Флорида у розділі «Криза урбанізму» [77, с. 14]. Кібернетичний підхід до аналізу взаємодії освіти, культури, туризму використовує структурні компоненти як вхідні параметри, в основу якого входить орган управління, об'єкт і суб'єкт управління, вихідні дані, зворотний зв'язок. Оптимальне керування досягається гомеостатичною рівновагою сприяє досягненню своєї мети та ефективності [42, с. 71-76]. Інноваційно-інформаційне суспільство розглядається як невід'ємний суттєвий структурний компонент функціонування систем освіти, культури, туризму, а також інформаційних передумов техносфери сучасної цивілізації, глобальної економіки чи

Інтернет-економіки. Інформація як чинник кібернетичного підходу розглядається як органічний елемент культури особистості, детермінованої економічними, соціальними, соціально-духовними вимірами. «Консолідована інформація являє собою інформаційні ресурси, які походять з різних джерел, характеризуються системністю, повнотою, цілісністю, несуперечністю, утворюючи адекватну інформаційну модель проблемної області, що дозволяє провести її аналіз, задля опрацювання та ефективного використання в процесах підтримки прийняття рішень», – зазначає І. Чайка [79, с. 134]. Провідні українські вчені І.Утюж та Н.Спиця відзначають, що використання Інтернет як джерела цінної інформації може стати дійсно ефективним чинником зростання цілісної та розвиненої особистості в контексті реалізації гуманістичних технологій в освіті як відповідь на виклики часу [75, с. 140-146].

Для уточнення особливостей взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості використовується ситуаційний підхід для аналізу конкретних ситуацій та виділення чинників, що створюють конкретні ситуації, а також для визначення недоліків і переваг, обмежень і наслідків ситуацій, що впливають на перебіг подій, що сприяють модифікації та трансформації цих систем та їх якісного перетворення на засадах інноваційності та креативності.

При аналізі креативності особистості інноваційно-інформаційного суспільства як складного і суперечливого феномена слід використати комунікаційний підхід як чинник креативного розвитку особистості, що дозволяє розкрити властивості соціокультурного буття людини через вивчення способів спілкування людей між собою завдяки туризму, що склалися в культурно-інформаційному просторі та сприяють поглибленню когнітивного процесу. Застосування комунікаційного підходу сприяє аналізу комунікації, діяльності та процесу та дозволяє підтвердити тезу про об’єктивну необхідність підвищення ефективності управління

комунікаційним процесом у сучасному інноваційно-інформаційному суспільстві.

Стан наукової розробки проблеми вимагає застосування загальнофілософських методів – аналізу та синтезу, узагальнення та наукової абстракції, історичного і логічного, методу моделювання. Для аналізу характеристик взаємодії освіти, культури і туризму використовуються метод аналізу і синтезу, за допомогою якого може бути визначена оцінка механізму взаємодії, що забезпечує збирання, обробку, збереження, розповсюдження і відображення інформації як цінного стратегічного ресурсу, а також підтримання його надійності та оперативності. Метод узагальнення та наукової абстракції взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості використовується для визначення інформаційно-комунікативного процесу як теоретичної засади розвитку даного типу (моделі) суспільства, що сприяє визначенню сутності комунікаційного процесу спілкування та використання сукупності методів, виробничих процесів та програмно-апаратних засобів, які об'єднані в єдиний ланцюг інноваційно-технологічного розвитку суспільства.

Важливим для даного дослідження є метод історичного і логічного, який включає в себе аналіз діяльності інститутів освіти, культури, туризму в історичному ракурсі, тобто як вони виникли та розвивалися та якого стану досягли сьогодні з точки зору багатовікового етапу еволюції у контексті генези філософської думки. Логічно відтворена історія виникнення даних феноменів – це узагальнена історія, вивільнена від усього незначного, випадкового, в якій зберігається лише те, що є істотним, закономірним та необхідним, та з точки зору когнітивного аналізу як засобу дослідження життєвого циклу індустріальної епохи [22, с.81-86]

Метод моделювання взаємодії освіти, культури і туризму використовується для формулювання теоретичних конструкцій розвитку інноваційно-інформаційного суспільства, що здійснює істотний вплив на

системи електронного оброблення інформації (ринку ІКТ), формування ринку інформаційних продуктів і послуг, необхідності збирати, аналізувати і використовувати дані, що зветься data-science наукою.

Методологія аналізу взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості може використати метод мозкового штурму для культивування креативності мислення та інтенсивного генерування ідей. Він є чудовим інструментом для формування дивергентного мислення, яке слугує стратегії покращення та пошуку оригінальних ідей, аналізуючи асоціації між різними концепціями та теоріями, яка з часом і породить креативну іскру і переросте у структурований процес інноваційно-креативного напрямку, щоб люди могли творчо та глибоко продукувати різноманіття ідей та думок. Щоб мозковий штурм був ефективним, творчий процес завжди має бути свідомим, в основі якого переваги синергії, індивідуального та групового взаємозв'язку, а для цього «слід отримати більший і кращий пул ідей», – говорить Майк Спенс [69, с.9].

Метод мозкового штурму дає можливість розвивати дивергентне або конвергентне мислення.

Дивергентне мислення – це експансивна, вільно спрямована діяльність, що веде нас подалі від початкового об'єкта в усіх напрямках. Творча діяльність примушує наш мозок широко розкритися щодо розгляду будь-яких можливостей та ідей. Даний тип мислення називається ще «м'яким» і пов'язаний з такими речами, як метафора, креативність, візуалізація, неоднозначність, інтуіція, аналогія.

Творчий контекст даної проблеми можна почерпнути з конвергентного мислення – розумової діяльності, що веде нас до прийняття правильного та обґрунтованого рішення. Це мислення дозволяє нам перевіряти, наскільки різні концепції підходять і чітко фокусують наші думки на єдиній цілі. Конвергентне мислення характеризують розум, логіка,

точність, послідовність, критичність, раціональність, обдуманість, реальність, свідомість, послідовність, лінійність, специфічність.

Якщо дивергентне мислення є генеративним, то конвергентне мислення є вибірковим та аналітичним. Обидва типи мислення відіграють важливу роль під час креативного процесу, але на різних етапах проявляються по-різному. Якщо дивергент дозволяє думкам розходитися або йти в іншому напрямку, то конвергент змушує думки сходитися, збирати їх докупи, щоб перейти до селективної/дієвої фази, де можливо реалізувати розроблені інноваційно творчі і креативні завдання. І. Чайка у монографії «Феномен інформаційної єдності: соціально-філософський аналіз» зазначає, що «Показником зрілого інформаційного суспільства у економічному вимірі є інноваційність, як провідна характеристика виробничої та управлінської діяльності в інформаційному суспільстві, де інформація набуває статусу капіталу і обертається на ринку інформації. Одним з найважливіших кількісних показників зрілості інформаційного суспільства є індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій – ICT Development Index» [80, с. 128].

У той же час доцільно виділяти наступні індекси: глобальний індекс креативності, зростання патентної активності, людського розвитку, добробуту, економічної свободи, світовий індикатор управління, легкості ведення бізнесу, енергетичної безпеки тощо, що свідчать про зрілість інноваційно-інформаційного суспільства.

Потреба у вирішенні проблеми буття людини в інформаційному суспільстві привела нас також і до використання теорій динамічних систем, ігор, хаосу, що допомогли поглибити методологію філософського знання за рахунок залучення елементів математичного аналізу

Теорія динамічних систем, що виникла з прикладної математики в 1960-х роках, – це модель, що складається з множини станів системи і розглядає, що властивості складних систем, одні з яких є стійкими, а інші

нестабільними. Якщо окремі компоненти системи не змінюються з часом або ж, піддавшись тим або іншим збуренням, завжди повертаються до початкового стану, це означає, що такі стійкі стани виступають у ролі атракторів. Теорії динамічних систем проявляються у тому, що для розвитку креативно-інноваційного потенціалу особистості необхідна стійкість, що формується завдяки компонентам – знання, інформація, інновації, наявність кваліфікованого персоналу, культура. «Тільки культура, що інтегрує базові цінності різних культур, поєднує визнання культурних відмінностей з глобальними стратегічними пріоритетами організації», – зазначає І. Шавкун [82, с. 53-63].

Теорія ігор ставить собі за мету опис поведінки складних систем у ситуаціях, що вимагають стратегічного підходу до того, коли успіхи однієї системи частково залежать від інших моделей, що приводять до стійкості, обраних іншими системами, пояснює поведінку працівників у системах, допомагає вибрати кращу стратегію з урахуванням уявлень інших учасників дії, їх ресурсів та можливостей.

Теорія хаосу стверджує, що навіть найменші зміни у моделях динамічної системи можуть згодом викликати серйозні наслідки. Це означає, що поведінка багатьох систем зрештою непередбачувана, а невеликі труднощі можуть трансформуватися у великі проблеми. Ще одним з відкриттів теорії хаосу стали фрактали і масштабна інваріантність, які демонструють невизначеність і мінливість процесів інформаційного суспільства як складного і суперечливого процесу.

Таким чином, зробимо висновок. Поєднання методів, підходів, принципів до аналізу взаємодії освіти, культури і туризму дозволило сформувати узагальнену картину методологічного знання про предмет дослідження, наповнити його відповідним семантичним змістом. Методологія аналізу взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості засвідчила, що це мислення у категоріях

складних систем, які повинні адаптуватися до змін в інформаційному середовищі. Методологія аналізу взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства сприяла поглибленню: 1) системності, в основі якої аутопоезис (самопобудова, способи і принципи, якими системи конструюють самі себе); 2) гомеостазу (здатності освіти, культури і туризму як соціального, економічного і культурного інституту підтримувати себе і свою діяльність); 4) відкритості (розуміння освіти, культури і туризму як систем, що взаємодіють з навколишнім середовищем) та вимагають переосмислення поглядів на сучасне суспільство. На зміну старим концепціям індустріального і постіндустріального суспільства прийшли нові, що відповідають інноваційно-інформаційному та цифровому суспільству.

З нашої дослідницької позиції в основі взаємодії освіти, культури і туризму - розвиток інноваційних трендів, вплив цифровізації на зміни ціннісних орієнтацій особистості, упровадження концепції сталого розвитку сучасного українського суспільства, що впливає на його життєспроможність, подальший розвиток якого базується на інформації, культурі, комунікації та інформатизації. Взаємодія освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства проектується як процес створення матеріальних, культурних, духовних цінностей через посередництво інтелектуального, технологічного і соціально-організаційного ресурсу, на основі якого формується національна інноваційна система з врахуванням розвитку освіти, культури, туризму.

Висновки до першого розділу

1. Проаналізовано генезу теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму у контексті соціально-філософської думки – від античності і до постмодерну та показано, що в системі освіти, культури і туризму назріли необхідні радикальні зміни, щоб задовольнити нові різноманітні потреби суспільства. Сучасні системи освіти, культури і туризму – це сукупність взаємопов'язаних інститутів, які звернені до людини та її саморозвитку. Взаємодія освіти, культури, туризму реалізується через через норми, соціальні інститути, традиції, способи структурної організації світу, артефакти, різноманітні форми раціональності, що розвивалася у контексті ментальних моделей і корелювалася з епохами Сократа, Платона, Аристотеля, конфуціанства, Просвітництва, прогресом суспільств. Взаємодія освіти, культури, туризму розглядається як така, що пройшла певні стадії свого розвитку, в основі яких світоглядні, ціннісно-нормативні, духовні, ментально-культурні та інші чинники. В умовах інноваційно-інформаційного суспільства освіта, культура, туризм мають культивувати таке мислення, яке б структурувало розпорошений світ, формувало системне, структуроване, інтегральне, креативне, кроскультурне мислення. Культура розуміється як «силове поле» переживань людини, коли мислення «опосередковане безпосередньо» буттєвими станами, у яких людина здійснює своє самостворення. Туризм використовується в якості багатоманітності можливостей культурного вибору індивіда та пізнання соціально-культурних процесів освоєння іншомовного буття і менталітету, культури і природи, економіки і політики, у процесі яких відбувається адаптація людини до іншомовного середовища. Таким чином, ґенеза взаємодії освіти, культури, туризму і людини актуалізується в контексті діалогу культур і цивілізацій, що й виступає важливим моментом розвитку соціально-філософської думки.

2. Здійснено аналіз понятєво-категоріального апарату взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та доведено, що слід розвивати інформаційні технології, які є одним із найпотужніших чинників зростання та поширення інноваційної активності у глобальному розвитку сучасної цивілізації. Креативно-інноваційний потенціал особистості як складний і суперечливий процес включає у себе сукупність знань, інформації, технологій, досвіду людини, матеріальних засобів, необхідних для вирішення проблем сучасного суспільства – економічних, інфраструктурних, соціальних, екзистенціальних, виробничих, направлених на упровадження нової продукції та надання більше можливостей для технологічного розвитку інноваційного суспільства, щоб сприяти конкурентоспроможності, яка є головним двигуном економічного механізму. Туризм є наслідком динамізму сучасної епохи та технологічного розвитку постіндустріальної епохи, у контексті якої відбувається структуризація його функціонально-видової спрямованості, породженої глобалізацією. Туризм – це один з феноменів крос-культурної комунікації, на яке істотно впливають економічний, політичний, соціокультурний та інші фактори, у тому числі базові цінності культури. Інноваційний прогрес слід очікувати у контексті інтеграції України у міжнародний простір й сприяти новій конвергенції, що розвивається в багатошвидкісному світі і сприяє інформаційно-інвестиційної складової взаємодії освіти, культури, туризму як чинників зростання цивілізаційного прогресу.

3. Уточнено методологію аналізу взаємодії освіти, культури, туризму та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства**.** Основними методами аналізу взаємодії освіти, культури і туризму для даного дослідження слугували системний, структурний, компаративний¸ діалектичний, метод складності (Agile). Основними підходами – соціокультурний, синергетичний,

ситуаційний, кібернетичний, комунікаційний. Загальнофілософськими методами слугували методи аналізу і синтезу, узагальнення та наукової абстракції, історичного і логічного, моделювання, метод мозкового штурму. Для регламентації методологічної діяльності головним чинником слугував пошук інформації, що мала вплив на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства. Освіта, культура, туризм як культуростворюючі сили включають нові якості і властивості і включають соціокультурний контекст, що вливає на соціальні процеси. В історичній ретроспективі і в наші дні освіта, культура, туризм виявилися не тільки інструментом діалогу культур, але і онтологічною та аксіологічною необхідністю відтворення людини у всій її багатоманітності. На зміну старим концепціям індустріального і постіндустріального суспільства прийшли нові, що відповідають інноваційно-інформаційному та цифровому суспільству.

Список використаних джерел до першого розділу

1.Ажажа М. А. Теоретико-медологічні засади концепції людського капіталу. Ефективність сучасного менеджменту організації: зб. наук. праць. Харків : ХІМБ. 2006. С. 267–271.

2. Аналітична довідка «Стан розвитку науки і техніки, результати наукової і науково-технічної діяльності за 2018 рік. Режим доступу https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/informatsiyno-analitychni/2019/07/12/kmu2018final.pdf

3. Антология мировой философии в 4 т. Т.1. Москва : Мысль, 1969. 936 с.

4. Антология мировой философии Т. 2. Европейская философия от эпохи Возрождения по эпоху Просвещения / Ред. коллегия: В. В. Соколов. Москва : Мысль. 1970. 776 с.

5. Аристотель. Метафизика. Сочинения: В 4-х т. Т.1. Москва : Мысль, 1975. С. 63-367.

6. Бэкон Ф. Новый органон / Ф. Бэкон Сочинения в 2-х т. Москва : Мысль, 1972. С.5-222.

7. Бутченко Т. И. Форма и содержание научного процесса. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. Випуск 37. Том 1.С. 63–70.

8. Воловик В. И. Научное познание и его особенности. Культурологічний вісник : Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. Випуск 37. Том 1.С. 49–56.

9. Волков О. Г. Людина у світі абсолютних і відносних цінностей, або нігілізму і цинізму. Культурологічний вісник : Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький

національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. Випуск 38. Том 2. С. 40–48.

10. Вольтер. Философские сочинения: пер. с франц. Москва : Наука, 1989. 752 с.

11. Воронкова В. Г. Формування постнекласичної парадигми сучасного менеджменту в умовах глобалізації. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2009. Вип.38. С.13–29.

12. Воронкова В. Г. Формирование нового мировоззрения, нового человека, нового общества будущего Антропологические измерения философских исследований: Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта им. академика В. Лазаряна. 2013. Вип.3. С. 69–79.

13. Вязова Р. В., Убейволк О. О. Сутність, роль і функції соціального капіталу як соціального феномена. Культурологічний вісник : Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 39. Том 1.С. 32–36.

14. Гегель Г. В. Ф. Философия права [пер. с нем.; ред.и сост. Д.А.Керимов и В.С.Нерсесянц; авт.вступ. ст. и примеч. В.С.Нерсесянц]. М.: Мысль, 1990. 524 с.

15. Гербен ван ден Берг & Пол Пітерсма. 25 ключових моделей управління. Харків : Вид-во Ранок-Фабула, 2020. 208 с.

16. Глобальні модерності / За ред. Майка Фезерстоуна, Скота Леша та Роланда Робертсона / пер. з англ. Тараса Цимбала. Київ : Ніка-Центр, 2013. 400 с.

17. Гріффітс Кріс & Костi Меліна. Посібник із креативного мислення. Ваш покроковий помічник для вирішення проблем у бізнесі / пер. з англ. У. Курганової. Харків : Вид-во «Ранок» : Фабула, 2020. 288 с.

18. Древнекитайская философия. Начальный период: Пер. с санскрита / Подготовка текстов, вступ. статья и коммент. В.В.Бродова. 2-е изд. Москва : Мысль, 1972.384 с.

19. Древнегреческая философия: От Платона до Аристотеля/ Пер. с древнегреч.; Худож. П.Сацкий. Харьков: Фолио, Москва : ООО «Фирма «Издательсво «АСТ», 1999. 832 с.

20. Жадько В. А. Бідзіля П .О. Розуміння філософії у вченні м. Гайдеггера. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 39. Том 1. С. 57–69.

21. Жадько В. А., Бідзіля П. О. Ментальні підвалини українського народу: історія та сучасність. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. Випуск 37. Том 1. С. 22–30.

22.Зінкевич В. І. Когнітивний аналіз як засіб дослідження життєвого циклу індустріальної освіти. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 40. Том 2. С. 81–86.

23. Кант И. Сочинения в шести томах (Под общ. ред. В. Ф. Асмуса, А. В. Гулыги, Т. И. Ойзермана). Т. 4, Ч.1. М.: Изд-во "Мысль", 1965. – 544 с.

24. Капріцин І. І. Форма та зміст спадкоємності у розвитку релігійної культури. Грані. 2016. № 140.С. 76–82.

25. Келлі Том і Келлі Девід. Творча впевненість. Як розкрити свій потенціал. Київ : Основи, 2020. 296 с.

26. Келлі Кевін. Невідвортне. 12 технологій, що формують наше майбутнє / пер. з англ. Наталія Валевська. Київ : Наш формат, 2018. 304 с.

27. Кивлюк О. П. Соціокультурний феномен сучасної освіти і науки. Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: науковий вісник: збірник наукових праць. Київ : Вид-во УАН ТОВ "НВП "ВІР", 2015. Вип.101. С. 362–365.

28. Кривега Л. Д. Людина в сучасному медіапросторі. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 40. Том 2. С. 87–91.

29. Левітін Даніел. Структуроване мислення. Ясний розум в інформаційному хаосі / пер. з англ. Роман Шиян. Київ : Наш формат, 2020. 456 с.

30. Ленгенды и мифы Древнего Рима и Древней Греции / Составитель Илья Марьяш. Кишенев : НПФ «Лита», 1994. 575 с.

31.Лепський М. А., Мальцев О. В. Феномен історичної пам’яті в дослідженні середовища міста (на прикладі флорентійської експедиції, вересень 2019 року). HUMANITIES STUDIES: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : ZNU. 2019. 2 (79). P. 70–79.

32. Лепський М. А., Дударєва І. В. Культурні коди та функціональні смисли поліцентризму міста (на прикладі Празького експедиційного рейду 2019 року). Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 40. Том 2. С. 12–21.

33. Лепський М. А. Соціальна перцепція та апперцепція як світоглядне картування міста. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 39. Том 1. С. 25–31.

34. Локк Джон. Два трактата про врядування: Пер. с англ. / Джон Локк.- Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 265 с.

35. Маркс К. Капитал / К.Маркс, Ф.Энгельс. Сочинения.Т.23. Изд.2-е.- Москва : Политиздат, 1960. С.41-174.

36. Маркс К. Экономичексо-философские рукописи 1844 года / К.Маркс, Э.Фридрих. Сочинения. Т. 42. Изд.2-е. Москва : Политиздат, 1974. С.41-174.

37. Макафі Ендрю, Бріньолфссон Ерік. Машина, платформа, натовп. Як приборкати наше майбутнє / Пер. з англ. Олександра Асташова. Київ : Наш формат, 2019. 336 с.

38. Мальцев О. В. Ключовий навик епохи: філософський та історико-психологічний аналіз. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 40. Том 2. С. 101–110.

39. Nikitenko Vitalina. Cultural and social competence creation in the process of english language study : information society aspect (Формування культурно-соціальної компетентності у процесі вивчення англійської мови: аспекти інформаційного суспільства). Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : ЗДІА, 2016. Вип.67. С.251–257.

40. Нікітенко В. О. Філософські засади комунікативних технологій у розвитку туристичного бізнесу в умовах інформаційного суспільства і глобалізації. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : ЗДІА, 2017. Вип. 68. С. 89–97.

41. Нікітенко В. О. Методологія аналізу інформаційно-комунікативного процесу як теоретичної засади розвитку інформаційного суспільства. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя: ЗДІА, 2017. Вип. 71. С. 68–75.

42. Nikitenko Vitalina. Optimization of the development of tourism business in the conditions of information society. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : ЗДІА, 2017. Вип. 70. С. 71–76.

43. Nikitenko, V. Cultural and social competence creation in the process of english language study: information society aspect. Humanitarian Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy / ed. V. Voronkova. – Zaporizhzhia, 2016. Release 67 (2016). P. 251–257.

44. Nikitenko Vitalina, Andriukaitiene Regina, Punchenko Oleg. Formation of sustainable digital economical concept: challenges, threats, priorities. Humanities studies : Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : ZNU. 2019. 1 (78). P. 140–153.

45. Олексенко Р. І. Філософія розвитку інформаційного суспільства в епоху глобалізації. Гілея : науковий вісник. 2015. Вип. 98. С. 230–232.

46. Олексенко Р. Епоха глобалізації, її вплив на інформаційне суспільство. П'ята всеукраїнська наукова конференція «Сучасні соціальногуманітарні дискурси». 2015. С.56-59.

47. Олексенко Р.І. Концептуальні пріоритети формування сучасної людини економічної). Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : ЗДІА.2017. Вип. 70 . С. 164 - 175

48. Олексенко Р. І. Глобальні проблеми філософії від Античності до сьогодення в дискурсі ринкових трансформацій. Придніпровські соціально-гуманітарні читання: у 6-ти частинах. Ч. 2: матеріали Дніпропетровської сесії І І Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю. 2013. С. 148–151.

49. Пінкер Стівен. Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу. Київ : Наш формат, 2019. 560 с.

50. Портер Майкл. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів / пер з англ. Ірина Ємельянова, Ірина Гнатковська. Київ : Наш формат, 2019. 624 с.

51. Палагута В. И. Разорванная идентичность, или кто мы? Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. Випуск 38. Том 2. С. 107–114.

52. Платон. Федон / Платон. Сочинения в 3-х т. Т 2. М.: Мысль, 1970. С.11-94; Платон. Государство / Платон. Избранные диалоги. М.: Худ. лит-ра, 1965. С.185-256. Платон. Законы. Москва : Мысль, 1999. – 832 с.

53. Повзло А. Н. Проблемы преподавания философии (философия педагогики) в технических вузах. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. Випуск 38. Том 2. С. 115–120.

54.Подмазін С. І. Соціальні та індивідуальні складові феномену інтернет-залежності. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 40. Том 2. С. 125–130.

55. Постол О.Є. Постклассичні ідеологічні трансформації: монографія. Київ : ВЦ «Академія», 2015. 288 с.

56. Пунченко О. П. Фреймы для репрезентации современного этапа цивилизационного развития. Философия и социальные науки : Научный журнал. Минск : Белорусский государственный университет. 2014. № 2. С. 26–30.

57. Пунченко О. П. Цивилизационное измерение истории человечества : монография. Одесса: Астропринт, 2013. 448 с.

58. Пунченко О. П., Лазаревич А. А. Інформатизація як засіб репрезентації інформаційних ресурсів суспільства. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2015. Вип. 63. С. 21–30.

59. Пунченко О. П. О фундаментальных сущностных составляющих матрицы техно-информационной цивилизации. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2013 . Вип. 53. С. 121–130.

60. Пунченко О. П., Шилина Н. Е. Динамика ноосферизации образования информационной цивилизации. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2016. Вип. 67. С.28–39.

61. Пунченко О. П. Образование в системе философских ценностей: Монография. Одесса : Астропринт. 2010. 506 с.

62. Рідлі Метт. Еволюція всього / пер. з англ. М.Солдаткіної. Київ : Видавнича група КМ-БУКС, 2019. 336 с.

63. Роджерс Еверетт М. Дифузія інновацій / пер. з англ. Василя Старка. К.: Києво-Могилянська академія, 2009. 591 с.

64. Руссо Ж.-Ж. Об общественнном договоре, или Принципы политического права / Трактаты. Москва : Наука, 1969. С.151-256.

65. Самчук З.Ф. Світоглядні основи соціально-філософського дослідження ідеології: проблема критеріїв та пріоритетів вибору : [моногр.]: у 2-х т.- Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2009.- Т.1.- 920

66. Свааб Дік. Наш творчий мозок / пер. з нім. Святослава Зубченка. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019.463 с.

67. Скворець В. О. Моделі демовідтворення соціального організму країни. Культурологічний вісник : Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 39. Том 1. С. 121–127.

68. Скіннер Кріс. Людина цифрова. Четверта революція в історії людства, яка торкнеться кожного / пер. з англ. Г.Якубовська. Харків : Ранок-Фабула, 2020. 272 с.

69. Спенс Майкл. Нова конвергенція. Майбутнє економічного зростання в багатошаровому світі. Київ : Темпора, 2017. 352 с.

70. Старжинский В. П., Цепкало В. В. На пути к обществу инноваций. Минск : РИВШ, 2016. 446 с.

71. Тетлок Філіп, Гарднер Ден. Суперпрогнозування. Мистецтво та наука передбачення / пер. з англ. Ірина Мазарчук. Київ : Наш формат, 2018. 368 с.

72. Tovarnichenko Vladimir. Pseudoscience and information security in смарт-society. HUMANITIES STUDIES: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : ZNU. 2019. 1 (78). P. 15–27.

73. Утюж І. Г. Цивілізаційна парадигма освіти: теоретико-методологічний аспект. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2009 Вип.38. С. 60–66.

74. Утюж І. Г., Спиця Н. В. Ренесанс соціогуманітарного знання в сучасній науці та освіті. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 40. Том 2. С. 144–150.

75. Утюж І. Г., Спиця Н. В. Реалізація гуманістичних технологій в освіті як відповідь на виклики часу. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя: КСК-Альянс, 2017. Випуск 38. Том 2. С. 140–146.

76. Фейербах Л. Избранные философские произведения. В 2-х т. / Л.Фейербах. Т.1. Москва : Политиздат, 1955. С.275-441.

77. Флорида Річард. Криза урбанізму. Чому міста роблять нас нещасними / пер. з англ. Ірина Бондаренко. Київ : Наш формат, 2019. 320 с

78. Флорида Річард. Homo creatives. Як новий клас завойовує світ / пер. з англ. Максим Яковлєв. К.: Наш формат, 2018. 432 с.

79. Чайка І. Ю. Особливості інформаційної діяльності з виробництва консолідованої інформації в Україні. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 39. Том 1. С. 134–140.

80. Чайка І. Ю. Феномен інформаційної єдності: соціально-філософський аналіз:[монографія]. Запоріжжя: КСК-Альянс. 2013. 330 с.

81. Шавкун І. Г. Менеджмент XXI століття: колізія між глобалізацією і регіоналізацією. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2008. Вип. 35. С.92–100.

82. Шавкун І. Г. Організаційна культура як проблема кроскультурного менеджменту. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: зб. наук. пр. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2014.Вип. 58. С. 53–63.

83. Шваб Клаус. Четверта промислова революція, Формуючи четверту промислову революцію. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 426 с.

84 Шпенгелер О. Закат Европы [авт. вступ. статьи А.П.Дубнов, авт. комментариев Ю.П.Бубенков и А.П.Дубнов]. Новосибирск : ВО «Наука», Сибирская издательская фирма, 1993. 592 с.

РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ВИМІРИ ВЗАЄМОДІЇ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ ТА ЇХ ВПЛИВУ НА КРЕАТИВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

2.1. Умови формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства

Поставлено завдання – з'ясувати умови формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства, для чого необхідно висвітлити : 1) культуротворчість як творче ядро «креативного класу», що формує дух креативної епохи; 2) особливості формування «креативного класу» та «креативної особистості»; 3) креативну освіту як вибір основного атрактору розвитку – інноваційності, адаптивності, сталості.

Формування нового «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства пов'язане з логікою нової інформаційної доби, яка націлена на культивування креативності, що проявляється у множині проявів. Формування креативності та її сегментів детермінується «креативним паливом», що міститься глибоко у кожній особистості і представляє величезний резервуар недовикористаного людського потенціалу, в основі якого творчість та потреби формування креатора інноваційно-інформаційного середовища, заснованого на новому рівні взаємодії людини-освіти-культури-туризму, що потребує зміни відношення до креативного класу, – відмічає Флорида Річард у роботі «Homo creatives. Як новий клас завойовує світ» [50, с. 12].

Формування «креативного класу» акцентує увагу на дискурсосмисленні взаємозв'язків «креативна особистість-освіта-культура-туризм» та впливу даної взаємодії на відносини, що формуються в інноваційно-інформаційному суспільстві, і спираються на концептуалізацію поняття «креативна особистість» та її виявлення її ролі у сучасному суспільстві. В основі дослідження – концептуалізація основних підходів до креативності, їх гносеологічний смисл і праксеологічне вирішення проблем взаємодії на користь творчої особистості, – зазначається у авторській статті [28, с. 146-156].

Концепцію взаємодії освіти, культури і туризму слід розглядати як провідну, яка свідчить про те, що суспільство повинно мати необхідні та достатні умови для певних змін у проривних технологіях і в галузях їх ефективного розвитку, що впливає на соціальну, культурну, дозвіллєву сфери діяльності людини. Соціум повинен володіти необхідними і достатніми ресурсами для освіти, культури і туризму сталого розвитку як умови відтворення креативної людини та її залучення до нових технологій та інновацій, що стосуються подальшого переходу суспільства у нову якість. У даному дослідженні ми намагаємося простежити, як виникає та формується «креативний клас» як новий соціальний і культурний феномен, здатний здійснити проривні інновації. Умовою формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму є інформаційно-інноваційне суспільство, що виступає як беззаперечна потужна сила, якою визначається все – від економічних можливостей до ключових характеристик і чинників як глобальних впливів на інновації, людський капітал та його конкурентоспроможність, розвиток алгоритмічної культури та мислення, здорового, розумного та практичного управління. У цьому контексті Аппело Юрген зазначає, що культуротворчість як творче ядро «креативного класу» задає дух креативної епохи, можливість для розвитку творчої особистості та досягнення цілей людства, що слугують інтелектуальною основою прориву

технологій. Культуротворчість як один із механізмів культивування нового суспільства культивує можливість запровадження інноваційних змін креативного класу та їх кореляції з вимірами цифрового розвитку. «Друга епоха машин відкриває неосяжну перспективу можливостей для розкриття потенціалу людської винахідливості», – відмічають Е. Бріньолфссон, Е. Макафі у роботі «Друга епоха машин: робота, прогрес та процвітання в часи надзвичайних технологій» [4, с. 8].

В контексті глобалізації й інформатизації креативність постає як концепт культуротворчості, в контексті яких поглиблюється зміст та характеристика творчості, її зв'язок з процесами удосконалення освіти, культури, туризму. Соціальні явища освіти, культури і туризму спричинили глибинні і докорінні зміни формування творчої особистості у контексті історичної еволюції наукової картини світу і виступають рушійними силами інноваційного розвитку, що допомагає осягнути його можливості. Вивчення можливостей та особливостей взаємодії людини, освіти, культури, туризму пов'язане з появою теорій технократичного суспільства, основною рушійною силою якого є науково-технічні тенденції як синтез раціональних методів та процедур технічних знань у поєднанні з соціокультурними особливостями, суспільно необхідними для управління розвитком. На його зміну приходить інноваційно-інформаційне суспільство, яке знайшло своє продовження у теорії «креативного суспільства» (Річард Флорида), що характеризується диференціацією та спеціалізацією соціальних інститутів, високим рівнем культури, науки і технологій, ринкової економіки, урбанізації, соціальної мобільності з відкритою системою, у контексті якої «нова освіта дає молоді найсучасніші знання і навички, необхідні для нових умовах», – відмічають Е. Бріньолфссон та Є. Макафі [4, с. 6].

Аналіз особливостей формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму свідчить, що творча особистість – це образ, який використовується для відображення всього розмаїття історичних

та культурних традицій і нововведень, чинників креативних індустрій та духовних прагнень, що беруть участь у активних процесах формування людини. В дослідженні основною метою є концептуалізація формування «креативного класу», його основних категорій у вимірах «творчості» і становлення людини як креатора інноваційно-інформаційного середовища, що вимагало зміни моделі взаємодії освіти, культури, туризму. Вілбер Кен зазначає, що «Взаємодія вимагала формування «культурного поля існування гіпотетичних моделей, які містять інформацію про структури культурного світу і визначають її розвиток» [5, с.11]. Формування креативного класу як тенденції сучасної освіти, культури і туризму зумовлюється кореляцією компонентів даної взаємодії і свідчить про те, що вперше в історії людства суспільство повинно привести економічний розвиток у відповідність з розвитком людського потенціалу. Останнє залежить від використання талантів людини та прискорення цих процесів у контексті розвитку смарт-технологій як чинника креативного розвитку сучасного прогресу,- зазначається в авторській статті [26, с. 150–158].

Зазначимо, що в основі формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму є знання, інновації, креативність і людський потенціал, що зумовлюють розвиток проривних технологій як драйвера широких соціальних змін та забезпечується швидким природним розвитком особистості людини. Умови формування креативності націлені на нові ефективні показники творчості людського потенціалу як концепта сучасної інноваційної та інформаційної освіти і культури, що розвиваються в контексті еволюції від індустріальної до постіндустріальної епохи, яка вимагає дискурсосмислення поняття «креативна епоха» [6].

Звернемо увагу на те, що креативне ядро інноваційно-інформаційної епохи формується за рахунок представників креативних індустрій – вчених, інженерів, викладачів університетів, письменників, художників, акторів, дизайнерів, архітекторів, представників культури, експертів аналітичних

центрів тощо. Креативні індустрії впливають на те, як людина використовує свій розум та розвиває таланти, а також те, хто стає «лідерами думок сучасності», – зазначає Р. Флорида [50, с. 55]. Формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму - це пошук нових форм сучасного образу суспільства, в основі якого розширення їх креативних компонентів з метою їх удосконалення. Нові форми сучасного образу суспільства включають створення стратегії розвитку суспільства, що може впливати на системні зміни [50, с.159-161]. Функції представників «креативного класу» передбачають пошуки інноваційних завдань які необхідно конструювати, щоб віднайти щось інноваційне і прагматичне. Креативний клас складається з «творчих креативних професіоналів», які працюють у проблемному полі різноманітних галузей і є актуальними в контнексті еволюції «технологій від індустріальної до цифрової епохи, яка є вирішальним чинником прогресу, його перевагою та одночасно загрозою для майбутнього [6, с. 5].

Формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму криється в реалізації його талантів, що включають потужний компонент знань, таких як проривні технології, фінансові послуги, здоров'я і медицина, право, управління бізнесом, великі дані тощо. Представники «креативного класу» займаються вирішенням творчих завдань і в цій царині вони покладаються на весь комплекс складних експертних думок, що дозволяють їм справлятися з творчими завданнями. Для того, щоб досягти перемоги і здійснити системні зміни, потрібна якісна освіта, високий рівень культури людського капіталу, що можуть сформуватися лише в інноваційно-інформаційному суспільстві [7, с.20-21].

Варто звернути увагу на те, що сучасна держава повинна спрацювати на повну потужність, для чого культивувати інноваційні зміни креативно-творчої освіти, спрямованої на реальне зростання творчості, з метою досягнення економічної ефективності і соціального прогресу. Освіта,

культура і туризм повинні перейти від промислової ери до творчої, а саме розумного зростання, заснованого на використанні всіх можливостей людини, її талантів, самовираження як одного з найважливіших прав людини. Марк Гудмен вважає, що «Ці інновації почнуть відігравати істотну роль у нашому повсякденному житті лише через кілька років, яка б допомогла нам зрозуміти їх сутність і значення» [8, с.28-29].

Креативна освіта переживає найскладніший етап, на якому відбувається вибір основного атрактору розвитку – інноваційності, адаптивності, сталості , направленого на формування креативного класу. Креативна освіта як найширший синтез економічних і гуманітарних знань покликана розкрити принципи та закони ноосферного мислення і культури. Українська дослідниця О. Кивлюк зазначає, що креативна освіта структурує концепти інформаційного суспільства, в якому поведінка «інформаційної людини» повинна включати домінування інформаційних потреб та надихати на реалізацію завдань інформатизації» [9, с.279-285]. Основна функція креативного класу полягає у забезпеченні цілісності, єдності, безпеки та добробуту своїх громадян, що реалізується за рахунок ефективного управління освітою в контескті її поступових перетворень. Адаптивний механізм освітньої системи повинен бути розроблений за рахунок кооперативних зв'язків, досягнень, відчутних покращень, щоб не тільки вижити під різними інформаційними впливами, а й протистояти несталому розвитку суспільства,- відмічається у статті М.Кириченка «Вплив цифрових технологій на розвиток людського і соціального капіталу в умовах діджиталізованого суспільства» [10, с. 108-129].

Перш за все, креативне мислення формується на основі інноваційної освіти, культури, туризму, що базуються на синергетичному та нелінійному баченні шляхів розвитку освіти, подолання загальноцивілізаційних проблем, у контексті яких людина виступає чинником становлення коеволюційної моделі існування суспільства як взаємозумовленого існування і розвитку

природи і соціуму, що розгортається в контексті ноосоціогенезу (концепція В.Бех, Ю.Бех). В її основі самоорганізація та саморегуляція соціальних процесів, що поєднуються з ноосферою і сприяють саморозгортанню соціального життя як протиріччя між особистістю та суспільством. Інноваційна модель взаємодії освіти, культури і туризму визначається сферою розуму (ноосфери), моралі та справедливості та ґрунтується на науковій, раціональній та моральній картині світу, справедливості, інтелектуальних підходах до розвитку суспільства, що сприяє виявленню ефективності людських ресурсів [11, с.9].

Модель інноваційної освіти представляє собою сферу креативного освітянського і культурного простору, в якій управління цими складними процесами реалізується проривними технологіями і глобальним інтелектом. Критерієм рівня розвитку та якості життя людини в інноваційно-інформаційному соціумі є креативні цінності і знання людини, яка живе в гармонії з навколишньою природою і природним середовищем. Саме в синтезі інноваційності і цифровізації досягається системно-синергетичний та структурований ефект усіх складових креативного змісту освіти, що культивує формування системного мислення, звільненого від хаосу, що має стати стандартом та еталоном до використання, – зазначає Даніел Левітін у роботі «Структуроване мислення» [12, с. 9].

Нова доба чекає від майбутніх фахівців нового мислення, а для цього вона вимагає запровадити нові форми освіти, проникнення креативності на всі рівні соціальної організації суспільства, що приводить до зростання попиту на кваліфікованих фахівців, які дадуть соціально значущі результати. Завдяки проривним технологіям кожні п’ять років відбувається подвоєння інформації, в результаті чого освіта не встигає її збагнути та переробити у знання, які мають велику цінність. М. Кастельс, який вбачає в інформаційних технологіях найважливіший чинник соціальних змін, надає великого значення інноваційно-інформаційно-технологічній складовій виробництва

знань для реалізації успішних перетворень. Розвиток Інтернету призвів до нового типу розподілу праці у сфері послуг та загалом до структурних змін на світовому ринку праці, що привело до появи попиту на креативну освіту та підготовки відповідних кадрів з метою економічного зростання у багатошаровому світі [13]. Інноваційно-інформаційному суспільству потрібні висококваліфіковані працівники для всіх галузей виробництва, які б здійснювали організацію, планування, керівництво, координацію інтелектуальних ресурсів як основних чинників покращення показників розвитку.

Специфіка сучасного інноваційно-інформаційного суспільства полягає у тому, що наука відіграє роль провідної сили, оскільки вона є інтелектуально-творчим драйвером, а також основою для розвитку неоекономіки, створення нових інноваційних продуктів, що вимагають кардинальнх змін. Освіта, наука, культура сприяють формуванню інтелектуально-творчого і креативного середовища, на основі якого формується творчий клас для різних галузей виробництва та необхідності реалізації його стратегій. У зв’язку з цим необхідна реорганізація управління системою освіти на всіх рівнях, включаючи роботу наукових шкіл, інформаційно-комунікаційна структура яких створювалася десятиліттями [14, с. 266–278].

Найважливішою функцією креативного класу є орієнтація на складний світ проривних технологій, в якому формуються взаємозв'язки між найрізноманітнішими явищами освіти, культури, науки, взаємодія яких відбувається у динаміці та змінах, що сприяють створенню ідей образу людини майбутньої доби як ідеалу інноваційно-інформаційної моделі. З часом спектр проблем формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму розширюється, охоплюючи нові сторони, вимагаючи оцінки всього, що відбувається, обговорення кризових ситуацій, можливостей розвитку та виходу на вищий рівень. Саме тому

синергетика допомагає впорядкувати структури у найрізноманітніших системах, для яких характерні явища самоорганізації [15, с. 13–26]. На основі синергетики дається аналіз нестабільності, зворотного зв'язку, біфуркації та катастроф, які слід регулювати. Функціонування інноваційно-інформаційного суспільства базується на принципах мислення, розуму, інтелекту, свідомості, що впливають на взаємодію освіти, культури і туризму як чинників формування творчої особистості та досягнення креативних результатів, – зазначає М. Максименюк [16, с. 78–88]. У результаті включення людини до «ансамбля соціальних зв'язків» освіти, культури і туризму формується якісно нова креативна робоча сила, що успішно впроваджується в інноваційно-інформаційних сферах. Шлях розвитку креативного класу виглядає природним на тлі швидкого зростання науки та формування інноваційного виробництва, який постає безперервним потоком перетворення технічних і технологічних новацій, що виступають як сукупність науково-технічних, технологічних і організаційних змін, та відбуваються у процесі послідовного перетворення інновацій на результати практичної діяльності,– зазначає Аппело Юрген [3].

Структура управління освітою і знаннями в інноваційно-інформаційному суспільстві та його система базуються на науці як основі інтелектуального прогресу та сфері діяльності людини, спрямованої на отримання нових знань про навколишній світ. Управління знаннями і компетенціями необхідне для зростання конкурентоспроможності науки в усіх сферах суспільства, забезпечення інтелектуального прогресу як суспільства, так і людини, створення «екологічно безпечного майбутнього нашого суспільства у пошуку добробуту», – зазначають Грем Макстон, Йорген Рандерс [17].

Великі зміни нашого часу, що стають все активнішими, відбуваються через розуміння об'єктивного підґрунтя взаємодії креативної освіти, культури і туризму як визначальних характеристик прогресу та процвітання у

добу проривних інноваційних технологій. Креативна освіта, культура і туризм як цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з отримання знань, умінь та навичок або їх вдосконалення пов'язані з появою проривних технологій, нарощування їх інноваційного зростання, так як відбувається зміна домінант їх функцій на користь креативної компоненти,– вважають Медоуз Донелла, Рандерс Йорген, Медоуз Денніс у роботі «Межі зростання. 30 років потому» [18].

Формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму передбачає експресивну розумово-інтелектуальну діяльність, активність та патерни поведінки якої слід культивувати як на індивідуальному, так і на соціальному рівнях. Творчий етос освіти, культури і туризму як узагальнена характеристика культури певної соціальної спільноти, яка виражена в системі її панівних цінностей і норм поведінки проникає скрізь – на робочі місця, сприяє формуванню цінностей, організації спільнот, і, таким чином, формує ядро своєї ідентичності. Креативна освіта, культура і туризм формуються на основі творчості, у результаті вимірів якої створюютьтся якісно нові об'єкти та духовні цінності, які посилюють її роль, оскільки для цього потрібне креативно-творче середовище, яке підтримує творчість за допомогою соціальних, економічних та культурних стимулів. Мейсон Пол у роботі «Посткапіталізм. Путівник у майбутнє» відзначає, що якщо «стара економічна модель зламалася, то її можливо відновити тільки завдяки креативності, творчості, інноваційності» [19, с. 14].

Креативний клас сприяє удосконаленню нового способу життя, нових організацій, що мають вирішальне значення для формування технологічної креативності та інновацій. Креативність як здатність людини приймати творчі рішення і створювати принципові нові ідеї сприяє розширенню багатьох функцій креативної освіти та кар'єри. Вища освіта та креативна кар'єра перетинаються, і якщо людина буде керуватися креативністю як

вищим виміром буття, то вона перетвориться на її потужний енергетичний центр підтримки всіх складових – освіти, культури, науки, туризму.

Креативність як один з вимірів кар'єри особистості впливає на заробітну плату. У сучасному інформаційному суспільстві поряд із креативним класом зростає клас обслуговуючих працівників, робота яких впливає на потреби креативної інноваційно-інформаційної економіки. До нього належать представники численних професій, що входять до сфери послуг. На сьогоднішній день обслуговуючий клас у США включає в себе 55 млн. осіб (43,4% робочої сили) і є найчисельнішим у структурі суспільства [38, с. 77-80]. Піднесення креативного класу відображається на потужному і суттєвому зрушенні цінностей і норм, що лежать в основі індивідуальності, самовираження, зростання пріоритету креативних цінностей, які сприяють процвітанню, розвитку креативних галузей та потужному економічному зростанню.

Отже, формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму є основою формування креативної особистості. Креативний клас черпає свою ідентичність з важливості усвідомлення збільшення міри інноваційності, яка є джерелом креативного розвитку. За ступенем свого впливу креативний клас став панівним класом у високорозвинутих країнах світу, так як креативність є основою інноваційно-інформаційного розвитку суспільства.

Це підкріплюється ще й тією обставиною, що змістом креативності є цінності інноваційно-інформаційного суспільства – освіти, науки, культури, розвитку і саморозвитку особистості, які допомагають зрозуміти широкомасштабні зміни у сучасному соціумі. Одним із загальноприйнятих уявлень є те, що ключовим чинником інноваційно-інформаційного суспільства є підготовка креативних працівників та формування їх цінностей,– відмічає Річард Флорида [50, с. 10].

Зазначена динаміка зміни цінностей свідчить, що протягом 1980-х років у США та й по всьому світу багато міст намагалися перетворитися на зразок «Кремнієвої долини», створивши центри для високотехнологічних галузей виробництва, заснувавши фонди венчурного капіталу, інвестицій, спеціалізуються на фінансуванні росту молодих компаній. Високотехнологічний розвиток підприємств на Заході корелювався з прогресом високих технологій та розвитком креативності освіти, культури, туризму, що стали виступати основною інтелектуальною силою у суспільстві та слугували джерелом економічного зростання.

Сучасна філософська і наукова думка зводиться до того, що креативність є соціальним і культурним феноменом з динамічною природою, що заряджає енергією, творчістю, дає змогу організовано керувати інноваціями, спрямованими на вдосконалення суспільства і особистості. Креативний клас як механізм подальшого удосконалення інноваційно-інформаційного суспільства сприяє удосконаленню змінам у життєустрої та упорядкуванні процесу постійних покращень. Українська дослідниця В.Мельник зазначає, що «Інноваційне суспільство має достатньо ресурсів і талантів, аби відігравати значну роль, пов'язану з удосконаленням та змінами, що ведуть до появи реальності нового типу» [20, с. 238–243].

Завдяки формуванню «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму можливо направити свій саморозвиток на більш глибокі зміни, оновлення й перетворення світу. Історичний досвід свідчить, що далекосяжні соціальні зміни в інноваційно-інформаційному суспільстві відбуваються під час економічного злету, тому перед владою стоять завдання створити нові креативні виміри суспільства, так як старі форми вже не спрацьовують через те, що не відповідають потребам сьогодення.

Сутність соціальних змін в інноваційно-інформаційному суспільстві полягає в тому, що вони представляють смислове поле втілення інноваційних ідеалів заради досягнення кращого і заможнішого майбутнього. Якщо

креативний клас не візьме на себе завдання втілення інноваційних ідеалів, то посилення економічного розриву між соціальними верствами у нашому суспільстві, стане гострішим, що приведе до стану постійного неспокою, кризи та хаосу. Креативний клас повинен постійно впливати на інновації у всіх сферах суспільства завдяки своїй творчості, економічну конкурентоспроможність, яка приведе до подолання нерівності та нестабільності, досягнення прогресу для технологічного розвитку [21, p.130–139].

Розвиток креативного класу свідчить, що сьогодні його роль зростає і він продовжує становити потужну економічну і культурну силу, що формує все – від економічних можливостей і політичного вибору до системи охорони здоров'я, розвитку культурних можливостей особистості, можливостей подорожувати та споглядати світ, що забезпечує прагматичність їх упровадження на практиці. Лише коли вивільниться цей величезний резервуар недовикористаного людського потенціалу, можна буде зробити висновок, що економічне піднесення, загальний добробут відбудуться за рахунок креативності та зумовлять духовний, особистісний розвиток людини [22, с. 71–90].

Так, проаналізувавши становлення і розвиток креативного класу, необхідно зазначити, що у США креативний клас у середньому склав майже третину робочої сили за рахунок розвитку нових творчих професій, на які вплинули проривні технології. В усьому світі він став глобальним і охопив від третини до майже половини робочої сили у розвинених країнах Північної Америки, Європи, Азії та інших регіонів світу, – зазначає Р. Флорида [50]. Інформаційна епоха, яка сформувала креативний клас, засвідчила про нові спроби вдосконалення світу за рахунок проривних технологій, але зупинилася на півшляху до цього стану, так його і не досягнувши. У цьому контексті вчені зазначають: потрібна ще не одна доповідь Римському клубу, щоб засвідчити, що саме зрушило систему з цього шляху, які причини

несталого розвитку, у чому сутність криз та появи нових глобальних проблем, як досягти добробуту, щоб повернутися до сталої економіки [2, с. 130-139]. Річ у тому, що формування «креативного класу» у розвитку креативних індустрій сприяє розгортанню подальших процесів їх упровадження у життя з метою розкриття енергій, талантів і потенціалу кожної людини, щоб сприяти розбудові суспільства, долучаючи до творчої діяльності мільйони людей. Головна проблема формування креативного класу як одного з провідних концептів інноваційно-інформаційного суспільства полягає у тому, щоб процеси, які вивільняють енергію неймовірного людського потенціалу, сприяли виробленню нових шляхів розвитку суспільства, його процвітання та безпрецедентного зростання креативного класу, – відмічють Митник Кевін, Вемосі Роберт у роботі «Мистецтво залишатися непомічними. Хто ще читає ваші імейли?» [23].

Таким чином, у підрозділі висвітлено культуротворчість як творче ядро «креативного класу», що корелює з креативними індустріями та включає ряд концептів освіти, культури, туризму, які формують дух креативної епохи, наповнюють її зміст культурно-інноваційними вимірами та сприяють перетворенням у всіх сферах людської діяльності, починаючи з інженерно-констурктурської і закінчуючи економічними, політичними, духовними та соціальними змінами інноваційного спрямування - від технічної творчості до особистісного розвитку.

Креативний клас включає представників нових творчих професій, зайнятих в науковій і технічній сфері, архітектурі, дизайні, освіті, мистецтві, музиці та індустрії розваг, програмування, що мають вплив на розвиток інноваційно-інформаційної сфери суспільства, виступають інтелектуальною силою, здатною продукувати інноваційні зрушення та бути джерелом економічного, соціального і культурного зростання, пов’язаного з прогресом високих технологій та розвитком креативності освіти, культури, туризму.

Креативна освіта – освіта, орієнтована на виробництво знань та інновацій, що розглядається як елемент інформаційної структури, пріоритетом якої є використання інформаційно-комунікаційних технологій, що представляють інноваційний ресурс, націлений на культивацію творчого мислення, що забезпечує особистісне зростання та розвиток творчого потенціалу суспільства та особистості, що базується на інноваційності, адаптивності, сталості.

Креативна особистість у даному дослідженні розглядається як суб'єкт творчого процесу, в основі якого внутрішня єдність всіх форм виявлення і саморозвитку особистості, яка здатна бачити можливості там, де їх не бачать інші, діяльність якої націлена на генерування творчих ідей, детермінованих специфікою когнітивної сфери та нейрофізичними задатками до творчого мислення, що забезпечують її творчу активність та сприяють реалізації всіх креативних станів та процесів..

В результаті проведеного аналізу, ми прийшли до висновків, що формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства свідчить сьогодні перебуває на межі процесів невизначеності. Тому слід пришвидшити трансформації, необхідні для формування креативного класу, креативної освіти, креативної особистості, що сприяють упровадженню нового інноваційно-інформаційного суспільства, яке не з'являється автоматично. Для свого утвердження воно вимагає формування нових креативних ідей та інституцій, нових духовних цінностей, які сприяють сталому розвитку та прогресу цивілізації інформаційної доби. Нова креативна епоха включає розвиток людського і соціального капіталу, який може сформуватися лише за наявності інноваційно-інформаційного суспільства, яке зможуть збудувати тільки креативно освічені особистості завдяки новим формам взаємодії людини, культури, освіти.

2.2. Нові форми взаємодії людини, культури, освіти та їх впливу на креативний потенціал особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства

Нами поставлено завдання розкрити нові форми взаємодії людини, культури, освіти та їх вплив на креативний потенціал особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства, у контексті чого слід виявити наступне: взаємодію людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства як процес, що вимагає формування стратегії розвитку освіти інноваційного суспільства; поняття «освіти інноваційного суспільства» як співіснування освітньої та інноваційної культури; характеристику, форми та напрями діяльності освіти інноваційного суспільства; взаємодія людини з машиною та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості.

Розпочнемо з того, що взаємодія людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства – це процес, завдяки якому відбувається формування стратегії розвитку освіти інноваційного суспільства. Культура, освіта, туризм – одні з найважливіших механізмів розвитку не лише особистості, але й суспільства в цілому, спрямованих на розгортання різних форм фізичного, культурного та інтелектуального потенціалу людини у динамічному світі [23]. Аналіз нових форм взаємодії людини, культури, освіти і машини виходить з формування умов, за яких здійснюється вплив на розгортання змістовних сил у цих сферах.

Взаємодія культури та освіти – результат входження людини у світ, тобто занурення її у соціокультурний простір, розуміння людиною смислів культури, тому завданням освіти є навчити людину здійснювати ефективну саморефлексію та саморегулювання, у результаті чого пробуджується у людини власне людське, гуманне, духовне, культурне, креативне начало. «Якщо система не саморегулюється і не збалансовує себе, то зрештою стає

викривленою і скоріше за все вийде з ладу, – говорить Сандра Навіді у роботі «Суперхаби» [24, с. 31]. Нові форми взаємодії людини і культури є основою формування інноваційної людини та її образу, нових якостей взаємодії людини з машиною як ключового драйвера інноваційно-інформаційного суспільства, підгрунтям пробудження у людині духовності. В цілому це являє собою процес і результат здійснення людиною своєї загальнолюдської сутності, тому без нових форм взаємодії людина, освіта, культура та машина не можуть повноцінно ввійти у сферу інноваційно-інформаційного соціуму.

Аналіз нових форм взаємодії людини, культури, освіти свідчить про формування креативної особистості, яку повинна культивувати освіта, щоб отримати можливість побачити щось у глибинах своєї свідомості, створити певне уявлення про себе. Основою взаємодії людини, культури, освіти є формування такої моделі освіти, що включає концептуальні та інструментальні компоненти креативно-пізнавального процесу. В контексті вирішення проблем взаємодії людини, культури, машини необхідно сформувати таку модель освіти, в основі якої інноваційний освітній продукт, що починається з ідеї та закінчується його успішним виходом на ринок, тобто підготовкою креативних спеціалістів. Тому інноваційна модель освіти повинна перейти від ідеальної моделі до вирішення конкретних проблем у відповідній сфері розвитку, будь-то культурна чи промислова,- зазначається в авторській статті [25, с. 105-113].

Так, доцільно виділити інструментальну і концептуальну модель інноваційної освіти. Інструментальна модель освіти виступає практичною цінністю, в основі якої система конкретних процедур від початку запуску освітнього продукту до презентації на ринку. З точки зору соціальної філософії, концептуальна інноваційна модель освіти – це теоретичне підґрунтя інструментальної моделі, що дозволяє реконструювати різні сфери освітянського процесу як чинника інноваційних змін, основою яких є

впровадження інновацій та різного роду проривних технологій [26, с. 150–158].

Ми прийшли до висновку, що існуючу модель освіти слід поєднати з інноваційним компонентом, оскільки між ними встановлюється певна система взаємозв'язків, які починають взаємодіяти між собою. У результаті взаємодії відбувається формування нових цінностей, що відповідають інформаційній добі, на які впливають інформаційно-комунікаційні технології, що культивують нові цифрові підходи. Формування нових цінностей приводить до переходу до інноваційної освіти, яка повинна стати локомотивом технологічних та соціальних перетворень, основою для побудови конкурентного суспільства, що створює переваги використання принципово нових прогресивних технологій, виробництва високотехнологічної продукції, прогресивних організаційних і управлінських рішень в інноваційній діяльності. У «суспільстві інновацій» розвивається інноваційна освіта на основі використання інтелектуальних ресурсів, які, ймовірно, стануть у майбутньому значними і вимагатимуть відновлення знань для досягнення суспільства сталого розвитку [27, с. 79–89].

Для досягнення високих міжнародних рейтингів щодо інноваційного розвитку освіти, інноваційна освіта повинна підготувати кваліфікованих спеціалістів, які б сприяли розповсюдженню інновацій та «появі відповідних агентів змін», тому «енергізація людей є найпершим компонентом» [3, с. 95]. Дифузія інновацій – це процес, коли з часом інновації через певні канали поширюються у освітній інноваційній системі, тому слід змінити способи організації освіти, долучивши до роботи цифрові технології.

Філософське осмислення нових форм взаємодії людини, культури та освіти виходить із того, що основною ланкою інноваційного суспільства є людина, формування її культурних надбань та навичок, що культивують інновації. У найширшому розумінні інноваційна освіта – це процес взаємної трансформації людини і світу, внаслідок чого світ набуває інноваційного

виміру (інновації – для людини), людина стає невід'ємною частиною інноваційного буття, яке формує інноваційна людина. Це постійний процес зустрічі людини з інноваційним світом, внаслідок чого утворюються нові форми їх взаємного існування та культивування нових цінностей та їх впливу на розвиток креативності особистості [28, с. 146–156].

Взаємодія людини і освіти пов’язана з проблемою вдосконалення особистості, її культурних кодів, бо завдяки освіті та культурі людина зможе очікувати великих успіхів у «суспільстві інновацій», що сприятиме суттєвим змінам у найближчі десятиліття. Нерозривна єдність традицій та новацій, вирішення проблем людини існування в інноваційному суспільстві та проблем власного життя, повинні включити набір інструментів та технологій, що можуть сприяти їх подоланню. Отже, можна узагальнити, що культура по суті характеризує всі аспекти «суспільства інновацій» та допомогає людині самоствердитися і самореалізуватися.

При цьому сучасна криза переконливо доводить, що розвитку інновацій у сучасному українському суспільстві чинять перепони ряд об’єктивних і суб’єктивних факторів. «Відносно технічних інновацій до числа основних об’єктивних факторів належать: розрив між науковою і технологічною базою виробництва; економічна неефктивність інновацій; несприйнятливість науково-конструкторських центрів до практичних потреб виробництва; відсутність особистої зацікавленості певних груп дослідників і працівників в інноваціях; невідповідність системи освіти сучасним вимогам підготовки дослідників і керінвиків виробництва; недоліки правового захисту інтектуальної власності» [44, с.379].

Подальший аналіз нових форм взаємодії людини, культури та освіти вимагає тлумачення поняття «освіта інноваційного суспільства», яке означає співіснування освітньої та інноваційної культури і включає такі підходи до її розвитку:

1) гносеологічний підхід (синтез знань, умінь і навичок у професійній освіті, самоосвіті, інформаційних технологіях, що дозволяє керувати інформацією та генерувати її у нових знаннях інноваційного суспільства);

2) рефлексивний підхід (аналіз причинно-наслідкових зв'язків в особистісній, навчальній, професійній сферах життя особистості та саморефлексія особистості);

3) мотивуючий підхід (забезпечує стабільність інтегрованої інформаційної діяльності для досягнення свідомо обраного шляху навчання та стимуляцію особистості до пошуку інноваційності і креативності);

3) креативний підхід, в основі якого цілетворчість (цілі, зумовлені культурою «людини, яка постійно розвивається»);

5) нормативно-оціночний підхід (підтримує рівновагу у системі інформаційно-просвітницької діяльності, зменшує вплив дестабілізуючих чинників, зумовлює дотримання правових відносин та підвищує інноваційний потенціал як особистості, так і суспільства [29, p. 35-40].

Взаємодія людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства формує множинні проекти, в основі яких низка продуктивних перетворень щодо розуміння освіти, серцевиною якої має стати процес виробництва інноваційних продуктів, адекватних реаліям інформаційної доби. Останнє сприяє культивуванню інноваційної особистості у світі цифрової культури, яка «здійснює діалог між взаємопов'язаними культурами – матеріальною, духовною та цифровою» [30, p. 43-48].

Нові форми взаємодії матеріальної, духовної та цифрової культури диктують нові принципи існування людини у цифровій реальності, тому що цифрове навчання створює величезний потік даних, який робить можливим надання зворотного зв'язку з об'єктами інформаційного впливу. Взаємодія нових форм людини з цифровим світом освіти – це застосування на практиці отриманих знань, умінь та навичок, що включає також і взаємодію людини з

машиною. Усі цінності матеріальної, духовної та цифрової культури, що відображають взаємодію освіти, культури, машини, є невід'ємною частиною і результатом діяльності інформаційної цивілізації, що розвивається у процесі еволюції філософії від античності до сьогодення, – відмічає Р. Олексенко [31, с. 148-151]. Культивується думка, що нові форми взаємодії людини, культури та освіти – це ті цінні перетини буття і культури, культури і свідомості, які насичують, збагачують та доповнюють один одного і є чинником розвитку особистості інформаційного суспільства.

Освіта інноваційного суспільства як новий феномен, що розвивається в контексті взаємодії культури, науки, машини, відображає оригінальність, адаптивність, специфіку культурних традицій та новацій, які зумовлені певною системою цінностей, рівнем соціальної активності людей, сприяють формуванню креативності. Освіта інноваційного суспільства, що піднімається на щабель ноосферного буття, - це взаємопов'язаний складний процес взаємодії людини, культури та освіти, що культивується з різних точок зору - культурної, соціологічної, історичної, філософської тощо,- відмічається у статті Р. Олексенка «Філософія розвитку інформаційного суспільства в епоху глобалізації» [32, с. 230-232].

У соціально-філосоському аспекті доцільно розглянути освіту інноваційного суспільства як соціальний інститут, який займається підготовкою спеціалістів з відповідною адаптацією та кваліфікаційними технологічними змінами, що виступають одним з головних ресурсів у міжнародній конкурентній боротьбі. Нові форми взаємодії людини, культури та освіти набувають властивостей послідовного, систематизованого, безперервного процесу для забезпечення кваліфікованими працівниками інноваційної освіти, щоб зменшити брак кадрів та підготовки витребуваних на ринку спеціальностей.

Наукове опанування теми свідчить, що необхідно надати характеристику освіти інноваційного суспільства, суть якої у тому, що це

освіта, заснована на інформації і знаннях, яка представляє її як основний ресурс для «економіки знань» і слугує найкращим способом створення робочих місць і можливостей, для яких вміння та інтелект є основною продуктивною силою, яка дозволяє створювати додану вартість, що є основною метою інноваційного розвитку. Освіта інноваційного суспільства як потенційний інтелектуальний ресурс орієнтована на досягнення пріоритетів інноваційного економічного розвитку та визначення концепції конкурентоспроможного освітнього напрямку.

Фундаментальна наука має зреагувати на такі радикальні зміни, в основі яких розвиток інноваційної освітянської діяльності, яка повинна виводити на ринок технічні або організаційні новинки, охоплюючи буквально всі сфери суспільства, формуючи нові стартапи, вкладаючи інвестиції у людський розвиток, особливо технологічні інновації сприяють підвищенню продуктивності фізичного та людського капіталу, що вимагає підвищення якості освіти, професійної підготовки, виробничої культури й етики. У розвинених країнах у цю сферу вкладається 5–8% валового національного продукту [49, с. 111]. ООН виокремлює індекс, що характеризує ступінь розвитку країни, в якому поряд із валовим продуктом на душу населення та середньою тривалістю життя, та визначає кількість грамотних людей, які отримують знання та навички, необхідні для сприяння сталому розвитку, в основі яких «аргументи на користь розуму, науки та прогресу, що формуються під впливом ідеалів Поросвітництва», – зауважує Стівен Пінкер у роботі «Просвітництво сьогодні» [33, с. 13].

Підкреслюється, що у суспільстві існує розуміння того, що саме освіта інноваційного суспільства є основним джерелом зростання кількості робочих місць та високого економічного прогресу. У той же час стан освіти в сучасному світі деякими вченими (Олексенко Р.І., Пунченко О.П., Кивлюк О.П., Мельник В.В., Соснін О.В.) оцінюється як кризовий, що характеризується низькою якістю, слабкою стійкістю знань і вмінь,

незадовільним станом моралі, низьким рівнем здоров'я молоді, поширенням деструктивних явищ у середовищі молоді.

Необхідно виділити основні напрями того, у яких формах та напрямах діяльності реалізується освіта інноваційного суспільства:

- реалізація прискореного розвитку системи безперервної освіти з широким використанням сучасних інформаційно- комп'ютерних технологій;

- гуманітаризація та гуманізація освіти, науки, культури;

- забезпечення високого рівня природничих наук, математики та комп'ютерної грамотності;

- запровадження державних стандартів усіх рівнів освіти;

- впровадження системи комунікації освіти з громадськими структурами та засобами масової інформації;

- інтернаціоналізація освіти та входження її в міжнародний простір.

Стан наукової розробки проблеми освіти інноваційного суспільства свідчить, що використання нових форм взаємодії людини, культури та освіти – це застосування нових моделей освіти, в основі яких інноваційність, креативність, цифрові компетентності, що мають забезпечити вихід країни у світовий економічний, політичний та культурний простір. В сучасних умовах нові форми взаємодії людини, культури та освіти набувають основних атрибутів - нового поля змінних, інноваційних характеристик, практичних значень, що виступають як:

1) невід'ємна частина соціалізації особистості, так як у процесі навчання людина набуває певних знань, умінь, цінностей, компетентностей;

2) система інформації, яка включається до освітніх програм різних навчальних закладів і здійснюється у процесі навчання;

3) інноваційна діяльність, яка забезпечується системою навчальних закладів;

4) проектування інноваційної інфраструктури – венчурних фондів та парків проривних технологій;

5) підвищення інтелектуального рівня освіти, що визначає рівень науково-освітянської інфраструктури інноваційного розвитку;

6) широке використання інформаційних технологій, які змінюють організацію праці та управління в умовах побудови інновційного суспільства [34, с. 28-39].

Метою нових форм взаємодії людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства є розвиток навичок роботи у команді, вирішення проблем безробіття та самореалізація особистості. Одне з найважливіших питань – забезпечення рівних можливостей для освіти різних соціальних груп в інформаційному суспільстві, – відмічає відомий український філософ О. Пунченко у монографії «Освіта у системі філософських цінностей» [35, с. 128]. Нові форми взаємодії людини, культури та освіти як джерело нових можливостей виступають механізмом формування соціального та культурного генофонду і його відтворення та наслідування, що формуються у взаємовідносинах з умовами середовища. Спочатку через звичаї та традиції, а пізніше через знання, транслюються найефективніші моделі життя та поведінки, що історично виробляються громадами [50].

Враховуюче все вище сказане, нові форми взаємодії людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства виконують функції:

- спадкову або функцію соціального відтворення, яка дає молодим людям патерни досвіду та навичок суспільно організованого життя;

- виховання у контексті культурного розвитку інноваційно-інформаційного суспільства, що розвивається як цивілізований процес;

- виховання високо духовної особистості, в контексті якого духовність як аксіологічний компонент сприяє гармонійному функціонуванню та розвитку;

- функції збереження та розвитку у системі освіти виступають регуляторами культурних, національних, духовних традицій суспільства;

- відтворення та розвиток самого суспільства, що здійснюється «на основі процесу відтворення культурних форм, норм, правил у процесі постійно плинних умов існування», – відмічає Райнерт Ерік С. у роботі «Як багаті країни збагатіли…. і чому бідні країни лишаються бідними» [36, с. 123].

На наш погляд, саме філософське розуміння нових форм взаємодії людини, культури та освіти дозволяє знайти відповіді на питання, що стосуються вирішення проблем освіти інноваційного суспільства, а саме наповнення освіти новими знаннями, що постійно трансформуються під впливом науково-технічного прогресу. Глобалізаційний вимір освіти інноваційного суспільства сприяє створенню Кремнієвих долин як прикладів розвитку інноваційності, підприємництва, винахідливості.

У контексті аналізу предмета дослідження нові форми взаємодії людини, культури та освіти в умовах інноваційного суспільства сприяють формуванню інноваційної економіки, яка розкриває свої переваги в умовах глобальної конкуренції, так як продукує проривні технології, що мають великий попит, які виступають частиною культури суспільства.

Сучасна освіта стала сукупністю знань, умінь і навичок для виконання конкретних професійних завдань, спрямованих на отримання певного «кінцевого» результату, як правило, матеріального. Отже, освіта стає підсистемою економіки, що явно розширяє її функції як системи становлення та використання технік для вивчення зв’язків між незалежними атрибутами, які поглиблюють її можливості, – говорить Реворт Кейт [37, с. 89].

У зв’язку з цим нові форми взаємодії людини, культури та освіти набувають глобального характеру й стають масовим явищем і не повинні пов'язуватись лише з професійним чи кар’єрним зростанням особистості, а бути мінімумом, необхідним для досягнення цілей інноваційної освіти та

гармонізації, універсалізації, різноманітності, досягнення високих показників, що постійно вимагають від людини удосконалення своїх знань. Нові форми взаємодії людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства всі свої зусилля направляють на формування індексів, до яких входить розвиток різнономанітних талантів, інноваційності, креативності, людського потенціалу, добробуту, економічної свободи тощо. А це означає, що інноваційна освіта повинна входити у глобалізаційний простір, бути конкурентспроможною, сприяти збалансованому розвитку.

Назріла необхідність розробки і впровадження нових форм взаємодії людини, культури та освіти у життя, що акумулюються навколо передачі знань і формування характеристик освіти інноваційного суспільства, яка включає підвищення кваліфікації, розвиток навичок інноваційного виробництва, обмін досвідом та реалізацію інноваційних проєктів. В її основі технології та інструменти, що задовольняють певні критерії, націлені на оволодіння економічною, науково-технічною, правовою, технологічною інформацією, результатами науково-дослідних робіт з використанням інформаційних технологій і систем, інформаційно-телекомунікаційних мереж, центрів доступу та інтернет-ресурсів. Нові форми взаємодії освіти культури, машини включають:

- адаптацію особистості до глобалізуючої реальності;
- запобігання та нейтралізацію негативних наслідків впливу інформаційно-комунікаційних технологій на людину і суспільство;
- формування парадигми освіти, в якій би пріоритетом виступало формування інноваційних цінностей;
- популяризацію та адаптацію системи цінностей до сучасних умов інформатизації та цифровізації;
- гуманізацію навчального процесу і наповнення освіти аксіологічним змістом;

- симбіотичне функціонування триєдиної мети, яка зводиться до поєднання освіти, розвитку, самовиховання;
- створення культурного та освітнього середовища, яке б сприяло «самореалізації особистості, націленої на використання своїх інтелектуальних і креативних здібностей», – вважає відмічає відомий нейробіолог Свааб Дік у роботі «Наш творчий мозок» [39].

Як свідчить аналіз, освіта інноваційного суспільства є інтегруючою перевагою, яка представляє собою сукупність наукоємних, високотехнологічних та інноваційних сфер діяльності, що забезпечують обробку даних з використанням програмного забезпечення, які відображають кількість та якість накопичених компетенцій у відповідній галузі, слугує ознакою розвитку інноваційно-інформаційного суспільства у контексті інноваційної політики, що проводиться державою [47]. Все це дає змогу описати, пояснити і спрогнозувати наслідки закономірностей виявлення нових форм взаємодії людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства, що висувають можливості навчання протягом усього життя і ставлять перед людиною і навчальними закладами нові завдання, вирішення яких включає готовність до постійної освіти та її продовження у різноманітних формах, що вимагає чотирьох фундаментальних властивостей: 1) функціональності; 2) цілісності; 3) організації; 4) системної якості [34, с.28-39].

Це дає змогу описати і пояснити суть культурологічного підходу до нових форм взаємодії людини, культури та освіти, що сприяють усвідомленню й осмисленню граничних підстав людського буття, мислення і культури в цілому, та полягає у врахуванні культурних особливостей розвитку інноваційної освіти, якими б людина наповнювала своє буття. Ця особливість інноваційної освіти сучасності продукує повноту ідеологеми, в основі якої єдність матеріального і духовного начал універсуму, переваги існуючих культурних програм. Культурологічний підхід до пізнання нових

форм взаємодії людини, культури та освіти базується на вченні про цінності та ціннісну структуру світу, що визначається об'єктивним зв'язком людини, освіти з культурою як системою цінностей. Ключовим моментом культурологічної парадигми нових форм взаємодії людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства є система навчання та виховання (принципи, зміст, форми, методи, засоби), що виступають єдиною метою освіти – формування цілісної картини світу та виховання гармонійних стосунків як між індивідами, так і між цивілізаціями, - зазначає Седлачек Томаш [40].

Обрана ідеологема культурологічного підходу дозволяє аналізувати предметне поле нових форм взаємодії людини, культури та освіти як інноваційний культурний ресурс, який слугує для розвитку інноваційного підприємництва, інформаційної освіти, спрямованої на її перетворення на інтелектуальний ресурс. Починаючи з січня 2016 року в Україні реалізується проєкт «Європейські освітні ініціативи», який спрямований на розвиток ІТ-освіти та інтеграцію кращих світових практик у систему підготовки ІТ-фахівців з метою забезпечити кожного бажаючого якісною сучасною освітою у сфері інформаційних технологій, допомогти ІТ-фахівцям бути конкурентоспроможними та гарантовано працевлаштованими. «Креативний підхід, який базується на капіталізації таланту людини та її інтелектуального потенціалу, разом із прискореною розбудовою сервісної економіки на базі ІКТ спроможні прискорити створення стратегічних потужностей національної економіки і постати каталізатором її модернізації та створення нової високотехнологічної економіки [49, с.119].

Серйозної уваги заслуговує аналіз проблем змісту інноваційної освіти: чому і як навчати, які форми та методи слід розробляти, як впроваджувати інноваційну освіту у життя. Вирішення конкретних проблем інноваційного розвитку може наблизити науку до реальної об'єктивної дійсності соціально-економічного розвитку, використання проривних технологій, що

реалізується через взаємозв'язок науки, освіти та виробництва, спричиненого появою технологічних інновацій, досягненням конкурентоспроможності індустрії інформаційно-комунікаційних технологій.

У дослідженні ми оперуємо тим, що одним із пріоритетів освіти інноваційного суспільства залишається комерціалізація науки як упровадження потенційно проривних нововведень. Проектування суспільства, заснованого на знаннях, передбачає розвиток науки як соціального інституту, основною метою якого є виробництво наукових знань, а також підготовка висококваліфікованих фахівців. Основним завданням розвитку науки є реалізація концепції інноваційної освіти, яка стала б конкурентоспроможною та реалізованою на міжнародному рівні.

Специфіка використання інноваційних інструментів освіти проявляється у симбіозі сучасної науки, освіти і бізнесу, формуванні концепції освіти, орієнтованої на розвиток ІТ-освіти. Глобалізаційні процеси у світі привели до появи нового соціально-інформаційного (віртуального спілкування, соціокультурного, інформаційно-комунікаційного, освітньо-інформаційного, дистанційного) середовища, що потребує формування людини нового типу, яка характеризується сучасними характристиками: здатність адаптуватися, бути мобільним, використовувати інновації, творчість, самоосвіту, самомотивацію, самодисципліну, самоконтроль, креативне мислення, прагнення постійно підвищувати свій рівень освіти, «що вимагає формування суб'єктно орієнтованих особистостей», - відмічають В.Старжинський, В.Цепкало у роботі «На шляху до суспільства інновацій» [48, с. 98].

Зазначимо, що нові форми взаємодії людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства як ключовий драйвер інформаційного суспільства набувають великого значення, тому що людина повинна вижити в інформаційному хаосі і знайти відповіді на всі вирішення всіх проблем, так як соціальний світ, у якому ми живемо, стає все більш

інформаційним і взаємопов'язаним, і одним із показників успіху є те, наскільки людина може бути залучена до глобалізаційного процесу [56]. Щоб розв'язати проблеми – рак, геноцид, коронавірус, репресії, бідність, жорстоке поводження, нерівність у розподілі ресурсів і достатку, кліматичні зміни, – необхідне залучення інноваційної освіти та творчий підхід. Ключ до вирішення проблем взаємодії освіти, людини, культури, науки полягає у тому, щоб поєднати нелінійне, творче мислення з раціональним, діалектичним, лінійним мисленням, та втілити його у знаннєвому суспільстві.

Наслідком пізнання законів взаємодії людини, природи і суспільства інноваційно-інформаційного суспільства слугує розвиток сучасних технологій, які раніше видавалися науковою фантастикою: вантажівки американської компанії UPS, що спеціалізується на експрес-доставці, мають сенсори, які виявляють несправності ще до їхнього виникнення; здійснюють секвенування геному та розробку квантових комп'ютерів. До кінця цього десятиліття еквівалент людського мозку, який має 100 мільярдів нейронів, уміститься у звичайний комп'ютерний процесор. Тому важливим є те, як технології можуть вирішити проблеми людини?, – зауважує Даніел Левітін у роботі «Структуроване мислення. Ясний розум в інформаційному хаосі» [12, с. 365].

Підкреслимо, що особливе знечення для нашого дослідження мають нові форми взаємопов'язаності людини і машини в інформаційному суспільстві, що доповнюються цифровими взаєминами між ними. У новому інноваційно-інформаційному суспільстві на порядку денному виникають нові процеси, виражені такими категоріями, як збір даних, доступ, поширення, інформація, потоки, що об'єднуються в єдиний суперорганізм. У філософському лексиконі з'являється термін «сингулярність», запозичений з фізики для опису межі, за якою нічого не відомо. У літературі є дві його версії: 1) жорстка сингулярність; 2) м'яка сингулярність. Жорстка

сингулярність – це майбутнє, породжене тріумфом суперінтелекту: коли людство створить штучний інтелект, здатний створити інтелект, розумніший за людину, то він може створити цілі покоління ще розумніших штучних інтелекті. М'яка сингулярність – більш ймовірна, тому що прийде той час, коли штучний інтелект, роботи та всі інші технології об'єднаються, люди долучаться до машин і разом будуть рухатися до складної взаємозалежності. Ця фазова зміна вже почалася, людство неухильно рухається у бік об'єднання людей і машин у глобальну матрицю, яка є інноваційним процесом.

По суті, штучний інтелект запустить сам себе в безкінечному прискореному каскаді інтелектів, так як кожне наступне покоління виникатиме швидше за попереднє, аж доки штучний інтелект стане розумнішим за людині і розв'яже всі існуючі проблеми. «Це називається сингулярністю, яка лежить за межами того, що ми можемо осягнути розумом. Деякі називають це «останнім винаходом» людства»,– зазначає Клаус Шваб [56].

У цьому горизонті предметного дослідження зазначається, що нові форми взаємодії людини, культури та освіти сприяють постійній хвилі змін, які невпинно генерують нові форми взаємовідносин людей і машину у бік дедалі більших потоків, поширення, збору даних, доступу до інформації, взаємодії, зчитування з екранів, перемішування, фільтрування, інтелектуалізації, що свідчить про становлення нової сингулярної епохи та машини, які формують «нові взаємовідносини між всіма учасниками цього складного інноваційного процесу взаємодії, коли технологічна сингулярність не тільки замінює людську, але й перевершує її», – відмічає Марк Гудмен у роботі «Злочини майбутнього» [8, с. 473].

Завдяки новим формам взаємодії людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства породжений феномен штучного інтелекту, який вправно ефективно виконує певне коло завдань, як наприклад, здійснення машинного перекладу або автомобільної навігації.

Штучний інтелект має безпосереднє відношення до «мислячих машин», які здатні вирішувати будь-які інтелектуальні завдання, доступні людині. Характеристиками штучного інтелекту є: здатність до міркування та створення суджень, планування, навчання, спілкування та уніфікація цих навичок з метою досягнення різних цілей у різних галузях. Саме через це комерційний інтерес до розвитку штучного інтелекту зростає. Деякі вчені (Ешлі Венс, Бех В.П., Воронкова В.Г., Нікітенко В.О., Олексенко Р.І., Тегмарк Макс) вважають, що штучний інтелект може привести до небувалого розквіту людства – припинення війн, позбавлення від смертельних хвороб, радикального розширення горизонтів людського життя та викорінення бідності. Можна зробити висновок, що ми будуємо цивілізацію, яка водночас і глибоко взаємопов'язана глобальними проблемами і технологічно небезпечна, тому прийдешні роки принесуть технологічні зміни, які будуть бурхливими і докорінними, так як відбудеться справжній прорив у технологіях і відбувається еволюція всього на наших очах [38].

Люди, які продукують ідеї, і надалі матимуть відносну перевагу над цифровою технікою, а здатність до створення ідей, творчості та інновацій що розглядається як «інноваційне мислення». Ця характеристика вказує на доволі стійку перевагу людини над цифровою робочою силою. Комп'ютерам і роботам допоки погано вдається робити будь-що за межами їхнього програмування, тому слід розробити інструменти, які допоможуть людині виділитися та укріпитися в інноваційному суспільстві і не відстати у технологічних перегонах. Одним з таких ресурсів є «освіта, яка вчить набувати нових вмінь і навичок, які будуть необхідні у цифровій епосі,- відмічають Ерік Бріньолфссон і Ендрю Макафі у роботі «Друга епоха машин» [4, с. 152]. Як свідчить аналіз, когнітивні навички, які формує інноваційна освіта, стають більш важливими, ніж будь-коли, їх доповнюють технології, інженерія, математика і так звані stem-дисципліни, а також

соціальні, гуманітарні науки, мистецтво тощо. У майбутньому все більше професій не будуть чисто інформаційною роботою, яку можна повністю виконувати за столом. Замість цього вони включатимуть переміщення та взаємодію з фізичним світом. Тому комп'ютери ще залишаються на якийсь час порівняно слабкими, навіть якщо вони стають набагато сильнішими і в багатьох когнітивних завданнях. Такі досягнення, як автомобілі з автономним управлінням, безпілотні літаки, робот типу Baxter і зламані хакерами пристрої Kinect, які можуть побудувати мапу кімнати, показують, що відбувся великий прогрес у наданні машинам реальних функцій. Проте такі професії, як кухарі, садівники, майстри, теслі, стоматологи й персонал з медичного огляду не будуть замінені машинами у найближчому майбутньому. Всі ці професії тісно пов'язані з сенсомоторною роботою, від яких вимагають навичок створення ідей, спілкування, тому межа між людською творчістю і можливостями машин продовжує змінюватися. Люди повинні бути більш гнучкими й адаптивнішими та використовувати нові можливості, формуючи розумові навички та вміння, розвиваючи творчий мозок та потенціал [39].

Усе це свідчить про те, що в умовах інноваційно-інформаційного суспільства все більше зростають такі його чинники, як освіта і культура, так як сьогодні відбувається змагання між освітою і технологіями, освітою і машинами, коли технології стали розвиватися занадто швидко, а освіта за ними не встигає. «Усвідомивши це, передові розвинуті країни зробили значні інвестиції в освіту, людину, розвиток людського і соціального капіталу заради інтелектуального прогресу» [2, с.37-40]. Нові форми взаємодії людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства породжують взаємодію з новими матеріалами, які називають «розумними», і ставлять перед людиною серйозні питання, «позитивний вплив від яких перевищує всі потенційні виклики і негативні наслідки, тому людство повинно впевнено просуватися і гідно тримати удар», – говорить

Джим Аль Халілі у роботі «Що далі? Все що наука знає про наше майбутнє» [1,с.165]. Невизначеність не повинна нас лякати, навпаки, треба дивитись вперед і розпізнавати нові тенденції проривних технологій, що народжуються вже сьогодні.

Таким чином, опрацьовано наступне:

1) Здійснено аналіз взаємодії людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства, що розглядається як процес, який вимагає формування стратегії розвитку освіти інноваційного суспільства та включає концептуальні та інструментальні компоненти креативно-пізнавального процесу. Виділено дві форми інноваційної освіти: 1) інструментальна; 2) концептуальна. Якщо інструментальна модель освіти виступає практичною цінністю, в основі якої система конкретних процедур її здійснення, то концептуальна інноваційна модель освіти дозволяє реконструювати різні сфери освітянського процесу як чинники інноваційних змін, основою яких є впровадження інновацій.

2) Розроблено поняття «освіта інноваційного суспільства», що включає сукупність знань, умінь, цінностей, комптентностей, досвіду, трактується як співіснування освітньої та інформаційної культури, та розуміється з точки зору підходів - гносеологічного, рефлексивного, мотивуючого, креативного, нормативно-оціночного та відображає наступні характеристики - оригінальність, адаптивність, креативність, культурні традиції, новації, соціальна активність особистості. Інструментальна спрямованість інноваційної освіти направлена на те, щоб готувати кадри, які б могли створити інноваційно-успішний бізнес на цифрових платформах та досягти найкращих результатів завдяки впровадженню цифрових технологій та формування відповідних компетентностей. Інноваційна освіта – це освіта, заснована на інформації і знаннях, які є її основним ресурсом для економіки знань і слугують найкращим способом для створення робочих місць і можливостей, для яких вміння та інтелект є основною продуктивною силою,

яка дозволяє створювати прибуток. Освіта інноваційного суспільства представляє собою сукупність наукоємних, високотехнологічних та інноваційних сфер діяльності, що забезпечують обробку даних з використанням програмного забезпечення, які відображають кількість та якість накопичених компетенцій у відповідній галузі інноваційно-інформаційного суспільства.

3) Представлено характеристику форм та напрямів діяльності освіти інноваційного суспільства, що включає здатність освіти адаптуватися до мінливого середовища, здійснювати прискорений розвиток системи безперервної освіти з широким використанням сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій; впроваджувати систему комунікації освіти з громадськими структурами та засобами масової інформації; сприяти інтернаціоналізації освіти та входженню її в міжнародний простір; здійснити об'єднання інтелектуальних та матеріальних ресурсів освіти і науки на основі використання інноваційних інструментів, які проявляються у симбіозі сучасної науки, освіти і бізнесу, орієнтованих на розвиток ІТ-освіти. Ключовим моментом культурологічної парадигми нових форм взаємодії людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства слугує система навчання та виховання (принципи, зміст, форми, методи, засоби), що виступають єдиною метою освіти – формування цілісної картини світу та виховання гармонійних стосунків як між індивідами, так і між цивілізаціями.

4) Виявлено взаємодію людини з машиною, яка відбувається у результаті впровадження нових технологій, що називаються «проривними», які витісняють усталені методи виробництва і кардинально змінюють ринок, створюють і розвивають креативні індустрії, які стають набагато ефективнішими. При взаємодії людини з машиною змінюються не тільки технології, а й освіта, культура, людина, які разом сприяють швидким впровадженням. Завдяки новим формам взаємодії людини, культури та

освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства породжено феномен штучного інтелекту, робототехніки та інших технологій, завдяки яким відбувається технологічний прорив, в контексті якого криється необхідність вивлення сильних сторін як людини, так і машини.

2.3 Модель креативної освіти як чинник інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини у контексті соціально-філософського виміру

Поставлено завдання – розробити модель креативної освіти як чинника інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини у контексті соціально-філософської думки, для чого слід виявити наступне: 1) розуміння моделі креативної освіти як чинника інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт людини; 2) характеристику креативної освіти, в основі якої формування смарт-суспільста і смарт-людини, що культивують інноваційний і технологічний шлях розвитку країни; 3) смарт-суспільства, що включає в себе «розумні технології», управління всіми процесами, які виступають у якості єдиної інфраструктури нового суспільства; 4) умови формування моделі креативної освіти як чинника інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини.

Модель креативної освіти як чинник інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини є актуальною в інноваційно-інформаційному соціумі та «суспільстві знань», цифровому суспільстві, розумному суспільстві (смарт-суспільстві) і вимагає формування відповідної моделі креативної особистості. Концептуалізація моделі креативної освіти може стимулювати зростання економіки, використовуючи потужні практичні інноваційні процеси [38]. У своєму дослідженні ми намагаємося розробити

модель креативної смарт-освіти, в якій переважають цифрові технології, що розвиваються в умовах технологічної революції, у якій відбуваються стрімкі зміни, що характеризується неймовірною швидкістю.

Варто звернути увагу на те, що в останні роки модель креативної смарт-освіти позиціонується вченими (А.Зеленков, О.Кивлюк, Р.Андрюкайтене, П.Водоп'янов, Р.Олексенко, М.Кириченко, А.Лазаревич, О.Пунченко, О.Соснін) як відкрита система, в основі якої проблеми організації, цілісності, динамічної взаємодії, яка потребує відповідної креативної освіти, що базується на використанні дата-центрів на платформі хмарних технологій з необхідністю реалізувати творчий та інтелектуальний потенціал [41, с. 9]. Модель креативної освіти як чинник інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини націлена на те, щоб підготувати молодь до роботи в умовах епохи інновацій, оволодіння необхідними навичками та компетентностями, щоб бути завжди готовими до постійного оновлення знань своєї професії. На порядку денному постало питання отримання нових затребуваних знань розвитку смарт-суспільства, що вимагає оволодіння творчими компетенціями, комунікаційними, інформаційними, цифровими, алгоритмічними навичками цифрової епохи, що «допомагає уточнити довгострокове бачення цілей смарт-освіти та її завдань», – зазначає П. Сінгер [42, с. 19]. При цьому нами акцентується увага на розвитку знань, науки, культури, ноу-хау, інформаційних та комп'ютерних (проривних, розумних) технологій, які об'єднують стратегії креативного мислення з технологіями продукування та використання інновацій. Відмітимо, що «вперше термін «Smart-суспільство» ввів П. Друкер ще у 1954 р., перші літери якого означали: S - Self-Directed; M - Motivated; A - Adaptive; R - Resourceenriched; T - Technology. SMART-критерії, яким повинні відповідати цілі: 1) specific – конкретний (що необхідно досягнути); 2) measurable – вимірюваний (у чому буде вимірюватися результат); 3) attainable – досягнутий (за рахунок чого можливо досягнути цілі); 4) relevant

– актуальний (визначення істинності цілі); 5) time-bounded - співвіднесення з конкретним строком (визначення часового проміжку, по закінченню якого ціль має бути досягнута)». Синонімом смарт-освіти є освіта інноваційна, що базується на високотехнологічному та високоінтелектуальному секторі,- відмічають В.Старжинський, В.Цепкало [48].

Сьогодні в Україні формується креативна освіта, в основі якої смарт-суспільсто і смарт-людина, що культивують інноваційний і технологічний шлях розвитку країни, інвестування в інноваційні процеси, освіта, яка сприяє досягненню більш ефективних світових індексів: індексу творчості (45 місце), глобального інноваційного індексу (64 місце), патентної діяльності (27 місце), людського розвитку (81 місце), економічної свободи (81 місце), - зазначається у роботі «Україна 2030. Доктрина збалансованого розвитку [49, с. 64.]. Креативна модель освіти дозволяє по-новому поглянути на розвиток творчо-інтелектуальної складової у різноманітних сферах діяльності. У контексті інноваційно-технологічної моделі розвитку смарт-освіти акцент робиться на "новій хвилі" неоекономіки, яка націлена на просування інноваційного і підприємницького мислення [43, с. 344-359].

У контексті формування моделі креативної освіти формуються нові типи взаємодії людини і суспільства, що привели до появи нових форм комунікації, пов’язаної з процесами інформатизації, що включає синтез інформатики, кібернетики електронно-обчислювального програмування, антропології, соціології, соціальної філософії. На інформаційні процеси взаємодії людини і суспільства здійснюють вплив індивідуально-психологічні стани учасників інформаційного обміну, їх індивідуально–праксеологічний досвід, компетентність у поєднанні з соціокультурно-екзистенційними процесами [44].

При цьому слід відмітити, що смарт-суспільство включає в себе «розумні технології», освіту, управління всіми процесами, нову роль інформаційних технологій, що виступають у якості єдиної інфраструктури

нового суспільства, яка пов’язує в єдину інтелектуальну мережу людей, «що створюють середовище для розповсюдження знань та сприяють ефективному смарт-управлінню як виклику глобалізації» [45]. Глобальною умовою смарт-суспільства та його сталого розвитку є смарт-освіта, яка виступає транснаціональною технологією та сприяє формуванню інформаційних компетентностей. Освіта формує знання про смарт-середовище і порядок формування взаємодії з ним, вміння використання смарт-ресурсів і смарт-технологій на користь суспільства як єдиного соціального і культурного організму. Взаємодія у смарт-середовищі повинна здійснюватися у контексті з медіасередовищем і кіберпростором, що передбачає реалізацію смарт-безпеки, комп’ютерної та інформаційної етики.

Модель креативної освіти включає формування смарт-культури, яка виступає складовою частиною інформаційної культури, медіакультури і базується на її субелементах, сприяючи розвитку людини як креатора інноваційного середовища [40]. В умовах розвитку збільшення об’єму інформаційних потоків, скорочення життєвого циклу знань, підвищення вимог до професійних характеристик особистості, швидкоплинності соціальних змін і т. п. смарт-освіта набуває властивостей системного, безперервного процесу формування «суспільства знань» як стратегічного ресурсу держави, - зазначають О.Соснін, М.Кононець [46, с. 62–74].

Інноваційна смарт-освіта виступає основним ресурсом та чинником формування смарт-культури, у яких відбувається інтелектуалізація знань, умінь та підходів, що виступають основною виробничою силою, націленою на те, щоб ввести в дію механізми нової інтелектуальної сили. Інноваційна смарт-освіта як потенційний інтелектуальний ресурс суспільства та його інноваційно-інтелектуального розвитку орієнтується на пріоритети інноваційності та креативності. Смарт-освіта як одна із найважливіших галузей людської діяльності охоплює буквально все суспільство і витрати на неї мають зростати. У сучасному суспільстві вже склалося розуміння того,

що саме у сфері освіти і науки формуються основні пріоритети розвитку інноваційної освіти, а саме «виховання інформаційно-комунікаційної стійкості молоді в умовах психо-комп'ютерної реальності» [47].

Ми вважаємо, що креативно-інноваційна смарт-освіта як соціально-філософський феномен в умовах інноваційно-інтелектуального розвитку суспільства формується як соціальний, економічний і культурний феномен, які взаємодоповнюють один одного. Для глобального світу характерними є поглиблення економічних, соціальних та культурних процесів, в основі яких міграція людей, культур, руйнація культурних зразків, традиційних цінностей, втрата ідентичності народу, зростання напруги між етнічними групами. Силою, яка здатна подолати ці суперечності, привести людей до взаєморозуміння, вирівнювання культурних відмінностей, може стати глобальна освіта як чинник соціальної єдності. Завданням смарт-освіти є підготовка людини до роботи в інноваційних структурах у зв'язку з широким розповсюдженням інформаційних технологій, які змінюють не тільки організацію праці, але й технології, що вимагають нових підходів і компетентностей на шляху утвердження суспільства інновацій [48].

У зв'язку з цим доцільно з'ясувати, що модель інноваційної смарт-освіт, яка виступає механізмом забезпечення творчої самореалізації особистості, та трансляції найбільш ефективних моделей життя і поведінки, історично вироблених даною спільнотою. Як такий механізм, освіта розвиває наступні функції, що допомагають її саморозвитку:

1) спадкова, чи соціально-відтворювальна функція, що наділяє зразками досвіду і навичками соціально-організованого життя, розвиває природні задатки особистості, зокрема розвиває родові здібності – фізичні, інтелектуалні, емоціональні тощо. Молодь, соціалізуючись, вписується у життя конкретного суспільства, чим і забезпечує виробництво благ, дотримання норм життєдіяльності, суспільного укладу і порядку даного суспільства;

2) розвиваюча, чи адаптивно-змінна функція, яка формує здатність до творчості, інновацій і забезпечує суспільство смарт-ресурсом та створює базу розвитку інтелектуальної структури особистості.

На практиці доведено, що суттєві функції смарт-освіти розиваються у протиріччях – соціальних, економічних, інфраструктурних, інвестиційних, духовно-ідеологічних. Так, якщо функція збереження здатна законсервувати суспільство, то функція розвитку направлена на формуваня інтелектуального ресурсу як суспільства, так і особистості. Функція розвитку в смарт-суспільстві підпорядкована функції збереження його сталості, і тільки в єдності двох функцій суспільство зможе сформуватися у контексті його соціального відтворення. Освіта уявляється основним засобом відтворення соціального порядку, коли останній зруйнований чи йому властиві недоліки. Не обмежуючись феноменом передачі знань, смарт-освіта у широкому смислі слова є основним засобом формування інтелектуальних ресурсів, за допомогою якихо країна зможе повернутися у лоно інтелектуальної цивілізації.

Сьогодні слід розробити модель такої інноваційно-креативної смарт-освіти, яку б можливо було використовувати для діяльності організацій, для розвитку її конкурентних переваг і створення ланцюжка цінностей, які дозволяють людям «відкривати» свій розум і перемагати у боротьбі з професійними викликами, використовуючи силу креативного мислення [48]. Це стає очевидним, тому що сьогодні необхідно змінити систему освіти, яка б сформувалася як центр зростання людського (інтелектуального, людського, соціального) капіталу, організувати її за принципами креативності та найвищих інтелектуальних цінностей знань, розуму і прогресу, а отже, культивувати креативне середовище та творче мислення особистості. Саме смарт-освіта формує інноваційний капітал, який є центральним чинником економічного зростання, сприяє розвитку власної креативності і здібність мислити, вчить вирішувати проблеми творчо, формувати власні можливості

досягнення успіху у світі, що постійно розвивається, а для цього слід розвивати цивілізаційну парадигму сучасного українського суспільства.

Тому слід започаткувати розвиток творчих університетів як ключових драйверів науки, які є ключовими у розвитку креативної економіки, що слугують осередками провідних наукових досліджень у ряді галузей – від програмного забезпечення до біо- та нанотехнологій та соціогуманітарних технологій, які називаються «проривними технологіями». Необхідно стимулювати створення новітніх наукових напрямків, допомагаючи залучати молодь до передових творчих наукових проєктів та передових технологій [44]. Останнє пов'язане з великою швидкістю просування технологій, в контексті якого творчість слугує потенціалом розвитку науки і може систематично приводити до потужних результатів.

Загалом помітним у філософії став зсув у сприйнятті моделі креативної смарт-освіти, в основі якої управління інноваційністю та творчістю, культивування нових інноваційних інструментів для оцінювання розвитку освіти і науки, що вимагають пошуку даних, що сприяють формуванню дата-аналітичного мислення і виступають умовою оволодіння Data Science наукою, що у результаті виступає умовою застосування даних на користь власній справі. В основі моделі креативної смарт-освіти – використання аналітичного мислення, інструментів, що виступають як мистецтво Big Data, що принципово ставить питання про можливість і необхідність побудови моделей освіти загалом.

В основі формування моделі креативної смарт-освіти започаткований метод основних причин (метод RCA - root cause analysis), який полягає в ідентифікації основних причин вирішення проблем для запровадження інструментів і технологій смарт-освіти, аналізу відхилень, пов'язаних з негативними явищами. Даний метод основних причин призначений для виявлення основних проблем, що має на меті повністю запобігати повторенню проблем, про які ми навіть й не здогадуємося. В основі моделі –

методика Каори Ісікави, яку вперше використали у 1960-му році і тепер її застосовують для аналізу проблем в управлінні смарт-освітою, коли треба пояснити відхилення параметрів освітянського процесу від результатів їх досягнення. Певна кількість відхилень уважається нормою для будь-якого соціального чи економічного процесу і не обов'язково має викликати занепокоєння, – відмічають Фюрст Марія і Тринкс Юрген [51]. Однак небажані відхилення у моделі освіти чи економіки все ж таки можуть бути і привести до певних затримок, зниження продуктивності, особливо якщо вони зустрічаються у критичних процесах чи точках біфуркації (вибору траєкторії розвитку), тож освіта має розробити критерії вибору та оцінки трансформативних процесів. З іншого боку, RCFA (аналіз першопричин збоїв) визнає, що повне запобігання рецидивів лише одним коригувальним втручанням не завжди можливе.

Перший важливий крок у такій ситуації – виявити причини відхилень і з'ясувати їхній вплив у кількісному відношенні, для чого слід проаналізувати проблеми, які спричиняють відхилення. Методика особливо є цінною для аналізу критичних освітянських процесів, якщо в них проявляються небажані наслідки, про що свідчать «23 прихованих факти про капіталізм», які проаналізував Ха-Юн Чанг, до яких він відніс і феномен освіти [52]. Першопричини аналізу освітянських процесів слід класифікувати, розмежувавши їх на важливі й на ті, які дають менші наслідки. Подібний розподіл формує вхідні дані для побудови причинно-наслідкової моделі, яка уточнює можливі причини відхилень, вивчає основні причини, щоб побачити ступінь їх вияву. Для того, аби презентувати результати досліджень, часто використовують діаграму Парето, аналіз якої показує, що 80% відхилень зумовлені 20% причинами. Щоб досягти максимального ефекту від використання RCA, доцільно розпочати з найбільш критичних процесів і/або найбільш тривожних відхилень. Це гарантує, що успіх сприятиме

активнішому використанню моделі освіти, яка є важливим ресурсом, щоб створити можливість для максимальної реалізації власного потенціалу [53].

Проаналізувавши основні причини у розвитку відхилень від упровадження моделі смарт-освіти, необхідно встановити причини останніх в упровадженні інновацій у практику щоденної людської практики. Ця інтерпретація допоможе згрупувати причини виникнення певної проблеми і сприяти подальшій оптимізації процесу та досягненню сталого зростання, в основі чого: відхилення, які спричинили найбільш критичні порушення у досліджуваній системі та сприяли виникненню проблем, що вимагає виявлення їх першопричин, а також вироблення рекомендацій щодо їх розв'язання.

У контексті розвитку креативної смарт-освіти як чинника інноваційно-інтелектуального розвитку суспільства і людини ми виділяємо наступні моделі, які включають певну схему і набір зразків, які мають набір характеристик, принципів, що характеризує динаміку розвитку інформаційного суспільства, – зазначає Хейзл Кетрін у роботі « Як ми стали постлюдством. Віртуальні тіла в кібернетиці, літературі та інформатиці» [54].

Більш проста і дешева модель – технологічна, в основі якої встановлення надійної системи та процесів реалізації таких інновацій, як вкладення коштів у новий процес. Як приклад, відмітимо, що Японія розвивалася таким чином, не маючи фінансів для фундаментальної науки, яка ретельно вивчала досвід усього світу та відхилення від цього процесу, вивчаючи насамперед досвід США, і розвивала виробництво електроніки та автомобілебудування, розширяючи межі можливостей інноваційних організацій. Японію можна було порівняти зі Сполученими Штатами в автомобільному секторі; слідом за Японією, Південною Кореєю, а потім Тайванем, за нею – маленькі тихоокеанські дракони [47].

Головним у цих змінах є те, що модель креативної смарт-освіти у високорозвинутих країнах апелювала до використання механізмів і практичного інструментарію для культивування креативних здібностей молоді, залучаючи їх до передових галузей креативної економіки, в яких найвищою цінністю була продуктивність праці, використання творчого потенціалу особистості, її самореалізація та висока мотивація праці,- зазначає Шарма Ручір у роботі «Передові країни. В очікуванні нового «економічного дива» [55]. Модель цифрової освіти поступово еволюціонувала від інфосфери до ноосфери як технологічного інструменту використання знань та поступово стала приводити до становлення інформаційної єдності людства.

Модель креативної освіти як чинника інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини підтримує творчість за допомогою творчих спеціальностей, нових ідей, професій інформаційного та цифрового вжитку, що вимагає докорінного реформування системи освіти у напрямку зростання людського (інтелектуального) капіталу та його організації на принципах критичного мислення і творчості як найвищих цінностей освіти [56].

Важливо звернути увагу на те, що сьогодні креативна смарт-освіта інноваційно-інформаційного суспільства детермінується :

- інформаційним забезпеченням сучасного розвитку суспільства;
- інформаційними ресурсами та управління ними;
- інформаційними послугами у контексті Інтернет-економіки;
- інформаційним підприємництвом;
- інформаційними системами та інформаційною інфраструктурою.

Модель креативної смарт-освіти включає стійкі форми організації освіти, в основі якого когнітивний механізм розвитку інноваційно-інформаційного суспільства, підтримка та управління креативністю; організація наукової та інформаційної діяльності; розвиток «комп'ютерного добробуту» як чинника розвитку технологічної революції та її вдосконалення

на шляху досягнення науково-технічного прогресу,– відмічає А.Шевченко у роботі «Диджитал ера. Просто про цифрові технології» [57]. В основі моделі креативної смарт-освіти – поява комп'ютерних та цифрових технологій як каталізаторів підвищення фізичних та інтелектуальних можливостей людини за допомогою комп'ютерних технологій, – зазначається у роботі «Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку» [49]. Сьогодні людство розвивається в епоху електронної комерції, де домінують алгоритми та цифрові технології, які потребують того, щоб освіта надала ключі та відкрила двері до справжньої творчості. Не випадково з'являються нові терміни – біткоїн, криптовалюта, блокчейн, розумні контракти, криптоінвестори криптогрошей, революція у фінансах, іншуртех-страхування (цифрова трансформація страхового ринку), віртуальний банкінг, штучний інтелект і робототехніка, Big Data, якими повинні керувати освіта і людина. І це не просто іноземні терміни – це наше реальне життя, яке вже нас оточує. Світ змінився – покоління Z вже не дивується цим словами,– зазначає Шейн Гарріс [58].

Умовами формування моделі креативної освіти як чинника інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини слугують поява Інтернету, смартфонів, за допомогою яких технологічні інновації змінюють весь ринок праці; відбувається трансформація професій, тому сьогодні необхідно пристосовуватися до майбутніх нових умов праці. За останніми даними у світі існує понад 2 мільярди смартфонів. Виробництво повністю буде автоматизоване завдяки автоматизації та роботизації, вже сьогодні з'являються нові умови ощадливого, економічно ефективного виробництва. Нові досягнення у матеріалах, біотехнології і генетиці вже призвели до революції у медицині [58].

Інновації вже прийшли до нашого дому, стоять на порозі та змінюють наш світ з небувалою швидкістю. Технологічна революція 4.0 та глобалізація 4.0 відрізняються швидкістю, з якою відбуваються зміни. Світ змінюється

навколо нас і несе з собою автоматизацію, робототехніку та нові бізнес-можливості. Ефективність виступає головним показником праці, тому в сучасних умовах у смарт-освіті акцент робиться на таланті, креативності, толерантності, творчості та критичному мисленні, які є складовими стратегічних переваг креативної смарт-освіти і смарт-особистості [50].

За останні кілька десятиліть систематичні дослідження соціально-філософських наук істотно розширили дослідження моделі креативної освіти за рахунок розвитку креативності на різних рівнях виробництва та управління, в якому виробничий процес моделюється таким чином, щоб працівники були творчими, креативний процес проявляється у нашому житті на кожному кроці. Багато уваги приділяється аналізу того, що креативність як пізнавальна здатність відрізняється від інших психічних функцій, які називається «розумом», «розумністю», і не є синонімом креативності. Як зазначає Річард Флорида, «Творчість передбачає можливість синтезу». Завдання полягають у просіюванні даних, уявлень та різних матеріалів для створення нових корисних комбінацій. Творчий синтез ідей дає зовсім інший результат, ніж практичні винаходи, теорії чи уявлення, який також може бути використаний для вирішення різних завдань, надихаючи на креативні інновації [50].

Модель креативної смарт-освіти базується саме на феноменах саморозгортання креативності та творчості. Креативність як соціальний феномен смарт-освіти вимагає впевненості у собі, вміння ризикувати, сприяє досягненню справжньої творчості, екстраординарності та реалізації вроджених здібностей. «Людині потрібна здорова самооцінка - від винаходів ідей до нових відкриттів та шляхи, як цього досягти» [50].

За нашими спостереженнями, коли дослідники звертаються до аналізу категорії креативності, то вони все більше оперують окремими атрибутивними характеристиками на кшталт того, що креативна робота часто суперечить прийнятим зразкам мислення та самого життя, що креативність –

це процес застосування креативного мислення та вироблення інструментів, як використати ресурси для досягнення інновацій та майстерність у досягненні професії. Так, Шумпетер відмічає, що «творчість руйнування» перетворює існуючу галузь у абсолютно нову, тому що вона повстає проти диктатури природи, оскільки «технологічна творчість – це бунт»,- зазначає Шваб Клаус [56].

Крім цього, креативність як основа смарт-освіти є багатогранною і заснованою на практичному досвіді, тому що вона виходить із інтелекту і сприяє його розгортанню, збагаченому різноманітними розумовими інсталяціями, які включають різноманітні знання з інноваційного та підприємницького мислення. Великі зміни нашого часу, що дедалі частіше розширюються, пояснюються підвищенням ролі креативної смарт-освіти як визначальної характеристики інноваційно-технолоічного прогресу та його процвітання у часи розвитку «надзвичайних технологій» [56].

У межах даного дослідження креативна смарт-освіта починає формуватися як підґрунтя успіху і виступає як стійка сила попри складнощі і появу непередбачуваних проблем (пандемії коронавірусу, відхилень від заданих тенденцій, необхідності досягнення кращих наслідків). Креативність як основа смарт-освіти виступає «як мистецтво заради підтримки та заохочення, щоб йти новим шляхом і вирішувати проблеми з точки зору нових підходів, оскільки все більше людей схильні визнавати вирішальну роль креативної освіти, появу нових технологій, які приведуть до нового благополуччя і добробуту [56].

Особливості моделі креативної смарт-освіти у тому, що вона передбачає формування механізмів експресивної розумової діяльності, креативної активності та патернів поведінки, які слід культивувати як на індивідуальному, так і на соціальному рівнях. Творчий етос смарт-освіти проникає скрізь – у робочі місця, цінності, спільноти та перетворює наше

бачення як нас самих, так і економічних та політичних акторів, і, таким чином, утворює ядро творчої ідентичності [50].

Креативна смарт-освіта сприяє розвитку творчості як соціально обумовленої діяльності, яка водночас посилює її роль, оскільки для цього культивує середовище, яке підтримує її за допомогою соціальних, економічних та культурних стимулів. Креативна смарт-освіта формує нове робоче середовище, новий спосіб життя, нові організації, які мають вирішальне значення для виробництва технологічної творчості та комерційних інновацій [57]. Модель креативної смарт-освіти сприяє виконанню багатьох функцій нової творчої смарт-освіти [58]. Смарт e-learning формується як нова парадигма розвитку освіти за допомогою електронного (дистанційного) навчання, що активно впроваджується у систему вищої освіти.

У контексті розглянутої проблематики креативність розглядається як пізнавальна здатність смарт-освіти і відрізняється від інших психічних функцій та здібностей, які в сукупності називають «інтелектом». Є також термін «розумність», але він виконує функцію необхідності справлятися з великою кількістю інформації та обробляти її, але модель креативної смарт-освіти віддає перевагу творчому потенціалу особистості, у результаті розвитку якого можна позитивно вплинути на підвищення рівня креативності [46].

Творчість як креативне начало смарт-освіти передбачає можливість синтезувати, «просіювати дані» для створення нових комбінацій, творчий синтез може дати зовсім інший результат. У даному розумінні креативна освіта виступає як джерело соціальної, економічної, культурної творчості, вона формує відтворювальну систему, що дозволяє людям «відкривати» свій розум і перемагати у боротьбі з професійними викликами, використовуючи силу креативного мислення. Модель креативної освіти базується на інтелектуальній власності, «яка замінила землю, працю та капітал як

найцінніший економічний ресурс та систематично приводить до нових результатів,- зазначає Шейн Гарріс [58]. Не випадково П. Друкер заявив про появу «нової економіки знань», заснованої на інформації, знаннях, які є інструментами креативності, та слугують основою розвитку смарт-суспільства. Інновації, втілені у формах технологічних артефактів смарт-суспільства, є продуктами творчості. Сьогодні для працевлаштування у все більшій кількості галузей необхідні творчі професії та творчі компетенції.

Модель креативної смарт-освіти включає такі види креативності, що виступають як засіб організації практичних дій:

1) технологічна креативність (винахідливість);

2) економічна креативність (підприємництво);

3) художня творчість (конкретні мистецтва);

4) культурна творчість (відродження людини як біосоціокультурного феномена).

Спільним для всіх видів креативності смарт-освіти є процес мислення, який включає у себе усі компоненти творчого процесу, заснованому на вродженому розумі та інтелекті, які взаємно посилюються та взаємодоповнюються. Не випадково Бернард Шоу сказав, що геній – це 90% роботи у поті і 10% натхнення, а креативність заснована на дисципліні та зосередженості, людині потрібен час та імпровізація, щоб працювати і розвивати ментальні структури розуму та опановувати свій інтелектуальний потенціал. «Лише сильна відданість будь-якій царині – музиці, математиці чи медицині – може втримати людину від розпорошення енергії на інші речі. Творчі люди – це художники, письменники, науковці, програмісти, які пишуть програми, стимулюють внутрішню мотивацію, винагороду та задоволення від своїх творчих зусиль [50].

Формування моделі креативної смарт-освіти відбувається у період її модернізації, що свідчить про те, що вперше в історії людства необхідно привести економічний розвиток у відповідність з розвитком людського

потенціалу, що залежить від використання талантів та креативного потенціалу, а прискорення цього процесу залежить від розвитку смарт-технологій як чинників сучасного прогресу. Зараз, в епоху, коли рушійними чинниками економіки є знання, інновації, творчість та людський потенціал, ситуація змінюється. Зараз необхідно створити нові ефективні форми креативності людського потенціалу як матриць сучасної інноваційної, інформаційної та технологічної освіти [58]. Модель креативної смарт- освіти повинна допомогти у розумовій підготовці до ефективного і творчого вирішення проблем, пошуку рішень, як вправно справлятися з бізнес-викликами та якнайкраще сприймати нові можливості, знайти найкращі інструменти та методи, що допоможуть досягти бажаного результату.

Креативна смарт-освіта забезпечує молодь необхідним інструментарієм, зокрема, як ефективно працювати в інноваційну епоху, забезпечуючи новими знаннями, формуючи необхідні навички та компетентності, щоб бути завжди готовими до постійного оновлення знань своєї професії та мати навички цифрового суспільства, для чого розвивати творчі компетенції, пов'язані з комунікацією, інформацією, цифровими компетенціями цифрової епохи.

Модель креативної освіти як чинника інноваційно-інтелектуального розвитку суспільства і людини формується на трьох «Т», що означає ідеальну концепцію розвитку інноваційно-інформаційно-ноосферної технологічної освіти та включає: 1) технологію; 2) талант; 3) толерантність, які сформовані на основі Індексу високих технологій для оцінки високотехнологічних галузей, які можуть бути досліджені з урахуванням даних про стан своєї справи на підприємстві чи бізнесі, а також показників інноваційного розвитку: кількість патентів на душу населення чи середньовічне збільшення патентів [25]. Відмітимо, що сукупний індекс технологій поєднує показники розвитку креативного класу, що включає «толерантність, яка вимірюється різноманітними феноменами, як кількість іммігрантів, інтеграція

представників сексуальних меншин, індекс расової чи етнічної групи в межах однієї міської агломерації. Якщо значення індексу інтеграції дорівнює 0, то це вказує на високий ступінь сегрегації»,- відмічається в авторській статті [25, с.105-113].

Розвиток інтернет-технологій формує унікальні умови для формування моделі креативної смарт-освіти як чинника розвитку інноваційно-інтелектуального розвитку суспільства та його сталого розвитку. Освіта, що розвивається за рахунок використання електронних і колективних технологій, стає більш масовою та ефективною, відповідно, інноваційно-інтелектуальне суспільство формує смарт-громадян, які є високоосвіченими, так як використовують сучасні технології, діють колективно і приймають участь в управлінні. Зарубіжні вчені вважають, що смарт-освіта породжує розвиток таких галузей, як смарт-транспорт, смарт-охорона здоров'я, смарт-енергетика, смарт-суспільство, що в цілому приведуть до появи смарт–світу, детермінованого цифровими технологіями,- відмічається в авторській статті [25].

Як засвідчує аналіз, модель креативної смарт-освіти в тому, що вона базується на багатому історичному досвіді міжкультурного обміну, основними напрямками якої є:

- інвестування в людський капітал (human capital);
- пошук збалансованого співвідношення навчальних програм, направлених на підготовку працівників для ринку праці, і програм, що забезпечують всебічний розвиток особистості;
- формування економічної стратегії смарт-освіти;
- розвиток таких галузей освіти, як інформаційні технології, біотехнології, нетрадиційні джерела енергії, нові матеріали, нано-і біотехнології;
- розвиток інноваційного середовища, яке було б сприйнятливим для інновацій;

- розвиток знань, носіями яких є людина інтелекту як головна цінність сучасного суспільства.

Модель креативної смарт-освіти включає:

1) маркетизацію освіти, що зумовлена інвестиціями великого бізнесу і міжнародних фінансових інститутів, стандартизація і розповсюдження її у відповідності з технологічними вимогами;

2) програми упровадження проривних смарт-технологій, пов'язаних з упровадженням смарт-освіти. У 1990 р. на Всесвітній конференції «Освіта для всіх» (Таїланд) уряди майже всіх країн світу підтвердили програму навчання у якості донорів чи бенефіціарів 113 млн. дітей, які знаходяться поза межами держави і більше 1 млрд. неграмотних дорослих (переважно жінок) [50]. Як засвідчив соціально-філософський аналіз, в основі моделі смарт-освіти –здатність передавати інформацію, яка покликана допомагати людині сформувати певні навички, за допомогою яких матеріальне виробництво зросте кількісно і якісно, а також сприяти зростанню творчого потенціалу особистості та досягнення добробуту для всіх. Модель креативної смарт-освіти включає розвиток духовності, яка є результатом здійснення людиною своєї всезагальної природи, що має надзвичайне значення для розвитку національного духу й духу сучасної епохи.

Узагальнюючи вищевикладене, підсумуємо, що прорив у системі проривних технологій визначив глибинні змістовні зміни у всіх сферах професійної і суспільної діяльності, тому сьогодні є всі підстави говорити про еволюційну трансформацію постінформаційного суспільства у смарт-суспільство. Національна система освіти стала ключовим елементом глобальної боротьби за лідерство у сучасному світі. Здатність громадян адаптуватися до запитів і вимог плинно змінюючого світу стало визначатися швидкістю засвоєння інновацій і у першу чергу рівнем володіння сучасними освітніми технологіями, технологіями e-learning. Смарт-компетентність і смарт-освіта є умовами розвитку і саморозвитку суб'єкта, що передбачає

розвиток смарт-світогляду, розвиток його пізнавальної та діяльнісної активності у смарт-середовищі. Суб'єкт смарт-суспільства повинен розвиватися, адаптуватися до плинного середовища, виробляти психологічну стійкість до впливів смарт-середовища, щоб захистити своє внутрішнє і особистісне інформаційне середовище.

Таким чином, у дослідженні:

Сформовано модель креативної смарт-освіти як чинник інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини, в основі яких впровадження інноваційних змін, що залежать від культури, креативного мислення, когнітивної рефлексії, інноваційного мислення, нових ідей та нестандартних підходів для підтримки та прийняття інноваційних рішень. Модель смарт-освіти сприяє забезпеченню новими знаннями, формує необхідні навички та компетентності особистості, яка була б готовою до постійного оновлення знань та своєї професії, формувала навички цифрового суспільства, для чого розвивала творчі компетенції, пов'язані з комунікацією, цифровізацією, інформатизацією. В основі моделі креативної смарт-освіти розвиток смарт-технологій, що породжують розвиток таких галузей, як смарт-транспорт, смарт-охорона здоров'я, смарт-енергетика та сприяють удосконаленню сучасного світу.

Представлено характеристику креативної освіти, що включає весь арсенал інформаційно-комунікаційних технологій, що культивується інноваційним і технологічним шляхом розвитку країни, та очікує від них значного внеску для досягнення сталості, визначається швидкістю засвоєння проривних технологій, у контексті яких виступає ключовим елементом глобальної боротьби за лідерство у сучасному світі, в основі якого досягнення більш високих світових індексів за рахунок оволодіння сучасними освітніми проривними технологіями, за рахунок рамкових угод зробити сталі технології дійсно вигідними, щоб заохочувати інвесторів підтримувати довстрокові рішення.

З’ясовано сутність смарт-суспільства, що включає в себе «розумні технології» як інструмент сталого розвитку, які виступають у якості єдиної інфраструктури нового суспільства, на якій базується концепція («Європа – 2020: Стратегія розумного стійкого та інклюзивного розвитку»), що базується на знаннях, інноваціях, інформаційно-комунікаційних технологіях та сприяє сталому розвитку (Sustainable Growth), більш ефективному використанню ресурсів, що включає їх інклюзивне зростання (Inclusive Growth) та поліпшення електронних послуг, що розвиваються за рахунок наявності основних інфраструктур інформаційного суспільства.

Уточнено умови формування моделі креативної освіти як чинника інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини, пов’язані з економічними, політичними, соціальними, культурними чинниками, що дозволяють розв’язати низку проблем, з якими зіткнулися сучасні суспільства, що досягли економічного добробуту, набули наукових знань та технологічної потужності, достатніх для забезпечення фінансування та реалізації більшості перетворень з точки зору створення сталого світу, ліквідації глибинної кризи цінностей та створення нової ідеології Просвітництва 2.0, яка може привести до гармонії людини, природи, суспільства. Креативна освіта як найширший синтез економічних і гуманітарних знань покликана вивести суспільство на шлях сталого розвитку. Креативна освіта структурує концепти духовної економіки і повинна включати домінування духовних потреб над матеріальними потребами та надихати на реалізацію завдань. Освіта, за рахунок використання електронних і колективних технологій, стає більш ефективною, так як інноваційно-інтелектуальне суспільство формує розумних смарт-громадян, які є високоосвіченими, так як використовують сучасні технології, діють колективно і приймають участь в управлінні.

Модель креативної освіти як чинника інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини підтримує культуру і творчість за

допомогою творчих спеціальностей, нових ідей, професій інформаційного та цифрового спрямування, що вимагає докорінної зміни системи освіти у напрямку навчання як основи зростання людського (інтелектуального) капіталу, щоб організувати її на принципах критичного мислення та творчості як найвищих цінностей освіти, генерувати її корисні ідеї.

Висновки до другого розділу

1. З’ясовано умови формування креативного класу як головного концепту освіти, культури і туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та доведено, що концепція взаємодії освіти, культури і туризму як головних концептів креативного розвитку особистості концентрує увагу на дискурсивному осмисленні взаємозв'язку творча особистість-освіта, освіта як чинник становлення креативної особистості та розвитку в інноваційно-інформаційному суспільстві, та концентрується на тому, які кроки необхідно здійснити, щоб досягти потрібних змін. Гносеологічний характер постановки цієї проблеми та праксеологічне її вирішення на користь креативного класу свідчить про те, що суспільство повинно запровадити зміни, які потребують тривалого і дієвого процесу реалізації. В основі формування креативного класу як головного концепту освіти, культури і туризму лежить розум, інтелект, інновації, знання, інформація. Інноваційно-інформаційне суспільство знаходиться у пошуку свого основного атрактору розвитку, який допоможе вивести його з тотальної кризи і привести до сталого розвитку завдяки інноваційності. Формування креативного класу як головного концепту освіти, культури і туризму є основою формування креативної особистості. Креативний клас черпає свою ідентичність з важливості функцій своїх членів, бо саме вони є джерелом креативного розвитку. Оскільки саме креативність є джерелом інноваційно-інформаційного розвитку суспільства, за ступенем свого впливу креативний клас став панівним класом у високорозвинутих країнах світу. Формування креативного класу як головного концепту освіти, культури і туризму свідчить, що сьогодні роль креативного класу зростає у сучасному спільстві, який продовжує становити потужну економічну силу, що формує все – від наших економічних можливостей і політичного вибору до нашого здоров’я, загальної фізичної форми і щастя.

2. Розкрито нові форми взаємодії людини, культури, освіти та їх вплив на креативний потенціал особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та доведено, що слід змінити спосіб організації освіти, залучивши до роботи цифрові технології, які розроблялися протягом останніх 20-30 років, та зробити надійні вкладення в освіту як розвиток його капіталу. Технології штучного інтелекту у значній мірі покращать сучасне життя, відкриють абсолютно нові можливості, так як докорінно зміниться світ. Нові форми взаємодії людини, культури, освіти, машини в умовах інноваційно-інформаційного суспільства є основою формування інноваційної людини та її образу, формування унікальності її якостей як ключового рушія інноваційно-інформаційного суспільства. Нові форми взаємодії людини, освіти, культури, машини зможуть посприяти розвитку інноваційно-інформаційного суспільства.

3. Розроблено модель креативної освіти як чинника інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини у контексті соціально-філософської думки та доведено, що креативна інноваційна смарт-освіта нині набуває основних значень в контексті того, що вона:

1) складова частина соціалізації особистості, так як у процесі освіти людина набуває знання, навички, цінності, норми;

2) система інформації, яка включається в освітні програми різних шкіл і навчальних закладів і здійснюється в процесі навчання;

3) інституціонально організована діяльність, яка забезпечується системою освітянських закладів;

4) характеристика (чи якість) інтелектуального розвитку населення;

5) рівень освіти різних соціальних груп, що визначають економічний і культурний потенціал суспільства.

Акцент інноваційної смарт-освіти робиться на розвитку знань, науки, культури, ноу-хау, інформаційних та комп’ютерних (проривних, розумних)

технологій, які об’єднують стратегії креативного мислення з технологією підвищення продуктивності. Сьогодні Україні потрібна саме інноваційно-креативна модель смарт-освіти, яка культивує інноваційний і технологічний шлях розвитку країни, інвестування в інноваційні процеси, а, отже, така освіта імпонує для сприяння більш ефективному світовому індексу творчості.

Однією з найважливіших залишається проблема забезпечення рівних можливостей отримання освіти різними соціальними групами. Сьогодні слід розробити модель такої інноваційно-креативної смарт-освіти, яку б можливо було використовувати для діяльності організацій, «для розвитку її конкурентних переваг і створення ланцюжка цінностей», що дозволяє людям «відкривати» їхній розум і перемагати у боротьбі з професійними викликами, використовуючи силу креативного мислення.

Таким чином, розкрито напрями формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та розроблено модель креативної освіти як чинник розвитку смарт-суспільства і смарт-людини.

Список використаних джерел до другого розділу

1. Аль-Халілі Джим. Що далі? Все, що наука знає про наше майбутнє / пер. з англ. М. Климчука. Київ : Кі Фонд Медіа, 2018. 248 с.

2. Ажажа М. А. Інвестиції в освіту як фактор інтелектуального прогресу. Соціальна перспектива і регіональний розвиток:[наук.-пр. журн.]. Запоріжжя : ТОВ «КСК-Альянс». 2007. С. 37- 40.

3. Аппело Юрген. Менеджмент 3.0. Agile-менеджмент. Лідерство та управління командами». Харків: Вид-во «Ранок : Фабула», 2019, 432 с.

4. Бріньолфссон Е., Макафі Е. Друга епоха машин: робота, прогрес та процвітання в часи надзвичайних технологій. Київ : FUND.2016. 236 с.

5. Вілбер Кен. Трамп і епоха постправди / пер. з англ. Миколи Климчука. Львів: Видавництво : Terra Incognita, 2019. 136 с.

6. Вінчестер Саймон. Перфекціоністи. Як інженери створили сучасний світ / пер. з англ. Є. Даскал. Харків : Віват, 2019. 448 с.

7. Воронкова В. Г. Цифрова економіка & цифровий менеджмент інформаційного суспільства. Збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави» / [за ред. А.В. Череп]. Запоріжжя : Видавництво ЗНУ, 2019. С. 20–21.

8. Гудмен Марк. Злочини майбутнього / пер. з англ. І. Мазарчук, Я. Машико. Харків : Ранок : Фабула, 2019. 592 с.

9. Кивлюк О. П. Інформатизація та інформаційна цивілізація: соціально-філософський аспект. Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: науковий вісник : збірник наукових праць. Київ : 2011. Вип. 44. С. 279–285.

10. Кириченко Микола. Вплив цифрових технологій на розвиток людського і соціального капіталу в умовах діджиталізованого суспільства.

HUMANITIES STUDIES: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : ZNU. 2019. 1 (78). p. 108–129.

11. Кеннеді Ден. Безжальний менеджмент та ефективність людських ресурсів. Путівник багатства / пер. з англ. Г. Мухамедшина. Харків : Вид-во: Ранок : Фабула, 2019. 304 с.

12. Левітін Даніел. Структуроване мислення. Ясний розум в інформаційному хаосі / пер. з англ. Роман Шиян. Київ : Наш формат, 2020. 456 с.

13. Майкл Спенс. Нова конвергенція. Майбутнє економічного зростання в багатошаровому світі. Київ : Темпора, 2017. 352 с.

14. Максименюк М. Ю., Нікітенко В. О. Інформаційно-комунікативне суспільство як різновид складної соціальної системи і взаємодії. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб.наук.пр.] Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2016. Вип. 66. С. 266–278.

15. Максименюк М. Ю., Нікітенко В. О. Формування парадигми інформаційно-комунікативного суспільства як різновиду складної соціальної системи і взаємодії. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : ЗДІА, 2016. Вип.66. с.13–26.

16. Максименюк, М. Ю. Концептуалізація розвитку інформаційного суспільства в контексті глобалізації: методологія постмодерністського дискурсу. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії / ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя, 2017. Вип. 68 (2017). С. 78 – 88.

17. Макстон Грем, Рандерс Йорген. У пошуках добробуту. Керування економічним розвитком для зменшення безробіття, нерівності та змін клімату. Доповідь Римському клубу / пер. з англ. Катерина Гуменюк та Яна Сотник. Київ : Пабулум, 2017. 320 с.

18. Медоуз Донелла, Рандерс Йорген, Медоуз Денніс. Межі зростання. 30 років потому / за наук. ред. Віктора Вовка. Київ : Пабулум, 2018. 464 с.

19. Мейсон Пол. Посткапіталізм. Путівник у майбутнє / пер. з англ.

Наталія Мочалова. Київ : Наш формат, 2019. 360 с.

20. Мельник В. В. Теоретико-методологічні засади віртуальної реальності та нового типу віртуальної ідентичності особистості. Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. праць. Київ : Вид-во «Гілея», 2017. Вип. 118 (3). С. 238–243.

21. Melnik Victoria. Agile-management 3.0 concept as a factor of technological progress development in the digital society. HUMANITIES STUDIES: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : ZNU. 2019. 1 (78). P. 130–139.

22. Мельник В. В. Шляхи і напрями оптимізації соціально-культурної політики в умовах культурної глобалізації. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя, 2009. Вип. 39. С. 71–90.

23. Митник Кевін, Вемосі Роберт. Мистецтво залишатися непомічними.Хто ще читає ваші імейли? / пер. з англ. Олександра Асташова. Київ : Наш формат, 2019. 280 с.

24. Навіді Сандра. Суперхаби. Як фінансові еліти та їхні мережі керують світом / пер. з англ. Лесі Стаханів і Сергія Грицаєнка. Київ : Yakaboo Publishing, 2018. 368 с.

25. Nikitenko Vìtalina. Formation of "clip culture" and its impact on development and self-identification of personality in informational society. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : ЗДІА, 2018. Вип. 73. с. 105–113.

26. Nikitenko V. O. Education as a factor of creative personality establishment and development in information society. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : ЗДІА, 2018. Вип. 74. с. 150–158.

27. Nikitenko V. O. Human interaction, culture and education as a key driver of sustainable development information society (Взаємодія людини, культури і освіти як ключовий драйвер сталого розвитку інформаційного

суспільства). Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : ЗДІА, 2018. Вип. 75. с. 79–89.

28. Nikitenko Vitalina. Conceptualization of the influence of education creative model on innovative society development in the conditions of technological revolution 4.0 and globalization. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : ЗДІА, 2019. Вип. 76. с. 146–156.

29. Nikitenko V.O. Conceptual and categorical apparatus of information and innovation potential of the enterprose in the context of theoretical discourse. Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. № 3 (43), 2019. P. 35-40.

30. Nikitenko V.O. Implementation of digital sustainable development concept in modern economic conditions. Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. № 4 (44), 2019. P.43-48.

31. Олексенко Р. І. Глобальні проблеми філософії від Античності до сьогодення в дискурсі ринкових трансформацій. Придніпровські соціально-гуманітарні читання: у 6-ти частинах. Ч. 2: матеріали Дніпропетровської сесії І І Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю. 2013. С. 148–151.

32. Олексенко Р. І. Філософія розвитку інформаційного суспільства в епоху глобалізації. Гілея: науковий вісник. 2015. Вип. 98. С. 230-232.

33. Пінкер Стівен. Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу. Київ : Наш формат, 2019. 560 с.

34. Пунченко О.П., Шилина Н.Е. Динамика ноосферизации образования информационной цивилизации. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2016. Вип. 67. С.28-39.

35. Пунченко О.П. Образование в системе философских ценностей: Монография. Одесса : Астропринт. 2010. 506 с.

36. Райнерт Ерік С. Як багаті країни збагатіли…. і чому бідні країни лишаються бідними / пер. з англ. Петра Таращука. Київ : Темпора, 2018. 452 с.

37. Реворт Кейт. Економіка пончика. Як економісти XXI століття бачать світ. Київ : Наш формат, 2019. 296 с.

38. Сакало О.Є. Креативний клас як провідна група сучасного суспільства. Грані. 2015. №8 (124). С.77-80.

39. Свааб Дік. Наш творчий мозок / пер. з нім.Святослава Зубченка. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019.463 с.

40. Седлачек Томаш. Економіка добра і зла. Слідами людських пошуків: від Гільгамеша до фінансової кризи / пре. з чеш. Тетяни Окопної. Львів : Видавицтво Старого Лева, 2017. 520 с.

41. Сенор Ден, Сингер Сол. Країна стартапів. Історія ізраїльського економічного дива / пер. з англ. Мирослави Лізіної. Київ: Yakaboo Publishing, 2016. 360 с.

42. Сінгер П. В. Війна лайків. Зброя в руках соціальних мереж. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 320 с.

43 Соснін О. В., Воронкова В. Г. Інформаційне суспільство як виклик глобалізації. Час вибору : виклики інформаційної епохи: колективна монографія / за заг ред. О. А. Івакіна, Д. В. Яковлева. Одеса : Гельветика, 2016. С. 344–359.

44. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Постол О. Є. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2015. 556 с.

45. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Нікітенко В. О., Максименюк М. Ю. Інформаційно-комунікативний менеджмент: зарубіжний та вітчизняний досвід : навч. посіб. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017.

46. Соснін Олександр, Кононець Марія. Проблемні питання виховання інформаційно-комунікаційної стійкості молоді в умовах нової психо-комп'ютерної реальності. HUMANITIES STUDIES : Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : ZNU. 2019. 1 (78). P.62–74.

47. Становлення інформаційного суспільства як цивілізаційної парадигми розвитку сучасної України за доби глобалізації: теоретико-методологічні та праксеологічні виміри / за заг. ред. д. філос. н., проф. Воронкової В. Г. Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2017.

48. Старжинскитй В.П. Цепкало В.В. На пути к обществу инноваций. Минск : РИВШ, 2016. 446 с.

49. Україна 2030 : Доктрина збалансованого розвитку. Львів : Кальварія 2017. 168 с.

50. Флорида Річард. Homo creatives. Як новий клас завойовує світ / пер. з англ. Максим Яковлєв. Київ : Наш формат, 2018. 432 с.

51. Фюрст Марія, Тринкс Юрген. Філософія / пер. з нім Вахтанга Кебуладзе. Київ : Дух і Літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544с.

52. Ха-Юн Чанг. 23 прихованих факти про капіталізм / пер. з англ. Олександр Купріянчук. Київ : Наш формат, 2018. 296 с.

53. Ха-Юн Чанг. Економіка. Інструкція з використання / пер. з англ. Андрій Лапін. Київ : Наш формат, 2017. 400 с.

54. Хейзл Кетрін Н. Як ми стали постлюдством. Віртуальні тіла в кібернетиці, літературі та інформатиці / пер. з англ. Є. Т. Марічева. Київ : Ніка-Центр, 2013. 426 с.

55. Шарма Ручір. Передові країни. В очікуванні нового «економічного дива». Київ : Наш формат. 2018. 296 с.

56. Шваб Клаус. Четверта промислова революція, Формуючи четверту промислову революцію. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 426 с.

57. Шевченко Анастасия. Диджитал эра. Просто о цифровых технологиях. Київ : Саммит-Книга, 2018. 457 с

58. Шейн Гарріс. Війн@ : битви в кіберпросторі. Київ : Ніка-Центр; Львів: Видавництво Анетти Антоненко, 2019. 296 с.

РОЗДІЛ 3. АКСІОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ВПЛИВУ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ, ТУРИЗМУ НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

3.1. Аксіологічні виміри туризму як чинника креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства

Поставлено завдання – розглянути аксіологічні виміри туризму як чинника креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства.

Якщо у першому та другому розділах дослідження ми намагалися прослідкувати теоретико-методологічні та концептуальні виміри взаємодії освіти, культури, туризму, то завданням даного розділу є виявлення аксіологічних вимірів туризму як соціокультурних чинників креативного розвитку особистості. Ми звернулися саме до феномена туризму, в якому найбільше акумулюються ціннісні орієнтири, які мають безпосередній зв'язок з освітою та культурою. Аксіологічні виміри туризму є одними із визначальних поряд з економічними, політичними, соціокультурними, так як виходять з рефлексії туризму як «буття-у-цінностях», що проявляються в їх культурному розмаїтті. Аксіологічний вимір слугує пріоритетом якісних змін у життєдіяльності сучасної людини, направлених на самореалізацію, що обумовлюється вільним виявленням її сутнісних сил, адже корені загальнолюдських цінностей в самій людині, її свободі та трансграничних цінностях. У цьому горизонті позитивно оцінюються умови становлення людини в інноваційно-інформаційному суспільстві та глобалізації, що набувають ознак пріоритетної тенденції загальнопланетарного масштабу, що й вплинули на посилення розвитку туризму як однієї з універсалій способу

життя людини та передметного наповнення. Все це сприяло розвитку потенціалу туристичної активності і мобільності сучасної людини, її інтеграції у світову туристичну спільноту. Зазначені тенденції мають когнітивне і практичне значення для подальшого розвитку пріоритетних напрямків туристичної діяльності, у зв'язку з чим відбуваються істотні зміни у розвитку сутнісних сил людини як творчої особистості, її креативних цілей у межах туризму, що створює умови для енерго-інформаційної взаємодії та обміну особистісного і колективного начал [2, с. 9]. Це стосується глибинних значеннєвих ціннісних аспектів відносин світу і людини як субстанціональних елементів туризму, що реалізується в контексті використання аксіологічного методу, – як відмічає Р. Андрюкайтене та колектив авторів [3, с. 17–25].

Можливість поглибити подальше дослідження природного процесу саморозгортання духовного світу особистості людини реалізується через пізнання людиною туризму як системи цінностей, що спрямована на пояснення культурного багатства туристичної активності індивіда та дієвого використання ресурсів. В контексті даного дослідження діяльнісний підхід до культури сприяє удосконаленню місця і ролі туризму у суспільстві, виявлення його сутності та змісту, функцій, умов самореалізації особистості. Аксіологічні виміри туризму і туристичної діяльності визначаються історично сформованими соціокультурними програмами, активністю, спрямованою на освоєння інноваційного туристичного продукту, сервісу та послуг; формуванням нової системи глобальних комунікацій і намаганням соціалізуватися з людьми, прагненням до особистісного зростання і самовтілення сутнісних сил людини в її активному способі життя,- як відмічають О. Вовчанська та Л. Іванова [4, p. 129–138].

Філософи опинилися перед нагальною потребою і необхідністю збагнути сутність нових викликів, які стоять перед сферою туризму у час пандемії коронавірусу, що виникають у нових умовах інформаційно-

культурного простору, розширенні масштабів комунікаційних та інформаційних обмінів. У цьому плані нам імпонує стаття Л. Кривеги і К. Сухаревої «Світовий туризм: філософія змін», де авторки відмічають, що «Туризм на початку 3-го тисячоліття набуває формату важливої складової життєдіяльності суспільства і людини та обумовлює необхідність філософської рефлексії змін у розвитку цього соціального феномена на сучасному етапі» [30, с. 86-91.]

Аксіологічний метод досліджує туризм як соціокультурний феномен, оскільки саме він оперує граничними поняттями про смисл життя і вивченням цінностей особистості у туризмі та можливістю його впливу у горизонті «єдності в її багатоманітності». Специфіка аксіологічного методу дослідження туризму як чинника креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства у тому, що саме туризм сконцентрований на виявленні ціннісних і нормативних аспектів діяльності.

Даний метод включає комплекс семіотичного (знакову систему) і комунікаційного розуміння (сферу спілкування) до аналізу туризму і туристичної діяльності. Аксіологічний метод дозволяє визначити туризм як культурно-праксеологічне явище, для розвитку та переосмислення якого як креативного, творчого, діяльнісного, мовленнєвого явища необхідні виявлення ментальних характеристик (спосіб мислення особистості або соціальної групи), властивої їм сукупності духовності та світосприйняття, що сприяють взаємовпливу і взаємопроникненню культур у сфері діалогу цивілізацій.

Як свідчить аналіз, можливість окреслити туризм як соціокультурну сферу і проаналізувати її архітектоніку як креативного культурного феномена допоміг здійснити саме аксіологічний метод. Це дало змогу визначити пріоритетні напрямки туризму щодо посилення ціннісного виміру туристичних послуг, покращити організацію туризму заради досягнення конкурентоспроможності, прибутковості та успіху, розвивати навіть

космічний туризм, про фантастичне майбутнє якого мріють Венс Ешлі, Ілон Маск [5].

В результаті даного аналізу ми стали свідками народження та культивації наступних різновидів цінностей туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства :

1) соціально-культурні традиції (західні, східні, слов'янські);

2) соціально-духовні цінності як розвиток потенціалу творчої особистості (свободи, творчості, самореалізації, комунікації):

а) культурного розвитку (професійного, наукового);

б) інтелектуального (розвиток рефлексії і мислення);

в) комунікаційного (розвиток спілкування);

г) управлінського (державне регулювання туристичної діяльності);

д) трудового (працевлаштування);

Аксіологічний вимір розглядає різновиди туризму як складні соціальні, культурні та економічні феномени інноваційно-інформаційного суспільства, що вимагають виявлення все більш креативних начал у самоствердженні людини. Форми життєдіяльності людини у туризмі свідчать про те, що людство вступило в епоху, коли туризм є необхідністю, і, незважаючи на будь-які прояви коронавірусу, зупинити його розвиток неможливо.

На нашу думку, аксіологічний вимір дослідження туризму досягається завдяки цілям крос-культурної комунікації, в контексті якої туристична діяльність розглядається як з точки зору розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, так і багатства глобального спілкування з різними культурами, які потребують розширення його культурологічних функцій «у контексті сучасних реалій розвитку світового ринку туристичних послуг» [4, с.129-138].

Аксіологічний підхід до аналізу розвитку туризму як пріоритет якісних змін у життєдіяльності сучасного суспільства і людини дає можливість

простежити еволюцію туризму як динамічного процесу, що наповнюється новими базовими цінностями діяльності. Провідні білоруські вчені П.Водоп'янов і В.Крисаченко зазначають, що дослідження цього явища потребує зіставлення тенденцій розвитку туризму та туристичної галузі, культурних традицій та особливостей спілкування у різних країнах, специфіки виявлення туризму у кожній країні у контексті формування стратегій буття людства [6, с.9].

За допомогою аксіологічного і крос-культурного підходів можливо розкрити розвиток туризму як соціального і культурного явища в умовах глобалізації та крос-культурної комунікації [7, с.23-35]. Явище туризму має збагатити нас моделлю, яка має стати стандартом чи еталоном для використання, що впливають на розвиток ціннісних орієнтацій особистості, через які розкриваються родові властивості людини: людяність, людинолюбство, любов, доброта, повага до особистості, моральність.

У просторі сучасного туризму як соціокультурного явища проявляється обмін традиціями, які сприяють подальшому розвитку таких видів туризму, які успішно функціонують у туристичному середовищі:

1) науково-освітній туризм (стажування, обмін досвідом, навчальні тури, участь в семінарах, конференціях, з'їздах, конгресах, творчих майстернях і майстер-класах);

1) подієвий туризм (присвячений тим чи іншим подіям);

2) екологічний туризм (сільський, зелений);

3) трекінговий туризм як рекреаційна діяльність;

4) спортивний туризм (фітнес-туризм як основа фізичної рекреації, велотуризм);

5) лікувально-оздоровчий туризм (газові ванни, схуднення);

6) медичний туризм (лікування);

7) інклюзивний туризм (для осіб з обмеженими можливостями) ;

8) локальний туризм, що сформувався в часи пандемії-COVID-19 (розвиток туристичних маршрутів України).

Отже, аксіологічний підхід і метод крос-культурного аналізу дають можливість узагальнити вивчення видів туризму у різних країнах, виявити його цінності та мінімізувати негативні наслідки протиріч в умовах культурної глобалізації [8, p.95-100]. Креативність як риса і характеристика особистості має великий вплив для творчої реалізації людини у сфері туризму, який культивується як на особистісному, так і суспільному рівнях. Суніл Гупта зазначає, що креативність як суттєвий маркер творчих енергій, талантів, технологій, потенціалу людини є необхідною складовою формування відповідних цифрових стратегій, в основі яких розвиток відповідних ресурсів (природних, природоохоронних, антропогенних, соціоекономічних) [15, с.23].

Креативність розглядається як необмежений ресурс туризму, що вимагає багатоманітності форм виявлення особистості, утвердження відповідного стилю життя, отримання освіти, пошуку нової креативної роботи та наукового ствердження особистості. Саме креативне туристичне середовище міста є центром знайомств і продукування технологічної інноваційної активності, культивування креативних рис особистості, пошуку комерційних інновацій, – відмічає Р. Олексенко [56, с.172-175].

У той же час можемо відмітити, що нова креативна інноваційно-інформаційна складова туризму – туристична економіка – тільки починає формуватися у контексті становлення інноваційно-інформаційного простору туризму. Нові форми освіти, культури, туризму починають тільки стверджуватися в умовах глобалізації, що базуються на інформаційно-комунікаційних та комп'ютерних технологіях, сприяють розвитку смарт-технологій та удосконаленню роботи коворкінг-центрів, в яких упроваджуються креативні технології [9, с.114-124].

Не випадково сьогодні під «креативністю» розуміється джерело соціальної та економічної цінності і свободи, що можуть реалізуватися в освіті, культурі, туризмі. Останнім часом відбуваються кардинальні зміни завдяки людській активності як визначальної характеристики особистості та людського буття, яка сприяє розвитку різнобічних галузей туризму як високотехнологічного і високоінтелектуального, у якому розвиваються креативні технології та індустрії з використанням інструментів діджиталізованого суспільства [10, с.81-90].

Туризм покликаний оновити смислове поле власної життєдіяльності і утворити принципово інший ландшафт культури, тому саме такою індустрією виступає сьогодні туризм як різновид інноваційно-інформаційної цивілізації, яка вимагає культувати таке середовище, яке змогло б підтримувати кареативність як рису людини, культивувати соціальні, культурні, економічні стимули для її розвитку. В основі креативності – здатність створювати знання на основі інформації, які закладені у туристичній галузі, що можуть приносити великі економічні прибутки і у той же час сприяти саморозвитку особистості. Самореалізація людини у креативно-творчих комунікаціях у сфері туризму – це результат вибору особистістю свого життєвого шляху, перехід до внутрішньо детермінованої сутності людини, реалізація людиною функцій «вміти існувати у туризмі», зробити його частиною свого життя, сформувати «туристичну культуру-в-собі» і «туристичне буття-для-себе», сформувати модель туризму сталого розвитку як нового атрактора виходу з кризової ситуації у посткоронавірусну еру [11, с.160-162].

В процесі філософського аналізу доведено, що креативна компонента смарт-технологій туристичного бізнесу є основою конкурентоспроможності, тому туристичні компанії надають своїм клієнтам різноманітні смарт-послуги для креативного супроводу із застосуванням смарт-технологій у сервісі. Н.Гроссу зазначає, що креативна компонента включає також феномен

інформаційної комунікації як чинник формування освітнього простору та культури [12, с. 58-64], розвиток якої необхідний для офісів туристичної галузі.

За допомогою креативних технологій як основи розвитку сталого суспільства офіси покращують показники своєї діяльності і сьогодні ця вимога є основою інноваційно-інформаційної (цифрової) економіки, так як має великий вплив на розвиток глобального туризму. З точки зору аналізу проблем креативності широко відоме дослідження Річарда Флориди, у якому він розглядає поняття «креативних технологій», до яких він включав ряд професій і видів занять [74]. За визначенням Джона Гоукінза до сфери креативності входить 15 видів креативної індустрії [74], зокрема розробка програмного забезпечення, дизайну, пов'язаного з інтелектуальною власністю у вигляді торгових марок, патентів, авторських прав. Використання креативного елементу смарт-технологій у туризмі сприяє підвищенню конкурентоспроможності серед підприємств туристичної галузі, детермінованою розвитком цифрових стратегій та інформаційними моделями сучасного управління,- зазначають Гербен ван ден Берг та Пол Пітерсма [13].

Сенсозмістовну сутність туризму має також все, що складає культурне середовище туристичного буття. Використання креативності як основи розвитку туристичного буття слугує джерелом формування креативних цінностей особистості, а також творчим капіталом і ресурсом людини. Тому ми вважаємо, що умови туризму в той же час впливають на креативний розвиток освіти і культури, на самореалізацію особистості і впровадження креативних начал у цих сферах діяльності. Адже кожна епоха вносить свій смисл у туризм і туристичну діяльність, а тим більше інноваційно-інформаційна ера ще більше підсилює роль креативності у посиленні творчого смислонаповнення буття, направленого на трансляцію культурних цінностей туризму та наповнення їх інформаційно-інноваційним змістом.

Гріффітс Кріс та Кості Меліна відзначають, що культурні креативні практики освіти, культури, туризму включають у свій арсенал цінності та регулятиви, за допомогою яких у них реалізується ціннісне наповнення, що включає в себе певний знаковий матеріал, у якому об'єктивуються смисли, завдяки яким людина опредмечує в них світ уявлення, цілі, бажання, художні смаки, ідеали тощо [14].

Головним змістом аксіологічних вимірів туризму як умови креативного розвитку особистості в умовах глобалізації слугує нагальна необхідність систематизації й філософського узагальнення доробок, які б пояснювали соціокультурний процес туристичної діяльності та включення в нього інновацій, пов'язаних з упровадження інформаційно-комунікаційних технологій, а саме, автоматизації туристичних процесів, упровадження смарт-технологій як інноваційних продуктів, що вимагає розвитку інноваційних механізмів креативних проривів туристичної галузі зазначає Гупта Суніл [15].

Звернемо увагу, що культурні креативні практики включають також комерціалізацію як головний механізм інноваційного прогресу туризму сталого розвитку. У тих країнах, які обрали шлях на упровадження «проривних технологій» у туристичній галузі, даний процес розпочинається з формування інноваційних систем туристичного бізнесу, які представляють сукупність туристичних сервісів і механізмів розповсюдження смарт-інновацій туризму, що відкривають доступ до креативних технологій, які вимагають налаштуватися на зміни, – відмічає Двек Керол [16]. Оскільки нова культура інформаційної доби визначає місце і роль туризму, що розгортається у соціальному просторі, направленого на використання інновацій, удосконалення технологій, то вона й сприяє формуванню креатиного образу людини відповідної епохи.

Аксіологічні виміри туризму інформаційної доби є тією формою життєдіяльності, яка сприяє самореалізації, вдосконаленню і

самостановленню індивіда як особистості. Нині туризм є однією з найбільш важливих сфер процвітання креативної туристичної економіки, яка впливає на всі сфери життєдіяльності. Україна володіє різними туристично-рекреаційними ресурсами, які становлять значний потенціал для саморозгортання всіх форм туристичного світу, які сприяють як розвитку особистості, так і економіки, – відмічає О. Дзьобань у монографії «Філософія інформаційних комунікацій» [17, 224 с.].

Попри все, перспективи розвитку туризму в Україні багато у чому залежать від посилення державного регулювання туристичної сфери на загальнонаціональному рівні, пошуку ніш, які слід наповнити новим змістом, що сприяє розвитку туризму, для чого слід зробити ефективними туристичні послуги та екскурсійно-пізнавальні подорожі для освітнього та наукового зростання особистості та мовленнєвої підготовки.

Інакше кажучи, туризм є динамічним процесом, який характеризується широким застосуванням різноманітних комунікаційних засобів, появою нових інструментів інформаційного впливу. З розвитком інноваційно-інформаційного суспільства пов'язаний саме креативний процес удосконалення привабливості туристичного життя за допомогою повороту до «Я» як центру Всесвіту та мікрокосмосу, завдяки чому стає можливим «привласнення послуг туризму людиною», яка має на меті оволодіння їх смислом, що піднімає її на етап інформаційної цивілізації, – зауважує П. Друкер [18].

У ході аксіологічного та порівняльного аналізу функцій туризму як чинників креативного розвитку особистості виявлено, що організація процесу туристичних сервісів вимагає не просто удосконалення технічних навичок туристичного оператора фірми, а розвитку основних характеристик суб’єктивованого потенційного туристичного світу людини у тій мірі, щоб він у подальшому трансформувався у нову якість. Саме з цим і пов'язаний і подальший аналіз удосконалення ряду функцій:

1) гносеологічна – спосіб пізнання туристичної дійсності, збагачення культури і конкретних шляхів пізнання всього того, що допомагає розкрити його зміст;

2) онтологічна – реалізація буттєвого виміру місця туризму, детермінованого умовами існування людини;

3) аксіологічна – акт вибору і реалізації трансцендентних культурних цінностей туристичного продукту;

4) комунікативна – спосіб обмінюватися інформацією у соціальному часі і просторі і вміння збагачуватися в процесі спілкування;

5) управлінська – вироблення парадигм туризму і врахування всіх процесів і функцій туристичної діяльності та її спрямованості на отримання позитивного іміджу країни в умовах переваг туристичного сервісу;

6) нормативна – спосіб вироблення нормативних цінностей і оволодіння ними особистістю;

7) новаторська – форма нового, конструктивного забезпечення інноваційних форм і можливостей оволодіння туристичними діяльністю для розвитку індивіда, «використовуючи інноваційні технології, в основі яких інформація та їх властивості, ресурси»,- відмічає білоруський вчений М.Заренін [19].

В контексті аналізу різноспрямованості наукових підходів до пізнання туризму ми виділяємо функцію культуротворчості, в основі якої культура як спосіб буття індивіда і розвиток туризму як культурно-інформаційного продукту і простору розвитку індивіда, у якому задіяні креативні технології. Функція «культуротворчості» означає формування культури душі, розуму, духу, тіла, духовності, творчості, креативності, що входить у сукупність туристичної діяльності. Це не проста сукупність культурних явищ, а єдність, якою проникнута культуротворчість, яка виражає основну цінність як така, що детермінується різноспрямованістю національних культур та систем туризму. Туристична культура як реалізація функції культуротворчості

дозволяє проникнути в явище туризму, вивчити його плюси і мінуси, задовольнити навіть найексцентричніші потреби. В основі туристичної культури як структурованої діяльності – оволодіння її смислом, удосконалення цінностей «кращого туристичного вибору», самоздійснення людиною своїх сутнісних сил та власної сутності, визначення пріоритетів цінностей і креативності на всіх етапах самоздійснення туристичної діяльності та в контексті особливостей еволюційного розвитку туристичної галузі, – відмічають В. Збарський, Д. Грибова [20, с. 18-22].

Тому ми високо цінуємо реалізацію людиною функції і принципу культуротворчості як обгрунтування нової форми життєдіяльності людини у процесі туристичної діяльності, в основі якої реалізується новий простір її креативної самореалізації. Туристичне буття, що проявляється у всій системі взаємозв'язків і взаємозалежностей освіти і культури, спілкування чи рекреації базується саме на культуротворчості, націленої на розвиток та удосконалення сутнісних сил людини як суб'єкта-креатора своєї власної долі. Остання опредмечується у туристичних традиціях, символічних знаках, що є вираженням туристичної процесуальності, оволодінням багатства всіх проявів туризму і перетворення його на внутрішнє багатство людини, що поглиблює всі ресурси [21, с.79-85].

Ми солідарні з українськими вченими О.Кивлюк та Д.Свириденко , які в основу аксіологічних вимірів туризму покладають принципи людиновимірності і людиноцентризму, в результаті чого туризм розширює свої виміри і аналізується з наступних сторін: 1) як суб'єкт освіти; 2) як суб'єкт культури; 3) як суб'єкт природи [22, с.361-371]. Даний підхід до туризму свідчить про надання предметному середовищу туристичного існування певних характеристик, що регулюються аналізом «туристичного буття» як синтезуючим чинником, який акумулює освітні, наукові і культурні ресурси для активізації творчого потенціалу особистості.

Аксіологічні виміри туризму як чинники креативного розвитку особистості розглядаються як закономірності удосконалення туристичного світу, що є переломним моментом у життєдіяльності людини, та розкриваються через цінності туризму, граничний сенс яких полягає у процесі пізнання людиною культури і природи, через принципи існування, пошуку змісту буття і розширення можливостей людини.

Як зазначає Річард Флорида, поява креативності як культурної сили є тим чинником, який лежить в основі таких трендів, як стрімкий розвиток нових туристичних індустрій [74]. Останні сприяють удосконаленню креативних проривних технологій, що відкривають шлях до розвитку мовленнєвої культури, та сприяють розвитку комунікаційної сфери та її впливу на формування креативного світогляду сучасної людини,- зазначає М.Кириченко [23, с. 35-46].

Туризм як виявлення тієї «сутнісної матерії», яка визначається мірками активності, спрямованої на задоволення рекреаційних, пізнавальних, духовних, освітянських та інших потреб особистості, представляє «силове поле» руху єдності енергетичних, динамічних і змістовно-смислових чинників туризму, які впливають на людину як «міру всіх речей», про яку говорив ще Протагор.

Туризм як креативний розвиток особистості та її потенціалу акцентує увагу на усвідомленні буття людини як єдності сутності та існування, що проявляються у «буттєвості цінностей» та ставить у центр уваги їх розвиток і динаміку, трансформацію і оновлення, що носить міждисциплінарний і багатоаспектний характер. У зв’язку з цим у нашому дослідженні виділяються соціально-філософські, аксіологічні, економічні, культурні та інші аспекти вивчення явища туризму як фундаментальної спроможності подорожувати, можливість реалізації якої повинні мати всі люди, а не тільки ті, хто знаходиться на вищому елітному щабелі прогресу, що містить у собі соціальне протиріччя. М.Кириченко звертає увагу на те, що вирішення

соціальних протиріч пов'язане з розвитком цифрових креативних технологій, що мають вплив на людський і соціальний капітал, в основі якого удосконалення освіти, культури, науки в умовах діджиталізованого суспільства [24, с. 108-129].

Туризм дозволяє виявити ключові структурні компоненти:

1) туризм як галузь суспільного виробництва і форма виявлення активності особистості;

2) мотивація щодо туризму, здійснення сутності якого робить сама людська природа;

3) цільова спрямованість туристичної активності особистості, в основі якої реалізація креативного світу виявлення сучасної епохи;

4) креативні технології, які виходять з інтересів як людини, так і суспільства, та сприяють розвитку інновацій в умовах Четвертої промислової революції 4.0 [25, с. 39-52].

Підсумовуючи зазначимо, що нами розглянуто аксіологічні виміри туризму як умови креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та глобалізації та наповнення її новим змістом, в основі якого:

1) інформаційні креативні технології, смарт-технології (розумні, інтелектуальні, високотехнологічні) для підтрики інноваційних продуктів туризму;

2) формування умов переходу від інерційності до активності, в основі яких велика сукупність використання інформаційно-комунікаційних технологій, розробка програмного забезпечення для офісів;

3) еволюція від культури індустріального суспільства до культури інноваційно-інформаційного суспільства, що вимагає розвитку інновацій та креативних технологій у всіх сферах діяльності.

У результаті використання даних підходів туризм розглядається як цілісна система – економічних, соціальних, культурних, інформаційних,

технологічних чинників, кожний елемент якої впливає на саморозвиток особистості, формує людину як активного суб'єкта туристичної діяльності, культивує цінності інформаційно-інноваційної доби.

Таким чином, формування в Україні інноваційно-інформаційного суспільства є невід'ємною частиною становлення і розвитку креативних технологій у туризмі, детермінованих аксіологічними чинниками, що сприяють саморозвитку і самоактуалізації особистості, наповнених культурними смислами.

Поглиблений соціально-філософський аналіз аксіологічних вимірів туризму як умови креативного розвитку особистості визначається історично сформованими причинами визначення залежності туризму від економічного, соціального та культурного стану суспільства та детермінується наступними чинниками :

1) соціокультурними програмами розвитку туризму і туристичної галузі;

2) активністю, спрямованою на освоєння інноваційних креативних технологій розвитку туризму та забезпечення туристичного продукту, сервісу та послуг;

3) формуванням системи комунікацій і намаганням соціалізуватися з людьми, що дозволяє розкрити властивості туризму через вивчення способів спілкування людей у культурно-комунікаційному просторі;

4) прагненням до особистісного зростання і самовтілення сутнісних сил людини в її активному туристичному способі життя.

Аксіологічні виміри туризму як умови креативного розвитку особистості свідчать про наявність все більше творчих начал у самоствердженні людини, про те, що людство вступило в епоху, коли туризм є необхідністю, незважаючи на пандемію коронавірусу, шо реальне зближення людей свідчить про те, що туризм є самодостатньою соціальною нормою і культурною цінністю.

Концептуалізація аксіологічних вимірів туризму як умови креативного розвитку особистості – це форма кроскультурної комунікації в умовах інноваційно-інформаційного суспільства, у дослідженні якого туристична діяльність розглядається з точки зору спілкування з різними культурами, які вимагають розширення його культурологічних функцій.

Виявлено риси розвитку туризму та переосмислення його продукту як креативного, творчого, діяльнісного; ментальних характеристик (спосіб мислення особистості або соціальної та культурної групи), а також властивої їм сукупності духовності, світосприйняття, які дозволяють виявити найбільш суттєві характеристики туризму, які сприяють взаємовпливу і взаємопроникненню культур та зростання популярності туризму.

Нині туризм як багатопланове соціальне, культурне та економічне явище охоплює всі сфери сучасного суспільства і життя особистості, слугує однією з найбільш важливих сфер досягнення добробуту країни та її процвітання, свідчить про реалізацію людськості суспільства і всього, що в нього входить як гуманістичне виявлення суспільних відносин, що сприяє як пізнанню природи людського існування, так і розвитку особистості та економіки. Україна володіє різними туристично-рекреаційними ресурсами, які становлять значний потенціал для розвитку туризму, проте перспективи його розвитку в Україні багато у чому залежать від посилення державного регулювання туристичної сфери на загальнонаціональному рівні.

3.2. Концепція удосконалення комунікаційних трендів розвитку туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства

Поставлено завдання – сформувати концепцію удосконалення комунікаційних трендів розвитку туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства. Формування концепції удосконалення

комунікаційних трендів розвитку туризму в умовах цифрової трансформації суспільства має велике практичне значення як для розвитку як суспільства, так особистості і полягає в тому, що ця проблема набуває все більшого значення в умовах Четвертої промислової революції.

У сучасних умовах методи, методологія та механізми комунікаційних трендів розвитку туризму, інформаційні креативні технології у туристичних компаніях та організаціях, застосування цифрової трансформації видів та моделей туризму (зелений, сільський, подієвий, оздоровчий, гастрономічний, інклюзивний, освітній, локальний) удосконалюються та вимагають формування концепції цифрової стратегії сучасного українського суспільства у контексті розвитку технологій, можливостей і проривних змін,- як відмічає М.Кириченко [26, с.30-44].

Формування концепції удосконалення комунікаційних трендів розвитку туризму в умовах цифрової трансформації суспільства полягає у виявленні нових тенденцій комунікації, використанні інформаційних технологій та цифрової економіки туризму як рушія інноваційно-інформаційного суспільства, його технологічного розвитку в Україні, використання спеціального програмного забезпечення, інноваційного та технологічного інструментарію просування Інтернету на зовнішні ринки, використання досвіду зарубіжних країн [27, с.60-68].

Як приклад розвитку комунікаційних трендів приведемо досвід Естонії. «Естонія одна з Топ країн Європи й світу з розвитку Інтернет-технологій, що є одним з її пріоритетів. В Естонії найвідкритіший Інтернет в світі. 98% країни покриває бездротове з'єднання з Інтернетом мережу, причому вже навіть не Wi-Fi, а WiMax. За рівнем розвитку цієї технології в Європі Естонію обгоняє тільки Данія. Інтернет є в абсолютно кожної естонської школи», – відмічають Коваленко Надія, Чорногор Наталія, Коваленко Діана у статті «Освітній туризм: можливості застосування досвіду Естонії в Україні» [27, с.60-68].

Туризм сьогодні виступає як соціокультурна, ефективна технологія управління, яка формулює основні принципи та підходи до побудови сучасного туристичного соціокультурного процесу, формуючи інформаційних спеціалістів (дата-спеціалістів) з туризму, які є ефективними співробітниками туристичних офісів, тими, що володіють креативними технологіями, що включають набір попередніх даних про користувачів туристичних послуг, які лишилися за компанією. На основі використання певних характеристик користувачів дата-спеціалісти створюють модель розвитку компанії, в основі якої здійснення туристських послуг користувачів, що мають намір здійснювати подорожі, що пропонуються певною турфірмою, - зазначає О.Колотуха [28, с.112-120].

Основним завданням розвитку туристичних офісів є розвиток в Україні технологій туризму, пов'язаних з Четвертою промисловою революцією, просування за допомогою Інтернет оригінального національного туристичного продукту на зовнішні ринки та використання цифрових туристичних сервісів, включаючи соціолінгвістичні, герменевтичні, феноменологічні, екзистенційно-онтологічні, культурологічні, семіотичні виміри. Згідно з даними дослідження лідера у сфері світової стратегічної інформації та аналітичних досліджень з окремих галузей, країн і споживачів Euromonitor International, індустрія подорожей і туризму продовжує стрімко розвиватися і випереджати глобальну економіку. За 2017 рік світовий туристичний потік зріс на 3,7%, грошові надходження від міжнародного туризму збільшилися на 4,1%, в той час як зростання ВВП в світі склав 3,5% [73].

Концептуалізація удосконалення комунікаційних трендів у розвитку туризму в умовах цифрової трансформації суспільства – це дослідження позитивних і негативних тенденцій, які виникають у сфері туристичної діяльності, що дає відчуття людині виступити «господарем» своїх властивостей, сил, можливостей. Досвід свідчить, що патерни туризму

практично не змінюються, а зміни можливі лише якщо в індустрії відбулося щось глобальне (наприклад, пандемія коронавірусу), яка внесла корективи у розвиток туризму, дещо його загальмувала і призупинила деякі маршрути.

Глобальні зміни, які відбулися у сучасному суспільстві, свідчать, що сьогодні слід по-новому сформувати концепцію удосконалення комунікативних трендів у розвитку туризму, які продовжують виступати соціокультурним процесом і у посткоронавірусну епоху, так як індивіди продовжують виступати суб'єктами наукових та освітянських процесів, що свідчить про взаємодію освіти, культури і туризму та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості. Витоки сучасного туризму пов'язані з еволюцією індустріальних і постіндустріальних суспільств, що свідчить про те, що туризм виступає великим завоюванням суспільства, викликаним розвитком масової комунікаццїї, суспільства споживання, урбаністичної культури, масовими міграційними процесами, що детерміновані глобалізацією культури, інформаційно-комп'ютерними технологіями, мовним плюралізмом, культурним розмаїттям суспільств.

Суттєва перевага туризму як сучасного культуротворчого процесу у тому, що він покликаний бути ареною духовного самовдосконалення людей, їх творчого розвитку, так як у туризмі людина знаходить втілення вищих цінностей, створених цивілізацією, що слугує чинником інтеграції суспільства, системою засобів, за допомогою яких регулюється діяльність людей сучасного суспільства з використанням передових проривних (когнітвиних) технологій [26, с.30-44].

Іншими словами, процес побудови моделі креативних комунікаційних трендів туризму як сучасного культуротворчого процесу слугує когнітивним чинником перезавантаження теорії на її культуротворчий та освітянський аспект. У той же час актуальним є використання креативних трендів туризму, в основі яких зв'язок з дійсним та ірреальним, об'єктивним і суб'єктивним, що є найбільш адекватним визначенням сутності туризму як «справді

креативного людського буття в умовах Четвертої промислової революції» [25, с. 39-52].

У сфері ціннісно-смислового простору туризму створюються умови для включення індивіда у складні переплетіння освоєння соціальних та культурних зв'язків, проектується така модель туристичного сервісу, в якій відбувається освоєння іншомовного буття і менталітету, культури і природи, економіки і політики та акцентується вимога вільного самоздійснення індивіда [25, с. 39-52].

Ключовим чинником туристичних фірм в Україні виступає система комунікацій, яка сприяє просуванню турпродукту, у процесі реалізації якого відбувається адаптація людини до іншомовного середовища. Запорукою успіху туристичної фірми стає її здатність оптимально організувати взаємодію численних складників, у процесі яких відбувається упровадження інформаційно-комункаційних технологій, які сприяють удосконаленню механізму роботи турфірм завдяки найкращих комунікаційних трендів.

Однією з особливих частин теоретичного дискурсу є розробка моделі комунікаційних трендів туризму, що реалізуються через засоби масової інформації та рекламної компанії турфірм через Інтернет. Сучасні компанії запрошують найкращих спеціалістів з інформації, що демонструють застосування технологій, які їх виводять на вищий рівень, – зауважує Тім Кук [31].

Тенденції формування сучасних комунікаційних трендів у розвитку туризму свідчать, що, з одного боку, збільшується їх вплив на суспільство завдяки їх використанню, а, з іншого, зростає роль комунікації, пов'язаної з діяльністю турфірм. У зв'язку з цим необхідні спеціалісти з інформації, які б використовували найновіші креативні технології у розвитку туристичного сервісу та сприяли покращенню його діяльності.

Потреба осмислити предмет дослідження комунікаційних трендів у розвитку туризму криється в усвідомленні внутрішніх і зовнішніх чинників,

що впливають на становлення креативної туристичної економіки. Тренди туризму сьогодні виступають як напрямки реалізації соціокультурних, управлінських технологій, що включають основні принципи і підходи до побудови сучасних туристичних стратегій, за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій, - зауважує відомий білоруський вчений А.Лазаревич у своїй монографії «Становлення інформаційного суспільства» [32].

На жаль, еволюція від традиційного вектору туризму до інформаційного з використаннням спеціалістів з інформації потребує ще подальшої розробки, так як дана концепція ще далека від ідеальних передбачень. Поки концепція Data Science фактично представляє сукупність теоретичних моделей і креативних проривних технологій і далека від ідеальної моделі, тому що все спрогнозувати в умовах пандемії коронавірусу важко, а коли закриті кордони просто неможливо, - зауважує відомий український вчений М.Лепський у статі «Соціологічне спостереження за пандемією: звязаність, паніка, хвилі кризи» [37, с.1-14].

Що стосується цілісної концепції розвитку комунікаційних трендів туризму в Україні, то вона практично відсутня, її формування – процес складний, який виступає в якості найважливішого предмета досліджень з боку наук, в першу чергу – соціогуманітарних, а також ряду суміжних, у контексті яких розвивається туризмологія (раніше «соціологія туризму», «філософія туризму», «маркетинг туризму або «економіка туризму»). Світовий туризм у контексті тенденцій розвитку вписується у туризмологію, що представляє собою міждисциплінарний напрямок дослідження туризму, що акумулює в собі знання наступних дисциплін – економіки, географії, історії, екології, філософії, маркетингу, соціології, психології, культурології, конфліктології, екскурсології, менеджменту, об’єднаних в єдину теорію туризму [29, с. 283-285].

З метою подальшого дослідження необхідно викремити сучасні складові розвитку моделі комунікаційних трендів у розвитку туризму в епоху техногенної цивілізації.

1) «Генералізація моделі» комунікаційних трендів у розвитку туризму як Data Science – це виділення основних типових рис та особливостей даних згідно з призначенням, що дозволяє усунути другорядні питання та акцентувати увагу на найбільш суттєвих, які б слугували розвитку компанії, включаючи джерела і рушійні сили розвитку туристичного світу.

2) Навчання спеціалістів Data Science як стратегія розвитку туризму, в основі якої набір даних та патерни поведінки, необхідні для того, щоб поєднати креативну взаємодію предметного, нормативного і рефлексивного знання, - зауважує великий білоруський вчений у монографії «Креативна взаємодія предметного, нормативного і рефлексивного знання» В. Лукашевич [38].

Виникла проблема поясненя функціонування такого сервісу, як Trip Advisor, найбільшої у світі платформи щодо здійснення подорожей, яка дає можливість своїм користувачам здійснити мандрівку у будь-яку країну світу. Trip Advisor дозволяє користувачам вибирату таку модель інформаційного забезпечення туризму, що включає збирання всієї необхідної інформації. Перебуваючи у готелі, туристи вибирають рівень обслуговування, бронюють послуги (пробудження, отримання багажу, замовлення таксі та інші), включаючи пошук інформації з відкритим доступом, що дозволяє користувачам бачити на карті інформацію про ціни на переліт у самі різні міста. Щоб скористатися цим пошуком, слід набрати аеропорт вильоту, а у «полі вибору напрямку» вказати, куди слід летіти і після натискання на кнопку пошуку, можна отримати список, відсортований за вартістю квитків, або карту за напрямками, відшукуючи в той же час різні форми реалізації послуг. Такі сервіси, як Trip Advisor, пропонують туристам модель інформації про кращі місця, які треба відвідати, відповідно готелі та

культурні послуги. Це приклад концепцій Data Science: генералізації та навчання, які слід використовувати для формування концепції удосконалення комунікаційних трендів у розвитку туризму в умовах цифрової трансформації суспільства, що вимагає стратегічного прогнозування всіх інших процесів, – відмічає М. Лепський [34, с.210-220].

За даними Google, все більший відсоток пошуку потрібних готелів здійснюється з мобільних пристроїв, туристи хочуть (і можуть) досліджувати, планувати і приймати самі рішення, де і коли їм зручно відпочивати. Індустрія туризму реагує на це збільшенням кількості мобільних застосунків та їх інноваційного розвитку, що вимагає удосконалення і впровадження у практику туристичних фірм креативних технологій інноваційного розвитку [33].

У контексті функціонування всіх сервісів розвивається і платформа Foursquare, що має на меті допомогу у пошуці нових засобів знайомств з містом відповідно до вподобань.

Також активно розвивається і платформа Yelp, в основі якої зрозумілий і простий спосіб знайти місце свого дозвілля - від парихмарських та спа-салонів до магазинів та ресторанів.

У зв'язку з цим ми можемо виділити такий відомий напрямок туризму як гастрономічний туризм, який останнім часом став популярним. У 2017 році всі їли тільки те, що гарно виглядало в інстаграм і ходили у найвідоміші ресторани. Проте майбутнє гастротуризму, як засвідчив аналіз, не за дорогими ресторанами, а за автентичними, народними, національними кухнями. Туристам стає цікавіше відвідувати місцеві ринки і сидіти за одним столом із місцевими жителями, бути у них в гостях і це тепер легко втілити у життя за допомогою таких сайтів, як EatWith (унікальні онлайн-класи та майстер-класи з представниками національної кухні в прямому ефірі) і Meal Sharing (он-лайн сервіс, за допомогою якого можна запросити іноземця на вечерю з метою культурного та кулінарного обміну і практики спілкування

іноземною мовою). Також набирають популярності такі платформи, як Airbnb, PlateCulture, HomeDine, в основі яких лежить бажання доторкнутися до іншої культури.

Люди планують відпочинок навколо проблем вибору їжі і вибирають напрямки туризму на основі своїх кулінарних преференцій чи уподобань до зеленого туризму, щоб обрати місцевість. Нами досліджено, що особливо цікавою для мандрівників є такі країни, як, наприклад, Японія з її унікальною кухнею, традиційними ринками та інноваційним підходом до їжі [42].

Вирішальним чинником при виборі маршруту є проблема, яка стоїть перед особистістю, – подолання труднощів, щоб перебороти себе під час пробігу марафону, підкорення Кіліманджаро або шляху Каміно-де-Сант'яго. Ці опції схожі на те, щоб пізнати світ подорожі, зануритися у місцеву культуру, спілкуватися з місцевими жителями і намагатися зрозуміти їх спосіб життя і думок. Але фокус подорожей у тому, щоб зрозуміти скоріш для себе, як розвиватися, спілкуватися, поліпшувати взаємовідносини індивіда і культури [43, с.108-110]. Тому популярним для вибору сьогодні є зелений туризм та креативні технології його розвитку.

Такі програми, як Remote Year (допомога у полегшенні пошуку поїдки та проживання людей, що працюють віддалено) також є витребуваною в умовах сьогодення.

Актуальним трендом сучасного туризму є соціальна комунікація і тому готелі намагаються більше тяжіють до створення для відвідувачів умов для знайомств і спілкування, ніж покращення своїх номерів. Тому туристи все частіше шукають можливості, що під час відпочинку можна буде завести нові знайомства, для чого виділяються окремі вітальні, як це відбувається в хостелах. Ці лаундж-зони є великою перевагою сучасного туристичного сервісу у порівнянні з кав'ярнями, які відкриті цілодобово, і демонструють розвиток цінностей спілкування та ментальних особливостей [44, с.56-57].

Концептуальний контекст дослідження явища туризму вимагає необхідності використання нових трендів технологій у готелях. Власники готелів вкладають кошти у нові технології, зокрема, великі бюджети закладені на поліпшення якості та швидкості бездротового Інтернету. Щоб відпочинок був максимально комфортним, готелі інвестують кошти у штучний інтелект, автоматизовану реєстрацію заїзду та виїзду і мобільні застосунки, які будуть задовольняти запити туристів, пов'язані з розміщенням у готелі та вивченням міста [41].

Один з таких застосунків – Hilton Honors (програма лояльності, яка дозволяє накопичувати бали за кожний витрачений долар у мережі готелів Hilton та у партнерів та обмінювати їх на винагороди, проживання і сервіс), за допомогою якої користувачі послуг можуть замовляти у номер їжу і напої, бронювати процедури і навіть організувати трансфер з аеропорту прямо у своєму смартфоні. Маючи зручний доступ до всіх інформаційних послуг, туристи можуть адаптувати перебування у готелі під свої запити і потреби, при цьому персонал зможе більше приділяти уваги піклуванню про клієнтів.

Як свідчить аналіз, подорожувати поодинці було дуже популярним у 2017 році, особливо серед жінок, у 2018 році для одиночних мандрівників було ще більше варіантів та ідей. Одночасно з цим трендом у наступних роках буде спостерігатися значне зростання інтересу до сімейних подорожей разом з родичами різного віку. Батьки, діти, бабусі і дідусі будуть їздити відпочивати всі разом, щоб більше спілкуватися, що потім можна буде згадувати ще багато років. Туристичним компаніям доведеться враховувати цю тенденцію і створювати умови, культивувати нові тренди та технології для всіх вікових груп – чи йде мова про розміщення у готелі, чи у реалізації активного відпочинку. У тренді залишається усвідомлений підхід до туристичних подорожей.

Так, у 2017 року з’явився туристичний тренд «ресурсозберігаюча подорож», а головним тревел-терміном 2018 року був «усвідомлений

туризм». Якщо ресурсозберігаючий тренд включав у себе турботу про місцеву економіку та екологічні наслідки туризму, то усвідомлений тренд охоплював ще й ком'юніті, тобто спільноти для особистого спілкування. У зв’язку з цим туристи повинні були усвідомлено ставитися до свого впливу на економіку і життя тих, хто проживає у тому місті чи країні, куди вони збираються [44, с. 56-57]. Крім того, щоб вирушати в еко-поїздки і купувати органічні продукти на місцевих ринках, туристи витрачають гроші таким чином, щоб від цього вигравали місцева економіка і суспільство, а не великі корпорації та іноземні інвестиційні компанії. Зокрема, невеликі бутік-готелі отримують перевагу над мережевими, а місцеві магазинчики – перевагу над великими міжнародними торговими центрами, що сприяє тому, що на кожному кроці відчувається, що креативність представляє суттєвий маркер особистості [45, с. 288-289].

Враховуючи все вище сказане, слід сформулювати концепцію удосконалення комунікаційних трендів у розвитку туризму в умовах цифрової трансформації суспільства, а саме використання Data Science та спеціалістів у туризмі, які є професійно підготовленими спеціалістами, що володіють креативними технологіями, здатними залучати туристів. Подорожі, які поєднують бізнес і відпочинок – «bleisure» (скорочення від business + leisure) – стають все більш популярними як туристичний тренд в освітньому туризмі інноваційно-інформаційного суспільства,- зазначається у авторській статті [46, с.17-24]. Ділові та туристичні подорожі мають різні потреби, але індустрія дозвілля - це сегмент бізнесу, орієнтований на відпочинок, розваги, спорт та туризм.

Якщо раніше огляди подорожей в основному залишалися на спеціальних платформах на зразок Trip Advisor та на сайтах турагентів, то зараз ситуація змінилася. За допомогою соцмереж, таких як Facebook, Google Plus і Twitter, туристи викладають відгуки у режимі реального часу. Такі «живі» відгуки бачать знайомі туристів і роблять висновки щодо

можливостей подорожей і відпочику. Ця ситуація накладає додаткові вимоги до турагентів і готелей, куди вони направляють клієнтів. Причому, у силу кризи, поїздки стають бюджетними, так як компанії вимушені знизити ціну на продукт, що пропонує турфірма,- зазначається в авторській монографії [47].

Проблема полягає у тому, що перспективи розвитку туризму як Data Science в Україні багато в чому залежать від державного регулювання цієї складної сфери на загальнонаціональному рівні, що має поєднуватися з сучасними моделями просування регіональних тур-продуктів.

Отже, концепція удосконалення комунікаційних трендів у розвитку Data Science в умовах цифрової трансформації суспільства на державному рівні включає:

1) нові інформаційно-комунікаційні технології;

2) необхідність демонструвати якість екології міста у форматі туристичного спрямування;

3) необхідність розвивати туризм, використовуючи місцеві особливості, включаючи локальний туризм;

4) врахування потреб нового покоління міленіалів, що включають нову сукупність рис і характеристик туриста, а саме: нові звички проведення відпочинку, моделі споживання, зв'язок з платформами, сайтами та цифровими технологіями;

Для подальшого розвитку концепції удосконалення комунікаційних трендів, слід сформувати новий профіль Data Science:

1) цифровий;

2) креативних технологій;

3) інформаційної культури.

Важливу роль відіграє при цьому напрямок смарт-туризму як високоінтелектуального і високотехнологічного, який об'єднує у собі впровадження проривних креативних технологій у туристичні послуги,

ефективне управління інформаційними ресурсами і здатність реагувати на потреби та особливості поведінки туристів [48, с.49-64].

Data Science включає формування нової інформаційної концепції туризму:

1) інноваційна інфрастуруктура готелей, що є доступною для всіх;

2) забезпечення передовими проривними цифровими технологіями, що сприяють сталому розвитку туристичної галузі, спрощують взаємодію та інтеграцію середовища і туристів;

3) підвищення стандартів послуг для туристів на місцях відвідування та проживання.

Напрями розвитку Data Science, що включають ефективні креативні технології туризму:

1) сприяти розвитку туристичних вражень;

2) упроваджувати більше інтелектуальних цифрових платформ;

3) збирати і поширювати інформацію у межах туристичної галузі;

4) сприяти ефективному розподілу інформаційних ресурсів;

5) удосконалення об'єднання постачальників у туристичній галузі на мікро- і макрорівнях для того, щоб забезпечити ефективний розподіл бонусів від туристичної діяльності [49, p. 60-73].

Концепція Data Science як нового виду інформаційної діяльності у туризмі доповнюється наступними характеристиками: творчість, стійкість, координація та спільна участь, відповідальність, використання інформаційно-комунікаційних інструментів і застосунків. Інформаційна діяльність Data Science націлена на формування креативного смарт-туризму, який вважають туризмом нового покоління, що приваблює туристів і місцевих жителів до використання туристичних продуктів, реалізуючи принцип співтворчості. Смарт-туризм можемо визначити як різновид туризму, який дозволяє мандрівникам розвивати їх творчі здібності через активну участь у здобутті навичок, типових для даного регіону, використовувати інформаційні

креативні технології для створення нового туристичного продукту та послуг [50, p. 333-341].

Розвиток смарт-туризму як нового виду інформаційної концепції Data Science вимагає: інформованої участі всіх зацікавлених сторін, сильного лідерства, що забезпечить широку участь і знаходження креативної точки зору у виборі моделі та її компонентів; безперервного відслідковування процесів туристичної діяльності, впровадження у разі потреби коригувальних/запобіжних заходів та надання відповідних консультацій для отримання креативних вражень та інформування туристів про умови досягненя сталого розвитку території та просування практик смарт-туризму серед них.

Підкреслюється, що смарт-туризм як новий вид інформаційної концепції креативного туризму заснований на принципах соціальної та економічної справедливості і поваги до місцевої екології та культури, інформованості про їх наслідки. Він визнає центральне місце територіальної спільноти, що піклується про якість життя та усталений розвиток територіальної спільноти, а також право відігравати головну роль у розвитку стійкого і відповідального туризму,- зазначає авторка [51, с.102-104]. Смарт-туризм як новий вид інформаційної концепції креативного туризму стимулює позитивну взаємодію між туристичною галуззю, місцевими громадами та мандрівниками. Розвиток смарт-туризму як інтелектуального виду туризму вимагає відповідального ставлення з боку операторів, власників готелів, органів управління, місцевих жителів і туристів, а також вжиття ними заходів, що дозволяють підвищити стійкість і доступність всіх послуг туризму.

Додамо, що серед креативних видів туризму виділяється електронний туризм (E-tourism) як різновид інформаційної економіки, що включає перехід всіх процесів і ланцюжків створення вартості у галузях туризму, подорожей, гостинності та громадського харчування на цифрові технології, які

дозволяють турфірмам працювати максимально ефективно. Ця модель туризму включає втілення нових креативних технологій створення нових бізнес-моделей, нових форм обміну інформацією для підвищення конкурентоспроможності. Креативність як розкриття енергій, талантів і потенціалу кожної людини стає необхідною для становлення і розвитку креативної економіки як основи сталого розвитку світу [52, с . 103-111].

Креативність туризму є необмеженим ресурсом, який є системним способом різноманіття прояву особистості у всьому, у формуванні творчо-креативного пошуку поведінки туриста. Туризм вимагає культивування такого креативного середовища, яке могло б підтримувати креативні процеси [35, с.181-197]. В основі креативності – здатність створювати сприятливі умови у туристичних кафе, заправках, аеропортах, відшукуючи у туризмі те, що сприяє створенню особливого підходу до мандрів та саморозвитку особистості. Нова доба чекає від туризму розвитку аксіологічних цінностей забезпечення людського існуванння, що виступає першоосновою соціального і культурного буття, укоріненого у туризмі як іманентній сутності людини, адекватної смисловим факторам буття. Тож відмітимо, що туризм, у якому акумулюються соціальні, культурні та економічні виміри, що пов’язані між собою, сприяє виявленню цілісності людського буття, що відтворює динаміку суспільного процесу.

Самореалізація особистості як соціальний і культурний феномен проявляється у появі креативно-творчих видів професій, у тому числі і у професіях туризму. Креативні професії допомагають вибору особистістю свого життєвого шляху, переходу до внутрішньо детермінованої сутності людини, здійснення людиною «вміння реалізуватися у світі туризму» і формувати «культуру-в-собі» і «буття-для-себе» [53, с.60-67].

Головним завданням у сучасних умовах є культивування туристичної індустрії 4.0 в Україні, інтернет-просування на зовнішні ринки оригінального національного туристичного продукту та використання цифрової економіки,

включаючи туристичний менеджмент, технології, безпеку, - зазначає Тім О'Райлі у роботі «Хто знає, яким буде майбутнє» [54].

Нами підкреслюється, що туризм як індустрія інформаційного суспільства (Інтернет-економіка, е-економіка, неоекономіка) все більше спирається на інформаційно-комунікаційні технології. Можемо привести приклади кращих практик застосування інформаційно-комунікаційних інструментів і додатків, спрямованих на формування більш глибокого та усвідомленого розуміння технологій, які можна використовувати для розвитку креативного туризму і секторів економіки, суміжних з туристичною діяльністю:

1) впровадження сенсорних технологій та локацій, які створюють інформацію, допомагають запам'ятовувати і передавати дані, використовуючи компетентності креативних інформаційних спеціалістів;

2) створення умов для підвищення мобільності, призначеної для полегшення і взаємодії туристів з пунктом призначення;

3) удосконалення вільної і стабільної швидкості з'єднання Wi-Fi для туристів з метою поліпшення туристичних послуг;

4) виробництво мобільних застосунків для смартфонів і планшетів з метою пошуку товарів і послуг у пунктах призначення;

5) використання QR-кодів (тип матричних штрихкодів, зареєстрованих товарним знаком японської компанії «Denso», що включає інформацію про об'єкт, до якого він прив'язаний), що допомагають туристам і швидко і просто взаємодіяти з локацією;

6) геолокаційні системи, які допомагають туристам визначити місце розташування всіх видатних пам'яток під час туристичної подорожі;

7) методи відеомапінгу (аудіовізуальність, що представляє собою 3D-проекцію на фізичний об'єкт оточуючого середовища з врахуванням його геометрії і місцеположення у просторі) і голографії (метод реєстрації

інформації, що базується на інтерференції хвиль), що збагачують культурний досвід туриста;

8) ефективне управління інтермодальною транспортною системою, що представляє собою змішані перевезення «від дверей до дверей», що виконуються єдиним центром;

9) використання системи управління трафіком у реальному часі, доповненого пропозиціями оптимальних маршрутів;

10) використання системи маркетингу (B2B – бізнес для бізнесу), B2C (бізнес для споживача) і централізованої системи бронювання (CRS);

11) удосконалення системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM);

12) використання системи відеоспостереження у тунелях метро і на небезпечних територіях,- зазначають Л.Кривега ів К.Сухарева [29, с.283-285].

У процесі дослідження з'ясовано, що концепція удосконалення комунікаційних трендів у розвитку туризму в умовах цифрової трансформації суспільства – це чинник розвитку креативної особистості та нового глобального мислення і свідомості. Важливу роль відіграє при цьому створення креативних хабів (осередків, що використовують свою площу та інфраструктуру для нетворкінгу у сфері культури і творчих індустрій) для зростання компаній шляхом упровадження інновацій, що містяться в модернізованих коворкінг-центрах (офіс, обладнаний для організації робочого простору і формування спільнот, об'єднаних внутрішньою культурою).

1) Звертає на себе увагу, що креативність як риса особистості акумулюється у способі життя та мислення туристів, які культивуються як «на індивідуальному, так і на громадському рівнях» [55, с.59-62]. Вона являє собою сукупність творчих енергій, талантів і потенціалу кожної людини і впливає на глибинні процеси креативної економіки. Креативність є необмеженим ресурсом, що проявляється у різноманітті реалізації

особистості – у формуванні творчого соціуму, переживанні краси, пошуку нової креативної роботи для задоволення потреб особистості. Відношення до краси та її переживання під час туристичних подорожей спонукає прийти до таких висновків, які описує британський письменник Ален де Боттон у доробку «Мистецтво подорожі» [1, с.181], у якому рефлексує поняття «подорожі», розмірковуючи над їх романтикою:

2) краса є наслідком значної кількості чинників, що впливають на людину внутрішньо чи опосередковано;

3) люди мають приородну схильність сприймати красу та її переживати;

4) вияви цього бажання пов'язані з купівлею сувенірів та килимів, фотографування та фіксування свого імені на колонах;

5) переживання краси по-справжньому лежить в усвідомленні тих чинників (внутрішніх і зовнішніх), якими вона викликана;

6) досягнення цього розуміння пов'язане зі спробами виразити красиві місця через мистецтво [1, с.181].

Саме тому під час туристичних подорожей з'являється багато шанувальників фотографії. Фотографія використовується як доповнення до свідомого бачення туристичних вражень, а також як можливість пережити подорож вдруге. Справжнє переживання краси полягає у докладанні свідомих зусиль до того, щоб помітити їх складові, осмислити їх будову. Ми зможемо бачити красу й просто розплющивши очі, але тривалість її існування всередині нас залежить від того, настільки цілеспрямовано ми її шукали, а фотоапарат розкриває різницю між «дивитися» і «помічати», «бачити» і «переживати». Він може нам дати істинне знання, а може мимоволі зробити марними наші зусилля [1, с.182]. Не випадково фотографія під час подорожей відіграє креативну роль.

Останнім часом відбуваються великі зміни у суспільстві завдяки людській активності під час туристичних подорожей як одної з

характеристик людського буття, розвивається креативність як визначальна риса. Вона сприяє розвитку галузей туристичної діяльності, в яких використовуються креативні технології та індустрії, які відіграють вирішальну роль у їх впливі на ціннісні орієнтири особистості, - як відмічає український філософ Р.Олексенко [57, с. 65-73].

Подорожуючи у пошуках краси чи отримання досвіду, ми обираємо місце призначення, спираючись на досвід наших друзів, які якоюсь мірою можуть впливати на те, куди ми хочемо поїхати. Туризм вимагає культивування такого середовища, яке могло б підтримувати креативність за допомогою соціальних, культурних та економічних стимулів та творчих практик та застосування проривних технологій. В основі креативності як сучасного тренду туризму проявляється здатність акумулювати знання на основі інформації, що можуть принести значні економічні прибутки і в той же час сприяти саморозвитку особистості. 82% компаній вважають, що існує тісний зв'язок між креативністю та ефективними результатами у бізнесі [58, с. 148-151].

Таким чином, далі ми можемо сформулювати висновки, до яких ми прийшли у процесі даного дослідження:

1) креативність є суттєвою характеристикою концепції удосконалення комунікаційних трендів розвитку туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства, що має вирішальне значення для створення різновиду Data Science туризму як системи, що представляє сукупність теоретичних моделей і креативних проривних технологій залучення успішних інновацій і трендів у туризмі;

2) розвиток креативного смарт-туризму, що вважається однією з нових форм туризму нового покоління, і є різновидом Data Science туризму, який дозволяє мандрівникам розвивати творчі здібності, використовувати інформаційні креативні технології для створення нових високотехнологічних

туристичних продуктів та послуг, націлених на самоактуалізацію та пошук чогось нового у процесі використання туристичної діяльності;

3) електронний туризм (E-tourism), що виділяється як різновид інформаційної економіки, та сприяє розвитку креативних видів туризму і включає втілення нових трендів та креативних технологій, нових форм обміну інформацією для розкриття енергій, талантів і потенціалу кожної людини та становлення і розвитку креативної економіки як основи сталого розвитку;

4) формування туристичних цінностей, переконань, уподобань, бачення краси як основи удосконалення комунікаційних трендів, які розвиваються в інформаційну епоху та впливають на розвиток автентичних цінностей туристичної діяльності та її вартостей, які б могли оволодіти світом людини;

4) туризм як індустрія інформаційного суспільства все більше спирається на тренд проривних креативних технологій, в основі яких використання Інтернету речей (мережева концепція, що включає взаємозв'язані пристрої із вбудованими датчиками, програмним забезпеченням, що дозволяє здійснювати передачу та обмін даними між фізичним світом і комп'ютерними системами). В результаті використання її Інтернету речей все підключено до основного пристрою: телевізор, автомобіль, холодильник, система опалення, комп’ютер чи планшет, смартфон, годинник, індикатор стану здоров’я, система безпеки. Практично всі речі у результаті при’єднання до Інтернет стають «розумними» і надають більше можливостей для комунікації та появи нових послуг, створених на основі даних та поліпшених інформаційно-комунікаційних можливостей.

Глобальні зміни, що відбуваються у сучасному суспільстві, свідчать, що світ змінився і в кінцевому підсумку має змінити і комунікаційні тренди та сприяти трансформації розвитку туристичної діяльності в умовах Четвертої промислової революції. Суттєва перевага концепції креативного

туризму у тому, що він покликаний стати ареною духовного самовдосконалення людей, так як у туризмі людина знаходить втілення вищих цінностей, створених цивілізацією, виступає чинником інтеграції суспільств та культур, системою засобів, за допомогою яких регулюється творча діяльність людей.

Концепція удосконалення комунікаційних трендів розвитку туризму – це задоволення потреб у просторі взаємодії освіти, науки, культури, що включає основні принципи і підходи до побудови сучасних туристичних стратегій, розвитку креативного потенціалу особистості як суб'єкта інформаційно-інноваційного суспільства. Процеси інтеграції як глобальна тенденція розвитку сучасного світу сучасності впливають на розвиток людського і соціального капіталу в умовах діджиталізованого суспільства. У ході філософського аналізу виявлено, що концепція удосконалення комунікаційних трендів розвитку туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства є пріоритетною і набуває ознак досягнення сталого розвитку, завдяки яким розвивається сучасний туризм, а також формується нове знання, що пізнається через світ культури та туризм.

3.3. Пріоритетні напрями аксіологічних вимірів туризму та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства

Поставлено завдання – обґрунтувати пріоритетні напрями аксіологічних вимірів туризму та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства.

Для вирішення цього завдання нам необхідно: розкрити розвиток інновацій у туризмі як ключовий ресурс туристичної діяльності; визначити форми та види туризму у контексті аксіологічних вимірів; проаналізувати

туристичну діяльність як єдиний соціальний та культурний процес та вплив креативних технологій, що розширюють можливості людини; з'ясувати суперечності та ризики, що впливають на розвиток туристичної діяльності.

Аксіологічні виміри туризму – це цінності особистості (свобода, творчість, самоактуалізація, культурний і освітній розвиток, інформаційна культура, спілкування), що реалізуються у туризмі та вимагають вироблення відповідних навичок (критичне мислення, креативність, когнітивість, гнучкість) і формуються на основі креативності та впливу інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій на особистість.

У контексті предметного поля аналізу аксіологічних вимірів туризму, розвиток майже всіх інновацій відбувався на протязі двохетапного процесу. Пріоритетні напрямки розвитку туризму є невід'ємною частиною кожної країни світу, оскільки туризм виступає однією з найбільш динамічних і прибуткових галузей світової економіки, сприяючи зміцненню та поширенню економічних, соціальних та культурних зв'язків, задоволенню вищих цивілізаційних потреб, – зауважує Пінкер Стівен [60].

Перший етап розвитку туристичних інновацій почався, коли технології відчутно вплинули на світ туризму, взявши на себе величезну кількість рутинних завдань, як обробка платіжних відомостей, розсилання рахунків клієнтам тощо.

Другий етап розвитку туристичних інновацій поєднав у собі комунікаційні та сенсорні можливості, що сприяли технологічному прогресу у галузі туризму і спиралися на значні економічні досягнення, в контексті яких не просто дотримувалися ретельно написаних програмістами інструкцій, а вчилися вирішувати проблеми самостійно, – відмічають Е. Макафі та Е. Бріньолфссон у роботі «Машина, платоформа, натовп. Як приборкати наше майбутнє» [39, с.22-23].

Зазначається, що комп'ютери, які могли виконувати не рутинні операції, пов'язані з цифровим взаємозв'язком з клієнтами, у значній мірі

вплинули і на туризм. Друге десятиліття нового століття пов’язане з тим, що інноваційні туристичні продукти і платформи злилися і почали давати відчутний результат. Реінжиніринг туристичних процесів прискорився з середини 1990-х років завдяки двом винаходам:

1) корпоративним інформаційним системам;

2) всесвітній павутині Інтернет.

Незабаром дані корпопоративні системи стали відомими у скороченому вигляді:

ERP - планування корпоративних ресурсів;

SCM - управління ланцюжками поставок;

CRM - управління взаєминами з клієнтами;

HRM - управління персоналом.

Компанії, які стали використовувати корпоративні системи, одразу отримали значне підвищення продуктивності праці, товарообігу, використання активів.

Справжня суть сучасного туризму у кінцевому рахунку перетворила його на високоприбуткову галузь економіки. Дослідження, проведені Світовою організацією туризму (СОТ), засвідчили, що стан світової туристичної індустрії, незважаючи на об'єктивні труднощі останніх років (особливо коронавірус), як правило, є стабільним, галузь зберігає позиції найбільшого, високопродуктивного та швидко зростаючого сектору світової економіки, що сприяє формуванню сталості суспільства [61, с. 115-120].

У дослідженні ми намагалися зосередити увагу на втіленні проривних технологій у сферу туризму, які конкретно стали упроваджуватися у результаті реалізації проектів туристичних послуг, що вимагають поєднання філософського, соціокультурного та економічного підходів.

Пріоритетні напрями аксіологічних вимірів туризму - це розвиток інновацій, що включають:

1) модернізацію туризму та туристичних послуг, що визначають здатність упроваджувати інновації туризму;

2) креативне генерування інноваційних ідей, що сприяє утворенню нових туристичних продуктів та сервісів;

3) інноваційна розробка креативних трендів у сфері туристичної діяльності цифрового суспільства;

4) креативний аналіз інновацій як можливість вибору альтернативи, що є умовою забезпечення успішного результату на основі визначення критеріїв, які у значній мірі удосконалюють світ туризму;

5) інноваційність у прийнятті рішень щодо розвитку концепції сучасного туризму, в основі якої здатність приймати інноваційні рішення, розвивати інноваційні види туризму та доводити їх до успішного результату.

В контексті даного проблемного поля дослідження доводиться, що інноваційні види туризму, як науковий, інклюзивний, сільський, екологічний та інші сьогодні є головними трендами туристичних фірм, які є витребуваними серед людей різних поколінь.

Звертається увага на те, що пріоритетні напрями розвитку туризму та генерування нових ідей в обґрунтуванні інноваційних видів туризму та вибору моделі слугують каталізатором міжкультурних і комунікаційних зв'язків [62]. По суті пріоритетні напрями розвитку туризму, що впливають на креативний розвиток особистості, розвиваються як важливі стратегічні цілі упровадження інновацій, на розвиток яких націлений весь арсенал креативних технологій [61, с.115-120].

Пріоритетні напрями аксіологічних вимірів туризму та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості розгортаються у контексті вибору інновацій як важливих елементів культури, розвиваються як самодостатні системи та допомагають людині завдяки «завжди ввімкненій» культурі досягти власного прогресу,- зауважує Реворт Кейт [66].

Цифрові технології виступають як індикатор сталого розвитку і використовуються в усіх видах туризму, включаючи моделі виробництва і споживання, що сприяють їх упровадженню у туристичних організаціях, завдяки поєднанню зростаючих обчислювальних потужностей мікропроцесорів, телекомунікаційних мереж, низьких граничних витрат на отримання даних та додавання нових вузлів до туристичних мереж. Креативні технології забезпечують швидке «підривне» розширення інноваційних послуг у туризмі поряд зі швидким падінням цін на їх використання в інтересах людини і сталого розвитку як компаній, так і окремих особистостей [40, с.219-225].

Уточнимо, що інновації або нововведення у туристичних фірмах – це розроблення та виведення на ринок чогось оригінального та важливого у туристичній галузі, що потенційно виводить його на новий рівень,- зауважує О.Пунченко у монографії «Археологія ноосферної освіти» [63, с.115]. Інноваційний цикл аксіологічних вимірів туризму може бути використаний для управління креативними технологіями, пов'язаними з упровадженням різних видів інновацій. Оскільки інноваційний процес поділяється на низку послідовних етапів, керівникам слід сконцентруватися на тих сферах, які найбільш потрібні у конкретні моменти реалізації циклу. Ланцюжок інноваційних креативних цінностей – це ланцюжок ключових і допоміжних видів інноваційної діяльності компанії, орієнтованих на надання креативних послуг, що слугує одним з чинників інтелектуального і соціального прогресу. В умовах інноваційно-інформаційного суспільства туристична дільність базується на інноваціях, які сформувалися протягом тривалого історичного процесу, в основі яких: 1) розвиток інноваційної діяльності, що базується на творчості та креативності; 2) розвиток комунікаційних властивостей інноваційної туристичної діяльності (система особистісних зв'язків, рольовий ресурс); 3) розвиток управлінських особливостей інноваційної діяльності організацій, прийняття інноваційних рішень, інноваційні ризики;

4) розвиток інноваційної культури туристичної фірми; 5) розвиток інноваційно-інформаційних систем туристичних організацій; 6) розвиток інноваційного, культурного, соціального та людського потенціалу, у якому закладена креативна компонента.

Інновації турфірм перетворюються на ключовий ресурс їх діяльності, тому керівники повинні стати агентами креативних змін, новаторами і першопроходцями, постійно прагнути до впровадження нового та оригінального:

1. Автоматизація, чат-боти і роботи. Все частіше сучасні готелі автоматизують свій сервіс шляхом залучення інтерактивних роботів для виконання певних функцій, які спрощують процес обслуговування. Чат-боти полегшують процес бронювання, обробки запитів і пропонують допомогу. Сьогодні приклади ціннісних, якісних і стовідсотково автоматизованих рішень оточують нас повсюди. Ціни на авіаквитки й готельні номери постійно змінюються залежно від прогнозованого попиту і пропозиції та їхньої зміни у режимі реального часу. Цей підхід називається «управління доходами» і є життєво важливим для туристичних компаній. В умовах, коли більшіть інформації стає цифровою, транзакції відбуваються без участі клієнта –автономно, у величезних масштабах й взаємопов'язаних системах.

2. «Картування подорожі клієнта», що включає відображення всіх взаємодій між клієнтами і компанією з погляду замовника з метою покращення всіх взаємодій і, відповідно, збільшення продаж і рівня задоволеності клієнтів. Хоча цю модель застосовують із кінця 1980-х років, щойно з'явилися онлайн-взаємодії з клієнтами (соціальні медіа, електронна торгівля), до картування подорожі клієнта вдається багато компаній з метою оптимізації різних видів діяльності і взаємодій, які відбуваються і офлайн, і онлайн, а також для узгодження цих каналів між собою. Картування подорожі клієнта – це спосіб бачити речі очима замовника [64]. Ідеться не лише про опис досвіду клієнта під час взаємодії з компанією, а й про те, що

власне компанія спроможна збагнути відчуття клієнта і проаналізувати, що вона здатна зробити заради покращення попиту споживачів. Картування подорожі клієнта – це модель, яка сприяє глибшому розумінню клієнтів, що утилітарно використовує креативні техніки та інструменти, які є корисними і спрацьовують лише у відповідному контексті. Метою картування подорожі туристів як духовного використання можливостей їх креативного світу є іманентний процес соціокультурного самоствердження, правил креативної взаємодії, спілкування та подальшого саморозвитку,- відзначає Райнерт Ерік [65].

4. Доповнена і віртуальна реальність, що поєднує у собі віртуальні елементи з реальним досвідом, є особливо актуальною технологією туристичної діяльності в умовах коронавірусного світу. Існують різні застосунки, що дозволяють користувачам не лише віртуально вивчати місця відпочинку і бронювати подорожі, а й відвідувати культурно-історичні місця за допомогою гаджетів, розширюючи свої культурно-історичні горизонти [66].

5. Екологічно-безпечні подорожі і свідомий туризм, що розгортаються навколо проблеми впливу туристичної діяльності на навколишнє середовище.

6. Супер-застосунок (єдиний) для планування і бронювання подорожей, у результаті чого користувачі можуть не тільки спілкуватися, але й сплачувати за квитки та розміщення у готелях, замовляти їжу, купувати речі та здійснювати інші функції, які реалізуються через інновації як чинник зростання соціального і духовного капіталу.

7. Технологічний вплив на лояльність туристів, в основі якого процес персоналізації даних, які зібрані, проаналізовані та оброблені, наприклад авіакомпанією чи турфірмою, у результаті чого для потрібного клієнта підбирається релевантний продукт, щоб особистість мала можливість повноцінного існування у туризмі.

8. Голосові помічники, розроблені спеціально для готельного бізнесу, які дозволяють спростити проживання для туристів з точки зору виконання тих чи інших функцій обслуговування, та допомагають туристу розкривати свої можливості, бути вільним, щоб зробити вибір, що відкриває «силове креативне поле»,– зауважує Роджерс Еверетт М. у роботі «Дифузія інновацій» [69]. У процесі вибору туристичного маршруту користувачі обирають нові вдосконалені процеси цифрового сервісу, розроблені спеціально для готельного бізнесу, туристичні платформи та різноманітні інновації – від комп'ютерного обладнання до звукозапису.

9. «Технологічна гостинність», в основі якої взаємодія гостей, персоналу і технологій на території готелю, націлена на пошуки автентичних туристичних продуктів,– відмічає Пінкер Стівін [60].

З точки зору пріоритетних напрямів аксіологічних вимірів туризму, їх впливу на розвиток креативного потенціалу та з виділенням конкретних цінностей туристичного процесу і поставлених завдань органічно виділяються наступні види туризму: науковий, зелений, сільський, екологічний, інклюзивний, рекреаційний, соціальний, культурний, освітянський, науковий туризм найбільш повно відповідають Цілям тисячоліття ООН і повинні стати основним пріоритетом національного туристичного розвитку, так як виконують важливу гуманітарну місію у світовому та вітчизняному просторі.

Розглянемо сутність, зміст і форми такого явища, як науковий туризм, який є на перший погляд новим, проте має тривалу історію, так як бере свій початок з часів античності. Як поняття, науковий туризм включає в себе різні види і форми – ознайомчий, допоміжний, екологічний, етнокультурний, підводний, головна ознака яких участь туристів у туристичному процесі з метою отримання достовірної наукової інформації, яка поєднана із вивченням об'єктів та їх наукового пізнання. Пізнавальна частина наукового туризму дозволяє обмінюватися знаннями, розвивати новий тип мислення,

освоювати нові наукові ідеї, які спонукають вчених до творчого піднесення та отримувати потужний імпульс для розвитку креативності та інновацій. До наукового наукового туризму також прив'язане екскурсійно-лікувальне обслуговування та курортно-лікувальні заходи, що сприяють оздоровленню та розважальному відпочинку. Туристичними об'єктами в наукових турах виступають природоохоронні території, до яких відносяться заповідники, заказники, національні парки, пам'ятники природи. Учасникам наукових турів пропонується демонстрація як природних, так і антропогенних зразків, що супроводжуються професійними консультаціями щодо їх існування та проблем. Допоміжна форма наукового туризму полягає в участі у наукових та супутніх роботах в якості допоміжного персоналу (участь в експедиціях, розкопках, реставраційних роботах, роботах у заповідниках та заказниках, проведенні польових наукових досліджень, геодезичних практиках тощо). В умовах глобалізації розширюється місце і роль наукового туризму для розширення наукових можливостей пояснення складних проблем сучасності, розбудови наукових і освітніх зв'язків між різними країнами.

Екологічний та етнографічний туризм у контексті наукового сьогодні активно націлені на розвиток картування та охорони окремих природних місць, щоб зберегти традиційні способи ведення господарства, акумулюючи найкращий досвід, щоб його поєднати з інноваціями.

Етнокультурний туризм сприяє збереженню і відродженню національних культур, вивчення предметів народних промислів, участі в театралізованих виставах, фестивалях, народних святах, пов’язаних з необхідними заходами підтримки на основі регіональних природних і антропогенних об'єктів.

Екотури, у контексті яких розробляється сучасний напрямок «learning travel», розширюють цілі наукового туризму, в основі яких не просте споглядання, а й порятунок природи в умовах екологічної кризи за рахунок антропогенного втручання. Науковий туризм включає пізнавальні маршрути

у таких видах діяльності, як спелеологія - наука, що займається всебічним дослідженням природних підземних просторів, їх походження, еволюції, віку, морфології, мінералів, складу підземних вод, залишків стародавньої матеріальної культури. Науковий туризм включає також пізнавальні маршрути з вивчення археології, сільського господарства, мистецтва і культури тощо.

У контексті пріоритетних напрямів аксіологічних вимірів туризму та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості доцільно виділити і такий вид туризму, як інклюзивний або рекреаційний, розрахований на людей з обмеженими фізичними можливостями. В Україні даний вид туризму ще тільки формується, тому слід вивчати досвід європейських та північноатлантичних країн щодо розвитку даного напрямку.

Різновид туризму для осіб з обмеженими можливостями поєднує в собі різні форми, що включають наявність спеціальних обладнань, створених для використання їх на пляжах, в готелях, транспорті, що дає їм можливість подорожувати. В контексті розвитку дитячого інклюзивного туризму створюються літні табори відпочинку зі спеціальними програмами для дітей з порушеннями зору, слуху, мовлення, функцій опорно-рухової системи. Поряд з програмами лікування розвиваються креативні методики реабілітації дитячої інвалідності. Стандарти доступності для осіб із обмеженими можливостями мать включати: належний транспорт, розвиток інфраструктури та споруд, маркетингові послуги та їх високу якість, цільову організацію проведення дозвілля, що сприяють розвитку світових трендів туризму [70, с.49-53].

Нагальна проблема розвитку аксіологічних вимірів зеленого туризму полягає у пізнанні і таких видів туризму, як сільський, екотуризм, агротуризм, які відрізняються за способом відпочинку, але подібні між собою за змістом користування екосистемними ресурсами. До агротурзму відноситься вся туристична діяльність, що пов’язана з використанням

агрокомплексу (польові роботи, догляд за тваринами, виробництво сільгосппродукції). Крім того, агротуризм сприяє відродженню депресивних сільських територій та розвитку інфраструктури сільських регіонів. Туристична діяльність пов’язана із рибальством, мисливством (фотополюванням), збиранням ягід та грибів, відноситься до сільського туризму. Сільський туризм є особливою формою туристичної діяльності з використанням природного, матеріального і культурного потенціалу сільського регіону. Сільський туризм розглядається як невід'ємна складова частина соціально-економічного розвитку села та один із засобів вирішення багатьох його проблем.

Виходячи з пріоритетних напрямів аксіологічних вимірів туризму, сільський туризм сприяє вирішенню соціально-економічних проблем села, розширюючи сферу зайнятості місцевого населення у виробничій, обслуговуючій та розважальній сферах, стимулюючи розвиток транспорту та торгівлі. Туристів приваблюють екологічно чисті продукти, свіже повітря, унікальні флора та фауна, оздоровлення. У той же самий час необхідно виокремити певні суперечності, пов’язані з реалізацією туристичної діяльності у сельській місцевості: антропогенний вплив на природу (негативне екологічне навантаження на природу); дивіденди від вкладеного капіталу в сільський туризм, що є незначними тощо.

В цілому структура видів туризму детермінується менталітетом країни, станом туристичної галузі, купівельної спроможності громадян, асортиментом та якістю пропонованих послуг. Розвиток аксіологічних вимірів туризму базується на виділенні інформаційних цінностей, які значно поглиблюються у результаті впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у туристичних компаніях чи офісах, що розглядаються як різновиди смарт-організацій та чинники реалізації нових можливостей реалізації людської природи,- зазначає І.Рижова [68, с. 211–224].

Туристичну діяльність як єдиний соціальний та культурний процес слід розглядати в контексті осягнення загального та особливого у виборі конкретного туристичного сервісу, застосування інформаційних технологій та інформаційних ресурсів, що розширюють можливості людини. Сутність туристичної діяльності включає всю різноманітність та багатоваріантність можливостей креативного вибору особистості в освоєнні іншого світу, його буття, менталітету та культури, історії та способу життя народу, культури та економіки, що вимагають адаптації людини у проблемному полі людських цінностей, – як зазначає авторка [43].

Туристична діяльність розглядається як процес, який розкриває взаємодію між людьми, що реалізують себе в культурі креативного пошуку, формуючи творчий культурний світ. Як відмічає В. Скворець, «Розвиток соціальних організмів (будь-то певний клас, конкретне суспільство чи людство в цілому) з'являється як складноорганізована система економічних, політичних, соціальних і духовних процесів, що характеризують все різноманіття життєдіяльності того або іншого соціального організму» [71, с. 95]. Туристична діяльність є основним інструментом складноорганізованого соціального, культурного, інформаційного процесу, що детермінується креативними засобами, методами, процедурами, правилами, виконуючи які та чи інша фірма може досягти успіху у реалізації цілей і функцій того чи іншого виду туризму.

Туристична діяльність як сучасний інноваційно-креативний інструмент включає сукупність наступних вимірів:

1) спілкування під час реалізації того чи іншого виду туризму;

2) взаємодії суспільства і людини, природи та людини, історії народу та людини, яка намагається доторкнутися до джерел культури;

3) управління туристичним процесом, що сприяє продуктивності, стабільності, гнучкості та конкурентним перевагам, як зауважує відомий вчений Портер Майкл [62]. Формування туристичних цінностей як

пріоритетний напрям аксіологічних вимірів туризму сприяє визначенню креативних стратегій, що забезпечують відповідні показники ефективності туристичної діяльності. Окремі країни намагаються створити креативну економіку як туристичну галузь та стратегію її розвитку на перспективу [72].

З точки зору філософського підходу, туристичні цінності грунтуються на креативній системі, зосередженій на адаптивності, готовності до дії, зростанні, наповненні креативними проривними технологіями та ресурсами. Туристичні цінності, акумульовані в тих чи інших видах і формах туризму, несуть зерно інноваційності, сприяють розвитку туристичних організацій та саморозвитку особистості. Нові креативні туристичні послуги мають бути інтегрованими у сервісні пропозиції, що застостосовує компанія.

Туристична діяльність як креативний інструмент сприяє формуванню аксіологічних вимірів туризму, слугує формою збільшення можливостей самореалізації, реалізації права на відпочинок. Креативний туризм, який повністю відповідає цілям тисячоліття ООН, виступає пріоритетом у розвитку туризму як способу пізнання людиною граничності повсякденного буття, сприяє розвитку інновації як фактору соціального розвитку в умовах інформаційного суспільства [67, с.117-120].

В контексті можливої появи суперечностей та ризиків, що проявляються при реалізації пріоритетних напрямів аксіологічних вимірів туризму, слід виділити їх наступні типи, що впливають на розвиток туристичної діяльності:

1) макроекономічні суперечності та ризики, пов'язані з можливістю погіршення зовнішньої кон'юнктури, сповільненням економіки, рівнем інвестиційної активності, високою інфляцією, кризою у банківській системі;

2) фінансові суперечності та ризики, пов'язані із виникненням бюджетного дефіциту та неадекватним рівнем бюджетного фінансування;

3) техногенні та екологічні суперечності та ризики, пов'язані із глобальними змінами клімату, технологічними та екологічними катастрофами;

4) геополітичні суперечності та ризики, на які впливає вся політична ситуація у країні, військові та терористичні дії, які загрожують сьогоднішньому життю людини;

5) інформаційні суперечності та ризики, що переповнюють нас нескінченним потоком інформації, що тягне нас до «інформаційного перезавантаження»;

6) міжнародні супечності та ризики, що базуються на розвитку міжнародних відносин з тією чи іншою країною, що ускладнюють туристичну діяльність;

7) глобальні посткоронавірусні суперечності та ризики, пов’язані з пандемією COVID-19, що впливають на розвиток всієї туристичної галузі як вираження антропологічних чинників [42].

Як свідчить аналіз, туристична діяльність як експортно-орієнтована сфера стабільніша, ніж інші галузі, і навіть в умовах невизначеності та ризику. Єдиний спосіб залишитися на вершині – це постійно використовувати інновації та креативні технології та вдосконалення, що роблять клієнтів задоволеними від турсервісів і послуг. Адже неможливо вичерпати творчість, і чим більше ми нею користуємось, тим більшою стає потреба у креативності,- зазначають Фостер Провост і Том Фоусетт [75].

Видається доцільним зазначити, що розвиток туристичної діяльності стримується різними проблемами, рішення яких потребують державного регулювання та підтримки органів влади. Україна має значний туристичний потенціал та всі передумови для розвитку туризму, але він використовується недостатньо, тому активніше слід розвивати освітній туризм, науковий і локальний туризм, через які проявляється культурна функція туризму, що виступає активним фактором формування стандартів культури. Однак аналіз

динаміки туристичного ринку України свідчить про зростання кількості туристів, креативність у розвитку туризму як процес мислення і подолання шаблонів мислення, що слугує основним інструментом необхідності вирішення проблем туризму та реалізації вільного вибору індивіда [36, с. 12–19].

У результаті аналізу ми прийшли до висновків, що сучасна туристична діяльність включає сукупність виробничої, транспортної і торговельної сфер, які виробляють та реалізують туристичні послуги та товари туристичного обслуговування. У сучасну епоху туристична галузь як культурно-творча сила та креативний конструкт інноваційно-інформаційного суспільства слугує стратегічним напрямом створення конкурентоспроможного потенціалу. Становлення і розвиток інноваційно-інформаційного суспільства та «туризму для всіх» змушує нас рухатися уперед, розвивати всі форми креативності [74, с. 8].

В умовах становлення інноваційно-інформаційної цивілізації як процесу здійснення інновацій у розвитку туризму, необхідно удосконалювати креативний компонент у зв'язку з тим, що у туризмі стрімко розвиваються креативні технології, у яких упроваджуються аксіологічні виміри, що впливають на розвиток людського потенціалу. Креативні технології включають в себе фокусування на процесі інтелектуальних та розумових інновацій, до яких повинна адаптуватися людина і які повинні адаптуватися до системи креативної практики туристичної діяльності [76, с. 85-88].

Завдяки креативній практиці туристичної діяльності удосконалюється не лише якість і структура відповідних послуг турстичної економіки, а й отримує подальший розвиток взаємодія освіти, культури, туризму. «Прикладом цього є започаткована у 1987 р. програма обміну студентами університетів ЄС Erasmus (European Region Action Scheme for the Mobility of University Students). Erasmus є частиною грандіозного проекту Європейської

Комісії у сфері вищої освіті Lifelong Learning Programme 2017–2019, що означає для європейців широкі можливості отримання освіти протягом всього життя. Планується, що до 2021 р. кількість людей охоплених цією ініціативою досягне 3 млн.», – відмічають Коваленко Надія, Чорногор Наталія, Коваленко Діана [27, с. 60-68].

Таким чином пріоритетні напрями аксіологічних вимірів туризму та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості зводяться до:

1) виявлення інновацій у туризмі як ключовий ресурс туристичної діяльності, які представляють сукупність наукових, технологічних, освітянських, організаційних, фінансових та інших заходів, що приводять до успіху та сприяють продукуванню нових ідей, що впливають на креативний розвиток особистості та самореалізацію;

2) визначення форм та видів туризму у контексті аксіологічних вимірів – науковий, інклюзивний, зелений (сільський), які найбільш повно відповідають цілям сталого розвитку суспільства;

3) аналіз туристичної діяльності як єдиного соціального та культурного процесу та впливу креативних технологій, що розширюють можливості людини та включають всю різноманітність та багатоваріантність можливостей креативного вибору особистості в освоєнні іншого світу, його буття, менталітету та культури, історії та способу життя народу, культури та економіки, що вимагають адаптації людини;

4) з’ясування суперечностей та ризиків, що впливають на розвиток туристичної діяльності – макроекономічні, фінансові, техногенні та екологічні, геополітичні, інформаційні, міжнародні, посткоронавірусні тощо.

Аксіоліогічні виміри туризму сприяють розвитку цінностей особистості (свободи, творчості, самоактуалізації, культурного і освітнього розвитку, інформаційної культури) вимагають вироблення відповідних гнучких навичок (критичного мислення, креативності, когнітивної гнучкості) та

реалізуються на основі впливу інформаційно-комп'ютерних (цифрових) технологій на розвиток туристичних послуг.

Чинники аксіологічних вимірів туризму та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості:

1) формування концепції людського розвитку, в основі якої економічні, соціальні, культурні, демографічні, фінансові, мотиваційні, організаційні, правові, політичні чинники;

2) антикризові чинники, направлені на подолання нестабільності, інформаційної стохастичності;

3) інтелектуалізація суспільства, в основі якої формування аксіологічних чинників туризму на рівні колективів, соціальних груп, окремих верств суспільства;

4) взаємодія об'єктивних та суб'єктивних чинників, детермінованих економічними законами, що впливають на перебіг всіх процесів розвитку туризму у країні;

5) духовні чинники щодо утвердження в країні цінностей та ідеалів справедливого та солідарного суспільства, направлених на розвиток аксіологічних вимірів туризму.

Механізми аксіологічних вимірів туризму та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості є наступними:

1) механізм функціонування всіх ланок управлінського процесу, що являє собою систему економічних, організаційно-інституціональних систем, методів та важелів регулювання всіма процесами туризму та його впливу на розвиток креативного потеціалу особистості;

2) державне регулювання інвестицій в людський та соціальний капітал на рівні держави та регіону;

3) соціальне партнерсто між державою, бізнесом та громадянським суспільством;

4) саморегулювання, в основі якого самоорганізація територіальних громад та їх вплив на регулювання інвестицій в людський та соціальний капітал;

5) вдосконалення норм законодавства відповідно до міжнародних норм і стандартів туристичної діяльності з метою мобілізації ресурсів, розвитку соціальної інфрастурукури та систем соціального страхування;

6) адаптаційні (еволюційні) та біфуркаційні (радикальні) механізми системних змін відносно розвитку туризму у нашій країні.

Для втілення напрямів аксіологічних вимірів туризму та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості необхідно:

1. Сприяти зміцненню креативної орієнтації туризму як інструменту управління, вивчаючи досвід інших країн, які активно займаються туризмом та розробили нові концепції креативного розвитку туризму, що повинен стати рушійною силою та системним процесом досягнення конкурентоспроможності держав.

2. Активно вдосконалювати забезпечення та урегулювання туристичної галузі та створення умов життя для задоволення потреб людей, позиціонування турів, заснованих на балансі культурних, освітянських, наукових, екологічних, соціальних та економічних цінностей.

3. Розвивати діяльність туристичних операторів смарт-організацій як одного з найкращих способів пошуку креативних рішень на рівні державних та приватних структур, що є посередниками у розвитку туризму.

4. Заохочувати приватну ініціативу місцевих конкурентних туристичних фірм, які працюють на ринковій основі, та враховувати їх ініціативу при розробці національної стратегії туризму.

5. Приділяти особливу увагу посиленню ролі туристичної безпеки як найважливішої проблеми її надійності, забезпечення якості та безпечного туристичного процесу на території кожної держави.

6. Активізувати урізноманітнення форм взаємодії між структурами бізнесу, державними та громадськими організаціями та об'єднаннями у сфері туризму.

Висновки до третього розділу

1. Розглянуто аксіологічні виміри туризму як чинники креативного розвитку особистості. В контексті аксіологічних вимірів туризм розглядається як пріоритет якісних змін у сучасному суспільстві під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, що обумовлюються якісними змінами, які відбуваються останнім часом. Умови інноваційно-інформаційного суспільства вплинули на розвиток туризму, посилення потенціалу туристичної активності і мобільності сучасної людини. У зв'язку з інтеграцією України у світову спільноту відбуваються істотні зміни у виборі пріоритетних напрямків діяльності. Проте часи коронавірусу призупинили у деякій мірі туристичну активність громадян. Головним змістом генетики концепцій туризму слугує соціокультурний ціннісний процес туристичної діяльності та включення в нього найбільшої кількості інновацій, пов’язаних із впровадженням інформаційно-комп'ютерних технологій, які вимагають інноваційних механізмів розвитку туристичної галузі. У зв'язку з цим розроблено пропозиції щодо розвитку туризму в інноваційно-інформаційному суспільстві та з'ясовано умови впливу освіти, культури, туризму на самореалізацію особистості та впровадження їх креативних технологій у туристичну діяльність. Кожна епоха вносить свій сенс і певний зміст у туризм, а інноваційно-інформаційна доба підсилює значення і роль креативності у розвитку даного виду діяльності, спрямованої на трансляцію культурних смислів. Туристичні практики включають в себе цінності і регулятиви, за допомогою яких вони реалізується як певний вид культурно-ціннісного споживання, той знаковий матеріал, в якому об'єктивуються смисли. Суспільство створює умови у процесі туристичної діяльності для пошуку креативності і людина експериментує з собою, усіма можливими і неможливими варіантами своєї суб'єктивної поведінки, а дана концепція допомагає досягти цілей, яких прагне креативна людина. Креативний туризм

як складна система комунікаційних творчих процесів виступає каталізатором міжкультурної комунікації, діалогом культур і цивілізацій, появою нових технологічних можливостей, а також відкритих кордонів для спілкування людей. Метою концепції туризму як духовного використання можливостей креативного світу особистості є іманентний процес її соціокультурного самоствердження, утвердження правил креативної взаємодії, спілкування для подальшого розвитку та саморозвитку. У сучасну епоху туризм як соціальна і культурно-творча сила та культурний конструкт інноваційно-інформаційного суспільства та культурної глобалізації слугує стратегічним напрямом формування ціннісних орієнтацій особистості.

2. Сформовано концепцію удосконалення комунікаційних трендів розвитку туризму та впровадження креативних інновацій у туристичній діяльності. Умови інноваційно-інформаційного суспільства посилюють креативність, яка детермінується самореалізацією і самоздійсненням людини, в основі якої творча сутність, яку індивід розпредмечує у туризмі і туристичній діяльності. Самореалізація людини у туристичній діяльності відбувається завдяки суб'єктивності, індивідуальності, духовності, активності, самоідентифікації, самовизначення, самоздійснення своїх вищих цінностей як мета-потреб буття. Формування інноваційно-інформаційного суспільства культивує можливості інноваційного розвитку, створює умови для розвитку інноваційних туристичних маршрутів, різних механізмів підтримки інновацій у туристичній діяльності. Проектування, створення та використання інноваційної інфраструктури виступає процесом культивування нової ролі туризму, який зростає за власними законами, проте потребує створення певних умов для його успішного розвитку і функціонування. В інноваційно-інформаційному суспільстві креативна інфраструктура стає невід'ємною частиною самого виробництва туристичних послуг і розвивається разом із виробництвом інновацій, виступає як органічна єдність послуг, інфраструктури, проривних технологій як єдиного

цілого. Щоб підкреслити органічний зв'язок розвитку інноваційного циклу та інноваційної інфраструктури туристичного бізнесу. У тих країнах, які вибрали орієнтацію на розвиток туристичної галузі, даний процес починається з формування національних інноваційних систем, які представляють сукупність інституційних структур і механізмів поширення і використання проривних смарт-інновацій, які визначаються сучасними інформаційними технологіями. Принципи комунікаційних трендів розвитку туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства потребують формування інноваційної системи Data Science та навчання відповідних спеціалістів для того, щоб : 1) сприяти розвитку туристичних вражень; 2) надавати більше інтелектуальних та цифрових платформ; 3) збирати і поширювати інформацію у межах туристичної галузі; 4) удосконалювати ефективний розподіл туристичних ресурсів; 5) сприяти об'єднанню постачальників у туристичній галузі на мікро- і макрорівнях. Креативний смарт-туризм вважається новим видом туризму, який приваблює туристів і місцевих жителів для реалізації туристичних потреб на принципах співтворчості. В основі креативності смарт-туризму – здатність створювати знання на основі інформації, яка сприяє самореалізації і саморозвитку особистості.

3. Обґрунтовано пріоритетні напрями аксіологічних вимірів туризму та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства. Від розвитку туристичної діяльності як пріоритету якісних змін життєдіяльності людини в умовах інформаційного суспільства та глобалізації залежить прогрес розвитку суспільства, його вступ в інформаційну еру. Туризм як чинник ціннісного виміру інноваційно-інформаційного суспільства об’єктивується у креативних індустріях, використанні інформаційно-комп'ютерних технологій в офісах туристичного бізнесу, в реалізації творчих можливостей особистості. Якщо в країні створити ефективну туристичну систему, то починають спрацьовувати

ідеї і проекти, проявляються успішні інноваційні туристичні компанії, формуються елементи національної інноваційної туристичної системи, яка приносить прибуток і стає конкурентоспроможною. Результати аналізу дозволяють зробити висновок, що різноманітні види туризму відіграють важливе соціально-економічне значення, оскільки є джерелом надходжень до бюджету, так як створюють нові робочі місця, розвивають всі галузі, пов'язані із виробництвом туристичних послуг, сприяють зростанню добробуту, відіграють важливу роль у розвитку відносин між народами, розширенні міжнаціональних контактів та надають можливості для розвитку міжкультурної комунікації. Аксіоліогічні виміри туризму сприяють розвитку цінностей особистості (свободи, творчості, самоактуалізації, культурного і освітнього розвитку, інформаційної культури) вимагають вироблення відповідних гнучких навичок (критичного мислення, креативності, когнітивної гнучкості) та реалізуються на основі впливу інформаційно-комп'ютерних (цифрових) технологій на розвиток туристичних послуг.

Україна має перспективні шанси розвитку наукового, інклюзивного, сільського, зеленого туризму, однак необхідна чітка державна стратегія їх розвитку. Розроблено чинники та механізми аксіологічних вимірів туризму та їх впливу на креативний розвиток особистості, головне завдання яких срияти активізації форм взаємодії між структурами бізнесу, державними та громадськими організаціями та об'єднаннями у сфері туризму, вирішенню складних проблем для досягнення креативності туризму.

Список використаних джерел до третього розділу

1. Ален де Боттон. Мистецтво подорожі / пер. з англ. Романа Гардашука, Львів : Видавництво Старого Ленва, 2018. 208 с.

2. Адізес Іцхак Кальдерон. Як подолати кризу управління / пер. з англ. В. Стельмах. Харків : Ранок : Фабула, 2019. 272 с.

3. Андрюкайтене Р., Воронкова, Г., Кивлюк, О., Никитенко, В., 2017. Становление и развитие СМАРТ-общества как высокоразумного, высокотехнологического, высокоинтеллектуального. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя: ЗДІА. 2017. Вип. 71. С. 17 – 25.

4. Вовчанська О.М., Іванова Л.О. Сучасні реалії розвитку світового ринку пригодницького туризму. The 4 th International scientific and practical conference «Dinamics of the development of world science» (December 18-20, 2019). Perfect Publiching, Vancouver, Canada 2019. P.129-138.

5.Венс Ешлі. Ілон Маск. Tesla, SpaceX і шлях у фантастичне майбутнє / Перп. з англ. Мирослави Лізіної. Видання восьме. Київ : ФОП Форостіна О. В., 2018. 428 с.

6. Водопьянов П. А., Крисаченко, В. С. Стратегия бытия человечества. Минск : Беларусская навука. 2018. 306 с.

7.Воронкова В. Г. Розвиток туризму як соціального і культурного явища в умовах глобалізації та крос-культурної комунікації. Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія : філософські науки. 2010. Випуск 8. С.23-35.

8. Воронкова В. Г., Ажажа М. А., Андрюкайтене Регина. Развитие туризма в условиях культурной глобализации и информационного общества: кросскультурный аналіз. Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos mokslinių straipsnių rinkinys. Kaunas, 2016. P.95-100.

9. Voronkova V., Kivliuk O., Nikitenko V., Oleksenko R. "STEM-education" as a factor in the development of "Смарт-society" : forming of "STEM-competence". Humanities bulletin of Zaporizhzhe state engineering academy. 72. 2018. P. 114-124.

10. Voronkova Valentyna H., Nikitenko Vitalina A., Teslenko, Tatyana V., Bilohur Vlada E. Impact of the worldwide trends on the development of the digital economy. Amazonia investiga. Volume 9. Issue 32. 2020. 81-90.

11. Воронкова В.Г., Меліхова Т.О., Нікітенко В.О. Формування концепції освіти сталого розвитку та пошуки нового атрактора виходу з кризової ситуації у посткоронавірусну еру. Актуальні проблеми неперервної освіти в інформаційному суспільстві : збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф. В. П. Сергієнка, В. М. Слабка. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. С. 160-16

12. Гроссу Н. В. Феномен інформаційної комунікації як чинник формування освітнього простору. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2020. Вип. 41. Том 1. С. 58-64.

13. Гербен ван ден Берг & Пол Пітерсма. 25 ключових моделей управління. Харків : Вид-во Ранок-Фабула, 2020. 208 с.

14. Гріффітс Кріс & Кості Меліна. Посібник із креативного мислення. Ваш покроковий помічник для вирішення проблем у бізнесі / пер. з англ. У. Курганової. Харків : Вид-во «Ранок» : Фабула, 2020. 288 с.

15. Гупта Суніл. Цифрова стратегія. Посібник із переосмислення бізнесу / пер. з англ. І. Ковалишеної. Київ: Вид-во КМ-БУКС, 2020. 320 с.

16. Двек Керол. Налаштуйся на зміни. Нова психологія успіху / пер. з англ. Юлія Кузьменко. Київ : Наш формат 2017. 288 с.

17. Дзьобань О.П. Філософія інформаційних комунікцій: Монографія. Харків : Майдан, 2012. 224 с.

18. Друкер Питер. Задачи менеджмента в XXI веке. Москва. Санкт – Петербург, Киев : Вильямс, 2000. 276 с.

19. Заренин М. В. Информация: свойства, ресурсы, инновационные технологии. Гомель : ОАО «Полеспечать», 2012. 224 с.

20. Збарський В.К., Грибова Д.В. Особливості еволюційного розвитку туристичної галузі. Агросвіт. 2020. №2. С.18-22.

21. Капріцин І.І. Філософія ресурсної свідомості: об’єкт і предмет дослідження. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2020. Вип. 41. Том 1. С. 79-85.

22. Kyvliuk Olga, Svyrydenko Denys. Academic Mobility as “Brain Drain” Phenomenon of Modern Higher Education. Studia Warmińskie. 2017. № 54 P. 361 - 371.

23. Кириченко М. О. Розвиток інформаційно-технологічної сфери та її вплив на формування цифрового світогляду та цифрової ідеології сучасної людини. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : Видавництво «Карат», 2019. С.35-46.

24. Кириченко Микола. Вплив цифрових технологій на розвиток людського і соціального капіталу в умовах діджиталізованого суспільства. Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia: ZNU. 2019. 1 (78). 108–129.

25. Кириченко М. О. Вплив глобалізації на розвиток цифрових технологій та інновацій в умовах четвертої промислової революції 4.0. Humanities studies : Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia: ZNU. 2019. 2 (79). С.39-52.

26. Кириченко Микола. Формування концепції цифрової стратегії сучасного українського суспільства у контексті розвитку технологій,

можливостей і проривних змін. Humanities studies : Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia: ZNU. 2020. 4 (81). С.30-44.

27. Коваленко Надія, Чорногор Наталія, Коваленко Діана. «Освітній туризм: можливості застосування досвіду Естонії в Україні» Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України». Збірник наукових праць. Кропивницький : ЛА НАУ, 2019. С.60-68.

28. Колотуха Олександр. Геопросторові особливості трекінгового туризму. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України». Збірник наукових праць. Кропивницький : ЛА НАУ, 2019. С.112-120.

29. Кривега Л. Д., Сухарева К. В. Мировой туризм: Тенденции развития. Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. Київ : Видавництво «Гілея», 2015. Вип. 98. С. 283-285.

30. Кривега Л. Д., Сухарева К.В. Світовий туризм: філософія змін. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2020. Вип. 41. Том 1. С. 86–91.

31. Кук Тім. CEO, що вивів Apple на новий рівень / пер. з англ. Євгенія Кузнєцова. Київ : Наш формат. 2019. 296 с.

32. Лазаревич А. А. Становление информационного общества, монография. Минск: Беларусская навука, 2015. 537 с.

33. Левко А. И. Социокультурные предпосылки инновационного развития, монография. Минск : Беларусская навука, 2018. 508 с.

34. Лепський М. А. Соціальне прогнозування як вид антиципації. Основи стратегічного прогнозування політичних ситуацій та процесів: навчальний посібник / В. І. Воловик, М. А. Лепський, Е. А. Гугнін, І. О.

Кудінов та ін.; за заг. ред. М. А. Лепського; 2-е видання. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. С. 210–220.

35. Лепський М. А. Соціальне прогнозування як вид атракції. Стратегічне прогнозування політичних стуацій та процесів: монографія В. І. Воловик, М. А. Лепський, Е. А. Гугнін, І. О. Кудінов та ін.; за заг. ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : ЗНУ, 2012. С. 181–197.

36. Лепський М. А. Феномен палімпсестності міста. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2020. Вип. 41. Том 1. С. 12-19.

37. Лепский М. А. Социологическое наблюдение за пандемией: связанность, паника, волны кризиса. Немецкий научный/научно-популярный Вестник «Результаты работы ученых: социология, криминология, философия и политология». 2020. Том 1 № 4. С.1-14.

38. Лукашевич В. К. Креативное взаимодействие предметного, нормативного и рефлексивного знания: монография. Минск : Беларусская навука, 2019. 299 с.

39. Макафі Ендрю, Ерік Бріньолфссон. Машина, платформа, натовп. Як прибокати наше цифрове майбутнє / пер. з англ. Олександра Асташова. Київ : Наш формат, 2019. 336 с.

40. Мельник В. В. Глобалізація в культурній сфері: теоретико–методологічний аналіз. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб.наук.пр.] Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2014. Вип. 87. С. 219–225.

41. Митник Кевін, Вемосі Роберт. Мистецтво залишатися непомічними.Хто ще читає ваші імейли? / пер. з англ. Олександра Асташова. К: Наш формат, 2019. 280 с.

42. Мосионжник, Л. А. Антропология цивилизаций. Кишинев : Высш. антропол. шк., 2006. 468 с.

43. Nikitenko V. The Meaning of E-Culture in the Field of Human Values: Philosophic and Anthropology Context / Диалог культур в эпоху глобальных рисков : материалы Междунар. науч. конф. и X науч.-теорет. семинара «Инновац. стратегии в соврем. социал. философии», Минск, 17-18 мая 2016 г. В 2 ч. Ч. 2 / науч.-ред. совет : А. В. Данильченко [и др.] ; редкол. : В. В. Анохина [и др.]. Электрон. дан. (5,07 Мб).Минск : Изд. центр БГУ, 2016. С. 108–110.

44. Нікітенко Е. К. Туризм як чинник креативності особистості та рушійної сили креативної економіки. Матеріали XXIV науково-технічної конференції студентів, магістрантів, аспірантів, молодих вчених та викладачів. Проблеми економічного розвитку в сучасних умовах. Том IV. ІІ ЗНУ. Запоріжжя : ІІ ЗНУ, 2019. С. 56-57.

45. Ніктенко Е. К. Креативність як суттєвий маркер туризму, креативної економіки та креативної особистості. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2019» : у 5 т. Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 5, 2019. С. 288-289.

46. Nikitenko V. Educational discourse of tourism business in the context of information society. Освітній дискурс, 16(2), 2017. 17-24.

47. Нікітенко В.О. Освіта, культура і туризм як чинники креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 340 с.

48. Нікітенко В. О. Культура і цивілізація: взаємодія та взаємозв’язок у контексті соціально-філософського аналізу. Humanities studies. 2020. Вип.3 (80). С.49-64.

49. Nikitenko vitalina. Evolution and further development of the real world in the conditions of technological changes in the context of socio-philosophical discourSE. Humanities studies : зб. наук. пр. / Запоріз. нац. ун-т. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. Вип.4. Р. 60-73.

50. Никитенко Виталина. Туризм как фактор развития креативной личности и ценностного измерения инновационно-информационного общества. Theory and practice: problems and prospects. Scientific articles (Electronic publication) Kaunas, Lithuanian Sports University. 2020. P.333-341

51. Нікітенко Віталіна. Експертиза суспільства сталого розвитку як мистецтво і наука передбачення. Матеріали Круглого столу «Актуальні проблеми проведення економічних, товарознавчих, будівельних експертиз та правові шляхи їх вирішення». Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. С.102-104.

52. Нікітенко В.О. Концепція сталого розвитку світу у контексті доповідей Римського клубу: соціально-філософські виміри. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2020. Вип. 41. Том 1. С. 103-111.

53. Нікітенко В. О. Creative and innovative potential of lean-production development philosophy as a factor of sustainable production. Освітній дискурс. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 19 (1). 2020. С. 60–67

54. О’ Райлі Тім. Хто знає, яким буде майбутнє / пер. з англ. Юлія Кузьменко. К. Наш формат, 2018. 448 с.

55. Олексенко Р. Людина в умовах інформаційного суспільства як об'єкт соціально-економічної рефлексії. Становлення і розвиток інформаційного суспільства як основи забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави. 2017. С. 59–62.

56. Олексенко Р. Формування культури засобами масової інформації. Fundamental and applied science. 2015. С. 172–175.

57. Олексенко Р. І. Вплив комунікацій на ціннісні орієнтири особистості Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2015. Вип. 62. С.65–73.

58. Олексенко, Р. І. Глобальні проблеми філософії від Античності до сьогодення в дискурсі ринкових трансформацій. Придніпровські соціально-гуманітарні читання: у 6-ти частинах. ч 2 : матеріали Дніпропетровської сесії І І Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, 2013. С. 148-151.

59. Осборн Р. Цивилизация. М.: АСТ: Аст Москва: Хранитель. 2008. 467 с.

60. Пінкер Стівен. Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу. Київ : Наш формат, 2019. 560 с.

61. Повзло А. Н. Проблемы преподавания философии (философия педагогики) в технических вузах. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя: КСК-Альянс, 2017. Випуск 38. Том 2. С. 115–120.

62. Портер Майкл. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів / пер з англ. Ірина Ємельянова, Ірина Гнатковська. Київ : Наш формат, 2019. 624 с.

63. Пунченко О. П. Археология ноосферного образования, монография. Одесса : Друкарський дім, Друк Південь, 2017. 452 с.

64. Punchenko Oleg & Nikitenko Vitalina. Covid-19: person and society facing the challenges of global transformation. Humanities studies : зб. наук. пр. / Запоріз. нац. ун-т. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. Вип.4. Р. 74-9.

65. Райнерт Ерік С. Як багаті країни збагатіли і чому бідні країни лишаються бідними / пер. з англ. Петра Таращука. Київ : Темпора, 2018. 452 с.

66. Реворт Кейт. Економіка пончика. Як економісти XXI століття бачать світ. К. : Наш формат, 2019. 296 с.

67. Резанова Наталия. Инновация как фактор социального развития в условиях информационного общества. Міжнародна науково-практична конференція «Теоретичні і практичні засади еволюції від інформаційного суспільства до «суспільства знань» і до смарт-суспільства: виклики і можливості четвертої промислової революції». 23-24 листопада 2018 р. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2018. С.117-120.

68. Рижова І.С. Становлення і розвиток дизайну як духовно-практичного феномена в інформаційно-культурному просторі. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2009. Вип.36. С. 211-224.

69. Роджерс Еверетт М. Дифузія інновацій / пер. з англ. Василя Старка. Київ : Києво-Могилянська академія, 2009. 591 с.

70. Руднєва М.Г. Світові тренди розвитку туризму у 2018 р. Актуальні проблеми регіональних досліджень: Матеріали III Міжнар.наук.-практ. інтернет-конф. Луцьк : Вежа-Друк 2018. С.49-53.

71. Скворець В.О. Українське суспільство як соціоісторичний організм. Humanities studies. Запоріжжя : ЗНУ. 2020. Вип.4 (81). С.92-107.

72. Стратегія розвитку туризму і курортів на період до 2026 року. Схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. №168.

73. Сухарева К.В. Туризм як спосіб пізнання людиною граничності повсякденного буття. Автореф. дис…канд. філософ. Наук : 09.00.03. ЗНУ. Запоріжжя, 2009. 19 с.

74. Флорида Річард. Криза урбанізму. Чому міста роблять нас нещасними / пер. з англ. Ірина Бондаренко. Київ : Наш формат, 2019. 320 с.

75. Фостер Провост, Том Фоусетт. Data science для бізнесу. Як збирати, аналізувати і використовувати дані. Київ : Наш формат, 2019. 400 с.

76. Чернецька С.А. Сучасні тенденції розвитку міжнародного туризму. Культура народов Причорноморья. 2012. №232. С. 85-88.

РОЗДІЛ 4. ІНФОРМАЦІОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ВЗАЄМОДІЇ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМІЧНОГО МИСЛЕННЯ І КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

4.1. Особливості формування алгоритмічного мислення і культури як тенденції інноваційно-інформаційного суспільства та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості

Поставлено завдання – виявити особливості формування алгоритмічного мислення і культури як тенденції інноваційно-інформаційного суспільства та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості.

Особливості формування алгоритмічного мислення і культури проявляються у контексті різноманіття проявів цифрового світу у віртуальній і реальній дійсності, що набуває великої актуальності, так як на наших очах відбуваються величезні революційні зміни в усіх сферах людської життєдіяльності [2]. Для цього слід: 1) визначити головні концепти дослідження, серед яких - інформаціологічні виміри, алгоритмічне мислення і культура, цифровізація, інформатизація; 2) дослідити вплив Четвертої промислової революції на розвиток алгоритмічного мислення і культури; 3) розкрити прояви практичного застосування алгоритмічного мислення і культури; 4) розкрити зворотний бік використання цифрових технологій та їх протиріч.

Останні змінюють способи роботи і взаємодії і сприяють формуванню інноваційно-інформаційного суспільства, розвиваючи взаємозв’язки, взаємодії, взаємовпливи, між якими лежить категорія «зв'язок». Термін «зв'язок» як категорія взаємопов’язаного і взаємозалежного світу має широке поле значень:

1) фізичний та логічний шлях між двома сутностями;

2) процес передачі інформації;

3) дії, пов'язані зі створенням засобів зв'язку та комунікаційних систем;

4) співвідношеня між різними компонентами системи, у даному випадку мислення і культури, – говориться у роботі Браяна Крістіана і Тома Гріффітса «Життя за алгоритмами: Як робити раціональний вибір» [4, с. 229].

Розвиток алгоритмічного мислення і культури як тенденція цифровізації інноваційно-інформаційного суспільства свідчать, що цифрова революція призводить до розвитку цифрової економіки та цифрового менеджменту, які базуються на інформаціологічних вимірах мислення, культури, свідомості.

Далі доцільно перейти до визначення головних концептів дослідження Інформаціологічні виміри алгоритмічного мислення і культури пов'язані з сукупністю знань, в основі яких поняття: 1) інформації як властивості матеріальної системи відтворювати цифровий світ; 2) науки про природу та сутність інформації, закони її передачі, розподілу, обробки та перетворення; 3) формалізації понять інформації та інформаційних процесів у контексті єдності всіх її форм і типів та процесів інформаційної взаємодії.

Алгоритмічне мислення – спосіб мислення, зосереджений на сукупності ідей, принципів, патернів поведінки, що складаються з багатьох взаємопов'язаних частин, з сукупності алгоритмів та їх технологій, що досліджують функціонування інформаційно-інноваційного суспільства, вивчення якого можна дослідити за допомогою алгоритмів, детермінованих інформаційно-комп'ютерними технологіями, що використовуються для цифрового відтворення системи [67].

Алгоритмічна культура представляє собою сукупність ідей, принципів, концептів вивчення основоположних проблем про цифровий світ, а також розв'язання проблем повсякденності, які є основою для багатьох відомих

алгоритмів добування даних. Це загальні принципи аналітичного і системного мислення з використанням даних, необхідних для найкращого вирішення проблем, адже вивчення внутрішньої роботи комп'ютерів здатне підказати нам, як думати і які рішення приймати, у що вірити і як поводитися, що вимагає знання когнітивних, комп'ютерних і поведінкових наук, які розгортаються між людським пізнанням та обчисленнями з метою отримання передбачуваного результату та пошуку алгоритмів у вирішенні людських проблем.

Сьогодні стає очевидним, що цифровізація передбачає трансформацію мислення, культури, свідомості, що потребують пошуку нових інформаційних вимірів. Пошук інформаційних атрибутів цифровізації необхідний в освіті, культурі, туризмі, щоб працювати із великими даними (Big Data) й потоками інформації, об'єми яких постійно збільшуються, а вибірка повинна бути точною і об'єктивною. «Іноді ми заздримо машинам, які розраховують усе до дрібниць і не помиляються, але й люди можуть жити за алгоритмами й отримувати передбачуваний результат» [4, с. 229].

Алгоритмічне мислення і культура як тенденції цифровізації інноваційно-інформаційного суспільства сприяють появі нових інформаційних моделей, згідно з якими руйнуються і перебудовуються старі системи виробництва, споживання, транспортування тощо. Цифровізація сприяє тому, що на соціальному рівні активно змінюється природа праці та спілкування, а також позиціонування та розвідки інформації, у результаті чого перебудовується вся система освіти, культури, туризму. Сучасні способи використання технологій, які впливають на паттерни поведінки, системи виробництва і споживання, сприяють відновленню і збереженню навколишнього середовища [1, с.8].

У цифровому суспільстві відбуваються системні й глибокі зміни, які впливають на всі сторони людської життєдіяльності та виступають тими рушійними силами, які народжують нові мегатренди у суспільстві, бізнесі,

економіці, індивідуальних вимірах буття, детермінованих глибинною трансформацією технологічних змін, що реалізуються Четвертою промисловою революцією, яка отримала свою назву у 2011 році як засіб підвищення конкурентоспроможності. Четверта промислова революція направлена на формування алгоритмічної свідомості і культури, пов'язаних з інформатизацією та розвитком комп'ютерних технологій, які мають потенціал щодо підвищення цифрового економічного зростання і продуктивності, а також різного роду діджитал-операцій [17].

Зазначимо, що інформатизація – це сукупність технічних, економічних, соціальних та культурних процесів, що направлені на формування умов для задовлення цифрових потреб особистості та формування компетентностей, необхідних для використання інформаційних мереж і платформ, створених на основі сучаної інформаційної техніки. З інформатизацією тісно пов'язаний термін «цифровізація», що являє собою реалізацію цифрових технологій у всі сфери життя - від взаємодії між людьми до взаємодії людини з машиною. У свою чергу цифрові технології – це сукупність інструментів і методів, що слугують основою функціонування комп'ютерної техніки, робототехніки, автоматизації, телекомунікацій тощо.

Вплив Четвертої промислової революції, що сприяє розвитку алгоритмічного мислення і культури як тенденції цифровізації інноваційно-інформаційного суспільства, що здійснює потенційний позитивний вплив комп'ютерних алгоритмів на зростання економіки. Розвиток алгоритмічного мислення і культури викликаний виробництвом знань та інновацій, формуванням парку високих технологій як прототипу суспільства інновацій [3, с.183]. Розвиток алгоритмічного мислення і культури породжує низку протиріч, пов'язаних з поширенням технологічного безробіття завдяки широкому упровадженню комп'ютерних технологій, що привели до глибоких соціальних потрясінь у порівнянні з попередніми промисловими революціями.

Нові цифрові технології, що формують алгоритмічне мислення і культуру, змінюють природу праці в усіх галузях виробництва і професіях, пов'язаних з технологічними перетвореннями. Вони є настільки глибокими, що потребують миттєвого реагування та їх вирішення на користь людини. Браян Крістіан і Том Гріффітс відмічають, що «алгоритм – це обмежена послідовність кроків, що використовуються для вирішення проблем» [4, с.11]. Термін «алгоритм» походить від імені перського математика Аль-Хорезмі, автора книги XI ст. з техніки математичних розрахунків, які стосуються не тільки математики. На сучасному рівні комп'ютерні науки пропонують використання даної термінології для формування алгоритмічного мислення та культури як засобу вирішення проблем в усіх сферах життєдіяльності. Вплив Четвертої промислової революції сприймається як неминучий етап еволюції від простого переходу до цифровізації і в подальшому до більш складної форми новаторських змін, які базуються на поєднанні численних технологій з новими способами алгоритмізації та захисту комп'ютерних мереж [26].

Відмітимо, що сучасні тенденції цифровізації сформували нові революційні способи поєднання продуктів і послуг і розмили традиційні кордони між галузями, створивши різноманітні інтернет-блоги і драйвери, що дозвляють використовувати їх дані та ними користуватися. Взаємовплив фізичного, цифрового і біологічного світів – центральна тема Четвертої промислової революції, яка пропонує розширення нових можливостей для досягнення продуктивності та інноваційності, так як «інформаційні технології і соціальні мережі несуть «революційні зміни» [4, с. 20]. Нові технології та інфраструктура інформаційного світу взаємодіють і змінюють традиційний підхід до роботи і оплати праці, у результаті чого виникають нові типи робочих місць, яким властива гнучкість і тимчасовість (так звана «економіка на вимогу») [5].

Розвиток алгоритмічного мислення і алгоритмічної культури як тенденція цифровізації інноваційно-інформаційного суспільства не знає кордонів, тому неминуче виникає питання щодо впливу технологій на життєдіяльність людини і суспільства. Автоматизація впливає на ринки країн, що розвиваються, які постійно використовують можливості Четвертої промислової революції Як свідчить аналіз, країни не будуть процвітати, якщо не буде приділятися увага розвитку технологій, інноваційності, технологічним проривам, тому інформаційні системи повинні отримувати постійне підкріплення на шляху до покращення цієї діяльності [19].

Так як технологічно-цифровий прорив не знає кордонів, він впливає на розвиток інфраструктури і асоціюється з великими даними, в основі яких розвиток алгоритмічної культури для вирішення проблем. «Тому через 10-20 років інфраструктурою розумних міст будуть управляти цифрові технології – штучний інтелект, автомобілі з автопілотами, доповнена реальність, генетично модифікована їжа, нові і активні джерела енергії, розумні матеріали, численна кількість гаджетів і пристроїв, з'єднаних між собою різними способами обміну інформацією» [7, с. 13-27]. Багато «розумних міст» під’єднують свої служби, комунальні послуги та дороги до мережі Інетернет, вони керують своєю енергією, потоками матеріалів, логістикою та дорожнім рухом; пропонують інтелектуальне подолання проблем паркування, «розумного сортування» сміття та смарт-освітлення. «Розумні міста» постійно розширюють мережу сенсорних технологій і працюють над платформами збирання даних, що лежать в основі поєднання різних технологічних проектів та додаткових послуг [65].

Крім того, більшість цифрових технологій, що розвиваються у віртуальній реальності, взаємопов'язані і підштовхують до розвитку та взаємодії одна одну. Так, віртуальна реальність використовує комп'ютери, щоб створити імітування середовища про реальні і вигадані світи, до яких людина може доповнити свою фізичну присутність і власні почуття. Однак,

якими б складними не були ці віртуальні світи сьогодні, у найближчому майбутньому апаратне і програмне забезпечення буде вдосконалюватися. Доцільно відмітити про наявність такої платформи як High Fidelity (американської соціальної платформи віртуальної реальності), яка забезпечує існування віртуального світу майбутньої генерації – не менш великого і складного, ніж сьогоднішній реальний світ [8, с. 182-200].

Кордони між людиною і машиною, онлайн і офлайн світами стираються і стають все більш розмитими і застосування комп'ютерних технологій для повсякденного життя впливає у багатьох аспектах життєдіяльності кожної людини. Доповнена реальність забезпечує прямий перегляд фізичного середовища через екран комп'ютера або ж мобільного телефону у режимі реального часу, накладаючи на нього додаткову цифрову інформацію та зображення, включаючи GPS-дані (пошук точного місцезнаходження). Зокрема, виробники престижних автомобілів, таких як «Mercedes-Benz» або «Range Rover», проектують дані про швидкість руху автомобіля або напрямки його руху безпосередньо на переднє скло. На відміну від віртуальної реальності, яка може створити цілком вигаданий світ, доповнена реальність, навпаки, підсилює сприйняття дійсності завдяки розміщенню корисних даних на поверхні зображення речей, які ми бачимо навколо нас, що потребує застосування алгоритмічного мислення [4]. Доповнена реальність може використовуватися на будь-якому пристрої з вбудованими датчиками і камерами – на мобільному телефоні, планшеті, окулярах і навіть на контактних лінзах. Очікується, що найближчим часом на наші гаджети буде завантажено та відновлено 2.5 мільярда застосунків для доповненої реальності [9, с.81-90].

Переваги використання зазначених технологій є дійсно є вражаючими, тому не випадково найпотужніші компанії вже демонструють їх застосування у повсякденній реальності. Розвиток алгоритмічного мислення і культури пов'язані з робототехнікою, яка все частіше удосконалюється додатковими

функціями, такими як високоякісні відеокамери, сенсорні датчики і лазерні дальновимірні пристрої, що управляються за допомогою комп'ютерів. Значні додаткові функції зумовлені «революцією смартфонів», які багато у чому залежать від удосконалення комп'ютерних мікросхем, батарей і датчиків.

Як засвідчує аналіз прикладів розвитку алгоритмічного мислення і культури як тенденцій цифровізації інноваційно-інформаційного суспільства, ми живемо в епоху конвергенції, коли біти цифрового царства зливаються з атомами фізичного світу. Інформаційні технології та цифрові зміни стають одним з проявів тенденції до взаємозалежності, коли цифровий, фізичний і реальний світи взаємодіють і впливають один на одного. Цифрові технології стають рушійною силою і головним чинником розвитку як економічного базису, так і суспільства в цілому [10]. Алгоритмічне мислення і культура пов’язані з творчо-креативним проектуванням алгоритмічних завдань, використовуючи навіть штучний інтелект і керуючи ним в умовах непередбачуваних ситуацій. Форми буття сучасної людини вимагають формування цінностей алгоритмічної культури, які мають величезний вплив на розвиток особистості та нейротехнологій, що потребують обробки даних за допомогою нейронних мереж.

Актуально зазначити, що використання штучних нейронних систем пов’язане також із здоров’ям людини. Штучні нейронні мережі відіграють значну роль при вивченні особливостей захворюваності та розробки на їх основі програм мінімізації ризиків для здоров’я населення. Штучні нейронні системи використовуються для завдань класифікації і ранжування медико-екологічної ситуації у регіонах, а також для вирішення завдань охорони здоров’я і досягнення його найкращих показників [13].

Ми перебуваємо на порозі нової технологічної революції, яка докорінно змінює плин нашого повсякдення, способи роботи та вимагає взаємодії освіти, культури, інженерного мислення. У найближчому майбутньому нейротехнології (мислення, культура, операції штучних

нейронних мереж) швидко поширюватимуться і тому освіта повинна підготувати математиків, інженерів, соціологів, розробників та фізиків, а також неврологів, необхідних для обслуговування галузі нейронних систем. У жовтні 2016 року команда з Microsoft Research оголосила, що їхня нейронна мережа досягла «людського рівня розпізнавання розмовної мови». Влітку 1956 року у Дартмутському коледжі науковці, які вивчали нейронні мережі, інтелект і розробляли теорію автоматів виділили штучний інтелект як окрему галузь наукових досліджень. Учасники семінару обмірковували питання про проектування машини, здатної говорити, формувати абстрактні поняття, розв'язувати завдання, які під силу лише людському розуму, а також удосконалювати саму себе. Протягом останніх років штучний інтелект стрімко вдосконалювався завдяки технікам глибинного навчання, що мають переваги більшої доступності даних, датчиків та обчислювальної потужності [70]

Глибинне навчання досягло рівня, за якого воно здатне дуже близько імітувати людський рівень взаємодії в обмежених сценаріях, зокрема, обробці запитів клієнтів, медичній діагностиці, навігації автономних транспортних засобів, комп'ютерних іграх. Розумний штучний інтелект у вигляді створення машин із загальним інтелектом і бажаних цілей та алгоритмів пошуку шляхів їхнього досягнення швидко прогресує. У той же час з'являються нові можливості того, що комп'ютер може найближчим часом перевершити людські можливості. Сьогодні штучний інтелект набуває багатьох когнітивних навичок, в основі яких техніка машинного навчання, прориви у сенсорних технологіях, алгоритм пошуку досягнення цілей. Сьогодні штучний інтелект найчастіше називають терміном «машинне навчання», в основі якого нові підходи до програмного забезпечення, штучних нейронних мереж та еволюції алгоритмів, що удосконалюються. Керувати даними є одним з найбільших викликів для багатьох організацій, тому розробляються такі системи штучного інтелекту, які покликані шукати і

виявляти дані в системах та на серверах компаніях. Глибинне навчання як розділ штучного інтелекту досліджує методи, що дозволяють комп'ютерам покращувати характеристики алгоритмічної культури на основі методів побудови алгоритмів [72].

Алгоритмічне мислення і культура, які формуються на основі машинного навчання, працюють на складному і спеціалізованому обладнанні, отримують доступ до більшої кількості даних і містять удосконалені алгоритми. Нейронні мережі демонструють кращі результати з розвитком алгоритмічної культури і мислення, яке підходить до багатьох автоматизованих процесів і поступово вони будуть поширюватися і проникати в економіку і суспільство [12]. Використання штучних нейронних мереж виходить за межі медичних та наукових лабораторій, проникаючи у наше повсякденне життя. Галузь нейротехнологій швидко набуває зрілості і у плині Четвертої промислової революції надає можливість створювати нові системи цінностей, водночас породжуючи серйозні ризики та протиріччя в управлінні. Як приклад, керівництво компаній може трансформувати алгоритмічну культуру і зробити її пріоритетом суспільних цінностей. «Бек-офіс (операційно-обліковий департамент, який забезпечує роботу підрозділів, що беруть участь в управлінні) використовується для позначення алгоритмічної (інтелектуальної) роботи. «Минуле десятиліття забезпечило нас новою термінологією та новими кількісними показниками», – відмічають Медоуз Донелла, Рандерс Йорген, Медоуз Денніс у роботі «Межі зростання. 30 років потому» [24, с. 18].

Зазначимо, що алгоритмічна культура поширюється світом і прискорюється, бо мережі і зручні цифрові пристрої є практично скрізь. Онлайн-банкінг дає змогу клієнтам проглядати звітність, переказувати кошти, оплачувати рахунки і проводити купу інших операцій просто з дому через комп’ютер і абсолютно будь-де – через смартфон. Багато банківських застосунків доповнили сервіс ще однією функцією – депонування чеків через

камеру телефона, у результаті чого відбувається розвиток та посилення зручності використання віртуалізованої банківської системи.

У супермаркеті Amazon Go, удосконаленому новими технологіями, немає ні касирів, ні терміналів самообслуговування, а замість цього магазин «нашпигований» датчиками і камерами, які у поєднанні з технологіями машинного навчання та із застосунками для смартфонів відстежують усе, що клієнти «кладуть у кошик і виставляють на рахунок після того, коли покупець виходить із магазину. Це справжня мережева система, де кошик є реальним, а каса стає віртуальною» [11]. Такий спосіб покупок є надзвичайно зручним в умовах пандемії та загострення картинних заходів. Так, компанія Wealthfront з моменту її заснування у грудні 2011 року отримала понад 3 мільярди доларів від більше, ніж 35 тисяч родин – і все через віртуальні транзакції, які вона замінила онлайн-формою. Виконання подібних віртуальних транзакцій вимагає того, щоб людина була технічно підготовленою і володіла алгоритмічним мисленням і культурою, що здійснюється завдяки взаємодії технологій, освіти і культури. Тому формування алгоритмічної культури і мислення – це тренд сучасного світу, сформованого викликами Четвертої промислової революції [70].

Як один із прикладів реалізації функцій алгоритмізації можна привести досвід компанії Eatsa, яка віртуалізувала замовлення страв і автоматизувала процес їхнього приготування [11]. Найсучаснішим роботом-кухарем є «гамбургерист», який бере сире м'ясо, булочки, спеції й соуси і перетворює їх на готові, запаковані гамбургери зі швидкістю до 400 штук на годину. Машина сама виконує значну частину підготовчих процесів, робот дозволяє відвідувачам персоналізувати свої гамбургери, вказавши лише на ступінь обсмаження й склад продуктів, – відмічають Браян Крістіан і Гріффітс Том [4]. Багато базових апаратних технологій, на які спираються роботи, зокрема обчислення, зберігання даних і зв’язки, вдосконалюються експоненціальними

темпами, які відкривають все нові й нові можливості, пов’язані з алгоритмічним мисленням і культурою.

Інший приклад розвитку алгоритмічної культури пов'язаний з цифровізацією. Компакт-диски з музикою та фільмами й веб-сторінки десятиліттями поповнювали світовий запас цифрової інформації, але за останні кілька років темпи їх створення даних різко зросли. За оцінками IBM, 90% усіх цифрових даних у світі було сформовано за останні 24 місяці. Сигнали від датчиків смартфонів та промислового обладнання, цифрові фотографії і відео – усе це вводить у безпрецедентну епоху «великих даних» інформаційно-інноваційного суспільства. Стрімкий потік даних є важливим, бо підтримує і прискорює розвиток штучного інтелекту і машинного навчання, їхні результати стають кращими у міру збільшення вхідних даних, - говорить Пітер Друкер [12].

Технології та протоколи бездротового зв’язку (мережевий, комунікційий, стандартизований процес передачі даних) як основа обчислювальної науки швидко вдосконалюються і слугують дієвим механізмом упорядкування повсякденного життя. Організаціям і приватним особам в умовах цифровізації доступна безпрецедентна кількість обчислювальних потужностей. 3D-друк є прикладом наймасштабнішої тенденції – поширення цифрових інструментів на традиційні виробничі процеси. Це приклад розвитку інформаційно-інноваційного суспільства, на яке впливають цифрові технології. Цифровий інструментарій вже кинув виклик людській перевазі у рутинній обробці інформації, розпізнаванні образів, мові, інтуїції, судженнях, прогнозуванні, фізичній спритності і багатьох інших сферах, для чого необхідний когнітивний аналіз як засіб дослідження життєвого світу індустріальної і постіндустріальної епохи, - як засвідчує В.Зінкевич [14, с.81-86]. Цифровий прогрес дозволяє створювати машини, які виходять за межі всесвіту бітів і взаємодіють з людьми і речами у світі атомів. І цей самий прогрес дає нам змогу впорядковувати атоми,

тобто створювати речі не баченими раніше способами. Це чудово простежується на прикладі багатьох найпоширеніших об'єктів, створених людиною. Багато традиційних бізнес-процесів зараз віртуалізуються, переходять на цифрові канали, в яких скорочується кількість людей-учасників.

Залучення технологій алгоритмічного мислення і культури пов'язане з явищем алгоритмізації. Алгоритмізація – нова довгострокова тенденція, яка лише нарощуватиметься і поглиблюватиметься з часом завдяки розширенню нових можливостей алгоритмічної культури і свідомості людини і машини. Роботи, дрони, автомобілі та автопілоти стають дешевшими, доступнішими, потужнішими і різноманітнішими. Каталізаторами цього вибуху слугують алгоритми (алгоритмічна культура), мережа (мережева культура), хмарні технології (хмарна культура) та експоненціальне поліпшення апаратного забезпечення [14].

Зворотною стороною розумних та інноваційних технологій є шкідливість та руйнівність, так як злочинці з цифрового підпілля використовують різноманітні технічні прийоми і засоби цих технологій для крадіжок і досягнення своїх кримінальних цілей. Спочатку вони використовувати пейджери і п'ятифунтові стільникові телефони для надсилання шифровок один одному. Сьогодні вони навіть створюють власні таємні радіотелекомунікаційні системи мобільного зв'язку по всій країні, на кшталт таких, що використовуються в наркокартелях Мексики, – відмічає Марк Гудмен у роботі «Злочини майбутнього» [11, с.5-6]. У результаті зазначених протиріч, Інтернет перетворився на поле битви і загрози знаходяться у кожному куточку кіберпростору: для банків, для енергомереж, для мереж військових і розвідувальних операцій тощо. Тому головним завданням алгоритмічного мислення і культури є стеженням за хакерами всього світу та їхніми шкідливим програмами за допомогою системи сенсорів для нейтралізації небезпек та проведення кібератак з метою захисту

держави від кіберзагроз, виробляючи ті чи інші тактичні прийоми, – говорить Шейн Гарріс [72, с.109]. Сьогодні мережі компаній стають проникненими, а їхні комп'ютери – контрольованими і відстежуваними [15].

У міру розвитку цифрових технологій освіта повинна формувати соціальні навички, які стануть важливішими за математичні, а здатність комбінувати соціальні навички з технічними матиме велику цінність [71].

Цифрові технології, які успішно формують наше алгоритмічне мислення і культуру, ще не здатні задовольнити наші соціальні потреби, у результаті чого виникає протиріччя між людиною і машиною. Так, машинам не вистачає співчуття, лідерських якостей, наставництва, командної роботи тощо. Комп'ютери поступово вчаться робити дедалі більше речей, які ще тільки підпадають під поняття «творчості» – створювати функціональні і красиві об'єкти, писати музику, перекладати, висувати корисні наукові гіпотези, демонструючи секрети тривалого успіху видатних компаній [16]. Творчі здібності комп'ютерів швидко розширюються, цифрові машини часто вигадують рішення, докорінно відмінні від людських, так як комп'ютери все ще не мислять, як людина, бо не сприймають так само світ. Тому креативність і творчість є однією з найпліднішних галузей для нових комбінацій розуму і машин, людина розвиває алгоритмічне мислення і алгоритмічну культуру, без яких вже ні життя, ні існування машини є немислимим [17]. Алгоритмічна культура слугує корелятивним чинником між машиною і людиною, у результаті чого існує загроза перетворення людини на робота, проте вирішення зазначеного протиріччя може надати лише філософія через освіту, культуру, туризм.

Процес усвідомлення розвитку алгоритмічного мислення і культури пов'язаний із сукупністю фундаментальних принципів великих даних, необхідних для збору інформації, щоб структурувати завдання і знайти патерни, генералізувати дані про певні процеси, що досліджуються за допомогою вибору цілей та пошуку набору параметрів, - зазначає Кляйн

Наомі [18]. Алгоритмічне мислення і алгоритмічна культура – набір концепцій, принципів і загальних методів, символічних і кількісних атрибутів, в основі яких характеристики, направлені на вирішення проблем людини, пошук даних для оцінки рішень, загальних стратегій та пропозицій, - про що свідчить Кук Тім [69].

Алгоритмічне мислення і алгоритмічна культура включають загальні принципи аналітичного мислення з використанням даних, які допоможуть їх визначати та застосовувати відповідні методи, серед яких метод майнингу даних, тобто, за допомогою яких можна отримати потрібну інформацію та знайти алгоритми їхнього виконання. «Алгоритм – це всього лиш обмежена послідовність кроків, що використовуються для вирішення проблеми і є чимось значно ширшим, аніж комп'ютери», – відмічає Браян Крістіан, Гріффітс Том у роботі «Життя за алгоритмами. Як робити раціональний вибір» [4, с.11].

Тому у ході науково-пошукової роботи ми сформульовали авторську концепцію принципів алгоритмічного мислення, що лежать в основі великої кількості методів і технік, які застосовуються у багатьох сферах діяльності:

1) принципи, які використовуються для того, щоб перетворити дані на великі переваги і досягти успіху;

2) загальні принципи аналітичного мислення з використанням даних, щоб застосувати відповідні методи, серед яких процес майнингу даних (збору інформації);

3) загальні принципи того, яким чином отримувати із даних потрібну інформацію та алгоритми їх виконання в умовах інформаційно-інноваційно-цифрового суспільства.

Таким чином, доведено, що розвиток алгоритмічного мислення і культури як тенденція цифровізації інноваційно-інформаційного суспільства зводиться до того, щоб:

1) визначити атрибути (поле, змінні, характеристики) даного мислення, які окреслюють значення впливу цифровізації на розвиток інформаційно-інноваційного суспільства, формуючи алгоритмічну культуру;

2) сприяти пошуку інформації щодо вимірів інформаційно-інноваційного суспільства, що має сукупність певних атрибутів, завдяки яким ми можемо розкрити моделі даного виду суспільства;

3) підтримувати процес добування даних, що лежать в основі аналітичного мислення та означають процес ідентифікації валідних, нових, потенційно корисних і зрозумілих патернів із даних;

4) сприяти використанню індукції як процесу створення загальної моделі з набору даних, яка починається з загального правила або моделі, що створює загальні закони функціонування алгоритмічної культури [68].

Отже, здійснено виконання завдання, пов'язаного з розвитком алгоритмічного мислення і культури як тенденцій цифровізації інноваційно-інформаційного суспільства. Доведено, що людство вірить у величезну силу технологій як рушійної сили добра, але в той же час воно є і джерелом протиріч у житті людини, так як інтернет-злочинці не зупиняються перед використанням новітніх технологій (великих даних), які обертаються проти звичайних людей. Шейн Гарріс у роботі «Війн@: битви в кіберпросторі» наголошує, що «Держава повинна себе захистити, приділяючи пильнішу увагу інформаційній безпеці» [72, с.231]. Слід усвідомити загрозливі масштаби розвитку алгоритмічної культури і технологій, не кажучи вже про зростаючий обсяг їхнього використання як організованою злочинністю, так і терористичними організаціями. У той же час уряди не виділяють ресурсів, достатніх для прийняття запобіжних заходів для боротьби зі злочинцями, які використовують новітні технології. Разом із тим, комп'ютери повинні краще прилаштовуватися завдяки машинному (глибинному) навчанню до проблем реального світу, а не тільки виробляти алгоритми, які люди можуть використовувати у власному житті, формувати стандарти, за якими людина

може працювати в інформаційному просторі, застосовуючи алгоритмічне мислення і культуру.

Таким чином, у процесі проведеного дослідження виконано наступні завдння:

1) визначено головні концепти, серед яких – інформаціологічні виміри, алгоритмічне мислення і культура, цифровізація, інформатизація, що включають сукупність концепцій, принципів і загальних методів, символічних і кількісних атрибутів, що слугують вирішенню проблем людини, пошук даних для оцінки рішень, загальних стратегій та пропозицій;

2) досліджено вплив Четвертої промислової революції на розвиток алгоритмічного мислення і культури, що є основою функціонування комп'ютерної техніки, робототехніки, автоматизації, телекомунікації;

3) розкрито прояви практичного застосування алгоритмічного мислення і культури на прикладі штучного інтелекту, глибинного навчання, нейромереж;

4) схарактеризовано зворотний бік використання цифрових технологій та вирішення їх протиріч, що полягає в усвідомленні загрозливих масштабів розвитку алгоритмічної культури і технологій, а також того, що держава повинна себе захистити, приділяючи пильнішу увагу інформаційній безпеці.

4.2. Конкурентні переваги творчого та інноваційного потенціалу особистості як основи формування алгоритмічного мислення і культури інноваційно-інформаційного суспільства

Завдання цього підрозділу – з'ясувати конкурентні переваги творчого та інноваційного потенціалу особистості як основи формування алгоритмічної культури інноваційно-інформаційного суспільства, які є основою досягнення стабільно високих результатів та умовою

алгоритмічного мислення і культури, про які мова йшла раніше. Для реалізації цього завдання нам потрібні наступні смислові інтерпретації: 1) креативно-інноваційного потенціалу людини, атрибутивних властивостей та його характристик; 2) інноваційного розвитку суспільства, його етапів та складових; 3) драйверів інновацій як проривних сил досягненя конкурентних переваг творчого та інноваційного потенціалу особистості; 4) креативності як критично важливої компоненти у процесі створення цінностей алгоритмічної культури; 5) конкурентних переваг творчого та інноваційного потенціалу особистості.

Ми виходимо з концептуалізації творчого та інноваційного потенціалу людини як чинника формування інформаційно-цифрового суспільства, що є основою здійснення системних змін у сферах освіти, культури, туризму, бізнесу, економіки. Творчий та інноваційний потенціал людини спричинив і глибокі зміни у способах роботи, цінностях і бажаннях, майже у кожному аспекті щоденного існування людини. Поняття «творчо-інноваційного потенціалу людини» та її атрибутивних особливостей актуалізує дискурс-розуміння відносин «творча особистість-цифрове суспільство» та вплив інформаційно-комунікативного суспільства на функціональні смисли – відмічає М. Лепський [21, с.12-21].

Метою культурних кодів людини як унікальних культурних особливостей, прихованих у формі певної сукупності інформації, яка дозволяє розпізнати культуру, закладений у ній творчий та інноваційний потенціал людини та ключ до розуміння нації, історичну пам'ять, що закладена у середовищі міста [20, с.70-79].

В основі дослідження лежить концептуалізація сукупності переваг людини та їхньої стійкості, націлених на досягнення стратегії розвитку суспільства, яка акцентує увагу на формуванні інноваційних цінностей. Оскільки інформаційно-інноваційний потенціал є рушійною силою стратегії розвитку людини, що спрямований на перетворення суспільства в цифрове та

інноваційне, він є спроможним впливати на креативність особистості [22, с.25-31].

Креативно-інноваційний потенціал людини виступає ключем до виживання суспільства та розвитку особистості. Інновації як ключ до виживання суспільств конкурують між собою і фокусуються на креативності та передовому людському досвіді [23]. Інновації перебувають у центрі уваги суспільно-гуманітарних наук як такі, що вивчають складні системи. Дослідники виявили, що явище, яке досліджується, відноситься до складних адаптивних систем, в основі яких співвідношення між упорядкованістю та хаосом, визначеністю та стохастичністю, гармонією та дисгармонією, упорядкованістю та безладом. Воно є вираженням складних соціальних систем, в основі яких лежать інновації як емерджентний (неочікуваний) результат, запланувати який неможливо. Аби виникло щось нове, інноваційне, необхідна основа, на якій воно може з'явитися [24].

Стан наукової розробки проблеми свідчить, що сенс предмета дослідження дозволяє створювати нові програмні продукти для замовників, нові інформаційні цінності, яких раніше не існувало. Конкурентні переваги творчого та інноваційного потенціалу особистості полягають у тому, що в них закладена спроможність організувати ефективну виробничу діяльність, а знання трансформувати на інновації. Знання утворюються через постійне находження інформації із зовнішнього середовища через освіту, культуру, туризм й навчання, «запити та специфікації, вимірювання й зворотний зв'язок, маючи результатом безпосереднє накопичення досвіду, щоб мислити креативно», – відмічає Майкл Міхалко [25]. Дане визначення націлене на його формування як системи, що споживає і трансформує інформацію та створює інновації. Знання, які використовуються, у значній мірі є неявними (не задокументованими та складними для передачі), тому людина має передавати їх одне одному за допомогою комунікації як основи спілкування під час спільної роботи [26, с. 18-24]. В основі означеного терміну

твердження Роберта Гласса з його роботи «Факти й помилки професійного програмування»: «80% зусиль зі створення інновацій припадають на інтелектуальну діяльність. Значна частина цієї діяльності креативна і лише невелика частина – суто технічна» [27, с.71-80]. Ми є солідарними з Р. Глассом, який свідчать, що 16% інтелектуальних завдань, з якими мають справу співробітники, вимагають креативності. Це у черговий раз підтверджує тезу, що креативність відіграє важливу роль у процесі перетворення інформації на інноваційний продукт. Оскільки всі пристрої в організаціях мають доступ до Інтернету та обмінюються даними один з одним, вони забезпечують значне покращення логістики, ефективності роботи працівників операцій з постачання, енергоспоживання, обслуговування клієнтів та власної продуктивності [28, с.138-150].

Зазначимо, що Глобальний інститут Маккінзі, один з найкращих аналітичних центрів досліджень у галузі конкурентних переваг творчого та інноваційного потенціалу особистості, прогнозує, що інновації, доступні лише у деяких секторах Інтернету речей, до 2025 року спричинять зростання загальної вартості світової економіки на 6,3 трл. доларів [29, с. 60-67]. Багато інновацій виробничої сфері перейшли до сфери послуг і збільшили їхню продуктивність (ресторани швидкого харчування, ресторани кейтен-суші (конвеєрний суші-ресторан), інтернет-магазини і навіть використання їх у сільському господарстві (годування тварин за допомогою комп'ютерного управління), - зазначається в авторській статті [30, с. 12-17].

Усе це свідчить про те, що інноваційно-технологічний розвиток дає нам змогу створювати більш ефективні відновлювані ресурси, проте незважаючи на швидкий розвиток технологій та упровадження інновацій у виробництво, використання невідновлюваних ресурсів все ж таки ще має значне місце. Країнам, що розвиваються, потрібно збільшувати виробничий потенціал ще й для того, аби мати можливість відповісти за наслідки кліматичних змін та кліматичної адаптації. Щоб бути готовими до викликів,

країнам, що розвиваються, слід озброїтися кращими технологіями і організаційними можливостями, які з'являються лише за умови інноваційного економічного розвитку. Процес створення інновації, як зазначає Еверетт М. Роджерс у книзі «Дифузія інновацій», складається з усіх рішень, дій та їхніх наслідків, що відбуваються з моменту усвідомлення потреби чи проблеми, далі під час дослідження, розроблення, комерціалізації інновації, у процес її дифузії та впровадження з боку користувачів і аж до настання наслідків інновацій» [56, с.162]. Тому слід виявити етапи й складові процесу інновацій як різновиду соціальних змін, що можуть привести до їх упровадження. Еверетт М. Роджерс при цьому виокремлює наступні елементи дифузії інновацій – канали комунікації, час та соціальна система [56].

Інноваційний розвиток – це основний показник економічного розвитку країни, що визначає частку витрат на науково-дослідні роботи у структурі валового внутрішнього продукту [31, с.103-111]. Частка інвестування у валовий внутрішній продукт – це ключовий показник розвитку креативно-інноваційного потенціалу суспільства. Для використання технологій потрібно залучитися до оновлення обладнання та споруд (будівель, залізничних шляхів, автошляхів, інфраструктури міст тощо). Без значного інвестування в оновлення, суспільство не зможе розвиватися та досягати добробуту [65]. На піку свого зростання країни, що інвестують у валовий внутрішній продукт, досягають розвитку із плином часу – і це є найкращим показником інноваційного прогресу і демонстрації переваг творчого та інноваційного потенціалу особистості [32, с. 49-64].

Для уточнення змісту підрозділу відмітимо, що інформаційно-інноваційна система суспільства формується як результат впровадження алгоритмічного мислення і культури, в основі яких сукупність знань та інновацій, що найбільш ефективно підтримують створення нових мета-ідей. Вони виникають як результат взаємодії людського розуму і машини та

втілюються за допомогою мережі цифрових приладів, що функціонують завдяки неймовірній кількості програмного забезпечення.

У результаті поєднання технологій загального призначення (інновацій, подібних до парової потужності й електрики, що мають потенціал для важливого впливу на багато секторів економіки) та інформаційно-комп'ютерних технологій з'явилися нові шляхи комбінування та рекомбінування нових ідей. Цифрові інновації є рекомбінаторними інноваціями, кожне вдосконалення яких є конструктивним елементом прогресу, що дозволяє їм трансформуватися у все більше число девайсів. На ранньому етапі розвитку зростання обмежується кількістю нових потенціальних ідей, але згодом його стримує лише здатність їх обробляти, - відмічається в авторській статті [33, с. 60-73]. Для упровадження цифрових інновацій необхідна велика кількість даних, пов'язаних з наявністю алгоритмічного мислення і культури. Вчені погоджуються з фундаментальною важливістю інновацій для зростання і процвітання завдяки знанням, які є чинником зростання конкурентних переваг. Більшість спеціалістів погоджуються з Джозеформ Шумпетером, авторитетним вченим досліджуваної теми, який відмічав, що інновації – видатне явище економічної історії суспільств, які у значній мірі відповідальні за те, що ми відносимо до інновацій та креативно-інноваційного потенціалу людини [34, с.133-143].

Цікаві узагальнення щодо відтворення даної проблеми зробив Боб Гордон, що інновації сповільнюються за останні 150 років і підкреслив їх важливу роль у забезпеченні суспільного зростання. За словами Б. Гордона, паровий двигун став першою по-справжньому значущою подією в економічній історії світу, у результаті винаходу якого суспільство різко рухалося вгору протягом 200 років. «Великі винаходи» Другої промислової революції були настільки важливими і далекосяжними, що їм знадобилось ще цілих 100 років, щоб досягти свого головного ефекту, яким є винахід

потужних технологій для економічного поступу, що прискорили хід інноваційного прогресу [35, с. 141-143].

Означений контекст проблеми, яку ми досліджуємо, свідчить про проривну еволюцію у розвитку технологій, які мають бути розповсюдженими, вдосконалюватися з плином часу і приводити до нових інновацій. Так, перший промисловий робот був представлений компанією General Motors у 1961 році, системи бронювання авіаквитків з'явилися у 1960 році, а в 1980 році сканери штрих-кодів поширилися у торговельній і банківській галузях; перші персональні комп'ютери виникли на початку 1980 років, пропонуючи функції роботи з текстами та електронними таблицями; наступним етапом став швидкий розвиток Інтернету та електронної комерції [37, с.60-67]. Якщо кілька технологій загального призначення виникають одночасно або в близькій послідовності, ми можемо спостерігати їх зростання протягом тривалого часу, але якщо з'являється великий розрив між значними інноваціями, економічне зростання врешті-решт піде на спад. Справжня інновація не вигадує нічого нового і великого, а рекомбінує фактори, які вже існують. «Для того, щоб дещо винайти, потрібно знайти його у тому, що вже існує» [4].

Велику роль при цьому відіграють драйвери інновацій, які є дійсними проривними силами досягнення конкурентних переваг творчого та інноваційного потенціалу особистості як основи формування алгоритмічного мислення і культури. Для багатьох галузей інновації стимулюються п'ятьма драйверами:

1) знання як запорука інноваційної роботи;

2) креативність як гарант оригінальних та корисних результатів;

3) мотивація як основа досягнення значних результатів;

4) різноманіття як чинник еволюційного розгортання інновацій;

5) базові якості керівників, що дозволяють їм бути продуктивними та сприяти формуванню конкурентних переваг [38, p.140-153].

У горизонті визначення предмета дослідження зазначимо, що в останні роки багато підприємств прийняли стратегію NASA (Національного управління з аеронавтики і дослідження космічного простору - National Aeronautics and Space Administration) щодо використання технологій для вироблення інноваційних ідей та реалізації своїх можливостей. Ця стратегія має різні назви «відкриті інновації» чи «краудсорсинг», може бути надзвичайно ефективною, щоб вирішити проблеми і досягти успіху [62].

Для реалізації конкурентних переваг було виокремлено креативність як критично важливу компоненту у процесі створення цінностей алгоритмічної культури, що полягає у здатності відходити від шаблонних підходів під час створення нового, пропонувати нові відповіді на основі старої інформації й продукувати системну якість людського капіталу. Важливість знань та інформації як вихідна сировина для креативності нині широко визнається дослідниками. Є підтвердження того, що креативність базується на знаннях людей і здатності комбінувати несхожі поняття, внаслідок чого виникають нові способи сприйняття речей, що проявляються у здатності створювати нові ідеї, оригінальні й корисні продукти [39].

Для створення креативності необхідна доступність знань та інформації, а також група вмотивованих винахідників, що володіють широкою сукупністю практичних навичок, необхідних для того, щоб генерувати інновації. Можливо вживати і інші додаткові заходи, щоб стимулювати креативність та ініціативність, для чого необхідні і відповідні умови, що сприяють розвитку творчості. Деякі креативні методики (методика креативного рішення, модель продуктивного мислення, синтетичне мислення, синектика) являють собою складні процеси, у результаті використання яких генеруються різномантні варіанти рішень проблем, у процесі чого можуть бути задіяні й інші спеціальні прийоми, розповсюджені в інформаційному суспільстві, – зазначає Р. Олексенко [40, с.230-232].

Креативно-інноваційний потенціал особистості як складний і

суперечливий процес представляє собою складну адаптивну систему, оскільки вона уміщує у собі безліч частин, що взаємодіють одна з одною у певних межах і координатах, здатних змінюватися з плином часу. Ще наприкінці 1940-х років Людвігом фон Берталанфі була створена окрема галузь, яка отримала назву загальна теорія систем, у контексті якої більшість явищ у Всесвіті можна розглядати як мережу взаємодій між елементами певної системи. Тим самим було визнано, що взаємини між елементами системи – динамічні, а не статичні, які активно впливають на розвиток інформаційного суспільства [41, с.56-59]. У контексті мережі взаємодій виокремлюється і взаємодія освіти, культури, туризму як чинник формування креативного потренціалу особистості.

При цьому креативно-інноваційний потенціал особистості як складний і суперечливий процес розглядається у контексті категорій аутопоезису (самопобудови способів, якими системи конституюють самі себе), гомеостазису (здатність системи підтримувати себе), адаптації (здатність системи взаємодіяти з навколишнім середовищем) та впливати на інноваційний розвиток суспільства [42]. У зв'язку з цим витребуваною є і кібернетика та кібернетичний підхід, згідно з якими досліджуються складні керовані системи, до яких відноситься і алгоритмічна культура через механізми зворотного зв'язку. У контексті означеної проблеми завданням кібернетики виступає вивчення процесів, що відбуваються у взаємодіях, які складаються з багаторазових ітерацій будь-якої дії, що викликають зміни у навколишньому середовищі та націлені на отримання інформації про досліджуваний об'єкт [59]. Для розвитку креативно-інноваційного потенціалу особистості як складного і суперечливого процесу та явища найбільш важливими чинниками є вирішальна роль зворотного зв'язку в еволюції поведінки складних систем [43, с. 148-151]. Зворотний зв'язок використовують стосовно протікання соціальних процесів, які полягають в органічній єдності аксіологічного, кібернетичного, функціонального

підходів, та впливають на функціонування алгоритмічної культури. У контексті аналізу алгоритмічного мислення та культури використовується також теорія динамічних систем, яка виникла з прикладної математики в 1960-му році, та розглядає стани, що властиві системі, одні з яких є стійкими, а інші нестабільними. Якщо окремі компоненти системи не змінюються з часом або ж, піддавшись тим або іншим збуренням, завжди повертаються до початкового стану, це значить, що такі стійкі стани виступають у ролі атракторів. Теорії динамічних систем використовуються також для аналізу креативно-інноваційного потенціалу особистості як складного і суперечливого процесу, якому необхідна стійкість [46, с.125-130].

Виходячи з попереднього аналізу, надамо визначення креативно-інноваційного потенціалу особистості як складного і сперечливого процесу, що повинен сприяти інноваційному прогресу та впровадженню наукових інноваційних винаходів у масове виробництво, в основі якого алгоритмічне мислення і культура як джерело нової форми життєдіяльності та атрактор саморозгортання освіти і культури [58, с.70-79]. Креативно-інноваційний потенціал особистості націлений на вирішення:

1) економічних, інфраструктурних, соціальних, екзистенціальних, виробничих завдань, направлених на зростання економіки, збільшення доходів, викликаних впровадженням інноваційного механізму діяльності;

2) пошуку можливостей технологічного розвитку, розширення ресурсів, підвищення ефективності виробництва та добробуту;

3) суттєвих змін виробництва, що з необхідністю вимагає розвику алгоритмічного мислення та культури, щоб сприяти економічному прогресу та конкурентоспроможності креативно-інноваційного потенціалу особистості, подоланню проблем ідентичності [44; 45]; 4) для озброєння кращими технологіями та організаційними можливостями, які з’являються лише за умови наявності креативно-інноваційного потенціалу, який є

головним джерелом новітніх технологічних та організаційних змін, двигуном економічного механізму, що може сприяти жвавому економічному зростанню в контексті досягнення конкурентних переваг, – зауважує Майкл Портер [48].

В ході подальшого дослідження виявлено, що формування конкурентних переваг творчого та інноваційного потенціалу особистості відбувається у процесі інноваційного виробництва та впровадження його розробок, поєднанання циклів науково-дослідних робіт з інноваціями, освоєння нових видів продукції і впровадження технологій та зростання об'ємів виробництва за рахунок упровадження проривних ідей, підготовки та перекваліфікації працівників з метою формування алгоритмічного мислення і культури [47, с. 115-120].

Успіх інновацій може відбуватися лише при розробці алгоритмів кластеризації та вибору параметрів, у результаті чого відбувається накопичення критичної маси знань, інформації, досягається синергетичний ефект і проявляються конкурентні переваги творчого та інноваційного потенціалу особистості, які «вистрілюють» у сторону інноваційного розвитку та високотехнологічних секторів. Конкурентні переваги можна ідентифікувати за рахунок зверхвисокої ефективності, оскільки оволодіння алгоритмічним знанням та культурою виступає як основа сукупного багатства. Останнє є невід'ємною частиною інноваційного прогресу, головні критерії якого: наукоємність (високе співвідношення наукових професійних працівників до загального числа співробітників); великий відсоток затрат на наукові розробки у порівнянні з загальними; максимальна просунутість і доступність високоякісної конкурентоспроможної продукції; високий рівень ризику і прибутків; посилення алгоритмізації задля досягнення конкурентоспроможності, - зазначають О.Пунченко, А.Лазаревич [49, с.21-30].

Наша нагальна проболема полягала у тому, щоб засобами соціальної філософії сформувати узагальнену картину креативно-інноваційного потенціалу особистості як явища та процесу, що впливає на подальший розвиток алгоритмічного мислення і культури. Для реалізації цього завдання ми використали наступні дослідницькі підходи, що сприяли проникненню в сутність наступних явищ:

1) креативно-інноваційний потенціал людини, атрибутивні властивості та його характристики;

2) інноваційний розвиток, його етапи та складові;

3) драйвери інновацій як проривні сили досягненя конкурентних переваг творчого та інноваційного потенціалу особистості;

4) креативність як критично важливий компонент у процесі створення цінностей алгоритмічної культури;

5) конкурентні переваги творчого та інноваційного потенціалу особистості.

У результаті проведеного аналізу нами встановлено, що розвиток креативно-інноваційного потенціалу особистості фіксує певний процес культуротворчості, умови її протікання, представлені у вигляді інноваційності, розглянутої у більш широкому контексті соціокультурного процесу, пов'язаного із:

- змінами самого процесу буття, так як він є системоутворюючим чинником;

- розвитком ключових галузей виробництва і бізнес-процесів;

- проривом науково-технічного, технологічного та інноваційного прогресу;

- впровадженням високої частки наукоємної продукції та швидкістю її введення;

- структурної перебудови економіки, націленої на упровадження інноваційних форм організації і управління;

- створенням інноваційних виробництв та їх впливом на суспільство, економіку, людину, туризм.

Інноваційно-технологічний прогрес дає нам змогу формувати креативно-інноваційний потенціал особистості, створювати більш ефективні технології, що кардинально змінюють усі наші уявлення про розвиток технологічного світу.

Креативно-інноваційний потенціал особистості, що використовується в організаціях, значною мірою сприяє прогресу інновацій як різновиду соціальних змін, що можуть привести до посилення конкурентоспроможності.

В основі креативно-інноваційного потенціалу особистості - нові мета-ідеї, що впливають на інновації, котрі найбільш ефективно підтримуються за допомогою мережі цифрових приладів, розвитку алгоритмічного мислення і культури.

В основі конкурентних переваг творчого та інноваційного потенціалу особистості – перехід від креативності до інноваційного виробництва та їх впровадження у масове виробництво, поєднання циклів науково-дослідних розробок та виробництва, освоєння нових видів продукції і впровадження нових технологій та зростання об’ємів виробництва за рахунок алгоритмічного мислення і культури.

4.3. Віртуальний світ соціальних мереж як основа формування алгоритмічного мислення і культури та їх вплив на людину в умовах Інтернету

У даному підрозділі нами поставлено завдання – проаналізувати віртуальний світ соціальних мереж як основу формування алгоритмічного мислення і культури та їх вплив на людину в умовах Інтернету. Специфіка

даного підрозділу у тому, щоб: 1) розкрити еволюцію розвитку Інтернету та соціальних мереж, що впливають на людину; 2) проаналізувати соціальну взаємодію в Інтернеті, що створила новий вид віртуальної війни; 3) визначити реальний стан Інтернету та можливості його подальшого розвитку; 4) з'ясувати сутність віртуальної реальності, що породила віртуальну людину.

В умовах Інтернету зростає роль різного роду платформ соціальних мереж – Google, Facebook, Instagram, YouToub, Life, які перетворилися на пошук необхідної інформації, проведення вільного часу, навіть поле бою – віртуальну війну, – відмічає відомий український філософ О. Пунченко [50, с.121-130].

У дискурс соціальної філософії потрапляє і віртуальний світ соціальних мереж, що розгортається у контескті виникнення Інтернету, який сьогодні перетворився навіть на зброю сучасного світу, так як його стали використовувати у своїх цілях не тільки у позитивному, але і негативному сенсах. З часом Інтернет виступив основою міжнародного спілкування і комерції, а сьогодні багатократно збільшилася кількість онлайн-повідомлень і користувачів на десятках платформ соціальних мереж, які стали використовуватися у різних цілях – рекламних і маркетингових, презентацій товарів і брендів, частота публікацій яких збільшилася, – відмічає Шарма Ручір [70]. Сучасний Інтернет, до якого вже залучено більше половини населення всього світу, – це не тільки мережі, але й ціла екосистема, яка нараховує близько 4 млрд. людей, які намагаються залишити свій слід у величезному просторі цифрових технологій [51, с.28-30]. Тим більше, що у цьому стрімкому інформаційному хаосі відбувається маніпулювання інформацією, з'являються фейкові повідомлення, тому кожен повинен навчитися відрізнити правду від маніпуляції, розпізнавати суть фейкових новин, для чого володіти алгоритмічною культурою, щоб протидіяти цьому стрімкому потоку часто неправдивої і необ'єктивної інформації у контексті

динаміки ноосферизації інформаційної цивілізації [52, с.74-91].

Інтернет підтримує і розповсюджує світові новини, інформацію, інновації та відкриття всіх типів. Ми перше покоління в історії людства, за яким можна стежити пильно, спостерігати за кожним кроком цифрового життя, дізнаватися про кожне наше слово. Ми навіть добровільно носимо на собі «жучки», які називаємо «смартфонами», тому комп'ютерні алгоритми та алгоритмічна культура у значній мірі змінюють наше життя, – зазначає Стайнер Крістофер [60].

Фактично мережа вплетена у наше життя і є універсальною, так як вона представляє цілу сукупність доповнень, сайтів, серверів, цілої галактики з мільярда ідей, які поширюються через величезні платформи соціальних мереж, кожна з яких пульсує у власному ритмі. Одночасно Інтернет представляється революцією і найважливішим полем битви XXI століття, в якому люди можуть спілкуватися завдяки машинам, тому слід опановувати проблемами алгоритмічного мислення і культури у контексті розвитку сучасної цивілізації, детермінованих інформаційно-комунікаційними технологіями [53].

Нова соціальна взаємодія в Інтернеті перетворилася на новий вид віртуальної (мережевої, цифрової, електронної) війни, зброя і тактика якої швидко змінюються і поширюються, що набуває характеру вірусності, - відмічає Рейновотер Дж.Генк [54]. Дослідженню даної проблеми допомагає інформаціологічний підхід як основа аналізу віртуального світу соціальних мереж та їх впливу на людину в умовах Інтернету, який дозволив проаналізувати проблеми соціальних мереж, надав можливість вивчити механізми функціонування глобальної павутини і загрози віртуальної (мережевої) війни у контексті еволюції всього, що відбувається, щоб виявити багатоманітність проявів цифрового світу у вірутальній, доповненій і дійсній реальності, - зазначає Реддлі Метт [55].

Різноманітні прояви віртуального світу розвиваються в умовах Четвертої промислової революції 4.0 на наших очах, так як відбуваються великі революційні зміни в усіх сферах людської життєдіяльності, які змінюють способи роботи і взаємодії. Ці зміни вимагають системного і структурованого мислення, гнучкого менеджменту, систематизації інформації, когнітивного перезавантаження, швидкої реакції на зміни в суспільстві і негайного прийняття рішень. Системне мислення дає можливість застосовувати правильні рішення без значних зусиль. Цифрова революція призводить до змін, які базуються на змінах парадигм в економіці, бізнесі, суспільстві, свідомості, світогляді людини. Цифровізація передбачає ціннісні трансформації різних систем мислення і культури, а також перетворень у кампаніях, різних галузях виробництва і суспільстві в цілому.

У результаті розвитку соціальних мереж з'являються нові бізнес-моделі, руйнуються старі і перебудовуються нові системи виробництва, споживання, транспортування. На соціальному рівні активно змінюється парадигма спілкування, а також те, як людина себе позиціонує, знаходить інформацію, спілкується, як на державному рівні розбудовується уряд, державні установи, а разом з ними і система освіти, охорони здоров'я і транспорту, освіти, культури і туризму [67]. «Наші способи використання технологій, які впливають на поведінку, системи виробництва і споживання, сприяють також відновленню і збереженню навколишнього середовища [5, с.8]. Вплив Четвертої промислової революції на всі сфери життєдіяльності сприймається як неминучий етап переходу до цифрових технологій і новаторських змін, які базуються на поєднанні численних технологій з новими способами їх втілення. Нові цифрові технології створили нові революційні способи з'єднання продуктів і послуг і розмили традиційні кордони між галузями. Взаємовплив фізичного, цифрового і біологічного світів – центральна тема Четвертої промислової революції, яка пропонує нові можливості досягнень продуктивності та інноваційності, так як

«інформаційні технології і соціальні мережі несуть зміни», - відмічають Браян Крістіан і Том Гріффітс [4, с. 20]. Крім того, більшість цифрових технологій взаємопов'язані, віртуальна реальність використовує комп'ютери, щоб створити імітування середовища про реальні і вигадані світи, до яких ми можемо додати фізичну присутність і власні почуття. Однак, якими б складними і багатошаровими не були ці віртуальні простори сьогодні, апаратне і програмне забезпечення вдосконалюється [5 , с.20-21].

У контексті розвитку цифрових технологій у 1968 р. Ликлайдер і Тейлор написали статтю під назвою «Комп'ютер як пристрій комунікації», в якій йшлося про те, що комп'ютери, які стануть міжгалактичною комп'ютерною мережею, у майбутньому будуть використовуватися для того, щоб поширювати інформацію, яка буде впливати на користувачів та через яку будуть формуватися нові інтерактивні спільноти, - зазначає Девід Роуз [57]. Цю нову технологію автори статті назвали «перебуванням у новому світі он-лайн», яке існує не просто для того, щоб розв'язувати завдання. Інформація, яку передають по мережі, повинна відрізнятися від попередніх комунікацій і наповнюватися новим змістом. Поняття «подвійні одиниці інформації біта» запропонував К. Шеннон ще у 1948 р, яке представляє найменшу одиницю даних, в основі якого розбивка інформації на біти, організація бітів на «пакети» інформації і відправлення пакетної комутації, що теоретично дає комп'ютеру можливість блискавично передавати інструкції на будь-яку відстань [57]. Завдяки надійному програмному забезпеченню біти допомагають шукати інформацію у базах даних, друкувати слова, навіть створювати зображення і показувати відео. Ликлайдер і Тейлор реалізували своє бачення комп'ютерів, в основі яких обмін бітами інформації. У 1969 р. був введений в дію проект міжгалактичної комп'ютерної мережі під назвою ARPANET (комп’ютерна мережа, створена у 1969 р. у США Міністерством оборони США з перспективних досліджень (DARPA), яка виявилася прототипом Інтернету, а з 1983 р. вона стала

першою мережею, яка перейшла на маршрутизацію пакетів даних, коли комп'ютер у Каліфорнійському університеті був приєднаний до комп'ютера у Стенфорді [61].

Спочатку розвиток Інтернет та алгоритмічної свідомості і культури був сповільненим і надзвичайно простим. Біти інформації на одній машині розбивалися на пакети, а потім їх пересилали на іншу машину за допомогою орендованого телефонного дроту, а по прибуттю на місце доставки пакети перетворювалися на інформаційне повідомлення. Проте перше повідомлення в Інтернеті було помилковим, так як система дала збій, перш ніж повідомлення було відкрито. В. Серф разом з Р. Каном спроектували TCP/IP (протокол управління передачею /Протокол Інтернету) – адаптивну систему, здатну відстежувати і регулювати передачу даних розширеною мережею. Фактично завдяки цим протоколом ARPANET отримав можливість пов'язувати разом все в міні-мережі університетів по всьому світу. Цей протокол залишається основою Інтернету і сьогодні [59]. Протягом наступних років В. Серф перейшов на роботу в ARPA і допоміг встановити багато правил і процедур розвитку мережі. У 1979 році він отримав перший лист електронною поштою як спосіб поширення інформації, а трохи пізніше інформацією ставали новини про науку і можливість створювати «інтерактивні спільноти». Згодом Інтернет перетворився на соціальний, цивільний, а згодом і комерційний проект. Не випадково Філіп Адамс, автор програми на австралійському телебаченні говорив, що Інтернет – «це система розвитку станів розуму» [6].

Згодом з 1980 р. Тім Бернес-Лі розробив прототип під назвою «гіпертекст» як систему гіперпосилань, яка пов'язувала цифрову інформацію у систему Enquire (систему обміну документами, яку Тім Бернерс-Лі разробив для CERN у 1980 р.), яка представляла велику базу даних, де всі елементи були позначені відповідно до їх зв'язків між собою [6]. Система нагадувала дуже ранню версію «Вікіпедії», проте Enquire ще не була

частиною Інтернету, так як комп'ютери ще не могли «розмовляти» один з одним. З 1990 р вони почали розробляти нову систему, яка отримала назву HTTP (HyperText Transfer Protocol - протокол передачі гипертексту), в основі якої розсилка гіпертексту між вузлами, за кожним елементів з якого був закріплений унікальний URL (універсальний ідентифікатор ресурсу), відомий як (універсальний локатор ресурсу). В результаті цих алгоритмічних пошуків Тім Бернес-Лі назвав свій винахід Всесвітньою павутиною [36,с.80-94]. Підприємці швидко почали створювати перші інтернет-«браузери» – програмне забезпечення, яке допомогло зробити Інтернет доповненням до масового використання, навігація якого була доступна кожному власнику мишки і клавіатури. Уряд США сприяв розвитку інфраструктури, щоб створити «інформаційний супергайвей», ініціативи якого належали Ел Гору, якому і приписують винахід Інтернет, хоча він тільки прискорив його розвиток [66].

У 1995 році NSFNet (англ. National Science Foundation Network - мережа Національного Науковго Фонду США) офіційно закрила онлайнову комерційну діяльність, однак, незважаючи на заборону, комерціалізація відкрила шлях до «золотої лихоманки». З часом в онлайні з'явився мільйон користувачів, пошук у павутині виступив новим великим бізнесом, а в Інтернеті з'явився нескінченний обсяг інформації – Google, Facebook та ін. З 2007 рр. з'явився Twitter (соціальна мережа для публічного повідомлення за допомогою веб-інтерфейсу), у 2010 році з'явилася соціальна мережа Instagram (застосунок для обміну фотографіями і відеозаписами з елементами соціальної мережі). Нестримний зліт інновацій Інтернету поступово змінив соціально-політичну структуру реального світу – веб-камери, запуск eBay (американська компанія, яка надає послуги у сфері інтернет-аукціонів та інтернет-магазинів) і Amazon (американська компанія - найбільша у світі на ринках платформ електронної комерції), - зазначив

Гудмен Марк [11]. У 2013 р по всьому світу налічувалося близько 2 млрд. користувачів Інтернету, у 2018 р – 6 млрд., а у 2020 – 8 млрд. [11].

Тому далі є сенс звернути увагу на реальний стан поступового розширення простору Інтернету, який перетворився на колосальне інформаційне поле битви, коли всі стали частиною новин, оскільки була сформована нова парадигма інформаційно-комунікативного суспільства як різновиду складної соціальної взаємодії [59]. В основі мережевої війни, яка поступово розгорілася в Інтернеті, було прагнення підірвати, модифікувати, спотворити думку певної цільової групи, освіти, культури чи туризму, розробити нові форми і засоби ведення війни, які означають більше, ніж просто пропагандистська кампанія, запущена через Інтернет, в основі якої новий спосіб мислення і новий тип конфліктів. Мережева війна означала розуміння того, що інформація онлайн, безпосередньо, і виступала зброєю, якою користовалися, щоб демонтувати одні реалії і замість них створити інші, у результаті чого замінювалися фрейми для репрезентації сучасного етапу цивілізаційного розвитку [50, с.121-130].

Особливо гострого значення набуває меметична війна, яка може розглядатися як цифрова версія психологічної війни, більш відомої як пропаганда, що має характер вірусності і діє за таким принципом, що вірусний контент (мем) просувається через онлайн-систему. Так, мережева війна включає інформаційні операції, електронну війну, комп'ютерні мережеві операції, психологічні операції, мета яких впливати, зривати, заважати і узурпувати прийняття рішень противником, включаючи рішення на рівні урядів, виборів, політичних програм кандидатів, - засвідчує О'Райлі Тім [53].

Тож далі є підстави приступити, що алгоритми соціальних мереж працюють, акумулюючи увагу на контенті, який стає трендом у соцмережах, навіть незважаючи на свою беззмістовність. У минулому це намагалися робити через поширення дезінформації та різного роду пліток і пересудів.

Сьогодні все це розповсюджується через соціальні канали, які у сукупності інформаційних технологій, є уточненими інформаційно-технологічними війнами, які представляють засіб для обману. Ці технології є частиною критичної інформаційної інфраструктури будь-якої країни і будь-який вплив на неї робить уряд і народ вразливим, тому що в умовах інформаційної війни у глобальному світі відбувається підміна критеріїв раціональності, - відмічає Макс Тегмарк [61].

Інтернет і особливо його меметичні елементи розширюють ці можливості, тому що сама система соціальних мереж опускає поріг достовірності інформації через мережу і допомагає проникненню у суспільну свідомість різного роду дезінформації, пліток, вірусної інформації, названої мемами. Коли ви щось шукаєте в Інтернеті, то ви бачите всього 0,03% (одну з трьох тисяч сторінок) інформації, яка дійсно існує у великій мережі. Іншими словами, пошукова система Інтернет в умовах Четвертої промислової революції «не бачить» 99% даних, наявних у Всесвітній мережі [61]. Так, існує «злочинна Вікіпедія», структурована за категоріями хакерів, мережевих анархістів, неліцензійного програмного забезпечення, вірусів, наркотиків, еротики, фальшивих грошей, зброї, всього того, що складає цифрове підпілля піратського контенту, незаконних торент-трекерів (сервер, що здійснює координацію клієнтів), заборонених законом товарів і послуг, котрі пропонуються для продажу у цифровому підпіллі, забезпечують злочинним корпораціям величезні прибутки, а нові форми фінансування значно полегшують їх таємні операції з клієнтами [61]. В той же час за допомогою інформаційних технологій створюються нові форми грошей (криптовалюта), а перед цифровою економікою відкриваються великі перспективи, коли гроші зберігаються у «цифрових гаманцях» як метод розвитку нових фінансових інструментів [11].

Віртуалізація стверджує владу образу (повідомлень про людину) чи репрезентацію явищ, в яких можна описати їх представленість, створених

електронними технологіями. Наприклад, присутність реальної людини в Інтернеті часто вичерпується її WEB-сторінкою, що носить, як правило, характер повідомлення про особу, в результаті чого відбувається десуб'єктивація людини. Сутність суб'єктивації відривається від людини і відбувається децентрація особистості, яка поглинена соціальними мережами.

Фрагментація, як і індивідуалізація віртуального світу зумовлені ускладненням сучасної культури, різко зростаючими труднощами адаптації індивідів та соціальних груп до швидко плинної реальності, яка «розсипається» на велику сукупність субкультур. Самі умови інформаційного суспільства вимагають від людини адаптації до змін, породжених бурхливим розвитком науково-технічного прогресу, що безпосередньо втручається у внутрішній світ людини, впливаючи на цінності, етику, сприйняття світу» [63; 64].

У зв’язку з цим значної актуальності набуває аналіз «кліпової» (екранної) культури, сформованої в інформаційну епоху. Починаючи ще з 1970-х рр., філософи звернули увагу на те, що у суспільстві відбуваються «культурні мутації». О.Тоффлер запропонував термін «blip culture» - екранна, мерехтлива культура, що еволюціонувала до віртуальної, детермінованої "бліпами" інформації: короткими повідомленнями, командами, заголовками новин. Більш розповсюдженими виявилися терміни – «віртуальна людина», «віртуальна культура», «віртуальний світ», «віртуальний образ». Сам процес виникнення цієї культури був описаний саме О.Тоффлером. «Ми живемо у світі безтілесної відображаючої культури» [32], у якій панує свобода вибору, яку індивід може реалізувати у своєму індивідуальному форматі, намагання реалізувати себе поза межами суспільних зв’язків та соціальної приналежності.

Життєвий світ віртуальної людини у просторі віртуального суспільства формує свої правила, які від неї не залежать. Особливістю віртуальної культури є те, що вона утворює систему, в якій сама реальність повністю

занурена у віртуальні образи. Розвиток комп'ютерних мереж веде до формування специфічних віртуальних співтовариств, при цьому спостерігається їх широка соціальна й культурна диференціація. Важливим аспектом стає проблема відчуження, так як людина перестає приймати участь у реальному житті і емоційно живе в іншому вимірі. Вільний час, а не виробництво матеріальних цінностей і благ, як було раніше, все більше починає впливати на буття і свідомість людини. Відбувається ситуація зростаючої мобільності, у контексті якої культура особистості виноситься у простір вільного вибору цілої сукупності атрибутів сучасного суспільства. В результаті людина багаторазово переходить з однієї субкультури в іншу і кожна субкультура вносить свій вклад у її ціннісний світі [2, с. 14]. Тобто, отримавши свободу, людина «втрачає» ідентичність сама з собою та своєю культурою.

Віртуальна культура приводить до десоціалізації і цей процес відбувається у зв'язку з тим, що багато людей не можуть себе ідентифікувати з певною культурою. Віртуальна реальність – це сукупність усіх реальностей: тілесності, свідомості, волі, внутрішніх якостей людини, кожна з яких має подвійну природу існування – незмінну і віртуальну. Це свідчить про те, що в основі віртуальної культури - комунікативно-семантична чи дискурсивна онтологія, центром якої є людина як «автономний симулякр» [68].

Віртуальна реальність має голографічну природу, в якій одночасно поєднуються зовнішня структура дискурсу (комунікативні модифікації та їх прояви – смайлики, картинки, сленги) та внутрішня структура (смисли, що лежать в основі спілкування). Голографічність цієї реальності проявляється в тому, що вона здається, на перший погляд, одновимірною для того, хто не розпізнає приховані в ній смисли, і, навпаки, є багатовимірною, адже здатна генерувати креативну інформацію і взаємовплив зовнішнього і внутрішнього середовища у свідомості учасників, втягнутих у цю реальність. Ця властивість віртуальної реальності дає людині змогу відтворювати засобами

інформаційних моделей власний образ реальності, наділеної особистісними смислами.

З’ясовано, що віртуальна реальність експлікується як штучно репродукована сфера-континуум, в якій індивід може трансформуватися, вступаючи у комунікацію із собі подібними і виступаючи у багатьох ролях – реципієнта і читача, співавтора і споглядача, формуючи патерни свідомості і поза свідомості, реальний і віртуальний світ.

Тому віртуальна людина в динаміці віртуально-комунікаційного простору може модифікувати свою особистість та своє буття. Особистість трактується як саморегульована, самоуправляюча система, якій властива певна сукупність механізмів саморегуляції, в якій вирішальну роль відіграє індивідуальна система цінностей. В результаті цього сформувався віртуальний тип особистості з кліповим виміром свідомості, зі своїми моральними, соціальними, психологічними якостями, які руйнують власну цілісність, підміняють її віртуальними характеристиками як хаотичної, розірваної, несистемної.

Віртуальний світ соціальних мереж часто називають «університетом масових знань», що впливає на людину в умовах Інтернету. Тому зростає проблема формування алгоритмічної культури у зв'язку з тим, що віртуальний світ завжди володарює над тими, хто не вміє себе захистити перед обличчям технологічної загрози, тому освіта і культура у рішенні цих проблем є ключовими. Системний аналіз віртуального світу соціальних мереж відкриває багато можливостей для адекватного вирішення проблем алгоритмічної культури в умовах цифровізації світу, оволодіння протидією викликам технологічних загроз, різного роду вигаданим інсинуаціям, вмінню протидіяти фейковим повідомленням і новинам. Для цього необхідно оволодіти алгоритмічним мисленням і культурою, бути компетентним у сфері інформаційних мас-медіа, системно і стратегічно мислити, сприяти технологічним загрозам, розуміти сутність віртуального світу цифрового

суспільства, щоб масксимально захистити себе, та сприяти інформаційному об’єднанню людства [69].

Таким чином, у результаті проведеного аналізу: 1) розкрито еволюцію розвитку Інтернету та соціальних мереж, що впливають на людину і суспільство, в основі якого сформувалася алгоритмічна культура, яка вимагала від людини розвитку алгоритмічного мислення, відповідної освіти та технічних можливостей поєднання з мережею Інтернет; 2) проаналізовано соціальну взаємодію в Інтернеті, що створила новий вид віртуальної війни, яка включає інформаційні операції, електронну війну, комп'ютерні мережеві операції, психологічні операції, мета яких впливати на людину і суспільство; 3) визначено реальний стан Інтернету та можливості його подальшого розвитку, що відкриває багато можливостей для адекватного вирішення проблем алгоритмічної культури; 4) з’ясовано сутність віртуальної реальності та людини, пов’язаних з Інтернетом, що есплікується як штучно репродукована сфера, що привела до трансформації свідомості людини, сприяла модифікації особистості та її буття, в якому віртуальна людина виступає суб’єктом Інтернету, особливість якої в тому, що вона має віртуальну свідомість, сформовану сучасною кліповою культурою та мережевою спільнотою.

Віртуальний світ соціальних мереж – це новий рівень культури як основи формування алгоритмічного мислення та його впливу на людину в умовах Інтернету, що розуміється як переміщення основних видів діяльності людини з соціального простору у віртуальний. У першу чергу це переміщення стосується інформаційної і комунікативної активності, яка масово переноситься у режим онлайн. ЗМІ та інтерактивні технології створюють комунікативну систему, в якій реальність переміщається у штучний світ, світ віртуальних образів, які стають не просто засобами передачі інформації, а виступають певним специфічним досвідом людини. Пасивне споживання інформації формує жорсткість мислення, позбавляє

людей безпосереднього спілкування один з одним, звужує персональний простір, призводить до втрати міжособового спілкування. Комп'ютерна віртуальна реальність розглядається як альтернативна сфера буття, більш приваблива, ніж об'єктивна реальність, яка породжує нові форми ескапізму, психологічної залежності індивіда від віртуального світу та нові форми «абсолютно віртуального духу».

Висновки до четвертого розділу

1. Виявлено особливості формування алгоритмічного мислення і культури як тенденції інноваційно-інформаційного суспільства та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості, які полягають в розвитку та удосконаленні специфічних уявлень, умінь і навичок, пов'язаних з технологіями алгоритму, комп'ютерною грамотністю, можливостями автоматизації, роботизації та цифровізації, втілених у тих чи інших формах діяльності людини, виробництва та алгоритмічних процесах, які змінили уявлення людей про світ і самих себе. Особливості формування алгоритмічного мислення і культури проявляються саме в тому, що вони є результатом Четвертої промислової революції, яка культивує відповідне ставлення до технологій та виникла як результат розповсюдження алгоритмів як основи творчо-креативного проектування алгоритмічних завдань, використовуючи штучний інтелект і керуючи ним. Особливості формування алгоритмічного мислення і культури визначено у контексті цифровізації, що включає сукупність концепцій, принципів і загальних методів, символічних і кількісних атрибутів, які слугують вирішенню проблем людини. Особливості формування алгоритмічного мислення і культури проявляються як наслідок функціонування комп'ютерної техніки, робототехніки, автоматизації, телекомунікації і розкриваються як прояви практичного застосування штучного інтелекту, глибинного навчання, нейромереж. У той же час формування алгоритмічного мислення і культури може мати і негативні наслідки, пов'язані із загрозою перетворення людини на додаток до машини і поглинання її відчуженням від її власної сутності, що має загрозливі масштаби розповсюдження.

2. З'ясовано конкурентні переваги творчого та інноваційного потенціалу особистості як основи формування алгоритмічного мислення і культури інноваційно-інформаційного суспільства, що полягає у формуванні

креативно-інноваційного потенціалу людини, атрибутивних властивостей та характеристик. Встановлено, що розвиток креативно-інноваційного потенціалу особистості фіксує певний процес культуротворчості, умови її протікання, представлені у вигляді інноваційності, розглянутої у більш широкому контексті соціокультурного процесу, пов'язаного із змінами самого буття людини, проривом науково-технічного та технологічного прогресу, структурної перебудови економіки, націленої на упровадження інноваційних форм організації і управління. У зв'язку з зазначеними чинниками формування конкурентних переваг творчого та інноваційного потенціалу особистості виявлено інноваційний розвиток, його етапи та складові, драйвери інновацій як проривні сили досягненя конкурентних переваг творчого та інноваційного потенціалу особистості. Це дало змогу виокремити креативність як критично важливий компонент у процесі створення цінностей алгоритмічної культури. Конкурентні переваги творчого потенціалу особистості є домінуючим чинником вирішення проблем цифрової діяльності, включаючи інноваційну, що представляє творчий та інноваційний потенціал людини як новий вимір інформаційного та цифрового суспільства. Інновації – чинник, за рахунок якого відбувається зростання продуктивності, процвітання, добробуту, що приведуть до нового золотого віку інновацій і зростання. Для багатьох підприємств інновації стимулюються драйверами – знання, технології, відкриття інноваційних ідей та реалізації інноваційних можливостей, здатності відходити від шаблонних підходів під час створення нового.

3. Проаналізовано віртуальний світ соціальних мереж як основу формування алгоритмічного мислення і культури та їх вплив на людину в умовах Інтернету та розкрито еволюцію розвитку глобальної павутини і соціальних мереж, що впливають на людину і суспільство, в основі якого сформувалася алгоритмічна культура, яка вимагає від людини розвитку алгоритмічного мислення, відповідної освіти та технічних компетентностей,

Проблема аналізу викликана тим, що особистість формується у штучно створеному віртуальному світі, який спотворює особистість та формує її розірваний і нецілісний образ. Віртуально-онлайновий світ має демасифікований характер, який формує індивідуумів, уразливих фрагментацією. В той же час проаналізовано соціальну взаємодію в Інтернеті, що створила новий вид віртуальної війни, яка включає інформаційні операції, електронну війну, комп'ютерні мережеві та психологічні операції, мета яких впливати на людину і суспільство. Визначено реальний стан Інтернету та можливості його подальшого розвитку, що відкриває багато можливостей для адекватного вирішення проблем алгоритмічної культури. З'ясовано сутність віртуальної реальності та людини, пов'язаних з Інтернетом, що експлікується як штучно відтворена сфера, яка привела до трансформації свідомості людини, сприяла модифікації особистості та її буття. У результаті аналізу доведено, що віртуальна людина виступає як об'єктом, так і суб'єктом Інтернету, і особливість полягає у тому, що Інтернет формує її віртуальну свідомість, вираженням якої є кліпова культура. У зв'язку із аналізом зазначеної теми віртуального світу соціальних мереж як основи формування алгоритмічного мислення і культури та їх впливу на людину визначено необхідність оволодіння протидією технологічним загрозам, викликаних різного роду інсинуаціями, та вмінням протистояти різного роду фейковій інформації. Для цього слід використовувати компетентність, вміння системно і стратегічно мислити, щоб досягти прогресу у протистоянні технологічним загрозам та зрозуміти напрямок розвитку віртуального світу цифрового суспільства і максимально захистити себе в умовах інноваційно-інформаційного соціуму.

Список використаних джерел до четвертого розділу

1. Ален де Боттон. Мистецтво подорожі / пер. з англ. Романа Гардашука. Львів: Видавництвао Старого Лева, 2018. 208 с.
2. Батлер-Боудон Том. 50 видатних творів. Філософія / Пер. з англ. Н.Лавської. Київ : Вид. група КМ-БУКС, 2019. 456 с.
3. Бгаргава Рогіт. Неочевидне: як передбачити майбутнє, аналізуючи тренди / пер. з англ. К. Дерев'янко. Харків : Віват, 2019. 288 с.
4. Браян Крістіан Гріффітс Том. Життя за алгоритмами. Як робити раціональний вибір / пер. з англ. Катерина Диса. Київ : Наш формат, 2020. 376 с.
5. Вайцзекер Ернст Ульріх фон, Віймкман Андерс. Come On! Капіталізм, недалекоглядність, населення і руйнування планети. Доповідь Римському клубу / переклад з англ. Ю. Сірош; за наук. ред. В. Вовка, В. Бутка. Київ : Саміт-Книга, 2019. 276 с.
6. Венс Ешлі. Ілон Маск. Tesla, SpaceX і шлях у фантастичне майбутнє / Перп. з англ. Мирослави Лізіної. Видання восьме. Київ : ФОП Форостіна О. В., 2018. 428 с.
7. Воронкова В. Г., Романенко Т. П. Андрюкайтене Регіна. Концепція розвитку проектно-орієнтованого бізнесу в умовах цифрової трансформації до смарт-суспільства. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : ЗДІА, 2016. Вип. 67. С. 13–27.
8. Voronkova Valentyna, Punchenko Oleg, Azhazha Marina. Globalization and global governance in the fourth industrial revolution (INDUSTRY 4.0). Humanities studies : зб. наук. пр. / Запоріз. нац. ун-т. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. №4 (81). P. 182-200.
9. Voronkova Valentyna H., Nikitenko Vitalina A., Teslenko, Tatyana V., Bilohur Vlada E. Impact of the worldwide trends on the development of the digital

economy (Влияние глобальных тенденций на развитие цифровой экономики). Amazonia investiga. Volume 9. Issue 32 / August 2020. 81-90.

10. Гріффітс Кріс, Кості Меліна. Посібник із креативного мислення. Ваш покроковий помічник для вирішення проблем у бізнесі / пер. з англ. У. Курганової. Харків: Вид-во «Ранок» : Фабула, 2020. 288 с.

11. Гудмен Марк. Злочини майбутнього: усе взаємопов'язане, усі вразливі і що ми можемо з цим зробити / пер з англ. І. Мазарчук, Я. Машико. Київ : Вид-во Ранок : Фабула, 2029. 592 с.

12. Друкер Пітер Ф. Виклики для менеджменту XXI століття. Київ: Видавнича група КМ-БУКС, 2020. 240 с.

13. Джеймс Вумек, Деніел Джонс. Ощадливе виробництво. Як виробнича система Toyota допоможе запобігти матеріальних втрат і забезпечити процвітання вашої компанії / пер. з англ. Д. Погребняк. Харків : Ранок : Фабула, 2019. 448 с.

14. Зінкевич В. І. Когнітивний аналіз як засіб дослідження життєвого циклу індустріальної освіти. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 40. Том 2. С. 81–86.

15. Кай-Фу Лі. Наддержави штучного інтелекту. Китай, Кремнієва долина і новий світовий лад / пер. з англ. Вячеслав Пунько. Київ: Форс Україна, 2020. 303 с.

16. Карлгаард Річ. Людський фактор. Секрети тривалого успіху видатних компаній / пер. з англ. Олени Любенко. Київ : КНИГОЛАВ, 2017. 336 с.

17. Кеннеді Ден. Безжальний менеджмент та ефективність людських ресурсів. Путівник багатства / пер. з англ. Г. Мухамедшина. Харків : Вид-во: «Ранок»:Фабула, 2019. 304 с.

18. Кляйн Наомі. Змінюється все. Капіталізм проти клімату / пер. з англ. Дмитра Кожедуба. Київ : Наш формат, 2016. 480 с.

19. Кук Тім. CEO, що вивів Apple на новий рівень / пер. з англ. Євгенія Кузнєцова. Київ : Наш формат, 2019. 296 с.

20. Лепський М. А., Мальцев О. В. Феномен історичної пам'яті в дослідженні середовища міста (на прикладі флорентійської експедиції, вересень 2019 року). Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : ZNU. 2019. 2 (79). P. 70-79.

21. Лепський М. А., Дударєва І. В. Культурні коди та функціональні смисли поліцентризму міста (на прикладі Празького експедиційного рейду 2019 року). Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 40. Том 2. С. 12–21.

22. Лепський М. А. Соціальна перцепція та апперцепція як світоглядне картування міста. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 39. Том 1. С. 25–31.

23. Макстон Грем, Рандерс Йорген. У пошуках добробуту. Керування економічним розвитком для зменшення безробіття, нерівності та змін клімату. Доповідь Римському клубу / пер. з англ. Катерина Гуменюк та Яна Сотник. Київ : Пабулум, 2017. 320 с.

24. Медоуз Донелла, Рандерс Йорген, Медоуз Денніс. Межі зростання. 30 років потому / за наук. ред. Віктора Вовка. Київ : Пабулум, 2018. 464 с.

25. Майкл Міхалко. 21 спосіб мислити креативно / пер. з англ.Т.Бойка. Харків : Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2019. 400 с.

26. Nikitenko V. Educational discourse of tourism business in the context of information society (Освітній дискурс туристичного бізнесу в контексті

інформаційного суспільства). Освітній дискурс. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2017. Том 2 № (2). Філософські науки. С. 18–24.

27. Nikitenko Vìtalina, Maksimenyuk Marina, Banakh Lyudmila. Informative socium in philosophical discourse (Інформаційний соціум у філософському дискурсі). Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : ЗДІА, 2018. Вип. 72. с. 71–80. (авторських 40%).

28. Нікітенко В.О. Інноваційно-інформаційний потенціал промислового підприємства як чинник креативного розвитку в умовах цифровізації. Промисловий менеджмент: теорія і практика: колективна монографія / за ред. д. філос. н., проф. В. Г. Воронкової, д. е. н., проф. Н. Г. Метеленко. Запоріжжя : Запорізький національний університет. 2020. С.138-150.

29. Нікітенко В.О. Креативно-інноваційний потенціал розвитку філософії лін-виробництва як чинника ощадливого виробництва (Creative and innovative potential of lean-production development philosophy as a factor of sustainable production).Освітній дискурс. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 19 (1). 2020. С. 60–67

30. Никитенко В.А. Эволюция концепции устойчивого развития (в контесте докладов Римского клуба) Журнал Белорусского государственного университета. Философия. Психология. Изд-во Белорусского государственного ун-та. 2020. № 2. С.12-17.

31. Нікітенко В .О. Концепція сталого розвитку світу в його еволюції від екополісів до біополісів, від "порожнього світу" до "повного світу (на прикладі доповідей Римського клубу) : соціально-філософські виміри. Культурологічний вісник. Запоріжжя : ЗНУ 2020. С.103-111.

32. Нікітенко В. О. Культура і цивілізація: взаємодія та взаємозв'язок у контексті соціально-філософського аналізу. Humanities studies : зб. наук. пр. / Запоріз. нац. ун-т. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. Випуск 3 (80). С.49-64.

33. Nikitenko Vitalina. Evolution and further development of the real world in the conditions of technological changes in the context of socio-philosophical discourse. Humanities studies : зб. наук. пр. / Запоріз. нац. ун-т. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. №4. P. 60-73

34. Nikitenko V. O. The matrix of creative-innovative potential of human as a factor of formation of digital technologies, digital education and digital economy (Матриця креативно-інноваційного потенціалу людини як чинник формування цифрових технологій, цифрової освіти та цифрової економіки). Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : ЗДІА, 2019. Вип. 77. С. 133–143.

35. Nikitenko Vìtalina, Andriukaitiene Regina, Punchenko Oleg. Formation of sustainable digital economical concept: challenges, threats, priorities. Humanities studies. 2019. Випуск 1 (78). с. 141–153.

36. Нікітенко В. О. The impact of digitalization on value orientations changes in the modern digital society. 2019. Випуск 2 (79). P.80-94.

37. Нікітенко В. О. Креативно-інноваційний потенціал розвитку філософії лін-виробництва як чинника ощадливого виробництва (Creative and innovative potential of lean-production development philosophy as a factor of sustainable production). Освітній дискурс. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 19(1). 2020. С. 60–67.

38. Nikitenko Vitalina, Andriukaitiene Regina, Punchenko Oleg. Formation of sustainable digital economical concept: challenges, threats, priorities. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : ZNU. 2019. 1 (78). P. 140–153.

39. Ніколс Том. Диванні експерти. Як необмежений доступ до інформації робить нас тупішими / пер. з англ. Євгенія Кузнєцова. Київ : Наш

формат, 2019. 240 с.

40. Олексенко Р. І. Філософія розвитку інформаційного суспільства в епоху глобалізації. Гілея: науковий вісник. 2015. Вип. 98. С. 230–232

41. Олексенко Р. Епоха глобалізації, її вплив на інформаційне суспільство. П'ята всеукраїнська наукова конференція «Сучасні соціально-гуманітарні дискурси». 2015. С. 56–59.

42. Олексенко Р. И. Философия, мировоззрение и мораль современного предпринимателя как составная экономико-социального развития общества // «Социосфера» : науч.-метод. и теор.журнал. 2013. № 1. 31 с.

43. Олексенко Р. І. Глобальні проблеми філософії від Античності до сьогодення в дискурсі ринкових трансформацій. Придніпровські соціально-гуманітарні читання: у 6-ти частинах. Ч. 2 : матеріали Дніпропетровської сесії І І Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю. 2013. С. 148–151

44. Палагута В. И. Проблемы формирования гражданской идентичности в современном украинском обществе.Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 39. Том 1. С. 97–104.

45. Палагута В. И. Разорванная идентичность, или кто мы? Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. Випуск 38. Том 2. С. 107–114.

46. Подмазін С. І. Соціальні та індивідуальні складові феномену інтернет-залежності. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 40. Том 2. С. 125–130.

47. Повзло А. Н. Проблемы преподавания философии (философия педагогики) в технических вузах. Культурологічний вісник: Науково-

теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М.А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. Випуск 38. Том 2. С. 115–120.

48. Портер Майкл. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів / пер з англ. Ірина Ємельянова, Ірина Гнатковська. Київ : Наш формат, 2019. 624 с.

49. Пунченко О. П., Лазаревич А. А. Інформатизація як засіб репрезентації інформаційних ресурсів суспільства. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2015. Вип. 63. С. 21–30.

50. Пунченко О. П. О фундаментальных сущностных составляющих матрицы техно-информационной цивилизации. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2013. Вип. 53. С. 121–130.

51. Пунченко О. П., Шилина Н. Е. Динамика ноосферизации образования информационной цивилизации. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2016. Вип. 67. С. 28–39.

52. Punchenko Oleg & Nikitenko Vitalina. Covid-19: person and society facing the challenges of global transformation. Humanities studies : зб. наук. пр. / Запоріз. нац. ун-т. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. Вип. 4 (981). P. 74-91

53. О'Райлі Тім. Хто знає, яким буде майбутнє / пер. з англ. Юлія Кузьменко. Київ : Наш формат, 2018. 448 с.

54. Рейновотер Дж.Генк. Як пасти котів: посібник для програмістів, які мають керувати іншими програмістами / пер. з англ. Г.Спиридонова. Харків : Вид-во «Ранок» : Фабула, 2020. 320 с.

55. Рідлі Метт. Еволюція всього / пер. з англ. М.Солдаткіної. Київ : Видавнича група КМ-БУКС, 2019. 336 с.

56. Роджерс Еверетт М. Дифузія інновацій / пер. з англ. Василя Старка.

Київ : Києво-Могилянська академія, 2009. 591 с.

57. Роуз Девід. Дивовижні технології. Дизайн та інтернет речей. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018. 336 с

58. Скворець В. О. Мудрість народу – передумова відновлення цілісності українського суспільства. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. Випуск 37. Том 1. С. 70–79.

59. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Нікітенко В. О., Максименюк М. Ю. Інформаційно-комунікативний менеджмент: зарубіжний та вітчизняний досвід: навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017.

60. Стайнер Крістофер. Тотальна автоматизація. Як комп'ютерні алгоритми змінюють життя / пер. з англ. Олександр Лотоцький. Київ : Наш формат, 2018. 280 с.

61. Тегмарк Макс. Життя 3.0 Доба штучного інтелекту / пер. з англ. Зорина Кораблiна. Київ : Наш формат, 2019. 432 с.

62. Тепскотт Дон, Тепскотт Алекс. Блокчейн революція. Львів : Літопис, 2019. 492 с.

Тетлок Філіп, Гарднер Ден. Суперпрогнозування. Мистецтво та наука передбачення / пер. з англ. Ірина Мазарчук. Київ : Наш формат, 2018. 368 с.

63. Утюж І. Г. Цивілізаційна парадигма освіти: теоретико-методологічний аспект. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2009. Вип. 38. С. 60–66.

64. Утюж І. Г., Спиця Н. В. Реалізація гуманістичних технологій в освіті як відповідь на виклики часу. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. Випуск 38. Том 2. С. 140–146.

65. Форд Мартін. Пришестя роботів. Техніка і загроза майбутнього /

пер. з англ. Володимир Горбатько. К. : Наш формат, 2016. 400 с.

66. Фостер Провост, Том Фоусетт. Data science для бізнесу. Як збирати, аналізувати і використовувати дані. Київ : Наш формат, 2019. 400 с.

67. Фридлянд А. В. Путешествие вместо туризма. Харків : Витат, 2016. 352 с.

67. Фукуяма Френсіс. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. Київ : Наш формат, 2019. 608 с.

68. Фюрст. Марія, Тринкс Юрген. Філософія / пер. з нім Вахтанга Кебуладзе. К. : ДУХ І ЛІТЕРА, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544 с.

69. Чайка І. Ю. Феномен інформаційної єдності: соціально-філософський аналіз : [монографія]. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2013. 330 с.

70. Шарма Ручір. Передові країни. В очікуванні нового «економічного дива» / пер. з англ. Андрій Іщенко. Київ : Наш формат, 2018. 296 с.

71. Шевченко Анастасия. Диджитал эра. Просто о цифровых технологиях. Київ : Саммит-Книга, 2018. 457 с

72. Шейн Гарріс. Війн@ : битви в кіберпросторі. Київ : Ніка-Центр; Львів: Видавництво Анетти Антоненко, 2019. 296 с.

РОЗДІЛ 5. ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ВЗАЄМОДІЇ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

5.1 Предметна спрямованість інформатизації і цифровізації управління як головний вектор сталого розвитку організацій сучасного українського суспільства

Поставлено завдання – з’ясувати предметну спрямованість інформатизації і цифровізації управління як головного вектору сталого розвитку організацій сучасного українського суспільства, для чого слід виявити наступне: 1) сутність інформатизації як складової управлінської діяльності; 2) зростання місця і ролі інформації в управлінському процесі організацій інноваційно-інформаційного суспільства; 3) застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організаціях нового покоління як чинник формування концепції сталого суспільства, що базується на розвитку; 4) напрями та перспективи упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в організації інноваційно-інформаційного спрямування.

Стан наукової розробки проблеми вимагає визначення предметної спрямованості інформатизації як головного вектору сталого розвитку організацій сучасного суспільства, ефективного способу прийняття чітко визначених цілей та розуміння тенденцій їх розвитку, що впливають на прогрес, який програмується на засадах ощадливості, інклюзивності, балансу. Надамо визначення організації нового покоління, яка представляє собою: складне соціальне утворення, сформоване із сукупності систем, націлених на удосконалення взаємозв'язків між частинами та її елементами з метою впорядкованості, що координується за рахунок загальних цінностей

для досягнення спільної мети та цілей; в основі організації лежать процеси інформатизації і цифровізації, що відкривають можливості для стимулювання управлінської діяльності, та мають високу ефективність роботи, конкурентоздатність та стійке положення на ринку; організація повинна знаходитися у процесі постійної трансформації, базуватися на удосконаленні інформаційних систем та перетворенні на єдиний соціальний організм.

Для сталого розвитку потрібна нова парадигма чи теорія та вирішальна роль держави, яка має зростати, аби запобігти кризі. З метою досягнення цілей держави слід переосмислити підходи та очікування стосовно сталого розвитку організацій сучасного суспільства. Для того, щоб сучасний світ досяг сталого розвитку, його потрібно радикально переглянути на засадах консенсусу з питань сталості, зростання і добробуту. В основі для прориву до нової наукової парадигми сталого розвитку лежать процеси інформатизації і цифровізації, що змінюють світ, а також економічні, духовні, технологічні та політичні чинники [73].

В контексті формування нової парадигми відбулася певна еволюція, коли в кінці 1980-х – на початку 1990-х років виникла метасистема UNIX (сукупність операційних систем, що базуються на ідеях проекту AT&T Unix, який було розроблено у 1970-х роках), що використовується як знак відповідності. Революційні винаходи (сенсори, комп'ютери й технічні засоби управління) стали привертати все більшу увагу до інформатизації систем управління в організаціях як складних соціальних організмах. З точки зору соціально-філософського аналізу було закладено розвиток потенціалу інформаційних технологій, а разом з ними – розширення людських можливостей, прийняття ефективних рішень, реалізації алгоритмічної культури та досягнення сталості сучасного суспільства.

Корисним для нашого дослідження є впровадження алгоритмів як основи інформатизації, що застосовуються в умовах технологічних змін та

представляють супервайзери нового покоління і головні драйвери розвитку сучасного суспільства. Вони мають значний вплив на технологічні процеси цифрового управління, які вже декілька десятиліть виступають як головний вектор першочергових завдань сучасної філософської науки – вирішення проблем буття людини. У той же час необхідно стежити за тим, які правила виробляють алгоритми: чи відкриваються можливості для вирішення проблем людини? Чи алгоритми впливають на розширення інтелектуальних можливостей людини та сучасного суспільства? Чи розширюються масштаби інтелектуальної діяльності людини? Держава, керівники компаній та підприємств, політики та чиновники повинні передусім звертати увагу на «функцію пристосування» організацій у зв'язку з впровадженням алгоритмізації, на яку орієнтуються винаходи технологічної революції 4.0 та Промислової революції 4.0, які було визначено на Давоському конгресі (2019), - говорить Клаус Шваб [75]. Тільки за умов впровадження інформатизації та цифровізації швидкість та масштаби електронних мереж можуть відповідати пристосуванню організацій до мінливих умов сучасності та прийняття раціональних рішень. Україна зіткнулася з такою проблемою, що у той час, як передові країни вже досягли певного достатку, ми знаходилися у кризових умовах буття. Стівен Пінкер у своїй роботі «Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу» зазначає, що «На щастя, з 1990-х рр. передумови достатку з'явилися у більшій кількості країн, так як було вже розгадано секрети як виростити вдосталь продовольства, як сформована наявна інфраструктура транспортування та як ліквідовано феномен бідності та голоду» [60]. Проте можемо зазначити, що у країнах пострадянського простору у той час відбувалася криза у всіх сферах (економічна, соціальна, духовна, управлінська), що було пов'язано з відсутністю концепції інформатизації, сталого розвитку, браком еліти, яка могла реалізувати прогресивні тенденції.

Як засвідчив соціально-філософський аналіз, питання про сутність інформатизації систем управління та прийняття раціональних рішень в організаціях сучасного українського суспільства при формуванні концепції сталого розвитку практично не висувалося. Мало уваги приділялося проблемам підвищення ефективності управлінської праці за допомогою інформатизації (інформаційних систем) в організаціях нового покоління, а питання впливу інформатизації на управлінську діяльність та управлінський процес не висувалося як інноваційне питання. У той же час до інформатизації починають придивлятися у сучасному українському суспільстві і, напевно, саме тут на нас чекає найбільший економічний ефект і найбільші можливості вирішення національних і глобальних проблем. Як зазначає Тім О'Райлі, «Раніше комп'ютери працювали на людей, тепер навпаки – переважно люди працюють на комп'ютери. У сучасному світі керівник змін – це алгоритм», - зазначає Росс Алек [53, с.13-14]. Невдовзі комп'ютери розпоряджатимуться нашими грошима, наглядатимуть за нашими дітьми й пануватимуть над нашим життям, будуть допомагати вибирати харчі та їх доставляти. Вплив Інтернету та автоматизації повинен стати пріоритетним у кожній галузі та будь-якому секторі промисловості, щоб вагомі нововведення суттєво підвищили їх ефективність, якість і дотримання стандартів. Тенденція автоматизації, яка розпочалася раніше, справді дає відчутні переваги у вигляді зниження витрат на робочу силу в інформаційному просторі та царині управління, - говорить українська дослідниця Ю.Бех [4; 5]. Інформатизація систем управління як головний драйвер розвитку сучасного українського суспільства, її вплив на розвиток технологічних змін практично вирішує більшість соціальних проблем (їжі, достатку, ліквідації бідності та голоду, високотехнологічних продуктів без гербіцидів та пестицидів).

У зв'язку з цим у дослідженні важливо здійснити соціальну діагностику процесів інформатизації в організаціях та їх відхилень від нормального стану, так як за їх відсутності часто консервуються старі форми

роботи, які сприяють поглибленню кризовості. Тому керівники повинні вирішувати соціальні проблеми завдяки предметної спрямованості інформатизації і цифровізації управління, що існують у самій реальності, носять масовий характер і зачіпають інтереси самих широких соціальних груп. Керівники повинні скористатися перевагами наявності інформаційно-комунікаційних методів для стимулювання управлінської діяльності організацій, для аналізу яких використовується комп'ютерна модель розвитку сучасних організацій World3, що проаналізована у роботі «Межі зростання. 30 років потому» Медоуз Донелли, Рандерса Йоргена, Медоуз Денніса. Автори відмічають: «Оскільки ж планета у нас одна, доведеться переглянути світогляд, шаблони поведінки та політику. Навчитися зазирати далеко наперед, краще адаптуватись та розумніше планувати – іншого виходу немає» [30, с.8].

Стан наукової розробки проблеми надзвичайно ускладнюється зростанням місця і ролі інформації в управлінській діяльності та управлінському процесі інноваційно-інформаційного суспільства. Створенням та обробкою інформації в організаціях займається все більша кількість людей: управлінців, працівників банківської сфери, інженерів, працівників департаментів управління персоналом, соціальних працівників, працівників освітянської та культурної сфер, а також туристичної галузі. Зростання місця і ролі інформації в управлінській діяльності та управлінському процесі свідчить про те, що інформатизація відіграє вагоме значення при оцінюванні ролі управління персоналом, підвищенні ефективності управлінської праці за допомогою удосконалення інформаційних систем та перетворення організацій на єдиний соціальний організм, - зазначає Ю. Бех у роботі «Саморозгортання соціального світу» [5]. Подальший розвиток сучасного українського суспільства не можливий без зміни технологій роботи з інформацією, так як традиційні прийоми обробки інформації вже давно себе вичерпали. Обчислювальна потужність

звичайних комп'ютерів зросла за останні тридцять років і подвоюється кожні півтора роки і ця закономірність розкривається «законом Мура».

Так, Девід Гаус, керівник Intel (американської компанії, що виробляє електронні пристрої, комп'ютерні компоненти у вигляді мікропроцесорів для обчислювальтних систем та дата-центрів) висунув ідею, що технічні параметри управлінського процесу ставатимуть удвічі потужнішими кожних півтора року. Цей прогноз переважно й справдився у наступні десятиліття, - відмічав Роуз Девід у роботі «Дивовижні технології. Дизайн та інтернет речей» [54]. Окремі завдання управлінського процесу стають настільки складними з часом, що навіть найкращі комп'ютери розраховують правильну відповідь надто довго, у результаті чого вже сьогодні виникають кризи. Досі тривають дискусії про безпеку, захист приватності, соціальні наслідки й ефективність цих технологій, але, схоже, що зупинити цю хвилю неможливо.

Ми вважаємо, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій виступає джерелом прибутків, посилення продуктивності та подолання кризи управлінського контролю. Проте предметна спрямованість інформатизації і цифровізації виявила проблему кризи управлінського контролю, з якою керівники спіткалися вже не один рік. М. Ерл вважає, що процес інформатизації - це упровадження інформаційних технологій, оцінювання управління інформацією в організаціях, пов'язаний з обробкою даних. Ера обробки даних, яка розпочалася у 1960-1970 рр., визначалася обмеженістю технічними питаннями, вирішенням тактичних завдань, здійсненням операційної підтримки інформаційної системи [20, с.362-365]. Ера інформаційно-комунікаційних технологій, що мала місце у 1980-1990 рр., напроти стала характеризуватися спрямованістю на вирішення стратегічних завдань управлінської діяльності як сталого зростання. Тільки сучасна ера цифровізації заклала прогрес в інформаційних технологіях і зупинила кризу сучасного суспільства. Так, Дж. Бенігер у своїй роботі «Революція контролю» називає початок першої кризи в суспільстві у 1980-і

р. ХХ століття. Подолати цю кризу покликана була нова для того часу технологія управління, що базувалася на використанні інформаційно-комунікаційних технологій та ринкових економічних механізмів, - відмічає український філософ Р.Олексенко [59]. Тривалий час в управлінні панував раціоналістичний підхід, що відрізнявся упорядкованістю та регламентацією діяльності організації, чітким виконанням організаторської та виконавчої дисципліни. На зміну йому прийшли інформаційно-комп'ютерні технології, що ввірвалися у сферу систем управління та прийняття раціональних рішень в організаціях і виявилися об'єктивною історичною необхідністю, яка слугувала вирішенням проблем постіндустріального розвитку цивілізації.

Дійсно, що інформаційна революція здійснила практично великий вплив на всі сфери людської життєдіяльності, а нові завдання науки і техніки вимагають відповідної обробки інформації. У розвинутих країнах інформаційні ресурси направлені на ефективне управління економікою, а їх застосування покликане привести до сталого розуміння розвитку», – відмічає Чандран Наїр [74, с.29].

У промислово розвинутих країнах застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організаціях нового покоління виступає як чинник формування концепції збалансованого суспільства, що базується на розвитку. В умовах інноваційно-інформаційного суспільства організаціям слід вибирати між зменшенням потреби у додатковій інформації і збільшенням своєї здатності обробляти інформацію. Єдиним способом боротися із зростаючою складністю і невизначеністю є розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в умовах глобалізації 4.0, формуючи цивілізаційну парадигму освіти, – як відмічає І. Утюж [70, с.60-66].

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організаціях виступає головним потенціалом управлінської діяльності і драйвером ефективності забезпечення інформацією та інформаційним сервісом в

умовах інноваційно-інформаційного суспільства. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій - це головний потенціал організацій, які можуть просунутися на рівень конкурентоспроможних за рахунок використання даного виду ресурсу як стратегічного та побудови в організації ефективної інформаційної системи. Дійсно, оптимальною інформаційною стратегією в організації є та, в якій управління керує інформаційними технологіями, а не навпаки, - протиріччя, яке повинні вирішувати керівники, - відмічається у колективній монографії за редакцією М.Лепського «Сталий розвиток суспільства: Запорізький регіональний досвід» [68].

Рис. 1.1 Напрями та перспективи упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в організації нового покоління

1	2	3	4
Заходи	Можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій	Формування компетентностей	Перспективи інноваційно-інформаційного розвитку організацій
Розробити цілісну концепцію про послідовність цілей і завдань упровадження інформаційно-комунікаційних технологій	Інформувати керівництво про необхідність впровадження інформаційно-комунікаційних технологій	Формування компетентностей алгоритмічної культури у контексті виконання завдань упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в організації	Управління інформаційно-комунікаційними технологіями та їх залучення в інноваційно-інформаційний процес розвитку організацій

Як засвідчив аналіз, поява і швидке розповсюдження нових інформаційно-комунікаційних технологій (телекомунікації - телефонні лінії

та бездротові з'єднання), комп'ютери, програмне забезпечення, накопичувальні та аудіовізуальні системи, які дозволяють користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію. Іншими словами, інформаційно-комунікаційні технології, до яких входять інформаційні технології, а також медіа-трансляція, аудіо і відеообробка, мережеві функції управління та моніторинг направлені на поглиблення інноваційно-інформаційного розвитку організацій. Сучасне інноваційно-інформаційне суспільство зумовило необхідність переоцінки стратегії використання інформаційно-комунікаційних технологій як тактики виживання організацій у конкурентній боротьбі. Так, постійні зміни умов діяльності організацій, що вимагали переорієнтації виробництва, цінової політики, потребують трансформації в умовах невизначеності. Когнітивні можливості щодо обробки інформації в управлінському процесі поступово ставали вкрай обмеженими і тому вчені заговорили про електронну обробку цифрової інформації, необхідності формування системних аспектів інформатизації не тільки як економічного, але і як соціокультурного феномена, - зауважує М.Попович [52, с.214-229].

Саме в цьому сенсі єдиним способом подолати зростаючу складність і невизначеність за умов обмеженості використання інформаційно-комунікаційних технологій є необхідність замислитися над розробкою їх впровадження [27], так як пониження рівня їх упровадження неминуче приводить до падіння конкурентоспроможності. З використанням відповідного програмного забезпечення стало можливим аналізувати інформацію більш комплексно, робити на її основі прогнози ринку, що розглядалися як прорив у сфері інформаційного забезпечення управління. Для забезпечення потреб управлінської практики організацій стали удосконалюватися інформаційні системи у зв’язку з розвитком нових технологій [19]. Як приклад відмітимо, що останнім часом організації почали об’єднувати свої інформаційні системи із системами постачальників, щоб

автоматично замовляти на потрібний час, наприклад сировину чи запчастини. Сенсори на конвейерах могли попереджати про проблеми і переносити техогляди, якщо з машинами все в порядку. З часом інформація стала виступати як головна самостійна цінність управлінської діяльності, за допомогою якої стало можливим аналізувати всю її сукупність, робити на її основі прогнози стану сучасного суспільства, що розглядається як прорив у сфері інформатизації управлінських структур. Швидке розповсюдження нових інформаційно-комунікаційних технологій виступає як потенційне джерело розвитку інформації, що являє собою експоненціональне зростання та продукує дуже великі дані. «Сьогодні немає сенсу говорити про зростання з беззаперечним схваленням чи осудом. Замість цього треба запитати: Зростання чого? Для кого? Якою ціною? Оплачуване ким? У чому полягає справжня потреба і який є найбільш прямий та елективний спосіб її задовольнити. Скільки це – «достатньо» і т.п.», - відмічає Клаус Шваб [75].

В основі концепції зростання - впровадження інновацій в організаціях та на промислових підприємствах, технологічне оновлення та інноваційні модернізації виробництва, збільшення частки конкурентоспроможності з метою розширення експортних можливостей, розвитку середнього та малого бізнесу, створення нових робочих місць, підвищення ефективності використання людського потенціалу через покращення умов праці, - відмічає А.Кравченко у статті «Креатив сучасного мислення в динаміці соціокультурної реальності: методологічний контекст» [22, с.135-143]. Так, електронні таблиці в організаціях спростили процедури контролю за фінансами, просуванням персоналу, підвищенням його якості. Сучасні системи дозволили автоматизувати процес навчання і консультування, телеконференцзв’язок спростив проведення простих нарад управлінців і консультацій при виникненні непередбачуваних ситуацій. Системи підтримки прийняття рішень (Decision Support Systems) забезпечили керівникам можливість аналізу і моделювання ситуації, виконавчі

інформаційні системи (Executive Information Systems) у кожній організації високорозвинутих країнах були призначені для подачі керівництву інформації про поточну ситуацію на ринку, для проведення телеконференцій з персоналом та для вирішення питань соціального управління [71].

Організації нового покоління в інноваційно-інформаційному суспільстві стали розвиватися як мережеві платформи. Так, організації на зразок Uber (американська міжнародна компанія із Сан-Франциско, яка створила мобльний застосунок для пошуку, виклику і сплати за таксі, а також замовлення їжі) . чи Lyft (координатор служби таксі, публічна компанія із Сан-Франциско, яка дозволяє користувачам знаходити за допомогою інтернет-сайту чи мобільного додатку водіїв, що співробітничають з сервісом і готові за помірну плату довезти вас до відповідного місця) можна назвати мережевими платформами, які надають послуги у реальному світі.

Ці платформи змінюють принципи роботи малих підприємств відповідно до реалій XXI століття, так само як колись електронна торгівля трансформувала роздрібний ринок. Технології реструктурували служби таксі і прокату лімузинів: від мережі малих компаній до мережі приватних осіб, де замість посередників – програми, які дають додаткові ресурси, що свідчить про те, що завдання нових організацій модернізувалося,- зазначається в авторській статті [47, с.117-122].

Рис.1.2 Характеристка організації нового покоління

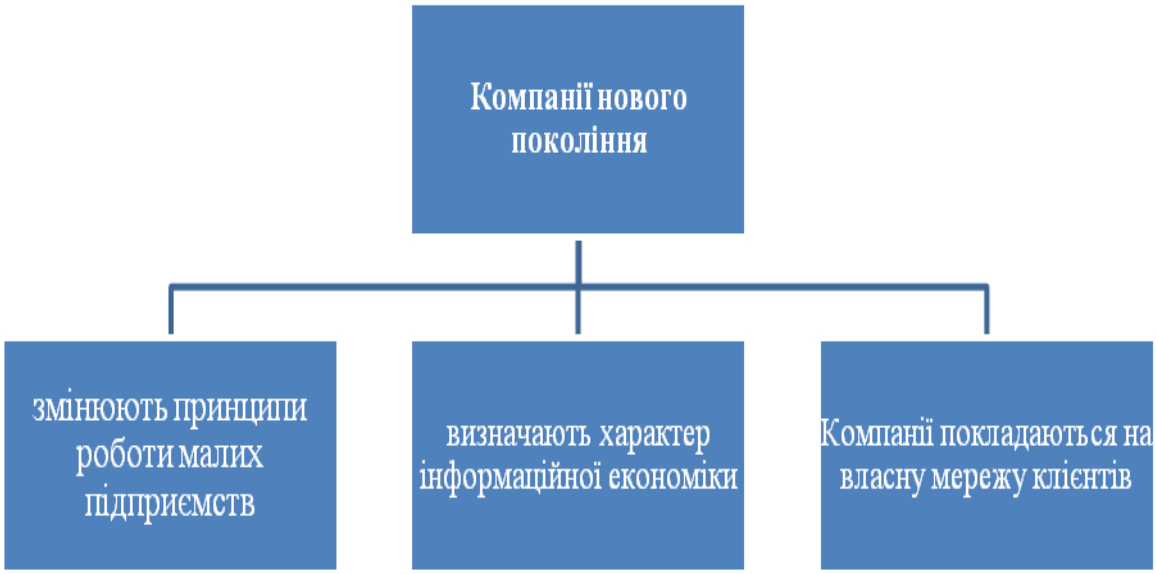

Слід зазначити, що більшість інформаційно-комунікаційних систем, які спрямовують роботу організацій нового покоління у сучасному інноваційно-інформаційному суспільстві, визначають характер інформаційної економіки, яка впроваджена з огляду на те, що технології не повинні нехтувати інтересами людей [43, с.68-75]. Проте людство має велику спокусу звинувачувати технології у проблемах, так як економічні моделі ускладнюються і виникають питання реалізації з погляду упровадження їх у реальній практиці. Організації нового покоління, що користуються технологіями та алгоритмами в управлінській інформаційній системі, суттєво знижують величезну ієрархічну структуру менеджерів або фірм постачальників. Так, можемо привести приклад «ощадливого виробництва», що особливо культивується серед японських виробників, які створили новітню лін-систему, що є найефективнішою, найбільш якіснішою та найгнучкішою, - зазначається в авторській статі «Креативно-інноваційний потенціал розвитку філософії лін-виробництва як чинник ощадливого виробництва» [40, с. 60-67]. Лін-система (Lean production) – це ефективний елемент концепції сталого розвитку, зміст якої полягає у вирішенні основних

проблем, направлених на досягнення високої якості виробництва при мінімальних витратах.

Організації нового покоління покладаються вже на власну мережу клієнтів, які вимагають якісного обслуговування. Прості, децентралізовані системи відкривають більше можливостей, аніж централізовані та комплексні [4]. Функція пристосування та якість обслуговування клієнтів – це умова діяльності організацій нового покоління, які використовують найсучасніші методи – штучного інтелекту, моделювання розробки комп'ютерних програм, робототехніки тощо.

У зв'язку з цим алгоритми діяльності, що використовуються в організаціях нового покоління, націлені на виконання програм, спрямованих на реалізацію певних завдань. Після упровадження одних алгоритмів розробляються їх нові варіації. Організації сучасного суспільства представляють гібридний організм, сформований з людей і машин, у контексті яких сучасні програми – це безперервна мережа постачальників, які підтримується відгуками, рейтингами та іншими видами зворотного зв'язку Зазначимо, що все ж таки прерогатива тут належить філософії, направленої на те, що людина є об'єктом і суб'єктом діяльності організацій нового покоління.

Підкреслимо, що в контексті виконання завдань упровадження інформаційно-комунікаційних технологій поповнення контенту в організаціях нового покоління форматується, обробляється і розширюється зусиллями персоналу організацій (редакційні огляди, поповнення, редагування). Кожна платформа має інвестувати в інновації, щоб відкрити дедалі більше можливостей, які б працювали ефективніше, удосконалюючи принципи роботи алгоритмічного процесу. Інформаційні служби управлінських структур допомагають повністю переосмислити стратегію розвитку технологій у сучасних організаціях. Взаємодія з бізнесом, державними системами й урбанізованим середовищем поступово переходить

у цифровий світ. Сміливі рішення, аналіз технологічних, демографічних, економічних тенденцій та непохитне бажання побудувати ефективний інформаційний простір організації, який буде сприяти очікуваним технологічним змінам. Для цього слід розвивати конвергентні технології, нано- і біо- технології, соціогуманітарні технології, які у сукупності називаються «проривними» чи «альтернативними», - говорять Медоуз Донелла, Рандерс Йорген, Медоуз Денніс [30].

У той же час виникають проблеми, пов'язані із соціально-психологічними чинниками в організаціях нового покоління. Однією з самих складних проблем, що виникли при впровадженні інформаційно-комп'ютерних технологій у сфері управління, вважаються проблеми, пов'язані зі стресами, професійним вигоранням, відсутністю цілісності світогляду та інші. Перші успіхи інформаційно-комунікційних технологій, що з'явилися у 1950-і рр. – початку 1960-х р., принесли ряд ілюзій [25]. Можливості інформатизації та комп'ютеризації управлінської праці у діяльності з обробки, збереження і передачі інформації надали привід думати, що взагалі зникає людина з управлінської праці, а її місце займуть машини. Все це засвідчило, що людині не приділили належної уваги і лише досвід 1970-х рр. привернув увагу до вивчення соціальних і психологічних аспектів при впровадженні інформаційно-комунікційних технологій [30].

Перехід до інформаційної цивілізації підтвердив, що багато проектів формування організацій нового покоління провалилися через недоліки упровадження програмно-апаратного забезпечення, нехватки знань алгоритмічного мислення і культури у проектуванні, через повне ігнорування людської психології, міжособистісних контактів, вирішення соціальних протиріч. Все це зумовило підвищену увагу до різних соціальних експериментів з комп'ютерною технікою, мета яких поєднати людину з машиною. У зв'язку з цим необхідно було вирішити протиріччя, пов'язані з комп'ютеризацією та інформаційно-комунікційними технологіями та їх

залученням у структуру ділових взаємовідносин, щоб змінити технології їх упровадження при участі самих співробітників, та використовувати знання як чинник розвитку людини й організації,- зазначає відомий український філософ В.Кушерець [26].

Соціально-філософська думка покликана досліджувати всі соціальні аспекти при впровадженні досягнень інформаційно-комунікційних технологій. Як відмічають Ерік Бріньолфсон та Ендрю Макафі у роботі «Друга епоха машин. Робота, прогрес та процвітання в часи надзвичайних технологій», «У майбутньому все більше професій не будуть чисто інформаційною роботою, яку можна повністю виконувати за столом. Замість цього вони включатимуть переміщення та взаємодію з фізичним світом. Тут комп'ютери залишаються порівняно слабкими, навіть якщо стають набагато сильнішими у багатьох когнітивних завданнях» [26].

Слід звернути увагу і на інформаційне забезпечення управлінської діяльності в організаціях нового покоління, що дозволяє скоротити витрати ресурсів на її підтримку. Крім того, інформаційно-комунікаційна забезпеченість організації підвищує кваліфікованість співробітників та забезпечує стабільність. Введення системи інформаційно-комунікаційної забезпеченості також дозволяє значно заощадити фінанси, подолати бар'єри міжкомунікаційного спілкування, надати додаткові переваги для подальшого розвитку організацій нового покоління. Інформаційна система організацій нового покоління підвищує рівень довіри і допомагає у формуванні концепції безпечної продукції для забезпечення сталого розвитку. Основним чинником, що визначає конкурентоспроможність продукції є її якість, яка характеризується в першу чергу показниками безпеки. Перевагою системи є ідентифікація небезпечних чинників (мікробіологічні, токсичні, механічні, фізичні вдосконалення процесів), що дозволяють виключити вплив небезпечних чинників [33]. Система HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Point), що означає аналіз ризиків, небезпечних чинників і контролю

критичних точок, щоб гарантувати виробництво безпечної продукції шляхом ідентифікації й контролю небезпечних чинників. Дана система була розроблена в США у співробітництві з NASA (національне управління з аеронавтики та дослідження космосу). Саме в цей час активно розроблялася безпечна їжа для американських астронавтів [34].

Надалі слід зосередитися на аналізі принципів організацій нового покоління як чинників досягнення сталого розвитку суспільства і особистості.

В контексті інформатизації систем управління як головного потенціалу розвитку організацій нового покоління є потреба у визначенні принципів сталого розвитку, до яких було віднесено наступні характеристики: 1) організації формуються як нелінійні соціальні і культурні організми; 2) організації оптимізують процеси інноваційно-інформаційного розвитку; 3) демонструють здатність до відновлення та збільшення різноманітності; 4) продукти відновлювальні, завжди органічні та безпечні; 5) успіх залежить від зміни правил гри; 6) проблеми в організаціях пов'язані між собою з метою розвитку можливостей; 7) виконання завдань включає здатність повернути природу на первинний еволюційний шлях; 8) численні переваги потребують зміцнення ресурсів спільного користування; 9) їх метою є забезпечення першочергових базових потреб людини; 10) у циркуляційному процесі усе має цінність; 11) результатом діяльності та інформаційного забезпечення має бути здоров'я та щастя; 12) результатом інформаційної діяльності є прогрес розвитку організацій; 13) інформаційне управління керується аналізом складних проблем; 14) інформаційне забезпечення та управлінські рішення впливають на прибутки та конкуроентоспроможність; 15) в основі діяльності та інформаційного забезпечення організацій нового покоління є гуманні взаємовідносини між керівниками та підлеглими,- відмічається в авторській статті [35, с.79-89].

Організації нового покоління як соціальний, економічний і культурний феномен розвиваються у контексті упровадження механізмів інформаційно-комунікаційного процесу забезпечення ефективності управлінської діяльності, що проходять наступні етапи, в основі яких:

1) визначення аналізу загроз, ідентифікація небезпечних чинників та оцінка ризиків, так як організації постійно стикаються з потенційними небезпеками;

2) ідентифікація процедур, що охоплюються постачанням сировини та матеріалів, повинні контролюватися організацією;

3) аналіз критичних точок та усунення їх перешкод потребує ретельного вивчення керівниками;

4) забезпечення контролю критичних точок включає розробку програми на основі запланованих заходів;

5) визначення заходів для усунення небезпек, загроз та невідповідностей, якщо моніторинг свідчить про порушення критичних меж або відсутність контролю;

6) розробка коригувальних програм та дій і застосування їх в разі негативних результатів моніторингу;

7) встановлення процедур верифікації системи контролю для підтвердження її функціонування [36].

Для досягнення сталого розвитку організацій нового покоління повинна упроваджуватися система управління якості міжнародного стандарту ISO 9001: 2008, в основі якого універсальні правила забезпечення виконання організацією вимог на рівні міжнародних норм [37]. Тому слід розвивати загальні правила соціально відповідального бізнесу та партнерства.

У результаті проведеного аналізу створено програму розвитку інформатизації як головного драйвера технологічних змін, яка повинна просунутися на рівень конкурентоспроможних за рахунок використання

цифровізації, що виступає стратегічним ресурсом та умовою побудови ефективної інформаційної системи.

Отже, інформаційно-комунікаційні технології організацій нового покоління є тією детермінуючою силою, яка сприяє конкурентоспроможності організацій та їх виживанню в умовах кризи. З ускладненням техніки, проникненням інформаційно-комп'ютерних технологій у систему управлінської діяльності, автоматизацією управління стрімко зростає якість праці, яка витрачається на створення та обробку інформації. Інформаційний персонал організацій виходить з кризи за рахунок інформатизації, автоматизації та підвищення алгоритмічного мислення і культури, які проникають на всі рівні управління.

Досить суттєвим і оптимістичним у даному контексті є розуміння інформатизації систем управління як головного потенціалу розвитку організацій нового покоління та її практичного виміру для сталого розвитку. У зв'язку з цим Мартін Сатчі підкреслив користь інформатизації та алгоритмізації для переходу до систематично керованого сталого розвитку. Революція в інформаційно-комунікаційних технологіях долає відстані, які не обмежуються інформаційним обміном та методами моделювання і пізнання складних систем. Сучасне інноваційно-інформаційне суспільство здійснює перехід до ідеології «Просвітництва 2.0», велику роль в якій відіграють Інтернет, вебсайти, нові мережеві платформи.

Останні сприяють розвитку управлінської демократії, побудованої на інформаційних технологіях, що розширюються за допомогою великої кількості соціальних медіа-платформ та є частиною революції в інформаційно-комунікаційних технологіях. Розвиток інформатизації вимірюється трильйонами цифрових бітів інформації, які проходять через глобальні мережі та фіксують процес виробництва, поширення та споживання в умовах нової економіки.

Для пристосування організацій нового покоління до величезних змін у

сучасному суспільстві необхідна адаптація інституційних та інтелектуальних ресурсів, яких ще недостатньо, тому слід використовувати освіту для формування цінностей сталого людського розвитку, – відмічає В. Огнев'юк [48]. Сучасне інноваційно-інформаційне суспільство потребує формування нових структур: освітянських, наукових, структур управління, технологій, систем стимулювання, інституцій, цінностей, які дозволяють організаціям рухатись до сталого розвитку. Сучасне суспільство повинно вміти вирішувати нові проблеми і в цьому велику роль відіграють проривні цифрові технології.

Виходячи з щойно розглянутого, можна зробити висновки, що предметне спрямування інформатизації як головного вектору сталого розвитку організацій нового покоління пов'язане із упровадженням механізмів інформаційно-комунікаційного розвитку. Дані механізми формуються в умовах технологічних змін та включають в себе інформатизацію як складову управлінської діяльності, що має значний вплив на технологічні процеси цифрового управління, які виступають як головний вектор першочергових завдань сучасної філософської науки – вирішення у той же час і проблем буття людини.

Отже, здійснено аналіз зростання місця і ролі інформації в управлінському процесі організацій нового покоління та доведено, що інформаційно-комунікаційні технології як головний потенціал повинен сприяти їх просуванню на рівень конкурентоспроможних за рахунок використання даного виду ресурсу як стратегічного, сприяти формуванню в організації ефективної інформаційної системи.

Розкрито застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організаціях нового покоління як чинник формування концепції сталого суспільства, що базується на розвитку; розроблено напрями і перспективи упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в організації інноваційно-інформаційного спрямування. Керівники організацій, політики

та чиновники повинні передусім звертати увагу на «функцію пристосування» організацій до алгоритмів глобалізації, технологічної та Промислової революції 4.0.

Дійсно, оптимальною інформаційною стратегією в організації є та, в якій управління керує інформаційними технологіями, а не навпаки. З використанням відповідного інформаційного забезпечення стало можливим аналізувати інформацію більш комплексно, на її основі робити прогнози ринку, що розглядається як прорив у сфері інформаційного забезпечення управління.

Треба зазначити, що визначення предметного спрямування інформатизації як головного вектору сталого розвитку організацій пов'язане із забезпеченням потреб управлінської практики організацій, для чого необхідні спеціальні інформаційні системи, призначенням яких є забезпечення інформацією та інформаційним сервісом. Інформаційно-комунікаційні технології виступають як потенційне джерело розвитку інформації, яка буде сприяти наближенню епохи технологічної сингулярності, коли людський і машинний мозок поєднаються, а машини стануть гідними суперниками людини в інтелекті.

Таким чином, ми розглянули предметне спрямування інформатизації як головного вектору сталого розвитку організацій сучасного інноваційно-інформаційного суспільстві та зробили висновки, які повинні допомогти керівникам сформувати довгострокову політику у сфері науки, культури, освіти, техніки.

Інформаційно-комунікаційні технології є тією детермінуючою силою, яка сприяє організаціям стати на шлях інноваційності та конкурентоспроможності, завдяки яким будуть виконуватися складні завдання, пов'язані з обробкою інформації у різних сферах, як конкретних, так і абстрактних (штучного інтелекту) та сприяти виживанню організацій в

умовах зростаючої нестабільності і кризи, що вимагає сталого розвитку сучасного суспільства.

5.2. Механізми удосконалення концепції сталого розвитку та її вплив на інноваційно-інформаційний розвиток сучасного українського суспільства

Поставлено завдання – виявити механізми удосконалення концепції сталого розвитку та її вплив на інноваційно-інформаційний прогрес сучасного українського суспільства, для чого слід: 1) напрями удосконалення концепції сталого ровитку сучасного українського суспільства, в основу якої задіяні освіта, культра, туризм; 2) виробити механізми удосконалення концепції сталого розвитку та її вплив на інноваційно-інформаційні напрями у всіх сферах діяльності, зокрема у галузі сільського господарства та зеленого туризму; 3) з'ясувати напрями розвитку екополісів як регенеративних міст та біополісів, що сприяють розвитку зеленого туризму, який приваблює туристів; 4) проаналізувати екологічний відбиток людства у моделі «World3» та екологічних можливостей для екобезпечного суспільства, туризму та екобезпечної освіти та умови забезпечення сталого розвитку сучасного світу.

Відмітимо, що концепція сталого розвитку почала розвиватися ще з 1970-х років, коли молоді дослідники з Массачусетського технологічного інституту починали своє дослідження. У той час вони навряд чи здогадувались, який глобальний резонанс та довгостроковий вплив матиме їх дослідження. Перше видання «Меж зростання» відбулося ще у 1972 році і фактично задало вектор діяльності Римського клубу, який у 2018 році відзначив свій 50-річний ювілей. Книга перекладена більш ніж тридцятьма мовами та видана накладом понад дванадцять млн. екземплярів. Книга «Межі

зростання: 30 років потому» Донелли і Денніса Медоуз і Йоргена Рандерса моделює сценарії розвитку світової економіки та відповідає на питання: «Що може бути зроблено для створення екологічно збалансованої і соціально-орієнтованої економіки, яка принесе добробут для всіх?» [30]. Як відмічають автори, усі прагнуть економічного зростання, але воно, як і все інше, має свої межі, тому у зв'язку з цим треба переглянути світогляд, шаблони поведінки та змінити політику, освіту, науку, культуру.

Механізми удосконалення концепції сталого розвитку та їх вплив на інноваційно-інформаційний розвиток пов'язані з прогресом у галузі агроекології як сталого напряму сільського господарства, пов'язаного з розвитком зеленого туризму. Практику сталого сільського господарства називають «агроекологією», яка охоплює широкий спектр систем, адаптованих до місцевих умов та налаштованих на задоволення потреб місцевих жителів. Весь спектр концепції сталого розвитку об'єднує принцип екологічної, економічної та соціальної сталості. Агроекологія зберігає ґрунти та водні ресурси, відновлює та підтримує природну родючість землі, сприяє біологічному різноманіттю, врожайності та має бути сталою в довгостроковій перспективі.

У зв'язку з аналізом даної проблеми можемо привести останні дослідження, що актуалізують її, положення якої викладено у наступних документах: «Сільське господарство на роздоріжжі», доповідь проекту Міжнародної оцінки сільськогосподарських знань, науки та технологій для розвитку (IAASTD), здійсненого на замовлення шістьох агенцій ООН та Світового банку і представленого на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі у 2002 році; Програми з навколишнього середовища ЮНЕП (міжурядової програми, створеної з ініціативи Стокгольмської конференції ООН з довкілля (1972) і рішення Генеральної Асамблеї ООН (1973); Конференції ООН з торгівлі й розвитку (ЮНКТАД), що була заснована у 1964 році та має статус постійного міжурядового органу Генеральної

Асамблеї ООН у сфері торгівлі, інвестицій та розвитку; Глобальної мережі екологічного маркування (Global Ekolabelling Network (GEN)) - міжнародної некомерційної асоціації, яка станом на початок 2015 року об'єднувала 27 програм екологічного маркування I типу згідно ISO 14024:1999, що діють в 60 країнах світу, та впроваджують системи екологічного маркування відповідно до добровільного міжнародного стандарту ISO 14024; Міжнародного фонду сільськогосподарського розвитку (IFAD), створеного у 1977 році, що вирішує завдання боротьби з голодом і бідністю в сільських районах країн, що розвиваються; 52-ї сесії Міжурядової групи експертів з питань зміни клімату (МГЕЗК), яка відбулася 24-28 лютого 2020 році у штаб-квартирі ООН, - зазначає Чандран Наїр [74].

Аналіз дослідження проблеми засвідчує, що сільське господарство у світі, що розвивається, значною мірою уникає агрохімікатів шляхом спільного вирощування різних культур та копіює природні потоки замкнених матеріальних циклів; секвеструє вуглець (зберігає вуглекислий парниковий газ атмосфери шляхом природних або модифікованих біологічних процесів) замість посилення його викидів і водночас дозволяє фермерам заробляти достатньо грошей на проживання; розвиває переробні потужності для захисту робочих місць у сільських регіонах, за що фермери отримують справедливу винагороду за продукцію та обґрунтовану компенсацію за роботу щодо захисту природи та клімату [41, с.251-257].

Як свідчить аналіз, нинішня сільськогосподарська система виробляє продовольчі надлишки, становить загрозу для ґрунтів, водних ресурсів, біологічного різноманіття та, фактично, всіх екосистем та їхніх життєво важливих функцій, не кажучи вже про глобальний клімат. Фермерське господарство відіграє значну роль у всіх основних вимірах екологічної шкоди. Знищення біологічного різноманіття та зникнення біологічних видів тісно пов'язані з безперервною вирубкою лісу та висушуванням водно-болотних угідь, стік сільськогосподарських добрив перериває азотні та

фосфорні цикли, створюючи мертві зони у водних шляхах; токсичні пестициди та гербіциди вбивають величезну кількість тварин і рослин поза межами сфери їхнього цільового застосування; сільське господарство та лісництво продукує близько 25% викидів парникових газів. У роботі Наомі Кляйна «Змінюється все. Капіталізм проти клімату» відмічається: «Через підвищення температури ми вже сьогодні відчуваємо тривожні симптоми. У 2012 році відбувалося безпрецедентне танення Гренландського льодовикового щита. До того ж процес окислення світового океану проходить швидше, ніж передбачалося. Якщо не запобігти подальшому підвищенню температури, ми станемо перед згубними наслідками» [16, с.38-47].

Можна продемонструвати загальні напрями розвитку сталого сільського господарства і продовольства, які допомагають як розвитку сільського господарства, так і зеленого туризму, приваблюючи туристів до інноваційних розробок у сільському господарстві та отримання передового досвіду. Дані напрями розвитку сталого сільського господарства і продовольства включають наступні:

1. Глобальний ринок какао-бобів, що контролюється транснаціональними корпораціями, які задля підтримки сталих стандартів у 2018 році перейшли на створення умов сталого виробництва. Поєднання різних видів рослин дозволяє фермерам досягти покращення якості какао і збільшити доходи, адаптувавшись до глобального ринку.

2. Успішним проектом екологічного сільського господарства є система рисової інтенсифікації, яка спрямована на мобілізацію біологічних процесів, вже присутніх у сільськогосподарських культурах. Система рисової інтенсифікації має набір компонентів, які можна застосувати як технологію зеленої революції, що включає комплекс змін в сільському господарстві країн, що розвиваються, і привели до значного збільшення світової сільськогосподарської продукції, в основі якої стимуляція кореневої системи

шляхом посилення і підтримки природної родючості земель за допомогою органічних матеріалів, що сприяє підвищенню врожайності (іноді вдвічі або більше) без застосування модифікованих рослин або агрохімікатів, - зауважує Клаус Шваб [75].

3. Мета концепції сталого сільського господарства, що розвивається, – перетворити його на екологічно раціональне, щоб наблизити його до первинних екосистем, які воно витіснило; змінити спосіб, у який індустріальне суспільство вирощувало зерно, культивуючи багаторічні сорти пшениці, пирію, сорго та соняшника, які не потрібно було висаджувати щороку. Такою була рослинність у преріях на початку індустріальної ери промислового сільського господарства, у контексті чого прагнули знайти способи вирощування зернових, який давав змогу процвітати фермерам та довкіллю, а не виробникам хімікатів. Подібних хімікатів сьогодні існує безліч, вони створені шляхом додавання атомів хлору у різних позиціях до 2-х з'єднаних кілець бензолу у молекулі, що називається біфенил. Всі вони синтезовані людьми і не трапляються у природі. Різноманітні хімічні речовини, що містять хлор та бром, здатні руйнувати стратосферний озоновий шар – метилбромід, ґрунтовний фумігант, тетрахлорид вуглецю та інші. Однак найбільшу загрозу для озонового шару становить хлорфторвуглець, сімейство сполук, які містять фтор, водень і хлор. Викиди хлорфторвуглецiв, використання яких було заборонено Монреальським протоколом про речовини, що руйнують озоновий шар, були об'єктом багатьох досліджень, і зараз зосереджені міжнародні зусилля на обмеженні їх використання, - відмічається в авторській статті [35, с.79-89].

Згідно авторської концепції, сільське господарство, яке не лише захищатиме незамінний ґрунт, а й зменшить нашу залежність від викопного палива, синтетичних добавок та залучатиме туристів до його інноваційних турів, всіляко допомагатиме у просуванні зеленого туризму на ринок туристичних послуг.

У контексті виявлення механізмів удосконалення концепції сталого розвитку та її впливу на інноваційно-інформаційний прогрес сучасного українського суспільства виділимо феномен екополісів як регенеративних міст, що сприяють туристичній привабливості.

Інноваційно-інформаційний прогрес змушує міста рухатись до циркуляційного метаболізму (процес взаємопов'язаного перетворення і переміщення речовин у природі, який має циклічний характер, що відбувається за обов'язкової участі живих організмів і часто порушується людською діяльністю). У результаті цих процесів повертаються рослинні поживні речовини – азот, фосфати, калій назад до сільськогосподарських угідь, замикаючи вуглець у ґрунтах і лісових насадженнях, відроджуючи агровиробництво, забезпечуючи постачання енергії у населених пунктах за допомогою відновлювальних джерел, які сприяють сполученню міст та віддалених населених районів. Ці заходи є основою для створення нових життєздатних економік міст та розвитку туристичних послуг. Як приклад виокремимо екополіс, що представляє регенеративне місто, яке сприяє відновленню цілісності, повернення сільських видів діяльності назад до міста, наприклад, садівництво, змішане рослинництво та, що найважливіше, відновлювальних джерел енергії. Залежність від викопного палива та інтенсивність руху транспорту таким чином значно скорочується. Одним із основних завдань нашого часу є трансформація абсолютно несталої моделі сьогоднішніх міст в екополіси, або регенеративні міста [35]. Екополіс включає як природний цикл, так і людину з максимальним збереженням цілісності, в якій гармонійно поєднуються виробництво та діяльність із відновлення навколишнього середовища у контескті реалізації можливостей туристичного бізнесу [31, с. 18-24].

Іншим явищем інноваційного розвитку є біополіси як екологічно сталі міста, що приваблюють туристів. Біополіс як екопоселення включає у себе природозберігаюче землекористування, за умови якого відбувається

використання ресурсів не швидше їх відновлення, а також таких джерел енергії, як сонце, вода, вітер; будинки будуються із природних матеріалів - дерева, соломи, каменю, глини. У таких екопоселеннях культивується пермакультура, в основі якої проектування оточуючого простору і системи ведення сільського господарства, що базуються на взаємозв'язках природних екосистем, що передбачають створення самофункціонуючої замкненої системи виробництва сільськогосподарської продукції, в якій використовуються як традиційні, так і сучасні методи науки і техніки при аналізі організованого суспільства в період радикальних трансформацій в Україні,– зазначає відомий український філософ В. Андрущенко [1, 498 с.].

Біополіс як соціальний і культурний феномен формується як екологічно стале місто з нульовими забруднюючими викидами, в якому люди та природні популяції живуть у гармонії і рівновазі. Це поняття підкреслює етичність нової форми міського життя, яка відновлює природу та культуру, оскільки люди несуть колективну відповідальність, та згідно з етичними нормами вони також відповідають і за шкоду та проблеми, які передадуться майбутнім поколінням. Проблема не лише у тому, що міста часто зростають на найбільш продуктивних сільськогосподарських землях країни, позбавляючи її родючості, а і у тому, що вони часто вимагають значних обсягів цілого спектру глобальних ресурсів: паливо, харчові продукти, деревина та метали, не кажучи вже про все інше. Треба чітко зрозуміти «межі міської системи», а це допомагає пояснити, як саме міста взаємодіють з природним світом, тому мова йде про екологічний відбиток людства [30].

Силове поле даного дослідження акумулюється на понятті екологічного відбитку людства, розглянутого у моделі «World3» та визначенні екологічних можливостей для екобезпечного суспільства та формування екозабезпечуючої освіти. Екологічний відбиток людства у моделі «World3» – це сума трьох складових: площі орних земель, які використовуються у сільському господарстві для виробництва

сільськогосподарських культур; міські землі, які використовуються під міську, промислову та транспортну інфраструктуру; і площа земель, необхідних для знешкодження викидів забруднюючих речовин, які за припущенням пропорційні темпам утворення викидів стійких забруднювачів.

Саме Дж. Форестер є інтелектуальним батьком моделі «World3» та системної динаміки як потужної методології і техніки комп'ютерного імітаційного моделювання для позначення, розуміння та обговорення складних питань і проблем сучасності. Системна динаміка була створена наприкінці 1950-х рр. Дж. Форрестером в Массачусетському технологічному інституті [30]. Якщо припустити, що технічний прогрес відбувається досить швидко, а отримані нові технології моментально впроваджуються у життя, всі проблеми, пов’язані зі зростаючим екологічним відбитком, можуть бути вирішені. За минулі тридцять років відбулося безліч позитивних змін. У відповідь на постійне збільшення людського відбитку у світі було імплементовано нові технології, змінено купівельні звички споживачів, створено нові інституції, включаючи і туристичні, а також підписано безліч багатосторонніх міжнародних угод. Матіс Вакернагель, президент Global Footprint Network, міжнародного аналітичного центру у сфері стійкого розвитку, разом із своїми колегами виміряли «екологічний відбиток» людства та порівняли його з «екологічними можливостями» планети. Вони визначили екологічний відбиток як територію, необхідну для забезпечення ресурсами (зерно, корм, деревина, риба та урбанізована територія) й поглинання викидів (вуглекислий газ). Якоб Вакернагель зробив висновок, що використання людством ресурсів перевищує екологічні можливості планети приблизно на 20%. Згідно з цими розрахунками востаннє людство було на сталому рівні у 1980 році. Зараз вихід за межі цього рівня становить приблизно 20%. На жаль, екологічний відбиток людства і надалі зростає, попри прогрес у технологіях та інноваціях. Зростання екологічного відбитку виступає все більш серйозною проблемою, так як людство вже знаходиться

на території несталості та вимагає ефективного використання природного, соціально-економічного та історико-культурного потенціалу територій, – зазначають М. Лепський, І. Дударєва [28].

У контексті аналізу проблеми екологічного відбитку людства було розроблено концепцію екологічних можливостей для забезпечення сталого розвитку.

Концепція екологічних можливостей була спочатку визначена для простих систем – це ресурси. Наприклад, її використовували для того, аби говорити про кількість голів, які можна було б утримувати на певному пасовиську, не виснажуючи землю. Для людського населення термін «екологічні можливості» є набагато складнішим, так як не існує його універсального визначення. Термін «екологічні можливості» є проблематичним, «тому що люди беруть з довкілля багато різних типів ресурсів, продукують багато різних видів відходів, на довкілля впливає велике різноманіття технологій та способів життя» [47, с.117-122]. Серед вчених немає згоди щодо мінімального строку, протягом якого система має витримувати навантаження, аби вважатись сталою. Немає також згоди, як задовольнити потреби інших біологічних видів. У будь-якому випадку, екологічні можливості є динамічною концепцією, яка завжди змінюється із погодою, технологічним розвитком, моделями споживання, кліматом та іншими чинниками. Термін «екологічні можливості» використовується досить вільно, аби означити кількість людей, в тих обставинах, що склалися, і які могли б підтримуватися на планеті протягом тривалого часу – щонайменше протягом багатьох десятиліть – не порушуючи загальну продуктивність планети [53; 54].

Соціально-філософський аналіз засвідчив, що світ знаходиться у ситуації «виходу за межі» та існує необхідність його повернення до «території сталості».

Уже на початку 1990-х років почало з'являтися усе більше доказів, що людство рухається вглиб «території несталості». Наприклад, повідомлялось про катастрофічні темпи вирубування тропічних дощових лісів, також виникли припущення, що виробництво зернових культур не встигає йти у ногу зі зростанням чисельності населення, потім почали жваво обговорювати проблему глобального потепління та його наслідки, а також ширилася стурбованість з приводу утворених озонових дір у стратосфері. Однак для більшості людей це не було підтвердженням факту, що людство перевищило межі екологічних можливостей довкілля. На початку 1990-х років «вихід за межі» уже не можна було уникнути, адже цей феномен вже став реальністю. Шкоду «виходу за межі» можна було зменшити за допомогою продуманої глобальної стратегії, змін технологій, політичних цілей та особистих прагнень за умов глобалізцаійних викликів, - відмічає М. Попович [51, с.300-303].

Зауважимо, що термін «межі зростання» сьогодні є так само актуальним, як і в 1972 році, так як наразі світ стикається з численними проблемами, які були передбачені ще в 1970-х роках, а саме: зміна клімату, дефіцит родючих земель, масове вимирання біологічних видів; близько 4 мільярдів людей живуть у скрутних економічних умовах або знаходяться під загрозою природних катастроф чи воєнних дій. За новими прогнозами, щороку понад 50 мільйонів людей будуть змушені залишати свої домівки та мігрувати. У 2017 році у світі налічувалося вже 60 мільйонів біженців,- зазначає Марк Гудмен [13]. Діагностику несталих тенденцій нашого часу було окреслено як «антропоцен» – епоха, яка розпочалася у середині XX століття, коли швидко зростало населення, прискорилося промислове виробдництво, у сільському господарстві повністю наступила епоха хімікатів. Антропоцен - це термін, що означає геологічну епоху з високим рівнем людської активності; доба панування людства над усією планетою, включно з її біохімічним складом; доба, що асоціюється з новим екологічним

мисленням. Швидке зростання обсягів споживання, особливо протягом останніх п’ятдесяти років, спричинило величезні зміни в атмосфері та біосфері, а масштаби наслідків для здоров’я людей ще не визначені, хоча існує чимало неофіційних підтверджень завданої шкоди.

У зв’язку з означеними тенденціями доцільно говорити про еволюцію від «порожнього світу» до «повного світу». Однією з цінних книг Римського клубу є робота Кеннета Боулдінга «Суть двадцятого століття», зміст якої полягає в тому, щоб успішно керувати космічним кораблем, який називається «Земля». Люди не можуть успішно керувати космічним кораблем «Земля», опираючись на ідеали розвитку, наукові моделі та системи цінностей, які формувалися за часів «порожнього світу», коли населення планети було не на стільки великим, а запаси природних ресурсів на землі здавалися невичерпними, в той час, як американський континент вважався місцем, де колоністи та підприємці могли нескінченно знаходити для себе нові природні ресурси.

Концепція «порожнього світу» виникла у XVIII столітті, коли людська цивілізація володіла незвіданими територіями та надлишком ресурсів: населення землі було ще не настільки великим, запаси природних ресурсів здавалися невичерпними та можливості були безмежними, колоністи і підприємці могли знаходити для себе нові простори і панувала агресивна експансія територій. Саме у ньому сформувались впливові релігії, політичні ідеології, соціальні інститути та звички мислення [30]. Сьогодні з середини XX століття людство живе у «повному світі», коли межі зростання стали очевидними і відчутними майже в усіх видах людської діяльності, яка демонструє зростання глобального населення до 7,6 млрд. людей, в якому зростає споживання енергії, води, корисних копалин. Сучасне покоління ввійшло вже до “повного світу”, що має не надто позитивні перспективи розширення кордонів. Відмінність між XVIII і XX століттями щодо

розуміння «порожнього» і «повного» і світів змінює наші судження щодо технологій, цінностей, регулятивних норм, світоглядних настанов [56].

Тому філософську теорію сьогодні слід адаптувати до умов «повного світу», а для цього змінити ставлення і пріоритети до його розвитку, що відбувається в умовах глобалізації 4.0, техногенного розвитку світу 4.0, переходу до філософії Просвітництва 2.0, в основі якого радикальна зміна напрямку прогресу, подолання критичної точки «планетарних меж» [30].

Далі слід зосередити увагу на формуванні концепції нового Просвітництва 2.0. Світ знову перебуває в критичному стані, ми відчуваємо потребу в новій ідеології та новому світогляді. Таким світоглядом може стати Просвітництво 2.0, що демонструє сукупність нових цінностей, які включають еволюцію від «пустого світу» до «повного світу», від Просвітництва XVIII століття до Просвітництва XXI століття, в основі яких цінності довгострокової перспективи. У просторі концепції Просвітництва 2.0 - відкидання існуючих підходів до мислення та звичок діяти, які орієнтуються лише на короткострокову перспективу. Ми підтримуємо стратегічний підхід ООН, в контексті якого визначено 17 цілей сталого розвитку, що підлягають реалізації протягом наступних 15 років. Нове Просвітництво 2.0 зосереджене не тільки на Європі, а повинно увібрати цінності та традиції освіти та культури інших цивілізацій. Комплементарність у значенні доповнення у різних сферах буття соціуму, культурі, науці, баланс і мудрість синергій між протилежностями мають стати віхами на шляху формування духовної картини світу в умовах інформаційно-високотехнологічного науково-технічого прогресу, - відмічає Н.Поліщук [50, с.31-39]. У концепції Просвітництва 2.0 як стратегічної ідеології та ресурсу поєднуються: баланс між людьми і природою; між далекоглядністю і короткозорістю; між швидкістю та стабільністю; між приватним і публічним; між жінками та чоловіками; між рівністю та винагородою за досягнення; між державою та релігією, - відмічають Ернст

Ульріх фон Вайцзекер, Андерс Віймкан у роботі «Come On! Капіталізм, недалекоглядність, населення і руйнування планети. Доповідь Римському клубу» [7]. У концепції закладено баланс принципів Просвітництва 2.0, в основі яких антропологічні виміри вирішення проблем на шляху до створення сталого світу. В основі концепції вирішення питань: що може бути зроблене для створення екологічно збалансованої і соціально-орієнтованої економіки, яка принесе добробут для всіх. Для цього треба переглянути світогляд, зазирати далеко наперед, краще адаптуватись та розумніше планувати – іншого виходу немає.

Механізми удосконалення концепції сталого розвитку та її вплив на інноваційно-інформаційний розвиток сучасного українського суспільства пов'язані з упровадженням цифрових технологій, що базуються на їх упровадженні в усі сфери людської життєдіяльності. Для імплементації концепції сталого цифрового суспільства необхідно урахувати розвиток сучасних тенденцій – інформаційних, економічно-фінансових, духовно-світоглядних, демографічних, кліматичних, що сприяють невпинній зміні сучасного світу, детермінованих цифровими технологіями, які культивують цифровий соціум. Цифровий соціум – це такий вид суспільства, у якому домінує інформація як ключовий чинник його розвитку, та відбулася трансформація від Homo Sapiens до Homo Informaticus, а існування людини у даному виді соціуму набуло не тільки соціального, а й інформаційного та цифрового значення. Людина як об'єкт і суб'єкт даного виду соціуму стає частиною окремого цифрового універсуму, власником інформації та її передачі через певні канали, які сприяють переходу до моделі «digital-соціуму». Цифрові технології вбудовані у цифровий соціум як кровоносна система, яка націлена на формування його цінностей.

Слід враховувати зростаючу присутність технологій у нашому житті. Так, Оксфордська економістка Кейт Раворт, член Римського клубу у книзі «Економіка пончика» [63], відмічає, що домінуючі ідеї про освіту застаріли,

тому що нинішнім студентам – тим, хто будуть впливати на визначення політик і стратегій у 2050 році – викладаються ідеї за підручниками 1950 років, незважаючи на те, що у 2020 році майже кожна людина на Землі буде підключена до Інтернету. Найбільше зростання спостерігається в країнах Азії та Африки, тому треба враховувати темпи змін і постійно зростаючу присутність технологій у нашому житті, які прискорюються через відому аксіому технології, відому як «закон Мура» [72]. Кейт Раворт зазначає, що, враховуючи виклики XXI століття – від змін клімату до надмірної нерівності та повторюваних фінансових криз – цей застарілий підхід неодмінно призведе до катастрофи. Авторка формулює проблеми, що постали перед нами у новому столітті, – задоволення потреб усіх систем та живих істот, не виходячи за межі планетарних ресурсів та формування концепції цифрового соціуму [30]. Цю схему Кейт Раворт малює у формі пончика (з діркою посередині), який має внутрішні та зовнішні межі. Планетарні межі, за визначенням зображено як зовнішнє кільце, а набір соціальних та цифрових проблем у значній мірі відповідають Цілям сталого розвитку [16].

Поточні світові цифрові тенденції досі не можна назвати сталими, а застереження Римського Клубу, опубліковані у книзі «Межі зростання», є актуальними, і їх слід враховувати при становленні і розвитку цифрового соціуму. Упровадження концепції сталого цифрового розвитку при відповідному реформуванні соціальної та економічної структури може стати набором інструментів, які допоможуть встановити і сталість. Прийняті для більшості шляхи врегулювання проблем зазвичай лише погіршують ситуацію, тому що сучасний цифровий світ потребує вирішення проблем у контексті ідеології нового Просвітництва 2.0, де повинні превалювати баланс між людиною і природою, людиною і машиною. «Межі зростання» – це спроба визначити перспективи на період від 50 до 100 років, а саме через «екологічний та цифровий відбиток людства», що сприяє саморегуляції соціального організму, – зазначється у відомій науковій монографії

«Саморегуляція соціального організму країни» за науковою редакцією В. Беха [64]. Дослідження Грема Тернера виявило, що історичні дані за період з 1970-2000 рр. підтвердили прогностичну цінність «меж зростання», які виявилися ефективним засобом вимірюванням стану планети як з екологічної, так і упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у життя.

При цьому звернемо увагу на те, що оновлену концепцію сталого цифрового розвитку було запроваджено у 2009 р. групою із 28 всесвітньо відомих науковців на чолі з Йоганом Рокстрьомом та Віллом Стеффеном, які відмічали, що з часів промислової революції людська діяльність перетворилася на головний рушій глобальних екологічних змін. Автори формулюють її наступним чином: «Як тільки людська діяльність перетинає певні межі чи досягає точок неповернення (визначених як «планетарні межі») виникає ризик «різких і незворотних екологічних змін» [49, с.18]. Рокстрьом та ін. визначили дев'ять «планетарних систем життєзабезпечення, які можна сформулювати наступним чином: зміни ландшафту, використання прісної води, біогеохімічний кругообіг, закислення океанів, концентрація аерозолів в атмосфері, руйнування озонового шару в атмосфері, новітні хімічні об'єкти, зміна клімату, цілісність біосфери» [49, с.18].

Як свідчить аналіз, цілі сталого розвитку цифрової цивілізації досліджені не в повній мірі, на чому ми і намагаємося зосередити свою увагу. З розвитком Інтернету ми можемо глибше проникнути у їх сутність. Інтернет щільно обплутав не лише наші домашні та робочі комп'ютери, такою самою мірою він поглинув майже всі важливі інфраструктури, від яких залежить існування майбутнього суспільства. Електромережі, магістральні газо- і нафтопроводи, диспетчерські системи управління повітряним рухом, фондовий ринок, системи постачання питної води, вуличного освітлення, лікарні і системи санітарно-профілактичних заходів – їхнє функціонування

цілком залежить від технологій та Інтернету, – відмічає Марк Гудмен [13, с.32].

У цифровому соціумі майже усунена людина, її база довірена машинам, так як комп'ютери зараз вирішують все: де, як, коли і за яким маршрутом постачати електроенергію, щоб забезпечити стабільність енергосистеми. Транзакції за кредитними картками, платіжні термінали в торговельних точках, а також банкомати, які всюди забезпечують хід торгівлі і рух капіталу, будуть паралізовані без комп'ютерів, з'єднаних через глобальну мережу. Комп'ютери нині вирішують всі наші справи, як машини «швидкої допомоги». Проте цифрова інфраструктура, все частіше і все більшою мірою стикається зі спробами зламу їхніх систем захисту. А ще гірше те, що вони глибоко вразливі для системних збоїв, наслідки яких можуть бути дійсно катастрофічними, так як швидкий науково-технічний прогрес превалює по всім напрямкам [13].

Цілі сталого розвитку цифрової цивілізації пов'язані з безпекою у всіх проявах. Так, для функціонування значної частини критичних інфраструктур в усьому світі використовують системи диспетчерського контролю і збору даних (SCADA), які автоматично контролюють і регулюють перемикання, виробництво та інші процеси контролю, засновані на оцифровних даних, зібраних за допомогою датчиків. Ці спеціалізовані системи виконують усе: від встановлення маршруту поїздів до розподілу джерел електроживлення містом. Все більшою мірою дані системи підключаються до Інтернету, що має неабияке значення для спільної безпеки. На жаль, ці системи були розробленні і спроектовані без урахування сучасних вимог до безпеки і стійкості обладнання, підключеного до глобальної сітки. Ця проблема є нагальною, тому що дослідження критичних інфраструктур у різних секторах економіки, проведене у липні 2014 року, виявило, що майже 70% із них протягом попередніх 12 місяців хоча б однократно потерпали від порушень

систем безпеки, що в кінцевому рахунку привело до втрати конфіденційної інформації або системних збоїв.

Сталий цифровий розвиток порушується у зв’язку з тим, що відбуваються постійні хакерські атаки. Так, у 2011 році хакери атакували управління з водопостачання і каналізації Південного Гьюстона, а місцевий підліток у штаті Массачусетс скористався своїми знаннями у галузі програмування, щоб перервати зв'язок між повітряними суднами, що були у просторі, і контрольно-диспетчерським пунктом. Він навіть примудрився вимкнути вогні злітно-посадкової смуги, за якими орієнтуються літаки, що заходять на посадку. Хоча в результаті інциденту ніхто не загинув, існувала величезна загроза масштабної катастрофи, що привело до несталого інформаційного забезпечення системи» [62, с.26-30].

У контексті предмета дослідження, експоненційне зростання сталого цифрового розвитку може підстерегти нас дуже швидко, а нелінійне мислення може опинитися величезним ризиком для нас самих. Всі цифрові зміни є безперечно важливими, ефективними і містять потенційні переваги, але вони суттєво ускладнюють світ. Зростаюча складність програмного забезпечення має безпосередні наслідки для глобальних заходів захисту і безпеки, особливо в міру того, як фізичні об’єкти, від яких ми залежимо, трансформуються у комп’ютерні технології. Фізичні об’єкти все більшою мірою стають інформаційними технологіями, а дія «закону Мура» має як позитивні, так і негативні наслідки в епоху глобалізації [58, с.56-59].

Сталий розвиток повинен подолати певні негативні тенденції у сфері інформаційного простору, які постійно ускладнюються. Проте разом із «законом Мура» з’являються і «злочинці Мура»: мережеві шахраї, терористи, хактивісти, які використовують технології у власних цілях. «Ці нові гравці, які перебувають поза законом, чітко усвідомлюють правила, що якщо вони контролюють коди, то вони контролюють весь цифровий світ і всю інформацію, роблячи людину неймовірно уразливою» [13]. Соціальні мережі

ведуть хроніку різних зустрічей, церемоній вручення дипломів, придбання нерухомості, появи нових домашніх улюбленців, шлюбів і розлучень, народжень і смертей. Більшість з нас проводить вільний час, просічуючи Інтернет у пошуках музики, рецептів, інвестиційних порад, новин, указівок, можливостей для бізнесу, світської хроніки і результатів спортивних змагань. «Компанії «Google» і «Facebook» не єдині, хто витягує з нас наші персональні дані і продає їх, те ж саме роблять «Twitter», «Instagram», «Pinterest» і сотні інших компаній. Згідно з дослідженнями «Wall Street Journal», проведеним у 2012 році, один з швидко зростаючих бізнесів сьогодні – це стеження за користувачами Інтернету» [46, с.140-153]. Всі сигнальні маячки і куки-файли поєднуються з «лайками» і «твітами», змальовують детальний цифровий портрет користувача завдяки інформації, яку ми «зливаємо» внаслідок нашої соціальної активності в соціальних мережах. Тим більше, що сьогодні мобільних телефонів у світі значно більше, ніж людей. Усюдисуща цифрова оболонка оповила планету і наслідки цього зачепили всіх і кожного. Торговці даними, шпигуни і злочинці теж усвідомили, що мобільний телефон – справжній кладезь інформації для їхніх цілей, тому і вони, поряд з маркетологами, активно полюють на смартфони. Саме для того, щоб отримувати всі мобільні дані, компанія «Google» створила операційну систему Android для мобільних телефонів і надала доступ розробникам і користувачам абсолютно безкоштовно, – відмічає Марк Гудмен [13, с.87].

Як свідчить аналіз, торговці даними отримують інформацію від інтернет-провайдерів, емітентів кредитних карток, операторів мобільного зв’язку, банків, бюро кредитних історій, аптек, продуктових магазинів, а ще більше – з нашої кредитної активності. Всі дані які ми щоденно віддаємо даром соціальним мережам зв’язують, геокодуть і сортують для перепродажу рекламодавцям і маркетологам, перетворивши свою інфраструктуру даних із центру витрат на центр прибутку. Сьогодні

протягом дня кожен із нас залишає після себе цифровий слід: нескінченний потік записів телефонних розмов і текстових повідомлень, історій пошуків у браузерах, електронної пошти, – відмічає Д. Свириденко [65, с.129-139]. Подальше агрегування цих даних, нерегульованих і нічим не захищених, подібне до бомби з годинниковим механізмом. Міжнародні злочинні і терористичні угрупування швидко створюють власні бізнеси з надання посередницьких послуг з видобутку найрізноманітніших даних. Наші технологічні сили збільшуються, проте і потенційні ризики та небезпеки так само зростають, тому що інформація – це цінна сировина і ресурс, – відмічає О. Тоффлер у роботі «Третя хвиля» [69]. Отже, цифрові технології поки що не приносять сталості, тому й треба формувати концепцію сталого цифрового розвитку. Лише один-єдиний обліковій запис електронної пошти у Facebook, Google чи Apple може дати хакерам доступ до багаторічних архівів листування, розкладів зустрічей, миттєвих повідомлень, фото і відео, телефонних дзвінків, історій покупок, банківських і брокерських рахунків і документів [75]. Є дані, що від зламів постраждало багато соцмережевих компаній, зокрема LinkedIn - соціальна мережа для пошуку і встановлення ділових контактів (6,5 мільйона облікових записів), Snapchat – мобільний застосунок для обміну повідомлення з фото і відео (4,6 мільйона реєстраційних імен і телефонних номерів), Google, Twitter і Yahoo, – відмічає Марк Гудмен [13, с.126]. Ми не враховуємо того, що часто, добровільно надаючи інформацію або через відтік даних, полегшуємо це завдання для різноманітних зловмисників – «кіберсталкерів» – представників особливої форми діяльності, що характеризується переслідуванням або домаганням людини через мережу Інтернет [13]. Згідно даних Національної ради США із запобігання злочинам, майже половина американських підлітків потерпали від кіберзалякування. У наш час розроблена чимала кількість вірусів і троянських програм, що дають зловмисникам доступ до мікрофонів ваших телефонів і дозволяють записувати все, що відбувається у звуковому

оточенні навіть тоді, коли ми не користуємося телефоном. Малвари (це шкідливе програмне забезпечення для несанкціонованого доступу до інформації) здатні постійно відстежувати ваше місцезнаходження, навіть дозволяючи бачити це місце завдяки Google Maps у реальному часі, - зазначає М.Кастельс [18].

Упровадження концепції сталого цифрового розвитку є необхідним в умовах нової промислової революції, так як кіберзлочинці розробили нові способи створення ще більшої кількості фейкових застосунків у сфері банківського обслуговування. Хоча у 2012 році було знайдено лише 7 банківських троянів, їхня кількість до кінця 2013 року перевищила 1300. На сьогодні виявлені пакети шкідливого програмного забезпеченням, націленого на клієнтів найбільших банків світу – таких як «Citibank», «ING», «Deutshe Bank», «HSSC», «Barclays» і ще 66 установ з різних країн світу та сприяючи широкосмуговому доступу до мережі Інтернет як важливої передумови інноваційного розвитку України, - відмічають Д.Дубов і М.Ожеван [15].

Оцифрування відкрило надзвичайні можливості для збору інформації у цифровому суспільстві. Показово, що 90% світових цифрових даних згенеровано за останні два роки. Щорічне зростання кількості цифрових даних становить 50%. Щохвилини люди на нашій планеті надсилають 204 мільйони електронних листів, розміщують 2,4 мільйони повідомлень у Facebook, 72 години відео на ютюбі і 216 тисяч нових фото в «Instagram». Сумарний обсяг цифрових даних 2015 року сягнув 5,6 зетабайта, а один зетабайт дорівнює трильйону гігабайтів, – відмічає Росс Алек у роботі «Індустрії майбутнього» [53].

Упровадження концепції сталого цифрового розвитку пов’язано з тим, що цифрова революція принесла людству універсальні обчислення, розробку програмного забезпечення, персональні комп’ютери та взаємопов’язаний розвиток цифрової революції як чинник удосконалення інфраструктури та Інтернет-світу та пізнання феномена віртуальної реальності [66].

Інформація є основою концепції сталого цифрового розвитку суспільства, а також універсальним чинником, що описує, як можна використовувати її великі масиви для розуміння, аналізу і прогнозування тенденцій і динаміки, але треба закласти механізми їх розробки. Розвиток технологій зберігання інформації і зростання обчислювальних потужностей – це процеси, що взаємно підтримують один одного. Чим більш потужнішими ставатимуть комп'ютери, тим легше буде зібрати великий масив інформації і напрацювати смислогенез інформаційного простору [45, с. 251-257]. В умовах упровадження концепції сталого цифрового розвитку з'явилися нові терміни, пов'язані із комп'ютерними технологіями, в основі яких етичні проблеми конкретних цифрових характеристик на зразок конфіденційності, анонімності, прозорості, довіри та відповідальності, формулювання і підтримки моральних рішень, цінностей. Етика даних визначає створення, запис, зберігання, обробку, передачу, поширення та використання інформації. В основі етики даних - моральні проблеми, пов'язані зі збиранням, аналізом та застосуванням великої сукупності інформації. Етика алгоритмів фокусується на програмному забезпеченні, штучному інтелекті, глибинному навчанні та роботизації і вивчає проблеми, що виникають у зв'язку із зростанням складності алгоритмів. Етика даних стосується інновацій, програмування, професійних кодексів, деонтології. Метою цієї галузі є «визначення етичних меж для формування професійних кодексів на шляху відповідального ставлення до інновації, їхнього розвитку та використання», – зауважує Клаус Шваб [75, с. 262-263].

Соціально-практичний зміст концепції сталого цифрового розвитку акцентується на хмарних обчисленнях, що поєднують в одну мережу робототехніку, генетичні секвенатори (прилади, за допомогою яких виконується автоматизоване визначення послідовності нуклеотидів у ланцюгу ДНК), портативні гаджети, дрони, пристрої віртуальної і доповненої реальностей. Цифрові технології швидше і потужніше

обробляють графічні обчислення, що розвиваються на межі наук – філософії, фізики, математики та інших, що дозволяють проникнути у цифрове виробництво, міську транспортну інфраструктуру й інтерактивні пристрої. Відомий український філософ В.Кремень зазначає, що «Сучасна інфраструктура створює базу для видозмін технологій, розвиваючись у контексті удосконалення освіти, культури і науки і вирішуючи соціально-економічні проблеми інформаційного суспільства [23, с.34-48].

Звернемо увагу на те, що нові цифрові технології та можливості є ключовою опорою Четвертої промислової революції, яка пов'язана з радикально новими підходами до обчислення, новими можливостями та викликами. Розвиток обчислень базується на інноваціях у царині матеріалів, їх збирання та конструювання. Обчислення можна поділити на такі галузі, як: централізовані хмарні обчислення, квантові обчислення, обробка нейронних мереж, зберігання біологічних даних, оптичні та стільникові обчислення. Ці підходи сприяють розробці нового програмного забезпечення та нових форм криптографії (науки про математичні методи забезпечення конфіденційності, цілісності і автентичності інформації). Вони створюють та долають виклики для кібербезпеки, дозволяючи обробляти дані, використовуючи природну мову й можуть вирішити найскладніші сучасні проблеми, що розгортаються в соціальному контексті освіти, - зазначає М.Бойченко [6, с.125-137].

Ми живемо у світі, побудованому комп'ютерами і комп'ютери сьогодні є чимось більшим, ніж просто важлива частина нових авто, побутової електроніки та більшості домашнього приладдя. В наш час вони інтегруються у текстиль та одяг, вбудовуються в інфраструктуру – дороги, вуличне освітлення, мости й будники. Датчики, що фіксують мову тіла, жести рук та рух очей, дозволяють комп'ютерам читати свідомі та несвідомі наміри під час керування комп'ютерами та іншими приладами, на зразок інвалідних візків та протезів. У квітні 2017 року Fecebook анонсував, що команда з 60 дослідників, зокрема експертів з машинного навчання та

нейронного протезування, працює над тим, щоб дозволити користувачам цієї мережі диктувати комп'ютеру команди чи повідомлення силою своєї думки. «Комп'ютери стають частиною нас і фізично: відкриваються нечувані можливості – від інтеграції в тіло медичних систем до різноманітних варіантів удосконалення людини», – відмічає Клаус Шваб [75, с. 234].

Цифрова система повинна не відтворювати усталені процеси, а кардинально їх змінювати. Основні проблеми, що постали перед обчислювальними потребами, пов'язані не лише з потужністю обробки даних (кількістю транзисторів), але й зі швидкістю, часом затримки та економією енергії. Усе це вимагає нових способів креативного мислення – звідси й привабливість таких потенційних альтернатив, як квантові обчислення, фотоніка та мережеві обчислення. Великим викликом для нових обчислювальних технологій є дотримання багатогранного погляду на те, як технології впливатимуть на суспільства та окремих людей. Багато уваги доведеться приділити доступності, інклюзивності, а також питанням безпеки, конфіденційності, авторизації, боротьби з кіберзлочинністю.

При формуванні концепції сталого цифрового розвитку особливо важливими є три елементи:

1) широке застосування великих обсягів інформації;

2) покладання на алгоритми під час виконання завдань;

3) формування вибору та ухвалення рішень, а також поступове скорочення участі в роботі з автоматизованими процесами. Усе це порушує серйозні проблеми, пов'язані із справедливістю, відповідальністю, рівністю, повагою до прав людини. У 2015 році опитування 200 директорів під егідою Нью-Йоркської фондової біржі (NISE) виявило, що після низки несанкціонованих доступів до даних високопрофільних компаній, питання кібербезпеки посіли у порядку денному рад значно більше місця. 80% опитаних директорів стверджували, що розглядають кібер-ризики на більшості або й усіх засіданнях, – відмічає Клаус Шваб [75, с. 264]. Урядові

організації стають вкрай чутливими до ризиків злочинних атак на цифрові системи. Кібер-безпека стала пріоритетом національної політики, тому основна задача перейти від кібербезпеки до кіберстійкості. У цьому контексті кіберстійкість можна вважати можливістю систем витримувати кіберподії, що повинні стати стійкими з точки зору:

1) конфіденційності даних;

2) їхньої цілісності;

3) безперервного доступу для забезпечення підтримки бізнес-операцій.

Вироблення кібернавичок сприяло б розвитку цифрового соціуму, особливо якщо збільшити кількість кваліфікованих працівників, здатних виробляти стратегічні та операційні навички кіберстійкості. Масштаб загрози кібер-ризиків у світі, залежному від «життєво важливих» цифрових систем, вимагає інвестицій та дій на всіх рівнях – від індивідуального навчання та нових правил поведінки до організаційних інвестицій та нових царин відповідальності рад директорів; від загальнонаціональної до міжнародної співпраці до напрацювання гнучких моделей управління [4; 5].

Все це вимагає формування відповідної цифрової освіти у контексті поступу України до цифрової цивілізації та формування культури.

Практичні рекомендації упровадження концепції сталого цифрового розвитку, на становлення і розвиток якої впливають освіта, культура, проривні технології, включають у себе наступне:

- розвивати стратегію цифрової цивілізації для розумного, сталого та всеохопного зростання (Європейська комісія, 2010);

- формувати концепцію про перспективи розвитку креативної індустрії (туризм) та проаналізувати множину сценаріїв і прогнозів цифрових політик, культур, технологій;

-виявити механізми розширення можливостей цифрової індустрії та цифрового соціуму;

- виробити модель цифрової політики, цифрової культури, цифрової освіти, цифрового туризму;

- розробити модель управління «держава в смартфоні» та тренди цифрового управління;

- удосконалити механізми переходу до цифрового соціуму, їх драйвери та проривні сценарії для України: реформування інститутів, зміцнення цифрової економіки та інвестицій у неї;

- виробити програми модернізації та цифровізації та сформувати в Україні модель відповідної цифрової освіти;

- розробити програми та моделі туристичного бізнесу України в умовах глобальної конкурентоспроможності 2020-2030 рр.;

- розвивати цифровий бізнес, цифрову економіку, цифровий менеджмент, цифровий маркетинг та готувати відповідних спеціалістів з вище перелічених напрямів розвитку цифрового суспільства;

- розвивати адаптивне та відповідальне цифрове управління в Україні, для чого готувати в закладах вищої освіти цифрових аналітиків, менеджерів, економістів, маркетологів, які б працювали в умовах трансформації сучасного українського суспільства та використовували всі свої здібності і компетентності для трансформації організацій.

Україна розробила концепцію щодо досягнення Цілей сталого розвитку та представила її на Політичному форумі зі сталого розвитку 10-17 липня 2020 року у м. Нью-Йорк, що проходив під егідою економічної і соціальної ради (ЕКОСОР), яка складається з 54 країн-членів, що обираються Генеральною Асамблеєю ООН. Для цього були виявлені взаємозв’язки, закономірності, визначальні тренди, змодельовано сценарії розвитку, щоб досягти сталості, припинити деградацію нашої планети і отримати необхідні результати.

Як наслідок проведеного аналізу сформовано концепцію сталого розвитку сучасного українського суспільства, в основі якої удосконалення

освіти, культури, туризму. Україна має всі можливості, щоб виконати цілі сталого розвитку і досягти екобезпечної розбудови сучасного українського суспільства. Розроблено механізми удосконалення концепції сталого розвитку та її вплив на інноваційно-інформаційні напрями у всіх сферах діяльності, зокрема у галузі сільського господарства та зеленого туризму, що поєднують у собі принципи екологічності та можуть включати до свого складу інші види туристичної діяльності, зокрема агротуризм, лікувальний, гастрономічний, екстримальний, природний.

Успішна реалізація соціально-економічних цілей Порядку денного вимагає, щоб економічне та соціальне благополуччя було значною мірою відмежоване від руйнування природних ресурсів, особливо у сільському господарстві, а також від забруднення атмосфери та еволюціонувало від екополісів до біополісів, які тяжіють до рекреаційних центрів - чистих річок, лісових масивів, морського узбережжя, озер та водоймищ, а також до архітектурних комплексів міст та сіл, що приваблюють туристів і сприяють розвитку зеленого туризму.

В результаті проведеного аналізу з'ясовано напрями розвитку екополісів та біополісів, які являють собою екопоселення та включають в себе природозберігаюче землекористування, за умови якого відбувається використання ресурсів не швидше їх відновлення, що сприяють розвитку сільського, зеленого, туризму, та приваблюють туристів. Проаналізовано екологічний відбиток людства у моделі «World3», екологічні можливості для формування екобезпечного суспільства та екобезпечної освіти як умови переходу до сталого розвитку сучасного світу.

Сформовано концепцію про перспективи розвитку креативної індустрії (туризм) та проаналізовано множину сценаріїв і прогнозів цифрових політик, культур, технологій; виявлено механізми розширення можливостей цифрової індустрії та цифрового соціуму.

5.3 Шляхи оптимізації сталого розвитку сучасного українського суспільства як головного вектору інноваційно-інформаційного суспільства

Нами поставлено завдання – обґрунтувати шляхи оптимізації сталого розвитку сучасного українського суспільства як головного вектору інноваційно-інформаційного суспільства, в контексті якого виявити: 1) напрями оптимізації сталого розвитку сучасного суспільства як головної проблеми цивілізаційного прогресу; 2) шляхи удосконалення сталого сільського господарства, пов'язаного з розвитком інноваційно-інформаційного суспільства та туризму; 3) чинники сталого розвитку проривних технологій у сучасному українському суспільстві, пов'язані з криптовалювою і блокчейном; 4) виміри оптимізації освіти, культури, туризму та формування людського соціального капіталу. Шляхи оптимізації сучасного українського суспільства сталого розвитку ураховують новітні тенденції – інформаційні, економічно-фінансові, духовно-світоглядні, демографічні, кліматичні, що сприяють невпинній зміні сучасного світу, детермінованого цифровими технологіями, та культивують взаємодію освіти, культури, туризму у період радикальних трансформацій в Україні, – зазначає відомий український вчений В. Андрущенко [1, с. 9].

Відповідно до поставлених дослідницею завдань виявлено напрями оптимізації сталого розвитку сучасного суспільства як головної проблеми цивілізаційного прогресу. Сталий розвиток направлений на вирішення проблем кризовості и нестабільності, представляючи здатність системи виживати, не використовуючи більше ресурсів, ніж вона може відновити та не зловживати ними, – говорить Чандран Наїр [74, с.19].

Більш сталим є суспільство, у якому існує менший розрив між використанням ресурсами, які природа може відновити, та нераціональним природних ресурсів. Згадка про перші принципи сталого розвитку веде нас

до таких його складових, як «покращення рівня життя і забезпечення основних потреб, не використовуючи ресурси та не зловживаючи ними швидшими темпами, ніж вони відновлюються, а, отже, захищаючи права наступних поколінь» [74, с.19].

Економіка надмірного споживання ще більше погіршує проблему забруднення довкілля, має катастрофічні наслідки для розвитку, змін клімату, породжує складні питання прав та свобод людини, що вимагають нового визначання достатку, розвитку, самореалізації людини. Економіка розвинутих країн свідчить, що їхній екологічний відбиток на душу населення непропорційно великий, не кажучи вже про проблему забезпечення базового рівня життя, зменшення кількості шкідливих відходів та використання ресурсів.

Останні поглиблюють проблему глобального сталого розвитку, яка має негативні наслідки для довкілля, не говорячи вже про соціальні нестійкі стани. Проблема оптимізації сталого розвитку сучасного суспільства вирішується у тому форматі, що у сучасному глобальному соціумі одночасно слід досягти сталості і розвитку та сформувати нову парадигму сталості. Проте, незважаючи на величезний прогрес у боротьбі з бідністю у таких країнах, як «Китай та Індія основні потреби більшості глобального населення досі не забезпечені» [74, с.22].

Додамо, що за даними Світового банку, 700 мільйонів людей живуть менше ніж на два долари на день, не мають доступу до чистої води, хорошої освіти, не подорожують, не мають безпечного житла та системи охорони здоров'я. Перенаселені міста з недостатньою кількістю житла для людей, які задихаються від смогу та випарів сміття, що не прибирається у належний спосіб, створюють величезний ризик для здоров'я населення мегаполісів. Також підземні води забруднюються сміттям, виробничими та сільськогосподарськими хімікатами, а масове збільшення автомобілів та поширення негативних наслідків у сільському господарстві виступають

глобальною проблемою. Більшість людей розуміє, що сучасний розвинений світ потребує нової економічної моделі чи парадигми сучасного суспільства, спрямованої на безперервний розвиток зі сталим використанням ресурсів, в основі якої «помірний достаток», що дозволяє людині жити комфортно у певних умовах, які породжені змінами [74, с.26].

Саме зі сталим використанням ресурсів пов'язане стале суспільство як породження нового типу цивілізації, для якої досягення сталості означає подолання бідності, голоду, упровадження здорового способу життя і благополуччя, якісної освіти, гендерної рівності, чистої води та санітарії, доступної та екологічно безпечної енергії, гідної роботи, людського капіталу та креативного розвитку особистості, упровадження інновацій та інфраструктури, зменшення соціальної нерівності тощо.

Розвиток екополісів та біополісів як сталих міст культивує відповідальне споживання і виробництво, боротьбу зі зміною клімату, збереження підводного світу, встановлення справедливості та ефективних інститутів, направлених на створення умов гідного існування людини. Кляйн Наомі у роботі «Змінюється все. Капіталізм проти клімату» відзначає, що важливу роль для досягнення сталого суспільства відграють екологічні цілі, в основі яких: досягнення кліматичної стабільності, збереження і помірковане використання океанів, морів і морських продуктів, захист, відтворення і сприяння сталому використанню екосистем суші, стале управління лісами, боротьба зі спустошенням довкілля, зупинення деградації земель та їх відновлення, а також зупинення втрати біологічного різноманіття [30, с. 20-23].

У зв'язку з вище зазначеним виникає протиріччя, як говорить Чандран Наїр, що «всі сталі системи мають на меті захист довкілля, але не всі системи захисту довкілля є сталими, так як вони вони знаходяться у стані руйнації» [74]. Для досягнення сталості важливою є категорія розвитку, націлена на

захист довкілля, забезпечення основних потреб та достатнього рівня споживання населення.

До розвитку та забезпечення базових потреб людини слід віднести: безпечні та надійні системи виробництва їжі, забезпечення чистою водою, безпечним та надійним житлом, основними енергетичними системами, санітарними умовами, високоякісними системами охорони здоров'я, забезпечення гідного рівня освіти, культурного розвитку та можливостей туризму.

Тому ми наголошуємо, що поняття «розвиток» є складовим компонентом удосконалення моделі сталого суспільства. При цьому одні вчені використовують даний термін для позначення високих темпів економічного зростання, інші пов'язують його з модернізацією, а для третіх найновішим трендом сучасного розвитку є те, що Інтернет є обов'язковою умовою моделі сталого розвитку. Якщо країни прагнуть досягти сталого розвитку, то слід радикально переосмислити і досягти консенсусу з цих питань, створити нове і відповідальне ставлення до споживання та реалізації екологічних цілей.

В соціально-філософському сенсі сталий розвиток слід реалізувати завдяки поєднанню глобального, державного та місцевого рівнів, виявивши у кожному з них відповідні цінності, які б відповідали цивілізаційному прогресу. Багато держав, що розвиваються, мають серйозні проблеми з ефективністю, корупцією, наявністю слабких інститутів, некомпетентністю, небажанням визнавати проблеми техногенної цивілізації у зв'язку з її високими затратними ресурсами.

Оптимізацію сталого розвитку сучасного суспільства як головної проблеми цивілізаційного прогресу авторка пов'язує з розвитком особистості, забезпеченні гідних умов для інноваційної освіти, прогресом культури і туризму, інвестиціями у людський розвиток та інфраструктуру,

створенні умов для гідного комфортного життя, поглиблення суспільного договору між урядом і населенням.

В основі моделі суспільства сталого розвитку - сукупність принципів, підходів, вимірів – екологічних, економічних, демографічних, кліматичних, соціальних, фінансових, технологічних, культурно та духовно-освітянських, направлених на вирішення проблем кризовості і нестабільності суспільства– від екології, демографії, клімату до розвитку особистості, що реалізуються засобами освіти, культури, туризму, відповідального сталення держав до виконання Цілей сталого розвитку, зменшення соціальної нерівності, забезпечення основних базових потреб та створення умов для відповідного стилю та якості життя, гідних умов людського існування, оволодіння культурними кодами та функціональними смислами міста [29, с.20-23].

Виходячи з поставлених завдань розглянемо напрями удосконалення сталого сільського господарства, пов'язаного також з розвитком туризму, що включає:

1) розширення інвестицій у місцеву інфраструктуру та агропереробку;

2) вирішення проблем біорізноманіття, що визначає стійкість та стабільність розвитку біосфери і зумовлює стабільність людської спільноти;

3) забезпечення надійного доступу до земель, водних ресурсів, інформації, кредитів та ринків;

4) розвиток продовольчої системи «розумного використання ресурсів» (смарт-resource), що базуються на принципах низького впливу на довкілля, сталого використання відновлюваних ресурсів та ефективного споживання всіх ресурсів загалом;

5) розвиток сільськогосподарських знань, науки і технологій для удосконалення напрямів сільського господарства та зеленого туризму;

6) сприяння стратегії розвитку сталого розвитику України у контексті глобалізації та європейського цивілізаційного вибору, активної участі громадськості у розробці та реалізації даної моделі сталого розвитку;

7) підтримка практичного впровадження в Україні засад сталого та еко-соціального та культурного розвитку;

8) поглиблення процесів формування «суспільства знань» як стратегічного розвитку держави,– зазначає С. Савченко [55, с. 236-241].

Як свідчать міжнародні документи про сталий розвиток суспільства, сільське господарство включає підвищення ефективності використання ресурсів на 30%, що цілком можливе. Виживання суспільства залежить від ретельного користування ресурсами збалансованого вжитку спільного природного середовища з урахуванням наявності відповідних обмежень. Сталий розвиток економіки у сільській місцевості має зменшити переміщення людей у міста, а прямі інвестиції в інфраструктуру сільської місцевості створять дефіцит дешевої робочої сили і будуть сприяти її перетворенню на життєздатнішу і стабільнішу.

Екологізація як чинник удосконалення сталого розвитку сільської місцевості означає зменшення шкоди та мінімізацію ризиків: послаблення впливу виробництва на довкілля, зменшення рівня забруднення або чистішого способу видобутку ресурсів, зменшення рівня використовуваних ресурсів. Тому екологізація залишається важливою метою і стратегією, яка направлена на досягнення сталості, що буде розвивати як економіку, так і гуманітарну сферу - культуру, соціальну політику, освіту, туризм та охорону здоров’я.

Проблеми сталого розвитку сільського господарства пов'язані з тим, що в основі старої парадигми лежить деіндустріалізація, соціальна нерівність, збільшення прибутків за рахунок агресивної експансії, що поступово привело до порушення рівноваги та стабільності. В контексті досягнення сталого розвитку вчені розробили якісно нову концепцію «синьої економіки» як філософію нової інноваційної системи виробництва і споживання, яка розвивається, використовуючи властивості природи, оптимізуючи природні процеси, демонструючи здатність природи до

відновлення. Нова доба чекає від майбутніх фахівців нового мислення, пов’язаного з упровадженням «синьої економіки» як нової концепції сталого розвитку, що демонструє новий антропоцентризм, в основі якого відновлення взаємозв’язку людини з природою, людини з культурою, людини з туризмом, що еволюціонує від суспільства дефіциту до суспільства добробуту [7].

Негативними тенденціями, що вплинули на появу кризових станів і процесів у сфері сільського господарства, були наступні:

1) руйнування озонового шару в стратосфері;

2) втрата біологічного різноманіття і вимирання багатьох біологічних видів;

3) хімічне забруднення і випуск нових хімічних продуктів (радіоактивних матеріалів, генетично модифікованих організмів, наноматеріалів), які мали потенціал небажаного геофізичного або біологічного впливу;

4) зміни клімату;

5) окислення океанів;

6) зміни ландшафту;

7) використання солоної води;

8) викиди азоту і фосфору в біосферу та океани;

9) застосування аерозолів, що негативно впливають на атмосферу [38, с. 141-153].

В результаті подолання негативних чинників та їх впливу на сільське господарство сформувалася модель розвитку сталої економіки з ефективним використанням безлічі відходів з подальшою їх переробкою, використанням навіть бур'янів та інших відходів, що сприяло розвитку «синьої економіки» та її удосконаленню.

Всі інновації у розвитку сільського господарства сприяли появі жвавого інтересу до туристичної галузі і, таким чином, стали приваблювати значні туристичні потоки. Сектор туристичної галузі (агротуризм чи

сільський) зорієнтований на використання природних, культурно-історичних, інноваційно-технологічних та проривних технологій виробництва сільськогосподарської продукції, інших ресурсів сільської місцевості та її специфіки.

Використання автоматизації та проривних технологій та становлення і розвиток зеленого туризму стало сприяти відродженню депресивних сільських територій, розвитку інфраструктури сільських регіонів, слугувати основою стратегії розвитку сільського туризму, більш етичній та природній поведінці людини у екосистемі. Як результат розвитку агротуризму відчутним стає зростання економіки села: удосконалюється іннваційно-інформаційна господарська структура села, стимулюється розвиток галузей, задіяних в індустрії туризму, розвивається особистість, її креативність та творчо-інноваційний потенціал, а також стимулюються креативні індустрії на селі.

Перехід до інформаційної цивілізації зумовлюється чинниками оптимізації сталого розвитку проривних технологій, детермінованих тим, що на сучасному етапі виникає необхідність розвитку людського (інтелектуального) капіталу як основи цифрової культури, яка розчищає стежку до нових винаходів [32, с. 71-80].

Слід відмітити, що гуманістична спрямованість проривних технологій направлена на розвиток людського (інтелектуального) капіталу реалізується у сучасному суспільстві ще у недостатній мірі. На практиці розв’язати питання гуманістичного спрямування технологій дуже непросто, так як воно потребує необхідності розробки системи контролю та керування діяльністю проривними технологіями, зокрема штучним інтелектом, використанням роботів для заміни робочої сили, що породжує думку про перетворення людини на гвинтик машини.

Труднощі упровадження штучного інтелекту пов’язані з тим, що він перебуває на стадії власних засад інтелектуального пошуку і потребує

подальшого уточнення. У цифровому суспільстві породжується протиріччя, що людина довірена машинам, а комп'ютери зараз вирішують все: «де, як, коли і за яким маршрутом постачати електроенергію, щоб забезпечити стабільність енергосистеми; транзакції за кредитними картками, платіжні термінали у торговельних точках, а також банкомати, які всюди забезпечують хід торговлі і рух капіталу, будуть паралізовані без комп'ютерів, з'єднаних через глобальну мережу» [42, с. 89-97].

Незважаючи на це людині належить вирішальна роль при виявленні того, як і чому помилилася машина, що робити і як розвивати штучний інтелект, як управляти різними службами, пов'язаними із втратою робочих місць, як поставити алгоритмічну культуру на службу людині і суспільству. Виникли також проблеми щодо пояснення «штучної людини», системи людиноподібних роботів та «електронної особистості», прогнозування перспектив їх присутності у сучасному цифровому соціумі. Проєкт Neon продемонстрував надзвичайно реалістичні відображення штучних людей в іграх, фільмах і програмах, якими управляє штучний інтелект. Віртуальні цифрові аватари були представлені на виставці CES (Consumer Electronics Show) 2020, яка проходила у Лас-Вегасі і продемонструвала напрямки інтенсифікації проривних технологій у сфері інтернету речей, облаштувань для «розумного дому» та автомобільних розробок. Європейський парламент прийняв на розгляд проект резолюції про правовий статус роботів як «електронної особистості» [39, с. 80-94].

Відмітимо, що оптимізація нових проривних технологій пов'язана з розвитком біткоїну та блокчейну як їх нових видів. Мета оптимізації полягає у використанні цих технологій, які представляють нову революцію у сфері проривних технологій та позначають шлях до ефективної глобальної сталої системи, яка здійснила революцію у промисловості, фінансах, державному управлінні, освіті, культурі, туризмі. Біткоїн створює нові форми грошей, які свідчать про те, що перед зростаючою економікою відкриваються великі

перспективи – отримання нових інструментів. Біткоїн представляє собою найпотужнішу криптовалюту, користувачі якої можуть безпосередньо обмінюватися ними, використовуючи унікальні алфавітно-цифрові ідентифікатори на кшталт електронної пошти без стягнення комісії.

Біткоїн вважається найпотужнішою криптовалютою [72], оскільки його можна використовувати в Інтернеті без посилань на власний банківський рахунок, для купівлі та продажу крипотовалюти не потрібен ідентифікатор, цей сервіс забезпечує зручне середовище без анонімних транзакцій, які приховують справжнє ім'я користувача. Довіру тут гарантують не посередники, а криптографія, співпраця й розумні коди, в основі яких автономна суверенна ідентичність [33, с. 105-113]. Блокчейн суттєво знижує операційні витрати на пошук, узгодження, укладання контрактів і завоювання довіри на відкритому ринку. Сьогодні з'являються більш децентралізовані моделі для збору ресурсів, необхідних для генерування нових цифрових продуктів і послуг. Новітні бізнес-моделі блокчейну є стійкими, так як смарт-контракти скорочують кількість посередників та удосконалюють бізнес [68].

Незабаром більшість операцій відбуватиметься між речами, а не між людьми: ми зможемо вбудувати інтелект в інфраструктуру, встановивши розумні пристрої – сенсори, камери, мікрофони, чіпи глобального позиціонування, що самі змінюють налаштування залежно від доступної пропускної здатності, місця для зберігання інформації. Інтернет речей залежить від реєстру речей, який відстежує кожен вузол, гарантує його безпеку та надійність, фіксує продуктивність і рівень споживання, планує й оплачує обслуговування. Блокчейн можна використати в будь-якій галузі [2, с. 31].

Сьогодні існує понад 70 віртуальних криптовалют – конкурентів біткоїну – це Ripple, Litecoin, Dogecoin та багато інших. У 2013 році було продано на 10 мільярдів доларів віртуальної валюти [54]. Більшість людей

купують біткоїни на біржах, обмінюючи традиційні валюти – долари чи євро, або використовуючи кредитні картки. Люди можуть надсилати біткоїни один одному, використовуючи комп'ютери або мобільні застосунки, у яких гроші зберігаються у «цифрових гаманцях».

Слід відмітити, що негативною стороною використання проривних технологій, є і злочини з криптовалютою. Враховуючи величезні кошти, злочинці не тільки здійснюють операції з біткоїнами, але й займаються крадіжкою криптовалюти. Хакери крадуть один у одного мільйони й мільйони доларів у віртуальній валюті, причому найбільша на сьогоднішній день хакерська атака відбулася проти «Mt.Gox» (онлайн-сервіс обміну цифрових валют (чи криптобіржа), що здійснює операції між криптовалютою Bitcoin та національними валютами) - токійської біткоїн-біржі, з цифрової скарбниці якої на початку 2014 року хакери привласнили майже 470 мільйонів доларів.

Окрім криптовалют, існує безліч інших електронних платіжних систем, якими користуються злочинні корпорації – «Liberty Reserve» (електронна платіжна система, зареєстрована у Коста-Ріці, яка використовувалася для здійснення інтернет-розрахунків більше чим мільйоном користувачів); «E-gold» (платіжний засіб для виконання безготівкових розрахунків через Інтернет, яка перестала існувати у 2008 році у зв'язку з арештом засновників системи, яких було звинувачено у злочинах з незаконними операціями), «WebMoney» (електронна система розрахунків, заснована у 1998 році для миттєвих інтернет-розрахунків).

Лише одна з цих компаній – «Liberty Reserve» – звинувачується у відмиванні більш ніж 6 мільярдів доларів протягом останніх років в умовах інформаційного суспільства [45, с. 251-257]. Мережа управління блокчейном відіграє ключову роль, так як це сховище цінностей на сотні мільярдів доларів у комп'ютерній мережі, яка дає змогу щодня проводити операції на мільярди доларів [44, с. 71-76]. Трансформація інформаційних послуг

блокчейном та реалізація його функцій мають велике значення у сучасному інноваційно-інформаційному суспільстві, серед яких виокремлено вісім функцій:

1) підтвердження особи та вартості, для чого створено надійні індивідуальні профілі, які криптографічно безпечні;

2) переміщення цінностей в інформаційному просторі – платежі, грошові перекази, придбання товарів і послуг, що збільшують швидкість платежів та зменшують їхню вартість;

3) зберігання цінностей – валюти, сировини та фінансових активів завдяки індивідуальному банківському сейфу, поточного чи ощадного рахунку. Завдяки безпечним платежам та надійному сховищу цінностей зменшується потреба у традиційних банківських послугах;

4) кредитування – кредитні картки, іпотека, корпоративні, муніципальні, державні облігації, цінні папери, інші форми кредитування;

5) обмін цінностями – біржові спекуляції, хеджування (страхування різних активів від несприятливої зміни ринкової ситуації), арбітраж, підготовка угод, управління заставою, її оцінка, урегулювання та депозитний облік;

6) інвестиції в активи – компанії, зростання капіталізації стартапів;

7) страхування цінностей та керування ризиками – захист активів, помешкання, життя, здоров'я, комерційної власності, бізнесу, деривативів;

8) облік цінностями у контексті корпоративного управління;

9) формування комунікативних чинників толерантності [2, с.497-503].

Блокчейн як соціальний, економічний і фінансовий феномен – виняткова платформа для різкої автоматизації, у якій всю роботу виконує комп'ютерний код, а не людина. У розвинутих країнах блокчейн та криптовалюти здатні допомогти підприємцям акумулювати капітал, захищати активи та інтелектуальну власність, створювати робочі місця [14].

Таким чином, блокчейн-революція як прорив у цифрових технологіях позначає шлях до ефективної глобальної інформаційно-фінансової системи, змінює світ, здатний здійснити революцію у промисловості, фінансах, державному управлінні, індивідуальному бутті [57, с. 230-232].

Блокчейн може допомогти удосконаленню управління державними справами, відновити легітимність демократичних інститутів і знайти спільну мову в публічному онлайн-курсі. В результаті розвитку блокчейн-революції, були вироблені принципи інформаційної блокчейн-економіки: ділова етика в мережі; розподілена влада; цінність як стимул; захист інформації; безпека особистих даних; загальнодоступність.

Блокчейн-технологія максимально змінює інфраструктуру сфери інформаційних послуг, дає змогу значно знизити системні ризики. Саме тому філософи не могли пройти мимо аналізу нової проблеми, що з'явилася в інноваційно-інформаційному суспільстві і породила багато філософських суперечностей, в контексті аналізу якої ми спираємося на свій авторський підхід до вирішення даної проблеми, представлений у авторській статті «Біткоїн та блокчейн як нові інноваційно-інформаційні технології та їх функції у сфері фінансових послуг»,– відмічається в авторській статті [47, с. 117-122].

Все це потребує систематизації вимірів оптимізації освіти, культури, туризму з точки зору соціально-філософського аналізу та формування соціального людського капіталу, направлених на розвиток сучасних моделей, парадигм, еталонів, цінностей і систем світосприйняття, які детерміновані проривними технологіями. Ці виміри охоплюють феномени економіки, політики, соціуму, екзистенції, релігії, всі сторони матеріальної культури, включаючи культуру духовну, розвиток проривних технологій. Взаємодія освіти, культури, туризму включає практику самовдосконалення особистості, що характеризується сукупністю індивідуальної, колективної, соціальної свідомості і самосвідомості [23].

Взаємодія освіти, культури, туризму визначаєься функціями, які зводяться до наступних:

1) адаптивна;

2) комунікативна;

3) інтеграційна;

4) функція соціалізації.

Культура і туризм у своїх втіленнях формують особливі феномени, які називаються субкультурами і визначаються цінностями, ідеалами, нормативами, смислами, які відрізняються у певному контексті. В основі оптимізації культури лежить сукупність цінностей і норм, включаючи мову, право, політику, установки, технології, матеріальну культуру (урбанізація, технології, наука, винахідництво), релігійні та філософські погляди (вірування і норми, молитви, табу, свята, ритуали).

Під оптимізацією базових цінностей освіти, культури та туризму розуміються ті, які складають основу життєдіяльності особистості (життєвий комфорт, соціальне визнання, національна безпека). Під оптимізацією інструментальних цінностей - ті, які мають певні можливості та засоби забезпечення базових цінностей, тому духовність є сполученною ланкою об'єднання механізмів освіти, культури, туризму, створення синергій спільної комунікації під час туристичних подорожей, включаючи інформаційну та духовну сторону їх забезпечення, моральні цінності, які всі розвиваються згідно принципів солідарності, моральності, духовності [8; 9; 10] .

Взаємодія освіти, культури, туризму, виражені в цифрових цінностях, сприяють оптимізації людського соціального капіталу, який розширює межі креативності, формується під впливом інновацій, творчих сегментів суспільства, забезпечуючи їм прагматичний стимул та сприяючи технологічній реальності масових комунікацій як ресурсної можливості розвитку освіти постмодерну [11, с.13].

Під цінностями освіти, культури, туризму ми розуміємо феномени і чинники, які мають вирішальне значення для екзистенції та її позитивно-смислової навантаженості, підвищення інтелектуалізації особистості. Остання включає сукупність інформації, знань, досвіду, кваліфікації та мотивації, технологій комунікації, які є складовою частиною сталого розвитку суспільства [17, с. 63-76].

Оптимізація взаємодії освіти, культури, туризму – це культивація тих основоположних чинників розвитку і саморозвитку особистості, які перетворюються на капіталізоване знання. Взаємодія освіти, культури, туризму детермінується синергетичним ефектом, в основі якого знання з багатьох наук – етики та естетики, релігії та права, управління та економіки.

Філософії належить лідируюча роль для праксеологічного визначання напрямів оптимізації освіти, культури, туризму, формування цифрового капіталу та цифрової культури особистості, які є основними у формуванні конкурентоспроможної економіки, держави, особистості, організації. Таким чином, взаємодія освіти, культури, туризму являє собою теоретичну, концептуальну, світоглядну, цифрову матрицю світорозуміння, дає можливість суб'єкту усвідомлювати соціум, людей, своє его, космос, науку, мистецтво, екзистенцію, феномени цивілізації.

Оптимізація взаємодії освіти, культури, туризму пов'язана з формуванням знань і навичок, які представляють цінний інтелектуальний капітал, а також конкурентні переваги, або цінності, які можна конвертувати у вартість і тому вони відіграють значну роль у самостановленні і саморозвитку особистості.

Зроблений аналіз потребує визначення людського капіталу як природного розвитку особистості і узагальнення понять людського ресурсу, в основі якого сукупність умінь, навичок, продуктивних здібностей, особистих рис і мотивацій індивідів, що використовуються в усіх сферах людської діяльності, сприяють зростанню продуктивності праці і впливають на

розвиток його креативного потенціалу та використовуються для задоволення різноманітних потреб особистості і суспільства, націлених на розширення людських можливостей, поєднаних з предметними умовами буття, формами спілкування і самореалізації, виявляються у різних формах людської діяльності – освіті, культурі, туризмі.

Різновидом людського капіталу є соціальний, що включає також культурний капітал індивіда та цінності, що впливають на економіку, а також сукупність норм, соціальних зв'язків, інститутів і довіри у суспільстві та розглядається як вимір суспільства з точки зору його якості, включаючи сукупінсть розгалужених соціальних мереж, що розвивають якісні і кількісні взаємодії та сприяють його розвитку на макрорівні (державні інститути, правові норми), мезорівні (регіон) та мікрорівні (фірми) та сприяють підвищенню його продуктивності.

Напрями оптимізації освіти та культури направлені на формування «суспільства знань», в якому функціонують ефективні системи освіти з форумування знань, інтелектуальних і творчих здібностей і кваліфікацій, що охоплюють широкі верстви населення, освіти, яка готує висококваліфікованих спеціалістів з різноманітних галузей трансформації суспільства, що адаптуються до плинних умов існування та змін, які постійно виникають; створенню умов для рівного доступу до високоякісної освіти та задовлення зростаючих потреб населення в отриманні інноваційної, ноосферної, високоякісної освіти, яка складає високу питому вагу при отриманні інтелектуальних професій для розвитку цифрового суспільства.

Напрями оптимізації туризму – це чинники, що сприяють формуванню креативної особистості та креативної економіки, ціннісні виміри якої набувають все більшого значення в інноваційно-інформаційному суспільстві, сприяють формуванню нових ціннісних вимірів, в основі яких їх наповнення інноваційно-інформаційним змістом для виявлення творчого характеру та

смислу життя, втілених у процесі туристичної діяльності, створенню того «творчого капіталу», в основі якого стимуляція туристичної діяльності.

Розвиток потенціалу творчої особистості – соціально-культурний та професійний розвиток, інтелектуальний та комунікаційний, управлінський та трудовий – проявляються у розвитку креативних індустрій та креативної економіки, що слугують джерелом економічної цінності і направлені на розкриття креативних енергій, талантів і потенціалу, що є необмеженим ресурсом і вимагає різноманітності виявлення особистості у всьому – від зміни ціннісних орієнтацій особистості до утвердження нового стилю життя і нової креативної роботи за допомогою соціальних, економічних та культурних стимулів.

Напрями оптимізації сталого розвитку сучасного українського суспільства потребують формування креативної моделі взаємодії освіти, культури, туризму, становлення яких відбувається як цілісність, потенціал яких приводить до утвердження цінностей інноваційного суспільства, в основі яких комунікація та діалог, що виникають у контексті освітніх викликів сучасності [25, с.531-534].

В основі моделі оптимізації сталого українського суспільства - формування цінностей освіти інноваційно-ноосферного соціуму, змінні величини якого бувають двох видів: одну групу змінних визначає сама модель, змінні якої існують у середині системи (ендогенні), а другу групу визначає сукупність чинників поза її межами (екзогенні). Для екзогенних змінних утвердження моделі характерним є те, що спричиняє розвиток її системи як цілісності та означає, що її змінні взаємно детерміновані. Екзогенні змінні (тобто позасистемні) розглядаються як причини або необхідні умови удосконалення моделі, що описують явища на кшталт державної політики, інвестицій у людський розвиток, умови формування цифрової освіти і цифрової економіки епохи постмодерну [24, с.3-15].

Модель взаємодії освіти, культури, туризму є спрощеною конструкцією, якою користуються для того, щоб розібратися у взаємодіях. Екзогенність та ендогенність моделі – це питання вибору напряму розвитку, в основі якої традиційні екзогенні змінні перетворюються на ендогенні. Структурні зрушення, поєднані з інноваціями при взаємодії освіти, культури, туризму, стимулюють стабільне їх зростання.

Без цих зрушень продуктивність і зростання переживатимуть застій, а стратегія й політика зростання спрямовані на впровадження та підтримку структурних зрушень, інвестицій у людський капітал, формування знань та інфраструктур суспільства. Стабільне зростання та структурні зміни, стимульовані взаємодією освіти, культури, туризму та зміною рушійних чинників у суспільстві, сприяють саморозгортанню креативної особистості [32, с. 71-80].

Роль освіти як вирішального чинника для забезпечення економічного прогресу та конкурентоспроможності у значній мірі зростає. «Оскільки міста стають базовою організаційною одиницею цивілізації, то саме зміни в організації міст визначають цивілізаційні зміни. Розвиток та визначеність універсалій обумовлюють смислові та ціннісні орієнтири цивілізації, втрата яких свідчить про руйнацію цивілізації та хаос організації життя як соціального цілого». Створення інституційної інфраструктури міст є не менш важливою складовою процесу взаємодії овіти, культури, туризму та формування креативного класу, про який пише Річард Флорида [71, с.20].

Найпоширенішими причинами низьких економічних показників є відсутність відкритості до глобальної економіки та державне недофінансування найважливіших сфер – науки, культури, освіти [7, с. 205-209]. Через надто низькі інвестиції знижується їхня ефективність у реалізації соціального й людського капіталу, а безпосередні щоденні потреби спричинені політичним тиском зрештою витісняють інвестиції як механізм

розвитку людського капіталу та вимагають формування умов переходу до освіти екобезпечного розвитку [61].

Наприклад, до напрямів оптимізації сучасного китайського суспільства сталого розвитку цифрової цивілізації слід віднести те, що Китай заохочував прямі іноземні інвестиції компаній, які супроводжувалися ефектом передачі знань. Донедавна цей вид інвестицій користувався сприятливим режимом оподаткування, який передбачав спеціальні зони експорту з допоміжною інфраструктурою і тарифними пільгами на імпорт проміжних продуктів, які повернулися у вигляді експорту індустрій майбутнього [53].

Тому сьогодні слід розвивати комплекси інвестицій та сприяти реформам державного сектора, необхідних для підтримки довгострокового зростання, в інфраструктуру освіти та науки, спрямованих на створення стимулів для активізації їх конкурентоспроможності за рахунок розвитку людського соціального капіталу.

Зробимо посилання на Китай, у якому пакет стимуляційних заходів головним чином був спрямованим у бік інвестицій, особливо в інфраструктуру, сферу освіти, наслідком чого став швидкий перехід до сталих темпів зростання [69]. Люди живуть у середовищі, якому «бракує адекватних мотиваційних механізмів розвитку економічних стимулів, залучення новітніх науково-технологічних розробок, визначення пріоритетних напрямів виробництва, конкурентоспроможного на зовнішньому ринку, створення сприятливих умов для підприємницької діяльності», – вважає В. Глазунов [12].

Щоб побудувати ефективну модель взаємодії освіти, культури, науки та сформувати її ноосферно-цивілізаційну модель потрібно багато років, а для цього подолати розрив у знаннях та інформації [67]. Річ у тому, що інноваційна освіта підтримуються набором ресурсів, зокрема інфраструктурою, розширенням бази знань, системою сучасних науково-технічних досліджень, підтримкою інноваційного розвитку та досягнення

сталості. Якщо країни використають ці ресурси для розвитку науково-технічного прогрессу, освітянського, наукового, культурного розвитку, матеріальний добробут та якість життя будуть зростати [65].

В основі цієї взаємодії лежить створення ефективної системи соціального управління, механізми якого повинні вирішувати нові проблеми інноваційно-інформаційного суспільства, в основі яких взаємодія освіти, культури, туризму та подолання проблем суспільства з деформованою свідомістю та відповідальністю [14, с. 14-36]. Деякі з проблем ми можемо розгледіти з теперішньої позиції, інші проявляться пізніше, деякі з них ще за обрієм. У цьому плані доречним є досвід країн, що розвиваються, які вже досягли успіху. В їх основі - механізми децентралізації, ринкових стимулів та підприємницької динаміки, зростання інформаційно-інвестиційної складової стем-освіти як головного тренду зростання технологічного прогресу країни [10, с.16-25].

Таким чином, обґрунтовано напрями оптимізації сталого розвитку сучасного суспільства як головної проблеми цивілізаційного прогресу, що є породженням нового типу прогресу, в основі якого подолання кризи та нестабільності, що включає ліквідацію бідності, голоду, упровадження здорового способу життя і благополуччя, якісної освіти, гендерної рівності, чистої води та санітарії, доступної та екологічно безпечної енергії, гідної роботи, людського капіталу та креативного розвитку особистості, упровадження інновацій та інфраструктури, зменшення соціальної нерівності тощо.

Виявлено шляхи удосконалення сталого сільського господарства, пов’язаного з розвитком інноваційно-інформаційного суспільства та туризму, зорієнтованого на використання природних, культурно-історичних, інноваційно-технологічних та проривних технологій виробництва сільськогосподарської продукції, інших ресурсів сільської місцевості та її специфіки. В результаті розвитку агротуризму відчутним стає зростання

економіки села, так як удосконалюється іннваційно-інформаційна господарська структура, стимулюється розвиток галузей, задіяних в індустрії сільського туризму, розвивається особистість, її креативність та творчо-інноваційний потенціал, стимулюються креативні індустрії на селі. З'ясовано чинники сталого розвитку проривних технологій у сучасному українському суспільстві, що пов'язані з криптовалютою і блокчейном.

Чинники оптимізації полягають у використанні технологій, які представляють нову інформаційну революцію та позначають шлях до ефективної глобальної сталої системи у промисловості, фінансах, державному управлінні, освіті, культурі, туризмі. Біткоїн як прорив у цифрових технологіях створює нові форми грошей, що свідчать про великі перспективи отримання нових можливостей та інструментів у суспільстві сталого розвитку. Розкрито виміри оптимізації освіти, культури, туризму, націлених на формування соціального людського капіталу, в основі якого виміри творчої особистості, а саме соціально-культурні, професійні, інтелектуальні, комунікаційні, управлінські та трудові, що проявляються у розвитку креативних індустрій та креативної економіки та слугують джерелом розкриття інноваційних енергій, талантів, потенціалу, реалізуються як необмежений ресурс і різноманіть проявів особистості – від утвердження ціннісних орієнтацій до нового стилю життя, креативної роботи, розкриття соціальних, економіних та культурних стимулів.

Таким чином, вирішуючи проблему пошуку шляхів оптимізації сталого розвитку сучасного українського суспільства як головного вектору взаємодії освіти, культури, туризму інноваційно-інформаційного суспільства, слід**:**

1. Розробити такі напрями розвитку освіти, культури і туризму, які б створили великі економічні, соціальні і культурні переваги і можливості, детерміновані Четвертою промисловою революцією та виступили драйверами економічного, соціального, культурного зростання.

2. Інвестувати в інфраструктуру освіти, науки, культури, щоб стратегічно підтримувати певні напрями розвитку інформаційно-комп'ютерних та комунікаційних технологій, з метою їх стимулювання, що будуть слугувати основою для розвитку цифрової освіти, культури, туризму.

3. Формувати креативний клас, для чого розвивати університетську освіту, інвестувати в науку, збільшити кількість інтелектуальних робочих місць, сприяти появі високооплачуваної інтелектуальної, професійної роботи, трансформації у сфері послуг.

4. Розвивати креативні програми і заходи, які сприяють зростанню і зміцненню стійких міст-мегаполісів, що швидко урбанізуються і протидіють глобальним тенденціям, загрозам, викликам для чого створювати міста як епіцентри інновацій, удосконалювати інфрастуруктуру науки, освіти, культури, які б виступали рушіями економічного, соціального і культурного прогресу.

5. Розвивати інформаційно-комунікаційні системи, які допомогли б швидко опановувати проривними технологіями, спрямувати взаємодію освіти, культури, туризму у бік продуктивного і високоефективного розвитку сучасного суспільства, сприяючи підвищенню індексу інноваційних технологій та формуванню креативного класу.

7. Подолати цифровий бар'єр на всіх рівнях розвитку, щоб гарантувати якісну взаємодію освіти, культри, туризму, сприяти створенню економічних і культурних можливостей та упровадження інноваційної освіти.

8. Розвивати інноваційну структуру освіти, культури, науки, в основі яких вирішення найрізноманітніших проблем формування цифрової освіти та особистості.

Висновки до п’ятого розділу

1. З’ясовано предметну спрямованість інформатизації і цифровізації управління як головного вектору сталого розвитку організацій сучасного українського суспільства, для чого виявлено сутність інформатизації як складової управлінської діяльності; проаналізовано зростання місця і ролі інформації в організаціях та застосування інформаційно-комунікаційних технологій як чинник формування концепції сталого суспільства, що базується на розвитку; з’ясовано напрями та перспективи упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в організаціях інноваційно-інформаційного спрямування. Доведено, що інформатизація систем управління сьогодні сформувалася в ефективну концепцію, що сприяє сталому розвитку організацій та виступає як одне з першочергових завдань управлінської діяльності. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організаціях нового покоління базується на розвитку, представленого як головний драйвер організацій нового покоління. Досліджено інформаційно-комунікаційні технологій, що слугують головним потенціалом організацій, забезпечення їх інформацією, інформаційним сервісом; з’ясовано сутність і значення організацій нового покоління як мережевих платформ та проаналізовано нові проблеми, пов’язані з соціально-психологічними чинниками. В результаті аналізу було розроблено напрями розвитку інформатизації в організації та виявлено тенденції її розвитку і впливу на прийняття управлінських рішень.

2. Виявлено механізми удосконалення концепції сталого розвитку сучасного українського суспільства, в основі якої освіта, культра, туризм; вироблено механізми удосконалення концепції сталого розвитку та її вплив на інноваційно-інформаційні напрями у всіх сферах діяльності, зокрема у галузі сільського господарства та зеленого туризму; з’ясовано напрями розвитку екополісів як регенеративних міст та біополісів, що сприяють

розвитку зеленого туризму; проаналізовано екологічний відбиток людства у моделі «World3» та екологічних можливостей для екобезпечного суспільства, туризму, екобезпечної освіти. Сформовано концепцію екологічних можливостей планети для забезпечення сталого розвитку та проаналізовано еволюцію від «порожнього світу» до «повного світу» та необхідність формування концепції нового Просвітництва 2.0, яка б відповідала умовам «повного світу» та сталого розвитку, що базуються на принципах балансу між людством та природою, короткостроковою та довгостроковою перспективами, а також між суспільними та особистими інтересами. Виявлено напрями удосконалення політики сталого сільського господарства у світі, що розвивається, а тому для цього треба переглянути світогляд. З'ясовано напрями розвитку екополісів як регенеративних міст та біополісів, що сприяють розвитку сільського туризму та захоплюють туристів.

Проаналізовано механізми удосконалення концепції сталого розвитку та її вплив на інноваційно-інформаційний розвиток сучасного українського суспільства, що пов'язано з упровадженням цифрових технологій, які базуються на упровадженні в усі сфери людської життєдіяльності. Цифрові технології вбудовані у цифровий соціум як кровоносна система, яка націлена на формування його цінностей

3. Обґрунтовано шляхи оптимізації сталого розвитку сучасного українського суспільства як головного вектору інноваційно-інформаційного суспільства та визначено напрями удосконалення сталого сільського господарства, пов'язаного з розвитком інноваційно-інформаційного суспільства та туризму; розкрито чинники сталого розвитку проривних технологій у сучасному українському суспільстві, пов'язані з виникненням криптовалюти та блокчейну, а також виміри оптимізації освіти, культури, туризму та формування людського соціального капіталу. Доведено доцільність розвитку інформаційних технологій, які є одним з найпотужніших чинників зростання та поширення економічної активності у

глобальній економіці, що сприяє зростанню технологічного прогресу країни, в основі якого робототехніка, штучний інтелект, біотехнології та нано-технології, що сприяють прориву інновацій. Напрями оптимізації взаємодії освіти, культури, туризму як головного вектору інноваційно-інформаційного суспільства полягають у розвитку інформаційних технологій, які є одним із найпотужніших чинників зростання та поширення економічної активності у глобальній економіці; інтеграції у міжнародний простір й сприянні новій конвергенції, що розвивається у багатошвидкісному світі та сприяє економічному зростанню прогресу інформаційно-інвестиційної складової як чинника технологічного прогресу країни.

Список використаних джерел до п’ятого розділу

1. Андрущенко В. П. Організоване суспільство: проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть : досвід соціально-філософського аналізу. Київ : ТОВ «Атлант ЮЕмСІ», 2005. 498 с.

2. Андрущенко Т. В. Комунікативні чинники толерантності. Гілея. наук. вісник : зб. наук. пр. Київ, 2011. Вип. 51 (9). С. 497-503.

3. Бех В.П. Соціальний організм країни: Запоріжжя : ЗДУ, 1999. 306 с.

4. Бех Ю. В. Ідеологія як семантичний фільтр філософського аналізу загальної теорії управління. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2012. Вип. 51. С. 199-204.

5. Бех Ю. В. Саморозгортання соціального світу: монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 248 с.

6. Бойченко М. І. Роль освіти у соціальній еволюції людини. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія. 2013. Вип. 40 (1). С. 125–137.

8. Вайцзекер Ернст Ульріх фон, Віймкан Андерс. Come On! Капіталізм, недалекоглядність, населення і руйнування планети. Доповідь Римському клубу / переклад з англ. Ю. Сірош; за наук. ред. В. Вовка, В. Бутка. Київ : Саміт-Книга, 2019. 276 с.

8. Воронкова В. Г., Кивлюк О. П., Нікітенко В. О. Креативна модель освіти як фактор розвитку інноваційно-ноосферного суспільства. Освітній дискурс. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2019. Том 8. № 9-10. С.7–21.

9. Воронкова В. Г., Нікітенко В. О. Освіта постмодерну в умовах постколоніалізму. Освітній дискурс. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2018. № 5(5). С.16-25.

10. Voronkova V. H., Nikitenko V. O. Stem-education as one of the main trends of informational and innovative education of the post-colonial world Освітній дискурс. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2017. Том 2 № (2). Випуск 5. С.16–25.

11. Герасимова Е. М. Технологічна реальність масових комунікацій як ресурсна можливість розвитку освіти постмодерну. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. К. : НАУ, 2015. №1 (21). С.13.

12. Глазунов В. В. Українська олігархія в контексті сучасних трансформаційних процесів. Дисертація д-ра філос. наук: 09.00.03, Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2012.360 с.

13. Гудмен Марк. Злочини майбутнього: усе взаємопов'язане, усі вразливі і що ми можемо з цим зробити/ пер з англ. І. Мазарчук, Я. Машико. Київ : Вид-во Ранок: Фабула, 2029. 592 с.

14. Дзьобань О. П., Мануйлов Є.С. Сучасне суспільство як суспільство з деформованою відповідальністю (за працею З. Баумана «Індивідуалізоване суспільство»). Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія «Філософія». 2016. №4 (31). С.14–36.

15. Дубов Д. В. Широкосмуговий доступ до мережі Інтернет як важлива передумова інноваційного розвитку України: аналіт. доп. / М. А. Ожеван. Київ: НІСМД, 2013. 108 с.

16. Дударева І. В. Соціальний та соцієтальний капітали сталого розвитку суспільства / Сталий розвиток суспільства: Запорізький регіональний досвід: монографія ; за заг. ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2015. С. 38-47.

17. Дударева І. В., Парасюк Д. О. Сталий розвиток громади як фактор регіонального управління / Сталий розвиток суспільства: Запорізький

регіональний досвід: монографія; за заг. ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2015. С. 63-76.

18. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура [пер. с англ. О. И. Шкаратана]. Москва : ГУ ВШЭ, 2000. 607 с.

19. Кивлюк О. П. Освітня культура інформаційного суспільства в контексті глобалізаційної реальності. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб.наук.пр. 2016. Вип. 67. С.225 – 232.

20. Кивлюк О. П. Соціокультурний феномен сучасної освіти і науки // Гілея: науковий вісник: зб. наук. праць. 2015. Вип.101. С. 362-365.

21. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с.

22. Кравченко А. А. Креатив сучасного мислення в динаміці соціокультурної реальності: методологічний контекст. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2016. Вип. 66. С.135-143.

23. Кремень В. Г. К обществу знаний - через совершенствование системы образования. Социально-экономические проблемы информационного общества ; под ред. д.э.н., проф. Л. Г. Мельникова. Сумы : ИТД «Университетская книга», 2005. С. 34-48.

24. Куцепал С. В. Ідентичність модерна і постмодерна. Філософські обрії. Науково-теоретичний журнал Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Вип. 17. Київ : Полтава, 2007. С. 3–15.

25. Куцепал С. В. Комунікація та діалог у контексті освітніх викликів сучасності. Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2012. Вип. 66 (11). С. 531-534.

26. Кушерець В. І. Знання як стратегічний ресурс суспільних трансформацій. Київ : Знання, 2002. 248 с.

27. Макафі Ендрю, Бріньолфссон Ерік. Машина, платформа, натовп. Як приборкати наше майбутнє / пер. з англ. Олександра Асташова. Київ : Наш формат, 2019. 336 с.

28. Лепський М. А., Дударєва І. В. Культурні коди та функціональні смисли поліцентризму міста (на прикладі Празького експедиційного рейду 2019 року). Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 40. Том 2. С. 12–21.

29. Лепський М.А. Урбаністичні універсалії та втрата стратегій цивілізаційного розвитку. Збірка матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Придніпровські соціологічні читання» (м. Дніпро, 4 жовтня 2019 року) / відп. за випуск В.В. Кривошеїн. Дніпро : Видавничо-поліграфічний дім «Формат А+», 2019. С.20-23.

30. Медоуз Донелла, Рандерс Йорген, Медоуз Денніс. Межі зростання. 30 років потому / за наук. ред. Віктора Вовка. Київ : Пабулум, 2018. 464 с.

31. Nikitenko V. Educational discourse of tourism business in the context of information society. Освітній дискурс. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2017. Том 2 № (2). Філософські науки С.18–24.

32. Nikitenko, Vìtalina, Maksimenyuk, Marina, Banakh, Lyudmila. Informative socium in philosophical discourse. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2018. Вип. 72. с.71–80.

33. Nikitenko, Vìtalina. Formation of "clip culture" and its impact on development and self-identification of personality in informational society. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : ЗДІА, 2018. Вип. 73. С. 105–113.

34. Nikitenko, V. O. Education as a factor of creative personality establishment and development in information society. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2018. Вип. 74. С. 150–158.

35.Nikitenko, V. O. Human interaction, culture and education as a key driver of sustainable development information society. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2018. Вип. 75. С. 79–89.

36.Nikitenko Vitalina. Conceptualization of the influence of education creative model on innovative society development in the conditions of technological revolution 4.0 and globalization. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2019. Вип. 76. С. 146–156.

37. Nikitenko, V. O. The matrix of creative-innovative potential of human as a factor of formation of digital technologies, digital education and digital economy. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2019. Вип. 77. с. 133–143.

38. Nikitenko Vìtalina, Andriukaitiene Regina, Punchenko Oleg. Formation of sustainable digital economical concept: challenges, threats, priorities. Humanities studies. 2019. Випуск 1 (78). с. 141–153.

39. Нікітенко В. О. The impact of digitalization on value orientations changes in the modern digital society. Humanities studies. 2019. Випуск 2 (79). С.80-94.

40. Нікітенко В. О. Креативно-інноваційний потенціал розвитку філософії лін-виробництва як чинника ощадливого виробництва. Освітній дискурс. Київ : Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, 19(1). 2020. С. 60–67.

41. Nikitenko Vitalina. Cultural and social competence creation in the process of english language study: information society aspect. Гуманітарний

вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2016. Вип.67. С. 251–257.

42. Нікітенко В. О. Філософські засади комунікативних технологій у розвитку туристичного бізнесу в умовах інформаційного суспільства і глобалізації. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : ЗДІА, 2017. Вип. 68. С. 89–97.

43. Нікітенко В. О. Методологія аналізу інформаційно-комунікативного процесу як теоретичної засади розвитку інформаційного суспільства. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2017. Вип. 71. С. 68–75.

44. Nikitenko Vitalina. Optimization of the development of tourism business in the conditions of information society. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2017. Вип. 70. С. 71–76.

45. Nikitenko V. Cultural and social competence creation in the process of english language study: information society aspect. Humanitarian Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy / ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia, 2016. Release 67 (2016). P. 251–257.

46. Nikitenko Vitalina, Andriukaitiene Regina, Punchenko Oleg. Developing corporate management to improve the quality of customer service. HUMANITIES STUDIES: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : ZNU. 2019. 1 (78). P. 140–153.

47. Нікітенко В. О. Біткоїн та блокчейн як нові інноваційно-інформаційні технології та їх функції у сфері фінансових послуг // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу: науковий економічний журнал / Гол. ред. Л. І. Антошкіна. Бердянськ, 2019. Випуск 1 (47)/ 2020, С.117-122.

48. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку. Київ : Знання України, 2003. 450 с.

49. Особистість у дискурсі саморозгортання інформаційної цивілізації : монографія / колектив авторів; редкол. : В. П. Бех (голова), Г. О. Нестеренко (заступник голови). Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. 786 с.

50. Поліщук Н. В. Необхідність формування духовної картини світу у молоді в епоху інформаційно-високотехнологічного науково-технічного прогресу. Грані : Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. Дніпропетрвоськ, 2016. № 8 (136). С. 31-39.

51. Попович М. Д. Комунікативий ресурс людської свободи за умов глобалізаційних викликів. Гілея : Наук. вісник : зб. наук. пр. 2015. Вип.101 (10). С. 300-303

52. Попович М. Д. Системні аспекти комунікації як соціокультурного феномену. Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. Вип. 45. Ч.1. «Філософія». Харків : ХНПУ, 2015. С. 214-229.

53. Росс Алек. Індустрії майбутнього / пер. з англ. Наталія Кошманенко. Київ : Наш формат, 2017. 320 с

54. Роуз Девід. Дивовижні технології. Дизайн та інтернет речей. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2018. 336 с.

55. Савченко С. В. Концепції «суспільства знань» як стратегічного ресурсу держави у гуманітарно-науковому дискурсі. Гілея : наук. вісник : зб. наук. пр. Київ, 2015. Вип. 91. С.236-241.

56. Самчук З. Ф. Світоглядні основи соціально-філософського дослідження ідеології: проблема критеріїв та пріоритетів вибору : монографія. У 2 т. Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2009. Т. ІІ. 904 с.

57. Олексенко Р. І. Філософія розвитку інформаційного суспільства в епоху глобалізації. Гілея : науковий вісник. 2015. Вип. 98. С. 230–232.

58. Олексенко Р. Епоха глобалізації, її вплив на інформаційне суспільство. П’ята всеукраїнська наукова конференція «Сучасні соціально-гуманітарні дискурси». 2015. С. 56–59.

59. Олексенко Р. И. Философия, мировоззрение и мораль современного предпринимателя как составная экономико-социального развития общества // «Социосфера» : науч.-метод. и теор.журнал. 2013. № 1. 31 с.

60. Пінкер Стівен. Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу. Київ : Наш формат, 2019. 560 с.

61. Попова І. В. Освіта у структурі екобезпечного розвитку трансформаційного суспільства: філософсько-світоглядний аспект. Київ-Запоріжжя : 2015. 362 с.

62. Пунченко О. П. Фреймы для репрезентации современного этапа цивилизационного развития. Философия и социальные науки : Научный журнал. Минск : Белорусский государственный университет. 2014. № 2. С. 26 – 30.

63. Раворт Кейт. Економіка пончика. Як економісти XXI століття бачать світ. Київ : Наш формат, 2019. 296 с.

64. Саморегуляція соціального організму країни : монографія; за наук. ред. В. П. Беха; В. П. Бех (голова), Н. В. Крохмаль, Г. О. Нестеренко. Київ : Вид - во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 652 с.

65. Свириденко Д. Б. Трансформація природи людини під впливом віртуальної реальності у сучасних філософських концепціях // Мультиверсум. Філософський альманах : зб. наук. праць. Вип. 67. Київ : Український Центр духовної культури, 2008. С.129–139.

66. Свириденко Д. Б. Феномен віртуальної реальності в європейській філософії на межі XX - XXI ст. (Історико-філософський аналіз). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.05 – історія філософії / Дніпропетровськ : ДНУ, 2008. 190 с.

67. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Нікітенко В. О., Максименюк М. Ю. Інформаційно-комунікативний менеджмент: зарубіжний та вітчизняний досвід: навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017.

68. Сталий розвиток суспільства: Запорізький регіональний досвід: монографія / за заг. ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК –Альянс, 2015. 198 с.

69. Тоффлер Э. Третья волна. Москва : ООО Фирма «Издательство-АСТ», 1999. 784 с.

70. Утюж І. Г. Цивілізаційна парадигма освіти: теоретико-методологічний аспект. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2009. Вип. 38. С. 60–66.

71. Флорида Річард. Homo creatives. Як новий клас завойовує світ / пер. з англ. Максим Яковлєв. Київ : Наш формат, 2018. 432 с.

72. Фостер Провост, Том Фоусетт. Data science для бізнесу. Як збирати, аналізувати і використовувати дані. Київ : Наш формат, 2019. 400 с.

73. Цюрупа М. В., Ясинська В.С. Основи сучасної політології:

Підручник для студентів ВУЗів. Київ : Кондор. 2009. 354 с.

74. Чандран Наїр. Держава сталого розвитку. Майбутнє урядування, економіки та суспільства. / пер. з англ. Ірина Гнатовська. Київ : Наш формат, 2020.288 с.

75. Шваб Клаус. Четверта промислова революція, Формуючи четверту промислову революцію. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 426 с.

ВИСНОВКИ

1. Проаналізовано генезу теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму і людини у контексті соціально-філософської думки та доведено, що вона успішно еволюціонувала від античності до постмодерну. Взаємодія освіти, культури, людини розглядається як така, що пройшла певні стадії свого розвитку, в основі яких світоглядні, ціннісно-нормативні, духовні, ментально-психологічні та інші умови, представлені у філософії різних її періодів: 1) докласичний період становлення і розвитку (від епохи античності до Відродження); 2) класичний період (XVII- XIX ст.); 3) посткласичний період (XX-XX ст. і до т.ч.). Показано, як відбулося становлення сучасних концепцій освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства, що дало можливість: поглибити уявлення про людину як активність, що реалізується в освіті, культурі і туризмі як найбільш комунікабельних формах спілкування; отримати знання, щоб розширити світогляд і здобути нові знання та досвід, які можуть дати лише подорожі, що вимагають креативного розвитку особистості; сприяти самоздійсненню знання в інноваціях культури, конструктивно-прагматичному використанню природних задатків людини та її самоздійснення у різноманітних формах діяльності.

Сучасна освіта, культура, туризм як феномени крос-культурної комунікації являють собою складне і суперечливе явище, на яке істотно впливають економічний, політичний, соціокультурний і демографічний чинники. Дослідження соціальних і культурних аспектів розвитку туризму у різних культурах актуалізується у контексті діалогу культур і цивілізацій, що виступає важливим моментом розвитку соціально-філософської науки. Освіта, культура, туризм має базуватися на сталості та загальному добробуту

для всіх, а для цього людина повинна «оволодіти всім багатством» інноваційно-інформаційного суспільства, щоб жити в ньому та бути адаптованим до виконання всіх його функцій.

Генеза теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму і людини означає зміну парадигми у нинішній системі освіти та цінностей; дає можливість поглибити уявлення про інформаційно-інноваційне суспільство, що вимагає креативного розвитку особистості, її самоздійснення в інноваціях культури, конструктивно-прагматичному використанню природних задатків людини та їх самоздійснення у різноманітних формах діяльності. Сучасне суспільство вплетене у складну мережу комунікаційних процесів, тенденції якого виступають каталізатором процесу крос-культурної комунікації, формують модерні форми (моделі) туризму, культури та туристичної діяльності. Для того, щоб існувати в інформаційно-інноваційному суспільстві і мислити системно, бути суб’єктом усіх процесів, вже недостатньо освіти, яка зосереджується виключно на розумових здібностях. Генеза теоретичних уявлень взаємодії освіти, культури, туризму і людини показала, що в її основі здатність протистояти невизначеності, що вимагає вчитися жити в умовах складності, гнучко вирішувати всі проблеми.

Завдяки удосконаленню креативної практики туристичної діяльності удосконалюється якість та структура послуг, операційні функції креативної туристичної економіки. Генеза засвідчила необхідність сприяти активізації та урізноманітненню форм взаємодії між структурами бізнесу, державними та громадськими організаціями та об'єднаннями у сфері освіти, культури туризму, в основі яких розширення практики проведення форумів, круглих столів та конференцій, що вимагають рефлексії подальшого вирішення складних проблем інноваційно-інформаційного суспільства.

2. Здійснено аналіз понятєво-категоріального апарату взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості в умовах

інноваційно-інформаційного суспільства та доведено, що понятійно-категоріальний апарат зводиться до витлумачення понять «інновації», «інноваційне суспільство», «інноваційно-інформаційне суспільство», «креативно-інноваційний потенціал особистості», «креативно-інноваційний потенціал суспільства», «креативно-інноваційний потенціал організації. Інновації як ключ до виживання організацій, підприємств, особистостей конкурують на ринку і мають фокусуватися на креативності і передовому людському потенціалові як виявлення їх онтології, соціуму, ментальності.

Інноваційна діяльність – це комплексна креативна діяльність у сфері економічного виробництва, яка включає у себе сукупність організаційних, науково-дослідних, технологічно-інноваційних, освітянських, фінансових та інших заходів, які у своїй сукупності приводять до комерційного успіху, залучення все більшої кількості інноваційних кадрів, створення креативного інноваційного потенціалу, здатного поєднати синергію науки і техніки, держави і освіти, підприємництва і цифрового прогресу. Поняття «інноваційно-інформаційне суспільство» базується на інформації, інноваціях та знаннях, що упроваджуються у практику інноваційної діяльності, в основі якого масштабне використання інтелектуально-креативного ресурсу, що базується на інноваційній творчості та креативних методах, нових знаннях та технологіях, основна мета яких упровадження інноваційних наукових досліджень і конструкторських розробок, використання стартапів для упровадження інноваційно-інформаційного суспільства, що сприяють розвитку інноваційної сфери та вирішення науково-технічних, організаційних, економічних завдань.

Одним із чинників креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства є знання, що дозволяють створювати нові програмні продукти для замовників, що становлять бізнес-цінності, яких раніше вони не мали, креативно-інноваційний потенціал підприємства, що є спроможністю організувати і трансформувати виробничу

діяльність, перетворити знання на інновації. Розробники програмного забезпечення конвертують інформацію у знання, а потім в інновації, які припадають на інтелектуальну діяльність. Значна частина цієї діяльності креативна, і лише невелика частина – суто технічна. Інформаційна модель інноваційного суспільства представляє собою сукупність інформації про будь-які процеси організації, що базуються на інформатиці, теорії інформаційних моделей та систем, кібернетиці, програмному забезпеченні, впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій, концептуальній теорії алгоритмів, математичному мультимоделюванні та мультиконструюванні, моделюванні штучного інтелекту, які безпосередньо пов'язані з вивченням та впровадженням інформаційної техніки, конструюванням та ефективним використанням інформаційно-комунікаційних технологій, що впливають на інноваційний розвиток. Інновації, які базуються на нових ідеях, втілюються за допомогою мережі цифрових приладів, що працюють на неймовірній кількості програмного забезпечення.

Креативність як поняття інноваційно-інформаційного суспільства – це важлива компонента створення цінностей на основі знань, що полягають у здатності відходити від шаблонів та пропонувати нові відповіді на основі інформації. Для створення креативності необхідна доступність знання та інформації, а також група вмотивованих працівників, що володіють широкою сукупністю знань, умінь та практичних навичок, необхідних для того, щоб генерувати креативні ідеї. Креативно-інноваційний потенціал особистості як складний і суперечливий процес представляє собою складну адаптивну систему, оскільки він складається з безлічі субчастин чи субстурктур, що взаємодіють одна з одною у певних межах і здатні змінюватися на власному досвіді. Суспільство потребує нових засобів впливу на інноваційно-креативний потенціал особистості: структур управління, технологій, систем стимулювання, інституцій, цінностей. Як приклад, країни, що розвиваються,

прийняли важелі впливу децентралізації, ринкових стимулів та підприємницької динаміки, зростання інформаційно-інвестиційної складової як чинника зростання технологічного прогресу країни, креативний розвиток особистості та їх мотивацію. Сучасне українське суспільство стоїть на крутій дорозі історичного шляху й попереду далека дорога вирішення складних проблем з орієнтацією на інноваційний шлях розвитку.

3. Уточнено методологію аналізу взаємодії освіти, культури, туризму та її вплив на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та доведено, що саме її використання націлено на поглиблення креативного розвитку особистості. Основними методами аналізу взаємодії освіти, культури і туризму як чинників креативного розвитку особистості як складних феноменів буття, свідомості, культури для даного дослідження слугують наступні, що є найбільш репрезентативними: системний, структурний, компаративний, структурно-функціональний, діалектичний, метод складності (Agile). Основними підходами дослідження, що дозволяють формувати нове ставлення до себе, суспільства і природи є соціокультурний, синергетичний, ситуаційний, кібернетичний, комунікаційний. Загальнофілософськими методами для оцінки реалізації концепції взаємодії освіти, культури, туризму XXI століття слугують методи аналізу і синтезу, узагальнення та наукової абстракції, історичного і логічного, моделювання, метод мозкового штурму.

Конструктивна методологія освіти, культури і туризму має у якості свого об’єкта аналізу не просто пізнавальну діяльність, а репрезентує культурно-семантичні виміри інноваційно-інформаційного соціуму, в основі якого способи освоєння людиною світу. Мета конструктивної методології – моделювання процесів культуротворчості, націлених на отримання новацій як способів освоєння світу і задоволення потреб людини в різноманітній діяльності. Сфера конструктивної методології – це використання методів і

підходів культуротворчості для виявлення культурних матриць інноваційно-інформаційного суспільства, моделювання їх патернів, формування парадигм креативного потенціалу інноваційних процесів. Теоретико-методологічні засади аналізу означеної проблеми акумулюються на операційно-інструментальних інструментах, що зводяться до поглиблення інноваційно-інформаційного суспільства за рахунок використання певних методів, підходів, прицнтипів. Методологія аналізу взаємодії освіти, культури і туризму сприяла поглибленню: 1) системності, в основі якої аутопоезис (самопобудова, способи і принципи, якими системи конструюють самі себе); 2) гомеостазу (здатності освіти, культури і туризму як соціального, економічного і культурного інституту підтримувати себе і свою діяльність); 4) відкритості (розуміння освіти, культури і туризму як систем, що взаємодіють з навколишнім середовищем) та вимагають переосмислення поглядів на сучасне суспільство.

На зміну старим концепціям індустріального і постіндустріального суспільства прийшли нові, що використовують аналізу складних дисипативних систем, що формується на основі принципів соціальної ентропії, які є показником як деструктивного, так і конструктивного начала, що пов’язані з потребою стабілізації як економічної, так і освітянської сфер, потребують самоорганізації, виходу з хаосу та подолання дисипації (розсіювання) енергії. Agile-методологія допомагає керівникам долати хаос, ентропію, невизначеність, різноманітні точки біфуркації та пошуки того атрактора (точки притяжіння) у складному цифровому світі, атрактор якого може бути зафіксований формуванням нової управлінської еліти, підготовкою нових професійних кадрів. Agile-методологія – це методологія складних адаптивних систем, використання інформаційно-комп’ютерних технологій, формування концепції інноваційно-інформаційного суспільства в умовах глобалізації. Цінним для даного дослідження є синергетичний підхід, який ми використовуємо для аналізу взаємодії освіти, культури і туризму як

чинників креативного розвитку особистості в контексті суспільства як відкритого типу, що знаходиться в умовах нестабільності, та потребує свого вибору у точках біфуркацій та базується на самоорганізації. Використання теорій самоорганізації складних систем та дисипативних структур дає можливість уявити феномен інноваційно-інформаційного суспільства як нелінійний та багатоваріантний процес, що протікає у різноманітних соціоекономічних і соціокультурних формах.

4. З'ясовано умови формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства, для чого: висвітлено культуротворчість як творче ядро «креативного класу», що формує дух креативної епохи; розкрито особливості формування «креативного класу» та «креативної особистості»; зроблено аналіз креативної освіти як основного атрактору розвитку – інноваційності, адаптивності, сталості. Формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму відбувається в умовах інноваційно-інформаційного суспільства з точки зору творчості та потреби формування творця інноваційно-інформаційного середовища, що базується на новому рівні взаємодії «людини-освіти-культури-туризму» та потребує зміни моделі соціальності. Формування «креативного класу» як головного концепту освіти, культури і туризму акцентує увагу на дискурсосмисленні взаємозв'язку «креативна особистість-освіта-культура-туризм» та впливу даної взаємодії на відносини, що спираються на концептуалізацію поняття «креативна особистість» та її роль у сучасному інноваційно-інформаційному суспільстві.

В основі дослідження – концептуалізація основних схем творчості, їх гносеологічний смисл і праксеологічне вирішення проблем взаємодії на користь креативної особистості, освіти, культури, туризму. Підкреслено, що соціум повинен володіти необхідними і достатніми ресурсами для освіти,

культури і туризму сталого розвитку як відтворення креативної людини та її залучення до нових технологій та інновацій, що торкається пошуку атракторів та адаптації до умов виживання. «Креативний клас» як новий клас інноваційно-інформаційного суспільства розглядається як соціальний і культурний феномен, який здатен здійснити проривні інновації в інформаційно-інноваційному суспільстві.

У сучасному динамічному світі, коли рушійними чинниками економіки є знання, інновації, креативність і людський потенціал, ситуація змінилася. Нині необхідно сформувати нові ефективні показники творчості людського потенціалу як концепта інноваційної освіти. Сучасна держава повинна культивувати інноваційні зміни креативно-творчої освіти, спрямовані на інноваційно-проривне зростання з метою досягнення економічної ефективності і соціального прогресу. Освіта, культура і туризм повинні перейти до розумного зростання (творча ера), заснованих на використанні всіх можливостей людини, її талантів, самовираження. Інноваційно-інформаційному суспільству потрібні висококваліфіковані працівники, висококваліфікована робоча сила для всіх галузей виробництва, які б здійснювали організацію, планування, керівництво, координацію інтелектуальних ресурсів як основних цінностей покращення показників розвитку завдяки креативності.

Найважливішою функцією креативного класу є орієнтація на складний нелінійний світ, в якому формуються взаємозв'язки між найрізноманітнішими явищами освіти, культури, туризму, взаємодія яких відбувається у динаміці та змінах. Формування «креативного класу» сприяє розвитку креативних індустрій, розкриттю креативних енергій, талантів і потенціалу кожної людини, залучає її до всіх ланок і рівнів суспільства й управління. Таким чином, висвітлено культуротворчість як творче ядро «креативного класу», що корелює з креативними індустріями та включає ряд концептів освіти, культури, туризму, які формують дух креативної епохи,

наповнюють її зміст культурно-інноваційними вимірами та сприяють перетворенням у всіх сферах людської діяльності. Креативний клас включає представників нових творчих професій, зайнятих в науковій і технічній сфері, архітектурі, дизайні, освіті, мистецтві, музиці та індустрії розваг, програмування, що мають вплив на розвиток інноваційно-інформаційної сфери суспільства, виступають інтелектуальною силою, здатною продукувати інноваційні зрушення та бути джерелом економічного, соціального і культурного зростання.

Креативна освіта – освіта, орієнтована на виробництво знань та інновацій, що розглядається як елемент інформаційної структури, пріоритетом якої є використання інформаційно-комунікаційних технологій, що представляють інноваційний ресурс, націлений на культивацію творчого мислення, що базується на інноваційності, адаптивності, сталості. Креативна особистість у даному дослідженні розглядається як суб'єкт творчого процесу, в основі якого внутрішня єдність всіх форм виявлення і саморозвитку особистості, яка націлена на генерування творчих ідей, детермінованих специфікою когнітивної сфери, що забезпечують її творчу активність та сприяють реалізації всіх креативних станів та процесів..

5. Розкрито нові форми взаємодії людини, культури, освіти та їх вплив на креативний потенціал особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства, для чого виявлено взаємодію людини, культури та освіти як процес, що вимагає формування стратегії розвитку освіти інноваційного суспільства; розроблено поняття «освіти інноваційного суспільства» як співіснування освітньої та інноваційної культури та представлено характеристику, форми та напрями діяльності освіти інноваційного суспільства, показано взаємодію людини з машиною та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості.

Нові форми взаємодії людини, культури та освіти в умовах інноваційно-інформаційного суспільства включають поняття «освіта інноваційного суспільства», що включає наступні підходи до аналізу: 1) гносеологічний (синтез знань, умінь і навичок у професійній освіті, самоосвіті, інформаційних технологіях, що дозволяє керувати інформацією та генерувати її у нових знаннях); 2) рефлексивний (аналіз причинно-наслідкових зв'язків в особистісній, навчальній, професійній сферах життя); 3) мотивуючий (забезпечує стабільність інтегрованої інформаційної діяльності для досягнення свідомо обраного шляху навчання); 4) креативний, в основі якого цілетворчість (зумовлена сутністю «людини, яка постійно розвивається» і вектор розвитку особистості); 5) нормативно-оціночний (підтримує рівновагу в умовах інноваційно-інформаційного суспільства у системі інформаційно-просвітницької діяльності, зменшує вплив дестабілізуючих факторів в інформаційному середовищі, зумовлює дотримання правових відносин). Взаємодія людини, культури, освіти засвідчила, що необхідно змінити спосіб організації освіти, залучити до роботи цифрові технології, які розроблялися протягом останніх 20-30 років, зробити надійні вкладення в освіту як розвиток його капіталу. Технології штучного інтелекту у значній мірі покращують сучасне життя, відкривають абсолютно нові можливості, так як докорінно змінюється світ. Нові форми взаємодії людини, культури, освіти, машини є основою формування інноваційної людини та її образу, формування унікальності її якостей як ключового рушія інноваційно-інформаційного суспільства. Нові форми взаємодії людини, освіти, культури, машини сприяють розвитку інноваційно-інформаційного суспільства.

6. Розроблено модель креативної освіти як чинник інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини та доведено, що модель креативної освіти є актуальною в інноваційно-інформаційному

соціумі, що вимагає відповідної креативної освіти і креативної особистості. Сформовано модель креативної смарт-освіти як чинника інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини, в основі яких впровадження інноваційних змін, що залежать від культури, креативного мислення, інноваційного мислення, нових ідей та нестандартних підходів. Модель смарт-освіти сприяє забезпеченню новими знаннями, формує необхідні навички та компетентності особистості, яка була б готовою до постійного оновлення знань та своєї професії, формувала навички цифрового суспільства, для чого розвивала творчі компетенції, пов'язані з комунікацією, цифровізацією, інформатизацією.

Представлено характеристику креативної освіти, що включає весь арсенал інформаційно-комунікаційних технологій, що культивується інноваційним і технологічним шляхом розвитку країни, та очікує від них значного внеску для досягнення сталості, визначається швидкістю засвоєння проривних технологій, у контексті яких виступає ключовим елементом глобальної боротьби за лідерство у сучасному світі, в основі якого досягнення більш високих світових індексів за рахунок оволодіння сучасними освітніми проривними технологіями, за рахунок рамкових угод зробити сталі технології дійсно вигідними, щоб заохочувати інвесторів підтримувати довстрокові рішення. З’ясовано сутність смарт-суспільства, що включає в себе «розумні технології» як інструмент сталого розвитку, які виступають у якості єдиної інфраструктури нового суспільства, що базується на знаннях, інноваціях, інформаційно-комунікаційних технологіях.

Уточнено умови формування моделі креативної освіти як чинника інноваційно-інтелектуального розвитку смарт-суспільства і смарт-людини, пов’язані з економічними, політичними, соціальними, культурними чинниками, що дозволяють розв’язати низку проблем, з якими зіткнулися сучасні суспільства, що досягли економічного добробуту, набули наукових знань та технологічної потужності, достатніх для забезпечення фінансування

та реалізації більшості перетворень з точки зору створення сталого світу. Креативна освіта як найширший синтез економічних і гуманітарних знань покликана вивести суспільство на шлях сталого розвитку. Інноваційна смарт-освіта як чинник інтелектуального розвитку суспільства та його сталого розвитку представляє його як основний ресурс смарт-освіти і смарт-культури. Інноваційна смарт-освіта як потенційний інтелектуальний ресурс суспільства та інноваційно-інтелектуального розвитку орієнтується на пріоритети інноваційного економічного розвитку. Креативна освіта повинна забезпечити молодь необхідним інструментарієм, який допоможе ефективно працювати в інноваційну епоху, забезпечуючи новими знаннями, готуючи до необхідних навичок та компетентностей, щоб бути завжди готовими до постійного оновлення знань своєї професії та набуття нових затребуваних навичок цифрового суспільства, а саме, розвивати творчі компетенції, пов'язані з комунікацією, інформацією, цифровими компетенціями цифрової епохи. Концепція інноваційної освіти має базуватися на сталості та загальному добробуту для всіх, а для цього людина повинна «оволодіти всім багатством», щоб жити в ньому та бути адаптованим до виконання всіх його функцій.

7. Розглянуто аксіологічні виміри туризму як чинника креативного розвитку особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та доведено, що аксіологічні виміри туризму – це форма кроскультурної комунікації, у контексті якої туристична діяльність розглядається з точки зору спілкування з різними культурами, які вимагають розширення його культурологічних функцій. Туристичні практики включають в себе цінності і регулятиви, за допомогою яких вони реалізується як певний вид культурно-ціннісного споживання, той знаковий матеріал, в якому об'єктивуються смисли. Суспільство створює умови у процесі туристичної діяльності для пошуку креативності і людина експериментує з собою, усіма можливими і

неможливими варіантами своєї суб'єктивної поведінки, а дана концепція допомагає досягти цілей, яких прагне креативна людина.

Креативний туризм як складна система комунікаційних творчих процесів виступає каталізатором міжкультурної комунікації, діалогом культур і цивілізацій, появою нових технологічних можливостей, а також відкритих кордонів для спілкування людей. Метою концепції туризму як духовного використання можливостей креативного світу особистості та самоствердження. У сучасну епоху туризм як культурно-творча сила та культурний конструкт інноваційно-інформаційного суспільства слугує стратегічним напрямом формування ціннісних орієнтацій особистості. Виявлено риси розвитку туризму та переосмислення його продукту як креативного, творчого, діяльнісного; ментальних характеристик (спосіб мислення особистості або соціальної та культурної групи), а також властивої їм сукупності духовності, світосприйняття, які дозволяють виявити найбільш суттєві характеристики туризму, які сприяють взаємовпливу і взаємопроникненню культур та зростання популярності туризму.

Показано, що туризм як багатопланове соціальне, культурне та економічне явище охоплює всі сфери сучасного суспільства і життя особистості, слугує однією з найбільш важливих сфер досягнення добробуту країни та її процвітання, свідчить про реалізацію людськості суспільства і всього, що в нього входить як гуманістичне виявлення суспільних відносин, що сприяє як пізнанню природи людського існування, так і розвитку особистості та економіки. Саме умови глобалізації вплинули на посилення потенціалу туристичної активності і мобільності сучасної людини, інтеграції України у світову туристичну спільноту, у зв'язку з чим відбуваються істотні зміни у розвитку пріоритетних напрямків туристичної діяльності. Доступність комунікацій і цифрові технології, глобалізація і зміни відносин між суспільством і особистістю вимагають переоцінки ролі туризму, радикального перегляду концепції туризму та формування концепції

туризму як драйвера інноваційного туристичного бізнесу. Тому процеси глобалізації – це процеси поглиблення розвитку туризму та його удосконалення. Туризм є одним із феноменів крос-культурної комунікації, що являє собою складне й суперечливе явище, на яке істотно впливають економічний, політичний, соціокультурний, демографічний чинники, у тому числі базові цінності культури.

8. Сформовано концепцію удосконалення комунікаційних трендів розвитку туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та доведено, які мають велике практичне значення як для розвитку суспільства, так і особистості в умовах Четвертої промислової революції. Концепція включає розвиток комунікаційних трендів туризму, в основі яких пріоритет інформаційних технологій у туристичних компаніях та організаціях, застосування цифрової трансформації ділового та інших видів туризму, трансформація моделей туризму (зелений, сільський, присвячений подіям, науковий тощо), які постійно удосконалюються. Використання інформаційних технологій у контексті цифрових трендів дозволило розглянути туризм як нового рушія інноваційно-інформаційного суспільства, в основі якого використання спеціального програмного забезпечення, інноваційного просування туристичного продукту через Інтернет. В інноваційно-інформаційному суспільстві креативна інфраструктура стає невід'ємною частиною виробництва туристичних послуг і розвивається разом із виробництвом інновацій, виступає як органічна єдність послуг, інфраструктури, проривних технологій, щоб підкреслити органічний зв'язок інноваційного циклу та інноваційної інфраструктури туристичного бізнесу, для чого слід розвивати концепцію удосконалення комунікаційних трендів розвитку туризму в умовах інноваційно-інформаційного суспільства.

Концепція удосконалення комунікаційних трендів розвитку включає: 1) креативність як суттєву характеристику інноваційно-інформаційного

суспільства, що має вирішальне значення для створення різновиду Data Science туризму як системи, що представляє сукупність теоретичних моделей і креативних проривних технологій залучення успішних інновацій і трендів у туризмі; 2) розвиток креативного смарт-туризму, що вважається однією з нових форм туризму нового покоління, і є різновидом Data Science туризму, який дозволяє мандрівникам розвивати творчі здібності, використовувати інформаційні креативні технології для створення нових високотехнологічних туристичних продуктів та послуг, націлених на самоактуалізацію та пошук чогось нового у процесі використання туристичної діяльності; 3) електронний туризм (E-tourism), що виділяється як різновид інформаційної економіки, та сприяє розвитку креативних видів туризму і включає втілення нових трендів та креативних технологій, нових форм обміну інформацією для розкриття енергій, талантів і потенціалу кожної людини та становлення і розвитку креативної економіки як основи сталого розвитку; 4) формування туристичних цінностей, переконань, уподобань, бачення краси як основи удосконалення комунікаційних трендів, які розвиваються в інформаційну епоху та впливають на розвиток автентичних цінностей туристичної діяльності та її вартостей, які б могли оволодіти світом людини; 4) туризм як індустрія інформаційного суспільства все більше спирається на тренд проривних креативних технологій, в основі яких використання Інтернету речей (мережева концепція, що включає взаємозв'язані пристрої із вбудованими датчиками, програмним забезпеченням, що дозволяє здійснювати передачу та обмін даними між фізичним світом і комп'ютерними системами). Удосконалення комунікаційних трендів розвитку туризму пов’язано з орієнтацією на розвиток туристичної галузі, формування національних інноваційних систем, які представляють сукупність інституційних структур і механізмів поширення і використання проривних смарт-інновацій, які визначаються сучасними інформаційними технологіями. Принципи комунікаційних трендів розвитку туризму в умовах інноваційно-

інформаційного суспільства потребують формування інноваційної системи Data Science та навчання відповідних спеціалістів для того, щоб: 1) сприяти розвитку туристичних вражень; 2) надавати більше інтелектуальних та цифрових платформ; 3) збирати і поширювати інформацію у межах туристичної галузі; 4) удосконалювати ефективний розподіл туристичних ресурсів; 5) сприяти об'єднанню постачальників у туристичній галузі на мікро-і макрорівнях. Креативний смарт-туризм вважається новим видом туризму, який приваблює туристів і місцевих жителів для реалізації туристичних потреб на принципах співтворчості. В основі креативності смарт-туризму – здатність створювати знання на основі інформації, яка сприяє самореалізації і саморозвитку особистості.

9. Обґрунтовано пріоритетні напрями аксіологічних вимірів туризму та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства та розкрито розвиток інновацій у туризмі як ключовий ресурс туристичної діяльності; визначено форми та види туризму у контексті аксіологічних вимірів; проаналізовано туристичну діяльність як єдиний соціальний та культурний процес та вплив креативних технологій, що розширюють можливості людини; з’ясовано суперечності та ризики, що впливають на розвиток туристичної діяльності. Аксіологічні виміри туризму – це такі цінності особистості, як свобода, творчість, самоактуалізація, культурний і освітній розвиток, інформаційна культура, спілкування, що реалізуються у туризмі та вимагають вироблення відповідних навичок – критичне мислення, креативність, когнітивість, гнучкість і формуються на основі креативності та впливу інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій на особистість. На розвиток туризму вплинула глобалізація, що є наслідком динамізму сучасної епохи та постіндустріальної ери технічно високорозвинених країн. Відбувся вплив

Інтернет-технологій та інтернет-культури на розвиток туризму як культурно-комунікаційного процесу взаємовпливу народів.

Розкрито, що на туризм як складне соціальне, культурне та економічне явище вплинуло безліч чинників, таких як економічні, соціальні, політичні, соціокультурні, демографічні та інші. Основним напрямом реалізації функцій туризму є духовно-креативний світ людини, що удосконалюється у процесі туристичних подорожей. Туризм використовується як різноманітність та багатоваріантність можливостей вільного вибору особистості та пізнання туристичних процесів освоєння іншого світу та його буття, менталітету та культури, історії та способу життя народів, історії культури та економіки, що вимагає адаптації людини до умов іншого буття і менталітету. У той же час нами враховано ризики, які можуть виникнути унаслідок реалізації проектів креативного туризму в умовах глобалізації: 1) макроекономічні ризики, пов'язані з можливістю погіршення та зовнішньої кон'юнктури, сповільненням економіки, рівнем інвестиційної активності, високою інфляцією, кризою у банківській системі, пандемією коронавірусу; 2) фінансові ризики, пов'язані із виникненням бюджетного дефіциту та неадекватним рівнем бюджетного фінансування; 3) техногенні та екологічні ризики, пов'язані із глобальними змінами клімату, технологічними та екологічними катастрофами, техногенними ризиками; 4) геополітичні ризики, на які впливає вся політична ситуація у країні, військові та терористичні дії, які загрожують сьогоднішньому життю людини; 5) інформаційні ризики, що засипали нас нескінченним потоком інформації, що тягне нас до «інформаційного перезавантаження»; 6) міжнародні ризики, засновані на розвитку міжнародних відносин з певною країною, тому що турфірми повинні постійно запускати новий асортимент продуктів кожного року, щоб не відставати від конкурентів. Аналіз засвідчив, що необхідно сприяти зміцненню креативної орієнтації туризму як інструмента управління, вивчаючи досвід інших країн, які активно займаються туризмом та розробили

нові концепції креативного розвитку туризму, який став рушійною силою та систематичним процесом конкурентоспроможності.

10. Виявлено особливості формування алгоритмічного мислення і культури як тенденції інноваційно-інформаційного суспільства та їх вплив на розвиток креативного потенціалу особистості, у зв’язку з чим визначено головні концепти дослідження, серед яких – інформаціологічні виміри, алгоритмічне мислення і культура, цифровізація, інформатизація; досліджено вплив Четвертої промислової революції на розвиток алгоритмічного мислення і культури; розкрито прояви практичного застосування алгоритмічного мислення і культури; показано зворотний бік використання цифрових технологій та їх протиріч.

Виявлено особливості формування алгоритмічного мислення і культури як тенденції інноваційно-інформаційного суспільства та їх впливу на розвиток креативного потенціалу особистості, які полягають в розвитку та удосконаленні специфічних уявлень, умінь і навичок, пов'язаних з технологіями алгоритму, комп'ютерною грамотністю, можливостями автоматизації, роботизації та цифровізації, втілених у тих чи інших формах діяльності людини, виробництва та алгоритмічних процесах, які змінили уявлення людей про світ і самих себе. Особливості формування алгоритмічного мислення і культури проявляються саме в тому, що вони є результатом Четвертої промислової революції, яка культивує відповідне ставлення до технологій та виникла як результат розповсюдження алгоритмів і проявляються як наслідок функціонування комп’ютерної техніки, робототехніки, автоматизації, телекомунікації і розкриваються як прояви практичного застосування штучного інтелекту, глибинного навчання, нейромереж. Формування алгоритмічного мислення і культури може мати і негативні наслідки, пов’язані із загрозою перетворення людини на додаток до машини і поглинання її відчуженням від її власної сутності, що має

загрозливі масштаби розповсюдження. Цифровізація сприяє тому, що на соціальному рівні активно змінюється парадигма праці та спілкування, а також те, як ми позиціонуємо себе, видобуваємо інформацію, спілкуємося; як на державному рівні розбудовуються уряд, державні установи, а разом з ними і вся система освіти, охорони здоров'я і транспорту. Розвиток алгоритмічного мислення і алгоритмічної культури як тенденція цифровізації інноваційно-інформаційного суспільства здійснює потенційний позитивний вплив комп'ютерних алгоритмів на зростання економіки, викликане виробництвом знань та інновацій, формуванням парку високих технологій як прототипу суспільства інновацій. Цінності алгоритмічної культури організацій мають величезний вплив на працівників і розробку технологій, щоб оптимізувати центр обробки даних за допомогою нейронних мереж. Компанії очікують, що у найближчому майбутньому алгоритмічне навчання (мислення, культура, операції) швидко поширюватиметься і сучасні технології можуть взяти на себе частину процесів, пов'язаних із взаємодією клієнтів. Алгоритмічне мислення і алгоритмічна культура включають загальні принципи аналітичного мислення з використанням даних, які допоможуть визначати ці дані й застосовувати відповідні методи, серед яких метод майнингу даних, за допомогою яких можна отримати потрібну інформацію та знайти алгоритми їхнього виконання.

Нами визначено, що алгоритмічне мислення – спосіб мислення, зосереджений на сукупності ідей, принципів, патернів поведінки, що складаються з багатьох взаємопов'язаних частин, з сукупності алгоритмів та їх технологій, що досліджують функціонування інформаційно-інноваційного суспільства, вивчення якого можна дослідити за допомогою алгоритмів, детермінованих інформаційно-комп'ютерними технологіями, що використовуються для цифрового відтворення системи. Алгоритмічна культура представляє собою сукупність ідей, принципів, концептів вивчення основоположних проблем про цифровий світ, а також розв'язання проблем

повсякденності, які є основою для багатьох відомих алгоритмів добування даних. Це загальні принципи аналітичного і системного мислення з використанням даних, необхідних для найкращого вирішення проблем, адже вивчення внутрішньої роботи комп'ютерів здатне підказати нам, як думати і які рішення приймати, у що вірити і як поводитися, що вимагає знання когнітивних, комп'ютерних і поведінкових наук, які розгортаються між людським пізнанням та обчисленнями з метою отримання передбачуваного результату та пошуку алгоритмів у вирішенні людських проблем. Алгоритмічне мислення і алгоритмічна культури (мислення і культура для нас є синонімами, бо вони пов'язані з роботою з алгоритмами) – набір концепцій, принципів і загальних методів, символічних і кількісних атрибутів, в основі яких датоцентричні дані (Big Data), направлені на вирішення управлінських проблем, пошук даних для оцінки рішень із використанням data science; оцінки загальних стратегій та пропозицій data science, що детермінують удосконалення алгоритмічного мислення і алгоритмічної культури.

11. З'ясовано конкурентні переваги творчого та інноваційного потенціалу особистості як основи формування алгоритмічного мислення і культури інноваційно-інформаційного суспільства та доведено, що конкурентні переваги креативно-інноваційного потенціалу особистості для формування інформаційно-цифрового суспільства є основою досягнення стабільно високих результатів та умовою алгоритмічного мислення і культури, про які мова йшла раніше.

Для реалізації цього завдання нам потрібні наступні смислові інтерпретації: креативно-інноваційного потенціалу людини, атрибутивних властивостей та його характристик; інноваційного розвитку суспільства, його етапів та складових; драйверів інновацій як проривних сил досягнення конкурентних переваг творчого та інноваційного потенціалу особистості;

креативності як критично важливої компоненти у процесі створення цінностей алгоритмічної культури; конкурентних переваг творчого та інноваційного потенціалу особистості. Інновації як ключ до виживання підприємств конкурують на ринку і мають фокусуватися на креативності та передовому людському потенціалові. В умовах, коли сучасні технології повсякчасно знижують вартість ітерацій, підприємства в більшій кількості індустрій можуть конкурувати у сфері інновацій. Інновації перебувають у центрі уваги суспільно-гуманітарних наук, що вивчають складні системи.

Дослідження виявило, що конкурентні переваги творчого та інноваційного потенціалу особистості як основи формування цифрового суспільства відносяться до складних адаптивних систем, що активно шукають для себе позицію між упорядкованістю та хаосом, оскільки інновація та адаптація відбуваються, коли системи перебувають «на кромці хаосу». Для створення креативності необхідна доступність знання та інформації, а також група вмотивованих управлінців, що володіють широкими набором знань, умінь та практичних навичок, необхідних для того, щоб генерувати креативні ідеї.

Розвиток креативно-інноваційного потенціалу підприємств фіксує певний процес культуротворчості, умови її протікання, уречевлені не тільки у вигляді артефактів, але й більш широкого соціокультурного контексту, пов’язаного зі змінами самого процесу буття, так як він є системоутворюючим чинником; основою, ключових бізнес-продуктів; рушієм науково-технічного і технологічного прогресу; володіє високою часткою наукоємної продукції, високою швидкістю їх впровадження; сприяє структурній перебудові економіки та форм організації і управління наукою, виробництвом (бізнесом); передбачає створення нових виробництв та приводить до впливу на суспільство, економіку, людину.

Креативно-інноваційний потенціал особистості, що використовується в організаціях, значною мірою сприяє прогресу інновацій як різновиду

соціальних змін, що можуть привести до посилення конкурентоспроможності. В основі креативно-інноваційного потенціалу особистості – нові мета-ідеї, що впливають на інновації, котрі найбільш ефективно підтримуються за допомогою мережі цифрових приладів, розвитку алгоритмічного мислення і культури. Інноваційно-креативний потенціал особистості викликаний технологічним розвитком, завдяки якому створюються нові програмні продукти, формуються нові бізнес-цінності, формується алгоритмічне мислення і алгоритмічна культура як система, що споживає і трансформує інформацію, створює інновації. В основі конкурентнх переваг творчого та інноваційного потенціалу особистості – перехід від креативності до інноваційного виробництва та їх впровадження у масове виробництво, поєднання циклів науково-дослідних розробок та виробництва, освоєння нових видів продукції і впровадження нових технологій та зростання об’ємів виробництва за рахунок алгоритмічного мислення і культури.

12. Проаналізовано віртуальний світ соціальних мереж як основу формування алгоритмічного мислення і культури та їх вплив на людину в умовах Інтернету та розкрито еволюцію розвитку Інтернету та соціальних мереж, що впливають на людину; проаналізовано соціальну взаємодію в Інтернеті, що створила новий вид віртуальної війни; визначено реальний стан Інтернету та можливості його подальшого розвитку; з’ясовано сутність віртуальної реальності, що породила віртуальну людину. В умовах Інтернету зростає роль різного роду платформ соціальних мереж – Google, Facebook, Instagram, YouTube, які перетворилися на пошук необхідної інформації, проведення вільного часу, навіть поле бою – віртуальну війну.

Фактично мережа Інтернет вплетена у наше життя і є універсальною, так як вона представляє цілу сукупність доповнень, сайтів, серверів, цілої галактики з мільярда ідей, які поширюються через величезні платформи

соціальних мереж, кожна з яких пульсує у власному ентропійному ритмі. З'ясовано сутність віртуальної реальності та людини, пов'язаних з Інтернетом, що експлікується як штучно відтворена сфера, яка привела до трансформації свідомості людини, сприяла модифікації особистості та її буття. У результаті аналізу доведено, що віртуальна людина виступає як об'єктом, так і суб'єктом Інтернету, і особливість полягає у тому, що Інтернет формує її віртуальну свідомість, вираженням якої є кліповою культура.

У зв'язку із аналізом зазначеної теми віртуального світу соціальних мереж як основи формування алгоритмічного мислення і культури та їх впливу на людину визначено необхідність оволодіння протидією технологічним загрозам, викликаних різного роду інсинуаціями, та вмінням протистояти різного роду фейковій інформації. Для цього слід використовувати компетентність, вміння системно і стратегічно мислити, щоб досягти прогресу у протистоянні технологічним загрозам та зрозуміти напрямок розвитку віртуального світу цифрового суспільства і максимально захистити себе в умовах інноваційно-інформаційного соціуму. Нестримний зліт інновацій Інтернету поступово змінив соціально-політичну структуру реального світу, так як технології є частиною критичної інформаційної інфраструктури будь-якої країни і будь-який вплив на неї робить уряд і народ вразливим.

13. З'ясовано предметну спрямованість інформатизації і цифровізації управління як головний вектор сталого розвитку організацій сучасного українського суспільства та виявлено сутність інформатизації як складової управлінської діяльності; зростання місця і ролі інформації в управлінському процесі організацій інноваційно-інформаційного суспільства; застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організаціях нового покоління як чинник формування концепції сталого суспільства, що базується на розвитку;

напрями та перспективи упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в організації.

Доведено, що в умовах інформаційного суспільства все більшої ролі набуває проблема інформатизації систем управління та їх значення для сталого розвитку суспільства, використання в управлінні персоналом, прийнятті управлінських рішень та у технологічних процесах і виробництві. Інформатизація систем управління почала розвиватися на Заході з 1950-х рр. XX ст. і сьогодні сформувалася в ефективну концепцію, що сприяє ефективності організацій та підприємств і сприяє сталому розвитку. Інформатизація систем управління в організаціях сьогодні стоїть перед нашою країною як одна з першочергових задач управлінської діяльності.

Досліджено ІКТ як головний потенціал організації, чинник ефективності забезпечення інформацією, інформаційним сервісом та здійснено аналіз інформації як головної самостійної цінності організацій, з'ясовано сутність і значення організацій нового покоління як мережевих платформ; виникнення нових проблем, пов'язаних із соціально-психологічними чинниками.

У результаті аналізу була створена модель предметного розвитку інформатизації як імовірнісного розвитку організацій нового покоління, що була сформована на основі нових компетентних технічних навичок; виявленні тенденцій розвитку інформатизації та її впливу на прийняття управлінських рішень в організаціях нового покоління. Системи підтримки прийняття рішень (СППР – Decision Support Systems, DSS) стали забезпечувати менеджерам можливість аналізу і моделювання ситуації, розроблятися самими менеджерами. Виконавчі інформаційні системи (ВІС – Executive Information System – EIS) у кожній організації та на підприємствах у високорозвинутих країнах були призначені для подачі керівництву інформації про поточну ситуацію на ринку, для проведення телеконференцій з персоналом та для вирішення питань оперативного управління. Система

підтримки прийняття рішень (СППР) постійно спирається на технологію програмного забезпечення, у той час, як виконавчі інформаційні систем (ВІС) були залежними від апаратної підтримки – терміналів, інформаційної служби та лінії телеконференцзв'язку, що вимагає формування інформаційної (цифрової) культури.

Організації нового покоління, на зразок Uber чи Lyft, можна назвати мережевими платформами, які надають послуги у реальному світі. Ці платформи змінюють принципи роботи малих підприємств відповідно до реалій XXI століття, так само як колись електронна торгівля трансформувала роздрібний ринок. Технології реструктурували служби таксі і прокату лімузинів: від мережі малих компаній до мережі приватних осіб, де замість посередників – програми, які дають додаткові ресурси. Доведено, що інформатизація систем управління сьогодні сформувалася в ефективну концепцію, що сприяє сталому розвитку організацій та виступає як одне з першочергових завдань управлінської діяльності.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організаціях нового покоління базується на розвитку, представленого як головний драйвер організацій нового покоління. Досліджено інформаційно-комунікаційні технологій, що слугують головним потенціалом організацій, забезпечення їх інформацією, інформаційним сервісом; з'ясовано сутність і значення організацій нового покоління як мережевих платформ та проаналізовано нові проблеми, пов'язані з соціально-психологічними чинниками. В результаті аналізу було розроблено напрями розвитку інформатизації в організації та виявлено тенденції її розвитку і впливу на прийняття управлінських рішень.

14. Сформульовано механізми удосконалення концепції сталого розвитку та її вплив на інноваційно-інформаційний розвиток сучасного українського суспільства, для чого виявлено напрями удосконалення концепції сталого ровитку сучасного українського суспільства, в основу якої

задіяні освіта, культра, туризм; вироблено механізми удосконалення концепції сталого розвитку та її вплив на інноваційно-інформаційні напрями у всіх сферах діяльності, зокрема у галузі сільського господарства та зеленого туризму; з'ясовано напрями розвитку екополісів як регенеративних міст та біополісів, що сприяють розвитку зеленого туризму, який приваблює туристів; проаналізовано екологічний відбиток людства у моделі «World3» та екологічних можливостей для екобезпечного суспільства, туризму та екобезпечної освіти та умови забезпечення сталого розвитку сучасного світу.

Сформовано концепцію екологічних можливостей планети для забезпечення сталого розвитку. Проаналізовано еволюцію від «порожнього світу» до «повного світу» та необхідність формування концепції нового Просвітництва 2.0, яка б відповідала умовам «повного світу» та сталого розвитку, що базуються на принципах балансу між людством та природою, короткостроковою та довгостроковою перспективами, а також між суспільними та особистими інтересами. Виявлено напрями удосконалення політики сталого сільського господарства у світі, що розвивається, а тому для цього треба переглянути світогляд, зазирати далеко наперед, краще адаптуватись та розумніше планувати – іншого виходу немає. Виявлено взаємозв'язки, закономірності, визначальні тренди, що дозволяють змоделювати сценарії розвитку подій цілком можливо, щоб досягти сталого розвитку. Для цього необхідно припинити деградацію нашої планети і чим довше ми будемо зволікати з відповідними діями, тим важче буде досягти необхідних результатів.

Виявлено напрями удосконалення політики сталого сільського господарства у світі, що розвивається, завдяки якому став розвиватися і туризм. З'ясовано напрями розвитку екополісів як регенеративних міст та біополісів, що сприяють розвитку сільського туризму та захоплюють туристів. Проаналізовано механізми удосконалення концепції сталого розвитку та її вплив на інноваційно-інформаційний розвиток сучасного

українського суспільства, що пов’язано із взаємодією освіти, культури туризму та їх впливом на розвиток креативного потенціалу особистості, чому сприяло упровадження цифрових технологій, які стали упроваджуватися в усі сфери людської життєдіяльності. Цифрові технології вбудовані у цифровий соціум освіти, культури, туризму стали впливати на формування цінностей особистості та розвиток людського соціального капіталу.

15. Обґрунтовано шляхи оптимізації сталого розвитку сучасного українського суспільства як головного вектору інноваційно-інформаційного суспільства та розроблено шляхи його оптимізації, зокрема сільського господарства, пов’язаного з розвитком інноваційно-інформаційного суспільства та туризму; з’ясовано чинники сталого розвитку проривних технологій у сучасному українському суспільстві, пов’язані з криптовалювою і блокчейном; обгрунтовано виміри оптимізації освіти, культури, туризму та людського соціального капіталу. Шляхи оптимізації сучасного українського суспільства сталого розвитку ураховують новітні тенденції – інформаційні, економічно-фінансові, духовно-світоглядні, демографічні, кліматичні, що сприяють невпинній зміні сучасного світу, детермінованого цифровими технологіями, що культивують взаємодію освіти, культури, туризму.

Доведено, що в основі оптимізації, інформаційні технології, які є одним із найпотужніших чинників зростання та поширення економічної активності у глобальній економіці. Прогрес слід очікувати на міжнародних ринках, у глобальних ланцюгах постачання й доступі до інформації та послуг на віддалі від цих ланцюгів, тож, слід інтегруватися у міжнародний простір й сприяти новій конвергенції, що розвивається в багатошвидкісному світі і сприяє економічному зростанню високорозвинутих країн та країн, що розвиваються. Необхідно сприяти зростанню інформаційно-інвестиційної складової як чинника зростання технологічного прогресу країни задля чого

слід розвивати робототехніку, штучний інтелект, біотехнології та нано-технології, що будуть сприяти прориву технологій та технологічному розмаїттю світу. Цифрова економіка– це не машина, що працює на поверхні світу, вона вбудована у нього, як серце і кровоносна система, тому слід скеровувати реформування економічної структури при формуванні цифрового світу, при розробці інститутів і політики між цифровими і планетарними межами. Якщо дивитися на це відповідним чином, то цифрова економіка при відповідному реформуванні економічної структури може стати набором інструментів, які допоможуть встановити як рівність, так і сталість.

Напрями оптимізації сучасного українського суспільства сталого розвитку цифрової цивілізації виходять з аналізу «Порядку денного 2030», проекту документу саміту Об'єднаних націй щодо розвитку світу після 2015 року. Основну частину цього документу складають 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР), а також 169 цілей для визначення ЦСР. Напрями оптимізації сучасного українського суспільства сталого розвитку цифрової цивілізації зводяться до того, що у цифровому суспільстві усунена людина і база довірена машинам, а комп'ютери зараз вирішують все: де, як, коли і за яким маршрутом постачати електроенергію, щоб забезпечити стабільність енергосистеми. Доведено доцільність розвитку інформаційних технологій, які є одним з найпотужніших чинників зростання та поширення економічної активності у глобальній економіці, що сприяє зростанню технологічного прогресу країни, в основі якого робототехніка, штучний інтелект, біотехнології та нано-технології, що сприяють прориву інновацій. Напрями оптимізації взаємодії освіти, культури, туризму як головного вектору інноваційно-інформаційного суспільства полягають у розвитку інформаційних технологій, які є одним із найпотужніших чинників зростання та поширення економічної активності у глобальній економіці; інтеграції у міжнародний простір й сприянні новій конвергенції, що розвивається в

багатошвидкісному світі та сприяє економічному зростанню прогресу інформаційно-інвестиційної складової як чинника технологічного прогресу країни.

В умовах цифровізації світу необхідне оволодіння протидії технологічним загрозам, різного роду вигаданим інсинуаціям, вмінню протидіяти різного роду фейковим повідомленням і новинам, щоб опанувати принципом компетентності у сфері інформаційних мас-медіа, а також вміння системно і стратегічно мислити, щоб досягти прогресу у протистоянні технологічним загрозам, щоб зрозуміти сутність розвитку віртуального світу і максимально захистити себе і шляхи оптимізації сталого розвитку сучасного українського суспільства як головного вектору інноваційно-інформаційного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ален де Боттон. Мистецтво подорожі / пер. з англ. Романа Гардашука, Львів : Видавництво Старого Ленва, 2018. 208 с.

2. Адізес Іцхак Кальдерон. Як подолати кризу управління / пер. з англ. В. Стельмах. Харків : Ранок : Фабула, 2019. 272 с.

3. Ажажа М. А. Теоретико-медологічні засади концепції людського капіталу. Ефективність сучасного менеджменту організації: зб. наук. праць. Харків : ХІМБ, 2006. С. 267–271.

4. Ажажа М. А. Інвестиції в освіту як фактор інтелектуального прогресу. Соціальна перспектива і регіональний розвиток : [наук.-пр. журн.]. Запоріжжя : ТОВ «КСК-Альянс». 2007. С. 37- 40.

5. Аналітична довідка «Стан розвитку науки і техніки, результати наукової і науково-технічної діяльності за 2018 рік. Режим доступу https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/informatsiyno-analitychni/2019/07/12/kmu2018final.pdf

6. Андрюкайтене Р., Воронкова, Г., Кивлюк, О., Никитенко, В. Становление и развитие СМАРТ-общества как высокоразумного, высокотехнологического, высокоинтеллектуального. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2017. Вип. 71. С. 17 – 25.

7. Андрюкайтене Р., Воронкова Г., Кивлюк О., Никитенко В. Становление и развитие СМАРТ-общества как высокоразумного, высокотехнологического, высокоинтеллектуального. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2017. Вип. 71. С. 17 – 25.

8. Андрюкайтене Р., Воронкова В., Кивлюк О., Романенко Т., Рижова І. Концептуализация смарт-общества и смарт-технологий в контексте развития

современной цивилизации. Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos, Kaunas. 11-12. 2017.

9. Аль-Халілі Джим. Що далі? Все, що наука знає про наше майбутнє / пер. з англ. М. Климчука. Київ : Кі Фонд Медіа, 2018. 248 с.

10. Андрущенко В. П. Організоване суспільство: проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть : досвід соціально-філософського аналізу. Київ: ТОВ «Атлант ЮЕмСІ», 2005. 498 с.

11. Андрущенко Т. В. Комунікативні чинники толерантності. Гілея. наук. вісник : зб. наук. пр. Київ, 2011. Вип. 51 (9). С. 497-503.

12. Антология мировой философии в 4 т. Т.1. Москва : Мысль, 1969. 936 с.

13. Антология мировой философии Т. 2. Европейская философия от эпохи Возрождения по эпоху Просвещения / ред. коллегия: В. В. Соколов. Москва : Мысль, 1970. 776 с.

14. Аппело Юрген. Менеджмент 3.0. Agile-менеджмент. Лідерство та управління командами». Харків : Вид-во «Ранок: Фабула», 2019, 432 с.

15. Аристотель. Метафизика. Сочинения: В 4-х т. Т.1. Москва : Мысль, 1975. С.63-367.

16. Бех Ю. В. Ідеологія як семантичний фільтр філософського аналізу загальної теорії управління. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во РВВ ЗДІА, 2012. Вип. 51. С. 199-204.

17. Бех Ю. В. Саморозгортання соціального світу: монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 248 с.

18. Бэкон Ф. Новый органон / Ф. Бэкон Сочинения в 2-х т. Москва : Мысль, 1972. С. 5-222.

19. Бойченко М. І. Роль освіти у соціальній еволюції людини. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія. Вип. 40 (1). Харків : 2013. С. 125–137.

20. Бріньолфссон Е., Макафі Е. Друга епоха машин: робота, прогрес та процвітання в часи надзвичайних технологій. Київ : FUND, 2016. 236 с.

21. Бутченко Т. И. Форма и содержание научного процесса. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. Випуск 37. Том 1. С. 63–70.

22. Вашкевич В. М. Ціннісно-світоглядні настанови молоді в сучасних умовах. Гілея: науковий вісник : збірник наукових праць. Київ, 2013. Вип. 73. С. 205-209.

23. Венс Ешлі. Ілон Маск. Tesla, SpaceX і шлях у фантастичне майбутнє / Перп. з англ. Мирослави Лізіної. Видання восьме. Київ : ФОП Форостіна О. В., 2018. 428 с.

24. Вілбер Кен. Трамп і епоха постправди / пер. з англ. Миколи Климчука. Львів : Видавництво : Terra Incognita, 2019. 136 с.

25. Вінчестер Саймон. Перфекціоністи. Як інженери створили сучасний світ / пер. з англ. Є. Даскал. Харків : Віват, 2019. 448 с.

26. Вовчанська О.М., Іванова Л.О. Сучасні реалії розвитку світового ринку пригодницького туризму. The 4 th International scientific and practical conference «Dinamics of the development of world science» (December 18-20, 2019). Perfect Publiching, Vancouver, Canada 2019. P.129-138.

27. Водопьянов, П. А., Крисаченко, В. С. Стратегия бытия человечества. Минск : Беларусская навука, 2018. 306 с.

28. Воловик В. И. Научное познание и его особенности. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. Випуск 37. Том 1. С. 49–56.

29. Волков О. Г. Людина у світі абсолютних і відносних цінностей, або нігілізму і цинізму. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. Випуск 38. Том 2. С. 40–48.

30. Вольтер. Философские сочинения : пер. с франц. Москва : Наука, 1989. 752 с.

31. Воронкова В. Г. Формування постнекласичної парадигми сучасного менеджменту в умовах глобалізації. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 38. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2009. С.13–29.

32. Воронкова В. Г. Формирование нового мировоззрения, нового человека, нового общества будущего. Антропологические измерения философских исследований: Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта им. академика В. Лазаряна. Вип. 3. Дніпро: 2013. С. 69–79.

33. Воронкова В. Г. Цифрова економіка & цифровий менеджмент інформаційного суспільства. Збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави» / [за ред. А.В. Череп]. Запоріжжя : Видавництво ЗНУ, 2019. С. 20–21.

34. Воронкова В. Г. Розвиток туризму як соціального і культурного явища в умовах глобалізації та крос-культурної комунікації. Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: Філософські науки. Вип. 8. Київ: 2010. С.23-35.

35. Воронкова В. Г., Ажажа М. А., Андрюкайтене Регина. Развитие туризма в условиях культурной глобализации и информационного общества: кросскультурный аналіз. Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos Mokslinių straipsnių rinkinys. Kaunas, 2016. P. 95-100.

36. Voronkova, V., Kivliuk, O., Nikitenko, V., Oleksenko, R. "STEM-education" as a factor in the development of "Смарт-society" : forming of "STEM-competence". Humanities bulletin of Zaporizhzhe state engineering academy. 72. 2018. P. 114-124.

37. Voronkova Valentyna H., Nikitenko Vitalina A., Teslenko, Tatyana V., Bilohur Vlada E. Impact of the worldwide trends on the development of the digital economy. Amazonia investiga. Volume 9. Issue 32. 2020. 81-90.

38. Воронкова В.Г., Меліхова Т.О., Нікітенко В.О. Формування концепції освіти сталого розвитку та пошуки нового атрактора виходу з кризової ситуації у посткоронавірусну еру. Актуальні проблеми неперервної освіти в інформаційному суспільстві : збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф. В. П. Сергієнка, В. М. Слабка. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. С. 160-162.

39. Воронкова В. Г., Кивлюк О. П., Нікітенко В. О. Креативна модель освіти як фактор розвитку інноваційно-ноосферного суспільства (The creative model of education as a factor in the development of the innovation-noosphere society). Освітній дискурс. Том 8. № 9-10. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2019. С.7–21.

40. Воронкова В. Г., Нікітенко В. О. Освіта постмодерну в умовах постколоніалізму. Освітній дискурс. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2018. № 5.

41. Voronkova V. H., Nikitenko V. O. Stem-education as one of the main trends of informational and innovative education of the post-colonial world («Stem-освіта» як один з головних трендів інформаційно-інноваційної освіти). Освітній дискурс. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2017. Том 2 № (2). Випуск 5. С.16–25.

42. Вязова Р. В., Убейволк О. О. Сутність, роль і функції соціального капіталу як соціального феномена. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський;

Запорізький національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. Випуск 39. Том 1. С. 32–36.

43. Гегель Г. В. Ф. Философия права [пер. с нем.; ред.и сост. Д. А. Керимов и В. С.Нерсесянц; авт.вступ. ст. и примеч. В. С. Нерсесянц]. Москва : Мысль, 1990. 524 с.

44. Гербен ван ден Берг & Пол Пітерсма. 25 ключових моделей управління. Харків : Вид-во Ранок-Фабула, 2020. 208 с.

45. Глобальні модерності / За ред. Майка Фезерстоуна, Скота Леша та Роланда Робертсона / пер. з англ. Тараса Цимбала. Київ : Ніка-Центр, 2013. 400 с.

46. Гріффітс Кріс & Костi Меліна. Посібник із креативного мислення. Ваш покроковий помічник для вирішення проблем у бізнесі / пер. з англ. У. Курганової. Харків: Вид-во «Ранок» : Фабула, 2020. 288 с.

47. Гроссу Н. В. Феномен інформаційної комунікації як чинник формування освітнього простору. / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини національний університет. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2020. Вип. 41. Том 1. С. 58-64.

48. Гудмен Марк. Злочини майбутнього / пер. з англ. І. Мазарчук, Я. Машико. Харків : Ранок» : Фабула, 2019. 592 с

49. Гупта Суніл. Цифрова стратегія. Посібник із переосмислення бізнесу / пер. з англ. І. Ковалишеної. Київ : Вид-во КМ-БУКС, 2020. 320 с

50. Двек Керол. Налаштуйся на зміни. Нова психологія успіху / пер. з англ. Юлія Кузьменко. Київ : Наш формат 2017. 288 с.

51. Дзьобань О.П. Філософія інформаційних комунікцій: Монографія. Харків : Майдан, 2012. 224 с.

52. Древнекитайская философия. Начальный период: Пер. с санскрита / Подготовка текстов, вступ. статья и коммент. В. В. Бродова. 2-е изд. Мосва : Мысль, 1972. 384 с.

53. Древнегреческая философия: От Платона до Аристотеля/ Пер. с древнегреч.; Худож. П.Сацкий. Харьков: Фолио, Москва : ООО «Фирма «Издательсво «АСТ», 1999. 832 с.

54. Друкер Питер. Задачи менеджмента в XXI веке. Москва. Санкт – Петербург, Киев : Вильямс, 2000. 276 с.

55. Герасимова Е. М. Технологічна реальність масових комунікацій як ресурсна можливість розвитку освіти постмодерну. Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія. Київ : НАУ, 2015. №1 (21). С.13.

56. Глазунов В. В. Українська олігархія в контексті сучасних трансформаційних процесів. Дисертація д-ра філос. наук: 09.00.03, Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2012. 360 с.

57. Гудмен Марк. Злочини майбутнього: усе взаємопов'язане, усі вразливі і що ми можемо з цим зробити / пер з англ. І. Мазарчук, Я. Машико. Київ : Вид-во Ранок : Фабула, 2029. 592 с.

58. Дзьобань О. П., Мануйлов Є.С. Сучасне суспільство як суспільство з деформованою відповідальністю (за працею З. Баумана «Індивідуалізоване суспільство»). Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія «Філософія». 2016. №4 (31). С.14–36.

59. Дубов Д. В. Широкосмуговий доступ до мережі Інтернет як важлива передумова інноваційного розвитку України: аналіт. доп. / М. А. Ожеван. Київ : НІСМД, 2013. 108 с.

60. Дударева І. В. Соціальний та соцієтальний капітали сталого розвитку суспільства / Сталий розвиток суспільства: Запорізький регіональний досвід: монографія ; за заг. ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2015. С. 38-47.

61. Дударева І. В., Парасюк Д.О. Сталий розвиток громади як фактор регіонального управління / Сталий розвиток суспільства: Запорізький

регіональний досвід : монографія; за заг. ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2015. С. 63-76.

62. Заренин М. В. Информация: свойства, ресурсы, инновационные технологии. Гомель : ОАО «Полеспечать», 2012. 224 с.

63. Збарський В.К., Грибова Д.В. Особливості еволюційного розвитку туристичної галузі. Київ : Агросвіт, 2020. № 2. С.18-22.

64. Зінкевич В. І. Когнітивний аналіз як засіб дослідження життєвого циклу індустріальної освіти. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Випуск 40. Том 2. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. С. 81–86.

65. Жадько В. А. Бідзіля П .О. Розуміння філософії у вченні м. Гайдеггера. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Вип. 39. Том 1. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. С. 57–69.

66. Жадько В. А., Бідзіля П. О. Ментальні підвалини українського народу: історія та сучасність. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Випуск 37. Том 1. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. С. 22–30.

67. Кант И. Сочинения в шести томах (Под общ. ред. В. Ф. Асмуса, А. В. Гулыги, Т. И. Ойзермана). Т. 4, Ч.1. Москва : Изд-во "Мысль", 1965. 544 с.

68. Капріцин І. І. Форма та зміст спадкоємності у розвитку релігійної культури. Грані. № 140. Дніпро : 2016. С. 76–82.

69. Капріцин І.І. Філософія ресурсної свідомості: об’єкт і предмет дослідження. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький

національний університет. Вип. 41. Том 1. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2020. С. 79-85.

70. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура [пер. с англ. О. И. Шкаратана]. Москва : ГУ ВШЭ, 2000. 607 с.

71. Келлі Том і Келлі Девід. Творча впевненість. Як розкрити свій потенціал. Київ : Основи, 2020. 296 с.

72. Келлі Кевін. Невідвортне. 12 технологій, що формують наше майбутнє / пер. з англ. Наталія Валевська. Київ : Наш формат, 2018. 304 с.

73. Кеннеді Ден. Безжальний менеджмент та ефективність людських ресурсів. Путівник багатства / пер. з англ.. Г. Мухамедшина. Харків: Вид-во: «Ранок» : Фабула, 2019. 304 с.

74. Кивлюк О. П. Соціокультурний феномен сучасної освіти і науки. Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: науковий вісник: збірник наукових праць. Київ : Вид-во УАН ТОВ "НВП "ВІР", 2015. Вип.101. С. 362–365.

75. Кивлюк О. П. Інформатизація та інформаційна цивілізація: соціально-філософський аспект. Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: науковий вісник: збірник наукових праць. Вип. 44. Київ : Вид-во УАН ТОВ "НВП "ВІР», 2011. С. 279–285.

76. Kyvliuk Olga, Svyrydenko Denys. Academic Mobility as “Brain Drain” Phenomenon of Modern Higher Education. Studia Warmińskie. № 54. 2017. P. 361 - 371.

77. Кивлюк О. П. Освітня культура інформаційного суспільства в контексті глобалізаційної реальності. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб.наук.пр. Вип. 67. 2016. С.225 – 232.

78. Кириченко М.О. Розвиток інформаційно-технологічної сфери та її вплив на формування цифрового світогляду та цифрової ідеології сучасної людини. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : Видавництво «Карат», 2019. С.35-46.

79. Кириченко Микола. Вплив цифрових технологій на розвиток людського і соціального капіталу в умовах діджиталізованого суспільства. Humanities studies : Collection of Scientific Papers. 1 (78). Zaporizhzhia : ZNU, 2019. 108–129.

80. Кириченко М. О. Вплив глобалізації на розвиток цифрових технологій та інновацій в умовах четвертої промислової революції 4.0. Humanities studies: Collection of Scientific Papers. 2 (79). Zaporizhzhia : ZNU, 2019. С.39-52.

81. Кириченко Микола. Формування концепції цифрової стратегії сучасного українського суспільства у контексті розвитку технологій, можливостей і проривних змін. Humanities studies: Collection of Scientific Papers. 4 (81). Zaporizhzhia : ZNU, 2020. С.30-44.

82. Кириченко Микола. Вплив цифрових технологій на розвиток людського і соціального капіталу в умовах діджиталізованого суспільства. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. 1 (78). Zaporizhzhia : ZNU, 2019. P. 108–129.

83. Коваленко Надія, Чорногор Наталія, Коваленко Діана. «Освітній туризм: можливості застосування досвіду Естонії в Україні» Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України». Збірник наукових праць. Кропивницький : ЛА НАУ, 2019. С.60-68.

84. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с.

85. Колотуха Олександр. Геопросторові особливості трекінгового туризму. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України». Збірник наукових праць. Кропивницький : ЛА НАУ, 2019. С.112-120.

86. Кравченко А. А. Креатив сучасного мислення в динаміці соціокультурної реальності: методологічний контекст. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Вип. 66. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2016. С.135-143.

87. Кремень В. Г. К обществу знаний - через совершенствование системы образования. оциально-экономические проблемы информационного общества ; под ред. д.э.н., проф. Л. Г. Мельникова. Сумы : ИТД «Университетская книга», 2005. С. 34-48.

88. Кривега Л. Д., Сухарева К.В. Мировой туризм: Тенденции развития. Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. Київ: Видавництво «Гілея», 2015. Вип. 98. С. 283-285.

89. Кривега Л. Д., Сухарева К.В. Світовий туризм: філософія змін. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Вип. 41. Том 1. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2020. С. 86–91.

90. Кривега Л. Д. Людина в сучасному медіапросторі. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Випуск 40. Том 2. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. С. 87–91.

91. Кук Тім. CEO, що вивів Apple на новий рівень / пер. з англ. Євгенія Кузнєцова. К. : Наш формат, 2019. 296 с.

92. Куцепал С. В. Ідентичність модерна і постмодерна / Філософські обрії. Науково-теоретичний журнал Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Вип. 17. Київ : Полтава, 2007. С. 3–15.

93. Куцепал С. В. Комунікація та діалог у контексті освітніх викликів сучасності. Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Вип. 66 (11). Київ, 2012. С. 531-534.

94. Кушерець В. І. Знання як стратегічний ресурс суспільних трансформацій. Київ : Знання, 2002. 248 с.

95. Лазаревич А. А. Становление информационного общества, монография. Минск : Беларусская навука, 2015. 537 с.

96. Левко А. И. Социокультурные предпосылки инновационного развития, монография. Минск : Беларусская навука, 2018. 508 с.

97. Левітін Даніел. Структуроване мислення. Ясний розум в інформаційному хаосі / пер. з англ. Роман Шиян. Київ : Наш формат, 2020. 456 с.

98. Легенды и мифы Древнего Рима и Древней Греции / Составитель Илья Марьяш. Кишенев : НПФ «Лита», 1994. 575 с.

99. Лепський М. А. Соціальне прогнозування як вид антиципації. Основи стратегічного прогнозування політичних ситуацій та процесів: навчальний посібник / В. І. Воловик, М. А. Лепський, Е. А. Гугнін, І. О. Кудінов та ін.; за заг. ред. М. А. Лепського; 2-е видання. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. С. 210–220.

100. Лепський М. А. Соціальне прогнозування як вид атракції. Стратегічне прогнозування політичних стуацій та процесів : монографія В. І. Воловик, М. А. Лепський, Е. А. Гугнін, І. О. Кудінов та ін.; за заг. ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : ЗНУ, 2012. С. 181–197.

101. Лепський М. А. Феномен палімпсестності міста. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Вип. 41. Том 1. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2020.. С. 12-19.

102. Лепский М.А. Социологическое наблюдение за пандемией: связанность, паника, волны кризиса. Немецкий научный/научно-популярный Вестник «Результаты работы ученых: социология, криминология, философия и политология». Том 1. № 4. 2020. С.1-14.

103. Лепський М. А., Мальцев О. В. Феномен історичної пам’яті в дослідженні середовища міста (на прикладі флорентійської експедиції, вересень 2019 року). Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. 2 (79). Zaporizhzhia : ZNU, 2019. P. 70–79.

104. Лепський М. А., Дударєва І. В. Культурні коди та функціональні смисли поліцентризму міста (на прикладі Празького експедиційного рейду 2019 року). Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Випуск 40. Том 2. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. С. 12–21.

105. Лепський М. А. Соціальна перцепція та апперцепція як світоглядне картування міста. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Випуск 39. Том 1. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. С. 25–31.

106. Локк Джон. Два трактата про врядування: Пер. с англ. / Джон Локк. Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 265 с.

107. Лукашевич В. К. Креативное взаимодействие предметного, нормативного и рефлексивного знания: монография. Минск : Беларусская навука, 2019. 299 с.

108. Лепський М. А., Дударєва І. В. Культурні коди та функціональні смисли поліцентризму міста (на прикладі Празького експедиційного рейду 2019 року). Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Випуск 40. Том 2. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. С. 12–21.

109. Лепський М.А. Урбаністичні універсалії та втрата стратегій цивілізаційного розвитку. Збірка матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Придніпровські соціологічні читання» (м. Дніпро, 4

жовтня 2019 року) / відп. за випуск В.В. Кривошеїн. Дніпро : Видавничо-поліграфічний дім Формат А+, 2019. С.20-23.

110. Майкл Спенс. Нова конвергенція. Майбутнє економічного зростання в багатошаровому світі. Київ : Темпора, 2017. 352 с.

111. Маркс К. Капитал / К. Маркс, Ф. Энгельс. Сочинения. Т. 23. Изд. 2-е. Москва : Политиздат, 1960. С.41-174.

112. Маркс К. Экономичексо-философские рукописи 1844 года / К.Маркс, Э.Фридрих. Сочинения. Т.42. Изд.2-е. Москва : Политиздат, 1974. С.41-174.

113. Макафі Ендрю, Бріньолфссон Ерік. Машина, платформа, натовп. Як приборкати наше майбутнє / пер. з англ. Олександра Асташова. Київ : Наш формат, 2019. 336 с.

114. Максименюк М. Ю., Нікітенко В. О. Інформаційно-комунікативне суспільство як різновид складної соціальної системи і взаємодії // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : [зб.наук.пр.] Вип. 66. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2016. С. 266–278.

115. Максименюк М. Ю., Нікітенко В. О. Формування парадигми інформаційно-комунікативного суспільства як різновиду складної соціальної системи і взаємодії. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 66. Запоріжжя : ЗДІА, 2016. С. 13–26.

116. Максименюк М. Ю. Концептуалізація розвитку інформаційного суспільства в контексті глобалізації: методологія постмодерністського дискурсу. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії / ред. В. Г. Воронкова. Вип. 68 (2017). Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2017. С. 78 – 88.

117. Макстон Грем, Рандерс Йорген. У пошуках добробуту. Керування економічним розвитком для зменшення безробіття, нерівності та змін клімату. Доповідь Римському клубу / пер. з англ. Катерина Гуменюк та Яна Сотник. Київ : Пабулум, 2017. 320 с.

118. Мальцев О. В. Ключовий навик епохи: філософський та історико-психологічний аналіз. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Випуск 40. Том 2. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. С. 101–110.

119. Медоуз Донелла, Рандерс Йорген, Медоуз Денніс. Межі зростання. 30 років потому / за наук. ред. Віктора Вовка. Київ : Пабулум, 2018. 464 с.

120. Мейсон Пол. Посткапіталізм. Путівник у майбутнє / пер. з англ. Наталія Мочалова. Київ : Наш формат, 2019. 360 с.

121. Мельник В. В. Теоретико-методологічні засади віртуальної реальності та нового типу віртуальної ідентичності особистості. Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. праць. Вип. 118 (3). Київ : Вид-во «Гілея», 2017. С. 238–243.

122. Melnik Victoria. Agile-management 3.0 concept as a factor of technological progress development in the digital society. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : ZNU. 2019. 1 (78). P. 130–139.

123. Мельник В. В. Шляхи і напрями оптимізації соціально-культурної політики в умовах культурної глобалізації. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 39. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2009. С. 71–90.

124. Митник Кевін, Вемосі Роберт. Мистецтво залишатися непомічними.Хто ще читає ваші імейли? / пер. з англ. Олександра Асташова. Київ : Наш формат, 2019. 280 с.

125. Масюк О. П., Макаренко Д. С. Любов як форма гармонізації людських відносин в сучасних умовах. Культурологічний вісник : Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини. Вип. 24. Запоріжжя, 2010. С. 163–169.

126. Мельник В. В. Глобалізація в культурній сфері: теоретико–методологічний аналіз. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : [зб.наук.пр.] Вип. 87. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2014. С. 219–225.

127. Митник Кевін, Вемосі Роберт. Мистецтво залишатися непомічними.Хто ще читає ваші імейли? / пер. з англ. Олександра Асташова. Київ : Наш формат, 2019. 280 с.

128. Мосионжник, Л. А. Антропология цивилизаций. Кишинев : Высш. антропол. шк., 2006. 468 с.

129. Навіді Сандра. Суперхаби. Як фінансові еліти та їхні мережі керують світом / пер. з англ. Лесі Стаханів і Сергія Грицаєнка. Київ : Yakaboo Publishing, 2018. 368 с.

130. Nikitenko Vìtalina. Formation of "clip culture" and its impact on development and self-identification of personality in informational society. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 73. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2018. С. 105–113.

131. Nikitenko V. O. Education as a factor of creative personality establishment and development in information society. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя : ЗДІА, 2018. Вип. 74. С. 150–158.

132. Nikitenko V. O. Human interaction, culture and education as a key driver of sustainable development information society. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип.75. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2018. С. 79–89.

133. Nikitenko Vitalina. Conceptualization of the influence of education creative model on innovative society development in the conditions of technological revolution 4.0 and globalization. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 76. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2019. С. 146–156.

134. Nikitenko V.O. Conceptual and categorical apparatus of information and innovation potential of the enterprose in the context of theoretical discourse. Вісник Запорізького національного університету. № 3 (43). Економічні науки: ЗНУ, 2019. P. 35-40.

135. Nikitenko V. O. Implementation of digital sustainable development concept in modern economic conditions. Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. № 4 (44). Запоріжжя : ЗНУ, 2019. P.43-48.

136. Nikitenko Vitalina. Cultural and social competence creation in the process of english language study: information society aspect. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 67. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2016. С.251–257

137. Нікітенко В. О. Філософські засади комунікативних технологій у розвитку туристичного бізнесу в умовах інформаційного суспільства і глобалізації. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 68. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2017. С. 89–97.

138. Нікітенко В. О. Методологія аналізу інформаційно-комунікативного процесу як теоретичної засади розвитку інформаційного суспільства. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 71. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2017. С. 68–75.

139. Nikitenko Vitalina. Optimization of the development of tourism business in the conditions of information society (Оптимізація розвитку туристичного бізнесу в умовах інформаційного суспільства). Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 70. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2017. С. 71–76.

140. Nikitenko, V. Cultural and social competence creation in the process of english language study : information society aspect. Humanitarian Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy / ed. V. Voronkova. Release 67 (2016). Zaporizhzhia: ZNU, 2016. P. 251–257.

141. Nikitenko Vitalina, Andriukaitiene Regina, Punchenko Oleg. Formation of sustainable digital economical concept: challenges, threats, priorities. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. 1 (78). Zaporizhzhia : ZNU, 2019. P. 140–153.

142. Nikitenko V. The Meaning of E-Culture in the Field of Human Values: Philosophic and Anthropology Context / Диалог культур в эпоху глобальных рисков : материалы Междунар. науч. конф. и X науч.-теорет. семинара «Инновац. стратегии в соврем. социал. философии», Минск, 17-18 мая 2016 г. В 2 ч. Ч. 2 / науч.-ред. совет : А. В. Данильченко [и др.] ; редкол. : В. В. Анохина [и др.]. Электрон. дан. (5,07 Мб). Минск : Изд. центр БГУ, 2016. С. 108–110.

143. Нікітенко Е. К. Туризм як чинник креативності особистості та рушійної сили креативної економіки. Матеріали XXIV науково-технічної конференції студентів, магістрантів, аспірантів, молодих вчених та викладачів. Проблеми економічного розвитку в сучасних умовах. Том IV. ІІ ЗНУ. Запоріжжя : ІІ ЗНУ, 2019. С. 56-57.

143. Ніктенко Е. К. Креативність як суттєвий маркер туризму, креативної економіки та креативної особистості. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2019» : у 5 т. Запорізький національний університет. №5. Запоріжжя : ЗНУ, 2019. С. 288-289.

144. Nikitenko V. Educational discourse of tourism business in the context of information society. Освітній дискурс, 16 (2). Київ, 2017. С. 17-24.

145. Нікітенко В.О. Людина, культура і туризм як чинники впливу на розвиток креативного потенціалу особистості в умовах інноваційно-інформаційного суспільства : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 340 с.

146. Нікітенко В. О. Культура і цивілізація: взаємодія та взаємозв’язок у контексті соціально-філософського аналізу. Humanities studies. Вип. 3 (80). Zaporizhzhia : ZNU, 2020. С.49-64.

147. Nikitenko vitalina. Evolution and further development of the real world in the conditions of technological changes in the context of socio-philosophical discourse. Humanities studies : зб. наук. пр. Вип.4. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. P. 60-73.

148. Никитенко Виталина. Туризм как фактор развития креативной личности и ценностного измерения инновационно-информационного общества. Theory and practice: problems and prospects. Scientific articles (Electronic publication). Kaunas. Lithuanian Sports University. 2020. P.333-341

149. Нікітенко Віталіна. Експертиза суспільства сталого розвитку як мистецтво і наука передбачення. Матеріали Круглого столу «Актуальні проблеми проведення економічних, товарознавчих, будівельних експертиз та правові шляхи їх вирішення». Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. С.102-104.

150. Нікітенко В. О. Концепція сталого розвитку світу у контексті доповідей Римського клубу: соціально-філософські виміри. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Вип. 41. Том 1. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2020. С. 103-111.

151. Нікітенко В. О. Creative and innovative potential of lean-production development philosophy as a factor of sustainable production. Освітній дискурс. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 19 (1). 2020. С. 60–67.

152. Nikitenko V. Educational discourse of tourism business in the context of information society. Освітній дискурс. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2017. Том 2 № (2). Філософські науки С.18–24.

153. Nikitenko Vìtalina, Maksimenyuk, Marina, Banakh, Lyudmila. Informative socium in philosophical discourse. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 72. Запоріжжя : ЗДІА, 2018. С. 71–80.

154. Nikitenko Vìtalina. Formation of "clip culture" and its impact on development and self-identification of personality in informational society. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 73. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2018. С. 105–113.

155. Nikitenko V. O. Education as a factor of creative personality establishment and development in information society. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 74. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2018. С. 150–158.

156. Nikitenko V. O. Human interaction, culture and education as a key driver of sustainable development information society. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 75. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2018. С. 79–89.

157. Nikitenko Vitalina. Conceptualization of the influence of education creative model on innovative society development in the conditions of technological revolution 4.0 and globalization. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 76. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2019. С. 146–156.

158. Nikitenko V. O. The matrix of creative-innovative potential of human as a factor of formation of digital technologies, digital education and digital economy. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 77. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2019. С. 133–143.

159. Nikitenko Vìtalina, Andriukaitiene Regina, Punchenko Oleg. Formation of sustainable digital economical concept: challenges, threats, priorities. Випуск 1 (78). Humanities studies. Zaporizhzhia : ZNU, 2019. P. 141–153.

160. Нікітенко В. О. The impact of digitalization on value orientations changes in the modern digital society. Випуск 2 (79). Humanities studies. Zaporizhzhia : ZNU, 2019. P.80-94.

161. Нікітенко В. О. Creative and innovative potential of lean-production development philosophy as a factor of sustainable production. Освітній дискурс.

Київ : Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, 19 (1). 2020. С. 60–67.

162. Nikitenko Vitalina. Cultural and social competence creation in the process of english language study: information society aspect. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 67. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2016. С. 251–257.

163. Нікітенко В. О. Філософські засади комунікативних технологій у розвитку туристичного бізнесу в умовах інформаційного суспільства і глобалізації. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 68. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2017. С. 89–97.

164. Нікітенко В. О. Методологія аналізу інформаційно-комунікативного процесу як теоретичної засади розвитку інформаційного суспільства. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип.71. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2017. С. 68–75.

165. Nikitenko Vitalina. Optimization of the development of tourism business in the conditions of information society. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 70. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2017. С. 71–76.

166. Nikitenko V. Cultural and social competence creation in the process of english language study: information society aspect. Humanitarian Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy / ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia, 2016. Release 67. Zaporizhzhia: RVV ZDIA, 2016. P. 251–257.

167. Nikitenko Vitalina, Andriukaitiene Regina, Punchenko Oleg. Developing corporate management to improve the quality of customer service. Humanities studies: Collection of Scientific Papers. 1 (78). Zaporizhzhia : ZNU. 2019. P. 140–153.

168. Нікітенко В.О. Біткоїн та блокчейн як нові інноваційно-інформаційні технології та їх функції у сфері фінансових послуг. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу: науковий економічний

журнал / Гол. ред. Л. І. Антошкіна. Випуск 1 (47). Бердянськ, 2020. С.117-122.

169. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку. Київ : Знання України, 2003. 450 с.

170. Олексенко Р. І. Філософія розвитку інформаційного суспільства в епоху глобалізації. Гілея : науковий вісник. Вип. 98. Київ, 2015. С. 230–232

171. Олексенко Р. Епоха глобалізації, її вплив на інформаційне суспільство. П'ята всеукраїнська наукова конференція «Сучасні соціально-гуманітарні дискурси». 2015. С. 56–59.

172. Олексенко Р. И. Философия, мировоззрение и мораль современного предпринимателя как составная экономико-социального развития общества. Социосфера : науч.-метод. и теор.журнал. № 1. 2013. 31 с.

173. Олексенко Р. І. Глобальні проблеми філософії від Античності до сьогодення в дискурсі ринкових трансформацій. Придніпровські соціально-гуманітарні читання: у 6-ти частинах. Ч. 2: матеріали Дніпропетровської сесії І І Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю. 2013. С. 148–151.

174. Олексенко Р. І. Концептуальні пріоритети формування сучасної людини економічної). Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 70. Запоріжжя : РВВ ЗДІА. 2017. С. 164 - 175

175. Олексенко Р. І. Глобальні проблеми філософії від Античності до сьогодення в дискурсі ринкових трансформацій. Придніпровські соціально-гуманітарні читання: у 6-ти частинах. Ч. 2: матеріали Дніпропетровської сесії І І Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю. Дніпропетровськ, 2013. С. 148–151.

176. Олексенко Р. І. Філософія розвитку інформаційного суспільства в епоху глобалізації. Гілея : науковий вісник. Вип. 98. Київ: Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, 2015. С. 230-232.

177. О' Райлі Тім. Хто знає, яким буде майбутнє / пер. з англ. Юлія Кузьменко. Київ : Наш формат, 2018. 448 с.

178. Олексенко Р. Людина в умовах інформаційного суспільства як об'єкт соціально-економічної рефлексії. Становлення і розвиток інформаційного суспільства як основи забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави. 2017. С. 59–62.

179. Олексенко Р. Формування культури засобами масової інформації. Fundamental and applied science. 2015. С. 172–175.

180. Олексенко Р. І. Вплив комунікацій на ціннісні орієнтири особистості. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 62. Запоріжжя : РВВ ЗДІА. 2015. С.65–73.

181. Олексенко Р. І. Глобальні проблеми філософії від Античності до сьогодення в дискурсі ринкових трансформацій. Придніпровські соціально-гуманітарні читання: у 6-ти частинах. ч 2: матеріали Дніпропетровської сесії І І Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю. Дніпропетровськ, 2013. С. 148-151.

182. Осборн Р. Цивилизация. Москва : АСТ : Аст Москва : Хранитель. 2008. 467 с.

183. Особистість у дискурсі саморозгортання інформаційної цивілізації : монографія / колектив авторів; редкол. : В. П. Бех (голова), Г. О. Нестеренко (заступник голови). Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. 786 с.

184. Палагута В. И. Разорванная идентичность, или кто мы? Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Випуск 38. Том 2. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. С. 107–114.

185. Пінкер Стівен. Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу. Київ : Наш формат, 2019. 560 с.

186. Портер Майкл. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів / пер з англ. Ірина Ємельянова, Ірина Гнатковська. Київ : Наш формат, 2019. 624 с.

187. Повзло А. Н. Проблемы преподавания философии (философия педагогики) в технических вузах. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Вип.38. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. Том 2. С. 115–120.

188. Подмазін С. І. Соціальні та індивідуальні складові феномену інтернет-залежності. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Вип. 40. Том 2. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. С. 125–130.

189. Пунченко О. П. Археология ноосферного образования, монографія. Одесса : Друкарський дім, Друк Південь, 2017. 452 с.

190. Punchenko Oleg & Nikitenko Vitalina. Covid-19: person and society facing the challenges of global transformation. Humanities studies : зб. наук. пр. / Запоріз. нац. ун-т. Вип. 4. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. P. 74-79.

191. Пунченко О. П. Фреймы для репрезентации современного этапа цивилизационного развития.Философия и социальные науки : Научный журнал. Минск : Белорусский государственный университет. 2014. № 2. С. 26 – 30.

192. Платон. Федон / Платон. Сочинения в 3-х т. Т 2. Москва : Мысль, 1970. С.11-94; Платон. Государство / Платон. Избранные диалоги. Москва. : Худ. лит-ра, 1965. С.185-256. Платон. Законы. Москва : Мысль, 1999. 832 с.

193. Повзло А. Н. Проблемы преподавания философии (философия педагогики) в технических вузах. Культурологічний вісник : Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Вип. 38. Том 2. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. С. 115–120.

194. Подмазін С. І. Соціальні та індивідуальні складові феномену інтернет-залежності. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний

щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Вип. 40. Том 2. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019.. С. 125–130.

195. Поліщук Н. В. Необхідність формування духовної картини світу у молоді в епоху інформаційно-високотехнологічного науково-технічного прогресу. Грані : Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. №8 (136). Дніпропетровськ, 2016. С. 31-39.

196. Попович М. Д. Комунікативий ресурс людської свободи за умов глобалізаційних викликів. Вип. 101 (10). Гілея : Наук. вісник : зб. наук. пр. 2015. С. 300-303.

197. Попович М. Д. Системні аспекти комунікації як соціокультурного феномену. Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Вип. 45. Ч.1. «Філософія». Харків : ХНПУ, 2015. С. 214-229.

198. Постол О. Є. Постклассичні ідеологічні трансформації: монографія. Київ : ВЦ Академія, 2015. 288 с.

199. Пунченко О. П. Фреймы для репрезентации современного этапа цивилизационного развития. Философия и социальные науки : Научный журнал. №2. Минск : Белорусский государственный университет. 2014. С. 26–30.

200. Пунченко О. П. Цивилизационное измерение истории человечества : монография. Одесса : Астропринт, 2013. 448 с.

201. Пунченко О. П., Лазаревич А. А. Інформатизація як засіб репрезентації інформаційних ресурсів суспільства. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Вип. 63. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2015. С. 21–30.

202. Пунченко О. П. О фундаментальных сущностных составляющих матрицы техно-информационной цивилизации. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Вип. 53. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2013. С. 121–130.

203. Пунченко О. П., Шилина Н. Е. Динамика ноосферизации образования информационной цивилизации. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. Вип. 67. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2016. С.28–39.

204. Пунченко О. П. Образование в системе философских ценностей: Монография. Одесса: Астропринт. 2010. 506 с.

205. Пунченко О.П. Образование в системе философских ценностей: Монография. Одесса : Астропринт. 2010. 506 с.

206. Райнерт Ерік С. Як багаті країни збагатіли… і чому бідні країни лишаються бідними / пер. з англ. Петра Таращука. Київ : Темпора, 2018. 452 с.

207. Реворт Кейт. Економіка пончика. Як економісти XXI століття бачать світ. Київ : Наш формат, 2019. 296 с.

208. Резанова Наталия. Инновация как фактор социального развития в условиях информационного общества. Міжнародна науково-практична конференція «Теоретичні і практичні засади еволюції від інформаційного суспільства до «суспільства знань» і до смарт-суспільства: виклики і можливості четвертої промислової революції». 23-24 листопада 2018 р. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2018. С.117-120.

209. Рижова І. С. Становлення і розвиток дизайну як духовно-практичного феномена в інформаційно-культурному просторі. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 36. Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2009. С. 211-224.

210. Роджерс Еверетт М. Дифузія інновацій / пер. з англ. Василя Старка. Київ : Києво-Могилянська академія, 2009. 591 с.

211. Руднєва М.Г.Світові тренди розвитку туризму у 2018 р. Актуальні

проблеми регіональних досліджень : Матеріали III Міжнар.наук.-практ.інтернет-конф. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. С.49-53.

212. Райнерт Ерік С. Як багаті країни збагатіли…. і чому бідні країни лишаються бідними / пер. з англ. Петра Таращука. Київ : Темпора, 2018. 452 с.

213. Реворт Кейт. Економіка пончика. Як економісти XXI століття бачать світ. Київ : Наш формат, 2019. 296 с.

214. Рідлі Метт. Еволюція всього / пер. з англ. М.Солдаткіної. Київ : Видавнича група КМ-БУКС, 2019. 336 с.

215. Роджерс Еверетт М. Дифузія інновацій / пер. з англ. Василя Старка. Київ : Києво-Могилянська академія, 2009. 591 с.

216. Росс Алек. Індустрії майбутнього / пер. з англ. Наталія Кошманенко. Київ : Наш формат, 2017. 320 с

217. Роуз Девід. Дивовижні технології. Дизайн та інтернет речей. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2018. 336 с.

218. Руссо Ж.-Ж. Об общественнном договоре, или Принципы политического права / Трактаты. Москва : Наука, 1969. С.151-256.

219. Савченко С. В. Концепції суспільства знань як стратегічного ресурсу держави у гуманітарно–науковому дискурсі. Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : науковий вісник: збірник наукових праць. Вип. 91. Київ : Вид-во УАН ТОВ "НВП "ВІР", 2014. С. 236–241.

220. Самчук З. Ф. Світоглядні основи соціально-філософського дослідження ідеології: проблема критеріїв та пріоритетів вибору : [моногр.]: у 2-х т. Т.1. Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2009. 920 с.

221. Свааб Дік. Наш творчий мозок / пер. з нім. Святослава Зубченка. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 463 с.

222. Саморегуляція соціального організму країни : монографія; за наук. ред. В. П. Беха; В. П. Бех (голова), Н. В. Крохмаль, Г. О. Нестеренко. Київ : Вид - во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 652 с.

223. Свааб Дік. Наш творчий мозок / пер. з нім. Святослава Зубченка. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 463 с.

224. Свириденко Д. Б. Трансформація природи людини під впливом віртуальної реальності у сучасних філософських концепціях. Мультиверсум. Філософський альманах : зб. наук. праць. Вип. 67. Київ : Український Центр духовної культури, 2008. С.129–139.

225. Свириденко Д. Б. Феномен віртуальної реальності в європейській філософії на межі XX - XXI ст. (Історико-філософський аналіз). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.05 – історія філософії. Дніпропетровськ : ДНУ, 2008. 190 с.

226. Седлачек Томаш. Економіка добра і зла. Слідами людських пошуків: від Гільгамеша до фінансової кризи / пер. з чеш. Тетяни Окопної. Львів : Видавицтво Старого Лева, 2017. 520 с.

227. Сенор Ден, Сингер Сол. Країна стартапів. Історія ізраїльського економічного дива / пер. з англ. Мирослави Лізіної. Київ : Yakaboo Publishing, 2016. 360 с.

228. Сінгер П. В. Війна лайків. Зброя в руках соціальних мереж. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 320 с.

229. Скіннер Кріс. Людина цифрова. Четверта революція в історії людства, яка торкнеться кожного / пер. з англ. Г. Якубовська. Харків : Ранок-Фабула, 2020. 272 с.

230. Скворець В. О. Зміна моделі соціального управління в пострадянській Україні. Збірка матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Придніпровські соціологічні читання» (м. Дніпро, 4 жовтня 2019 року) / відп. за випуск В.В. Кривошеїн. Дніпро : «Видавничо-поліграфічний дім Формат А+», 2019. С. 27-31.

231. Скворець В. О. Моделі демовідтворення соціального організму країни. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Вип. 39. Том 1. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. С. 121–127.

232. Скворець В. О. Українське суспільство як соціоісторичний організм. Humanities studies. Вип. 4 (81). Запоріжжя : ЗНУ. 2020. С.92-107.

232. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Нікітенко В. О., Максименюк М. Ю. Інформаційно-комунікативний менеджмент: зарубіжний та вітчизняний досвід: навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. 252 с .

233. Соснін О. В., Воронкова В. Г. Інформаційне суспільство як виклик глобалізації. Час вибору : виклики інформаційної епохи: колективна монографія / за заг ред. О. А. Івакіна, Д. В. Яковлева. Одеса : Гельветика, 2016. С. 344–359.

234. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Постол О. Є. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2015. 556 с.

235. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Нікітенко В. О., Максименюк М. Ю. Інформаційно-комунікативний менеджмент: зарубіжний та вітчизняний досвід: навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. 276 с.

236. Соснін Олександр, Кононець Марія. Проблемні питання виховання інформаційно-комунікаційної стійкості молоді в умовах нової психо-комп'ютерної реальності. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. 1 (78). Zaporizhzhia : ZNU. 2019. P. 62–74.

237. Спенс Майкл. Нова конвергенція. Майбутнє економічного зростання в багатошаровому світі. Київ : Темпора, 2017. 352 с.

238. Сталий розвиток суспільства: Запорізький регіональний досвід: монографія / за заг. ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК –Альянс, 2015. 198 с.

239. Становлення інформаційного суспільства як цивілізаційної парадигми розвитку сучасної України за доби глобалізації: теоретико-методологічні та праксеологічні виміри / за заг. ред. д. філос. н., проф. Воронкової В. Г. Запоріжжя, РВВ ЗДІА, 2017. 272 с.

240. Старжинский В. П., Цепкало В. В. На пути к обществу инноваций. Минск : РИВШ, 2016. 446 с.

241. Стратегія розвитку туризму і курортів на період до 2026 року. Схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168.

242. Сухарева К.В. Туризм як спосіб пізнання людиною граничності повсякденного буття. Автореф. дис. канд. філософ. наук: 09.00.03. ЗНУ. Запоріжжя, 2009, 19 с.

243. Тетлок Філіп, Гарднер Ден. Суперпрогнозування. Мистецтво та наука передбачення / пер. з англ. Ірина Мазарчук. Київ : Наш формат, 2018. 368 с.

244. Tovarnichenko Vladimir. Pseudoscience and information security in смарт-society. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. 1 (78). Zaporizhzhia : ZNU. 2019. P. 15–27.

245. Утюж І. Г. Цивілізаційна парадигма освіти: теоретико-методологічний аспект. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 38. Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2009. С. 60–66.

246. Утюж І. Г., Спиця Н. В. Ренесанс соціогуманітарного знання в сучасній науці та освіті. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Вип.40. Том 2. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. С. 144–150.

247. Утюж І. Г., Спиця Н. В. Реалізація гуманістичних технологій в освіті як відповідь на виклики часу. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини / Гол. ред. М. А. Лепський; Запорізький національний університет. Вип. 38. Том 2. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. С. 140–146.

248. Фейербах Л. Избранные философские произведения. В 2-х т. / Л.Фейербах. Т.1. Москва : Политиздат, 1955. С.275-441.

249. Фостер Провост, Том Фоусетт. Data science для бізнесу. Як збирати, аналізувати і використовувати дані. Київ : Наш формат, 2019. 400 с.

250. Флорида Річард. Криза урбанізму. Чому міста роблять нас нещасними / пер. з англ. Ірина Бондаренко. Київ : Наш формат, 2019. 320 с

251. Флорида Річард. Homo creatives. Як новий клас завойовує світ / пер. з англ. Максим Яковлєв. Київ : Наш формат, 2018. 432 с.

252. Фюрст Марія, Тринкс Юрген. Філософія / пер. з нім Вахтанга Кебуладзе. Київ : Дух і літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544с.

253. Ха-Юн Чанг. 23 прихованих факти про капіталізм / пер. з англ. Олександр Купріянчук. Київ : Наш формат, 2018. 296 с.

254. Хейзл Кетрін Н. Як ми стали постлюдством. Віртуальні тіла в кібернетиці, літературі та інформатиці / пер. з англ. Є. Т. Марічева. Київ : Ніка-Центр, 2013. 426 с.

255. Цюрупа М. В., Ясинська В.С. Основи сучасної політології: Підручник для студентів ВУЗів. Київ : Кондор. 2009. 354 с.

256. Чандран Наїр. Держава сталого розвитку. Майбутнє урядування, економіки та суспільства. / пер. з англ. Ірина Гнатовська. Київ : Наш формат, 2020. 288 с.

257. Чайка І. Ю. Феномен інформаційної єдності: соціально-філософський аналіз : [монографія]. Запоріжжя : КСК-Альянс. 2013. 330 с.

258. Чернецька С. А. Сучасні тенденції розвитку міжнародного туризму. №232ю Культура народов Причорноморья, 2012. С. 85-88.

258. Шавкун І. Г. Менеджмент XXI століття : колізія між глобалізацією і регіоналізацією. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 35. Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2008. С.92–100.

259. Шавкун І. Г. Організаційна культура як проблема кроскультурного менеджменту. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: зб. наук. пр. Вип. 58. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2014. С. 53–63.

260. Шарма Ручір. Передові країни. В очікуванні нового «економічного дива». Київ : Наш формат. 2018. 296 с.

261. Шваб Клаус. Четверта промислова революція, Формуючи четверту промислову революцію. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 426 с.

262. Шевченко Анастасия. Диджитал эра. Просто о цифровых технологиях. Київ : Саммит-Книга, 2018. 457 с.

263. Шейн Гарріс. Війн@ : битви в кіберпросторі. Київ : Ніка-Центр; Львів: Видавництво Анетти Антоненко, 2019. 296 с.

264. Шпенгелер О. Закат Европы [авт. вступ. статьи А.П.Дубнов, авт. комментариев Ю.П.Бубенков и А.П.Дубнов]. Новосибирск : ВО «Наука», Сибирская издательская фирма, 1993. 592 с.